

**DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GÖRME ENGELLİLERE YÖNELİK
TASARLANAN MEKANLARIN
ERİŞİLEBİLİRLİK STANDARTLARI
KAPSAMINDA İRDELENMESİ: GÖRME
ENGELLİ KÜTÜPHANELERİ**

Şeyda AKÇALI

**Mart, 2015
İZMİR**

**GÖRME ENGELLİLERE YÖNELİK
TASARLANAN MEKANLARIN
ERİŞİLEBİLİRLİK STANDARTLARI
KAPSAMINDA İRDELENMESİ: GÖRME
ENGELLİ KÜTÜPHANELERİ**

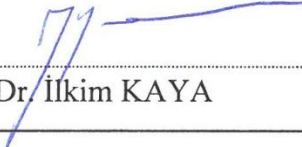
**Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Bilgisi Programı**

Şeyda AKÇALI

**Mart, 2015
İZMİR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

ŞEYDA AKÇALI, tarafından DOÇ. DR. İLKİM KAYA yönetiminde hazırlanan “GÖRME ENGELLİLERE YÖNELİK TASARLANAN MEKANLARIN ERİŞİLEBİLİRLİK STANDARTLARI KAPSAMINDA İRDELENMESİ: GÖRME ENGELLİ KÜTÜPHANELERİ” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İlkim KAYA

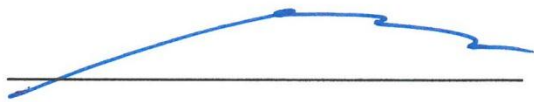
Yönetici

Prof. Dr. Hülya Koc

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Rengi Zengel

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Ayşe OKUR

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren, anlayışı ve özverisiyle çalışmanın tamamlanmasındaki en büyük paydaş olan sayın danışmanım Doç. Dr. İlkim KAYA'ya, yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini benden esirgemeyen, çalışmalarım için zaman ve ortam sağlayan, beni teşvik eden ve cesaretlendiren sevgili eşim Kerem AKÇALI'ya, lisans ve yüksek lisans boyunca katkılarından dolayı tüm öğretim üyelerine ve arkadaşlarıma, eğitim hayatım boyunca manevi desteklerini esirgemeyen aileme teşekkürü borç bilirim.

Şeyda AKÇALI

GÖRME ENGELLİLERE YÖNELİK TASARLANAN MEKANLARIN ERİŞİLEBİLİRLİK STANDARTLARI KAPSAMINDA İRDELENMESİ: GÖRME ENGELLİ KÜTÜPHANELERİ

ÖZ

Engelli, herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal yeteneklerini belirli derecelerde kaybetmesi sebebiyle açık alanlarda ve yapılarda bağımsız hareket edebilmesi için çeşitli fiziksel düzenlemelere gereksinim duyan kişidir. Engelli bireyler, toplumun ayrı bir kesimi olarak değerlendirmekten ziyade, toplumsal yaşama katılımları için fiziksel çevreye erişilebilirliğinin sağlanması gereken toplumun bir parçası olarak görülmelidir. Erişilebilirlik, fiziksel çevrenin temel bir özelliğidir. Engelli bireylerin de içerisinde bulunduğu, toplumun tüm kesiminin kullanımında olan açık ve kapalı mekanlar erişilebilirlik standartlarına uygun şekilde tasarlanmalıdır. Türkiye’de erişilebilirlik standartlarında ve uygulamalarda, çoğunlukla ortopedik engellilere yönelik çalışmaların yapıldığı, diğer engel gruplarının ihtiyaçlarının ve gereksinimlerinin göz ardı edildiği görülmektedir.

Görme engelli kullanıcının ihtiyaç ve gereksinimleri ile algılama ve kullanım biçimlerinin diğer engel gruplarından farklı olması sebebiyle, görme engellilere yönelik tasarlanan mekanlarda erişilebilirlik standartlarına uyulması kaçınılmazdır. Çalışmada, yapıları çevrelerde erişilebilirlik standartlarının uygulanmaması ya da yanlış uygulanması neticesinde görme engelli bireylerin, yalnızca kendilerine yönelik sunulan hizmetlere dahi, erişimlerinin kısıtlanması tabanından hareket edilmektedir. Çalışmada, teorik altyapıyı oluşturması amacıyla, görme engelli literatürüne dair tanımlara ve kavramlara yer verilmektedir. Görme engellilere yönelik literatür, farklı disiplinler bağlamında incelenerek, görme engellilere yönelik tasarlanan mekanlarda erişilebilirlik standartlarına altyapı hazırlanmıştır. Görme engellilerin yaşantılarını bağımsız sürdürebilmeleri için gereken asgari erişilebilirlik standartlarını belirleyen mimari tasarım kriterleri oluşturulmuştur. Bu kapsamda, erişilebilirlik standartlarının irdelenmesi için kullanıcısı yalnızca görme engelli bireyler olan görme engelli kütüphaneleri araştırma kümesi olarak seçilmiştir. Bu kriterler ve erişilebilirlik

standartları temel alınarak hazırlanan değerlendirme formları aracılığıyla Ankara, İstanbul ve İzmir’de bulunan görme engelli kütüphanelerinde erişilebilirliğe dair veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler sonucunda örneklerin, erişilebilirlik standartlarıyla uyumlu veya uyumsuz olma durumları belirlenmiştir. Örnekler arasında karşılaştırma yapılarak genel sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Görme engelli, erişilebilirlik standartları, görme engellilere yönelik mimari tasarım

EXAMINATION OF ARCHITECTURAL PLACES DUE TO ACCESSIBILITY STANDARDS IN WHICH DESIGNED FOR VISUAL IMPAIRED: LIBRARIES FOR VISUALLY IMPAIRED PEOPLE

ABSTRACT

A person with a disability is any person who needs various physical arrangements to be able to act independently in public spaces and buildings due to the loss of physical, mental, psychological or social abilities in different degrees. Disabled people should be considered as a part of the society who needs to ensure accessibility in the participation of the social life rather than as a separate segment of the society. Accessibility is a fundamental feature of the physical environment. The outdoor and indoor spaces which are used by all of society including individuals with disabilities must be designed in accordance with accessibility standards. In the practice of accessibility standards In Turkey, it can be shown that the physically disabled people is mostly considered in regulations and applications while the needs and requirements of other disabled groups are ignored or mostly does not fulfill the least necessities.

To comply with standards in places which are designed for the visually impaired people may be vital cause of visually impaired users who are different from other disability groups in terms of the needs and requirements and usage patterns of perception. The study is based on the lack of practice or misapplication of the accessibility standards may result in the restriction of accessing to the services which are even particularly offered for their own interest. In this study, in order to create a theoretical background, it is devoted to definitions and concepts of visual impairment on the literature. The literature of visual impairment is examined in the context of different disciplines to sustain the theoretical background for the accessibility standards for the places which are designed for visually impaired person. The minimum requirements of accessibility standards are defined as the architectural design criterias for an independent living for visually impaired people. In this context, the scope of the study is defined as the libraries for visually impaired people

which would be evaluated according to the accessibility standards. The examples of libraries from Ankara, Istanbul and Izmir are observed and examined through the evaluation forms which are prepared on the basis of architectural design criterias for the visually impaired person. As a result of the data obtained from the samples are examined according to compatibility and incompatibility with the accessibility standards are presented in the final section. In conclusion, Overall results and specific recommendations are presented for all research areas.

Keywords: Visually impairment, accessibility standards, architectural design for visually impaired people

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xix

BÖLÜM BİR - GİRİŞ.....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

1.1 Problem Tanımı.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.2 Çalışmanın Önemi	2
1.3 Çalışmanın Amacı	4
1.4 Çalışmanın Kapsamı.....	5
1.5 Çalışmanın Yöntemi.....	5

BÖLÜM İKİ - GÖRME ENGELLİLERE YÖNELİK TANIMLAR VE KAVRAMLAR.....7

2.1 Engellilik Tanımı ve Sınıflandırması	7
2.2 Görme Engellilik ve Sebepleri	11
2.3 Engellilere Yönelik Yasa, Mevzuat ve Yönetmelikler.....	17
2.3.1 Engellilerin Yasal Haklarının Tarihçesi	18
2.3.2 Türkiye'de Engelli Haklarına İlişkin Yasal Düzenlemeler	21
2.4 Erişilebilirlik Kapsamında Yasal Çerçeve	25
2.4.1 Bilgiye Erişilebilirlik	26
2.4.2 Fiziksel Erişilebilirlik	28
2.5 Görme Engellilere Yönelik Kütüphanecilik.....	31
2.5.1 Hizmetler ve Teknolojiler.....	32
2.5.2 Dünyada Görme Engelli Kütüphaneleri Tarihçesi ve Mevcut Durum	38

2.5.3 Türkiye'de Görme Engelli Kütüphaneleri Tarihçesi ve Mevcut Durum . 42

BÖLÜM ÜÇ - ERİŞİLEBİLİR TASARIM STANDARTLARI VE GÖRME ENGELLİLERE YÖNELİK MİMARİ TASARIM İLKELERİ..... 47

3.1 Standart Kavramı.....	50
3.1.1 Dünyada Erişilebilirlik Standartları	52
3.1.2 Türkiye'de Erişilebilirlik Standartları	57
3.2 Mimari Tasarımda Görme Engellilere Yönelik Tasarım Prensipleri	60
3.2.1 Açık Alanlarda Görme Engelli Kullanıcıları Kapsayan Erişilebilirlik Standartları.....	64
3.2.1.1 Yaya Yolları ve Kaldırımlar	64
3.2.1.2 Yaya Geçitleri	70
3.2.1.3 Duraklar	75
3.2.1.4 Rampalar	78
3.2.1.5 Merdivenler.....	80
3.2.2 Binalarda Görme Engelli Kullanıcıları Kapsayan Erişilebilirlik Standartları.....	82
3.2.2.1 Bina Yakın Çevresi	83
3.2.2.2 Bina Girişi.....	86
3.2.2.3 İç Kapılar	89
3.2.2.4 Pencereleler.....	91
3.2.2.5 Bina İçi Yatay Dolaşım.....	92
3.2.2.6 Bina İçi Düşey Dolaşım	95
3.2.2.7 Bilgilendirme ve İşaretlemeleler.....	99
3.2.2.8 Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri	104
3.2.2.9 Tuvaletler	108
3.2.2.10 Diğer Mekansal Elemanlar	109

BÖLÜM DÖRT - GÖRME ENGELLİ KÜTÜPHANELERİNİN ERİŞİLEBİLİRLİK STANDARTLARI KAPSAMINDA İRDELENMESİ.... 112

4.1 İzlenen Yöntem	112
4.1.1 Çalışma Evreni: Görme Engellilere Yönelik Tasarlanan Mekanlar	113
4.1.2 Araştırma kümesi: Görme Engelli Kütüphaneleri	115
4.2 Alan Çalışması	115
4.2.1 Örneklem Seçimi	116
4.2.1.1 Altınokta Körler Derneği Kültür Merkezi - Kütüphane	118
4.2.1.2 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi.....	122
4.2.1.3 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı.....	126
4.2.2 Gözlemlerde Kullanılacak Formlar	130
4.3 Toplanan Veriler.....	131
4.3.1 Açık Alanlarla İlgili Veriler.....	132
4.3.1.1 Yaya Yolları ve Kaldırımlar ile İlgili Veriler	133
4.3.1.2 Yaya Geçitleri ile İlgili Veriler	134
4.3.1.3 Duraklar ile İlgili Veriler	135
4.3.1.4 Rampalar ile İlgili Veriler.....	136
4.3.1.5 Merdivenler ile İlgili Veriler.....	136
4.3.2 Binalarla İlgili Veriler.....	137
4.3.2.1 Bina Yakın Çevresi ile İlgili Veriler.....	139
4.3.2.2 Bina Girişi ile İlgili Veriler.....	140
4.3.2.3 İç Kapılar ile İlgili Veriler	141
4.3.2.4 Pencereleer ile İlgili Veriler.....	142
4.3.2.5 Bina İçi Yatay Dolaşım ile İlgili Veriler.....	143
4.3.2.6 Bina İçi Düşey Dolaşım ile İlgili Veriler.....	144
4.3.2.7 Yönlendirme ve İşaretlemeler ile İlgili Veriler.....	146
4.3.2.8 Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri ile İlgili Veriler	147
4.3.2.9 Tuvaletler ile İlgili Veriler	147
4.3.2.10 Diğer Mekansal Elemanlar ile İlgili Veriler	148
4.4 Bulgular ve Değerlendirme	149

BÖLÜM BEŞ - SONUÇLAR 152

KAYNAKLAR159

EKLER..... 180

EK 1 : Doç. Dr. Mitat Enç Biyografisi.....	180
EK 2 : Açık Alanlar İle İlgili Erişilebilirlik Formu.....	182
EK 3 : Binalar ile İlgili Erişilebilirlik Formu.....	188
EK 4 : Erişilebilirlik Standartları Değerlendirme Formları Cevapları	196

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1 Engelli sınıflandırması	11
Şekil 2.2 Türkiye’de yasal görme engellilik sınıflandırması	12
Şekil 2.3 Dünya Sağlık Örgütü görme yetisi sınıflandırması	13
Şekil 2.4 ABD Sosyal Güvenlik Kurumu görme bozuklukları sınıflandırması.....	13
Şekil 2.5 Global körlük sebepleri.....	16
Şekil 2.6 Görme engelinin ortaya çıkış zamanı	17
Şekil 2.7 Görme engeli nedenleri.....	17
Şekil 2.8 Ülkelere göre alternatif bilgi kaynaklarının mevcut kaynaklar içerisinde oranı	34
Şekil 2.9 Braille alfabesi	35
Şekil 2.10 Braille baskı kitap	35
Şekil 2.11 Ekran büyütücü sistem.....	37
Şekil 2.12 Dünyada ilk görme engelliler okulu L’institution National pour les jeunes Aveugles, Paris.....	39
Şekil 3.1 Erişilebilir seyir.....	47
Şekil 3.2 Ulaşılabilirlik, erişilebilirlik ve kullanılabilirlik	48
Şekil 3.3 Beyaz baston ve kılavuz köpek hareket alanı	62
Şekil 3.4 Görme engellilere yönelik mekanlarda tasarım prensipleri hiyerarşisi	63
Şekil 3.5 Yaya yoğunluğuna göre kaldırım genişliği ve eğimi (X = Mülkiyet yanındaki emniyet şeridi; Y = Yaya kaldırımı net genişliği; Z = Taşıt yolu yanındaki emniyet şeridi)	64
Şekil 3.6 Yaya geçidinde ve yön değiştirme kılavuz iz kullanımı	65
Şekil 3.7 Kaldırım güzergahındaki açıklıklarda kılavuz iz kullanımı.....	66
Şekil 3.8 Kılavuz iz genişliği ve yön değiştirme	66
Şekil 3.9 Yaya kaldırımında nesne yerleştirme.....	67
Şekil 3.10 Kaldırımdaki ağaç ve donatıların etrafındaki yükseltilmiş platformlar	67
Şekil 3.11 Kaldırımın etrafındaki duyumsanabilir yüzeyler	67
Şekil 3.12 Yürüyüş yolunda bulunan dinlenme alanları	68

Şekil 3.13 Bisiklet yoluna bitişik yaya kaldırımında uyarıcı yüzey döşemesi.....	68
Şekil 3.14 Yaya yolunda engel oluşturan objelerin konumlandırılması (1- Zemin seviyesinden 10 cm'den daha yüksek, beyaz baston ile algılanabilir bordür; 2- Beyaz baston ile algılanabilir, zeminden 30 ile 100 cm arasında yükseklikteki kanatlı koruma; 3- Çevresi ile zıt renklendirme; 4- En az 10 cm; 5- En fazla 30 cm)	69
Şekil 3.15 Rampa küpeşte özellikleri.....	70
Şekil 3.16 Merdivenlerde duyumsanabilir (hissedilebilir) yüzeyler	71
Şekil 3.17 Aynı yönde devam eden merdivende sahanlık ölçüsü.....	72
Şekil 3.18 Merdivende rıht ve basamaklar; basamak ucundaki koruyucu kaymaz şerit ve küpeşter	73
Şekil 3.19 Genişliği 300 cm'yi geçen merdivende küpeşte.....	74
Şekil 3.20 Yaya geçidinde zebra işaretlemesi.....	75
Şekil 3.21 Yaya geçidinde yaya korkuluğu ve yer ikaz şeritleri.....	76
Şekil 3.22 Pelikan geçitlerde buton yüksekliği	77
Şekil 3.23 Işık kontrollü yaya geçidi.....	77
Şekil 3.24 Yaya geçitli kavşakta metal yaya korkuluğu.	78
Şekil 3.25 Yaya geçişleri ve enerji kaybı.....	79
Şekil 3.26 Otobüs durağında kılavuz iz ve transfer alanı)	80
Şekil 3.27 Ulaşılabilirliğe göre düzenlenmiş otobüs durağı örneği	81
Şekil 3.28 Otobüs durağında kabartmalı işaretleme	81
Şekil 3.29 Genişliği 300 cm'yi geçen merdivende küpeşte.....	82
Şekil 3.30 Herkes için ulaşılabilir ana giriş alternatifi.....	83
Şekil 3.31 Ulaşılabilir giriş alternatifi.....	84
Şekil 3.32 Hemzemin girişte ulaşılabilirlik düzenlemesi örneği	85
Şekil 3.33 Bahçe yollarında kullanılacak hissedilebilir yüzey uygulaması örneği (1- Tehlike için uyarıcı, yön değiştirici, hissedilebilir yürüyüş yüzeyinin başlangıcı ve bitimi olarak hissedilebilir yüzey uygulaması; 2- Hissedilebilir yönlendirici yüzey; 3- İstikamette hissedilebilir ipucu olarak duvar; 4- Aydınlatma)	86
Şekil 3.34 Bina girişi rampası (1- Hissedilebilir uyarıcı yüzey bulunan rampa; 2- Her iki tarafta korkuluklar; 3- 1:20 eğim (her metrede 5 mm), en fazla	

uzunluk 900 cm; 4- Koruma bordürü en az 5 cm; 5- Basamaklar; 6- Sahanlık en az 150 cm; 7- Rampa genişliği en az 90 cm; 8- Korkuluklar arası mesafe en az 100 cm)	87
Şekil 3.35 6 mm-13 mm arasındaki seviye farklılıkları için düzenleme (a= 1- 6 mm; b= 1- 6-13 mm)	87
Şekil 3.36 Camlı giriş kapısında gerekli işaretleme önlemleri (1- 75 mm görsel işaretleme, iki farklı renk kullanılabilir; 2- Kapı çerçevesinde en az 5 cm genişliğinde görsel işaretleme; 3- İşaretleme yüksekliği 1. düzey 130 cm-140 cm; 4- İşaretleme yüksekliği 2. düzey 90 cm-100 cm; 5- İşaretleme yüksekliği 3. düzey 10 cm- 30 cm [tavsiye])	88
Şekil 3.37 Cam panelli giriş kapısında gerekli işaretleme önlemleri (1- En fazla 20 cm; 2- En az 15 cm; 3- En fazla 60 cm; 4- En az 160 cm)	89
Şekil 3.38 Kapı kolu ve aksamı yükseklikleri (1- En az 210 cm; 2- 90 cm; 3- 20 cm; 4- En az 90.....	90
Şekil 3.39 Kapı kolu ve aksamı (1- En az 10 cm; 2- 34-45 mm; 3- Ø 19-25 mm; 4- En az 30 cm; 5- 45-55 mm; 6- Ø 30-50 mm).....	90
Şekil 3.40 Kapı kolu ve aksamının yerden yükseklikleri (1- Yatay çekme kolu, tuvalet kapısı; 2- 80-110 cm; 3- Düşey Kol; 4- En fazla 110 cm; 5- En az 90 cm; 6- Normal Kapı Kolu; 7- 90-110 cm).....	90
Şekil 3.41 Koruyucu plakalı kapı örnekleri (1- En az 40 cm; 2- 90 -110 cm; 3- Kapı genişliği; 4- Koruyucu plaka; 5- 90-110 cm)	91
Şekil 3.42 Vasistas pencere kullanımında güvenlik önlemleri	92
Şekil 3.43 Tekerlekli sandalye kullananların geçişi için gerekli genişlikler. Ölçüler cm'dir	93
Şekil 3.44 Görme engelli ve tekerlekli sandalye kullanıcısı geçiş mesafesi.....	93
Şekil 3.45 Koridorlarda baş üstü boşluğu (Açıklama (a) 1- 220 cm; 2 - 68,5 cm'den yüksek; 3 - En fazla 10 cm; (b) 1 - En fazla 68,5 cm; 2 - Net Genişlik; 3 - Herhangi bir ölçü)	94
Şekil 3.46 Koridorlarda merdiven altında baş üstü boşluğu (1- En az 210 cm net yükseklik; 2- Güvenlik korkuluğu; 3- Bastonla hissedilebilir güvenlik korkuluğu)	95
Şekil 3.47 Asansörler ile ilgili özellikler. Ölçüler cm'dir.....	96

Şekil 3.48 Asansörler ile ilgili özellikler	97
Şekil 3.49 Merdiven basamaklarıyla ilgili özellikler	98
Şekil 3.50 Merdiven ile ilgili bazı özellikler.....	98
Şekil 3.51 Merdivende tırabzan ve hissedilebilir yüzey örneği	99
Şekil 3.52 Kabartma harita örneği	100
Şekil 3.53 Metro istasyonu kabartma harita örneği	100
Şekil 3.54 Kapı işaretleme yüksekliği.....	101
Şekil 3.55 Kabartma hissedilebilir harfler ve Braille (1- Kabartma hissedilebilir harfler ve semboller, 15-55 mm büyüklüğünde, 1-15 mm kabartma yüksekliğinde 2- Braille gösterim)	102
Şekil 3.56 Braille hücresi ölçü birimleri	102
Şekil 3.57 Merdiven küpeştesinde Braille alfabesi ile hissedilebilir bilgilendirme örneği.....	103
Şekil 3.58 Tutunma barında bulunan kabartma bilgilendirme ve yönlendirme	103
Şekil 3.59 Bahçe korkuluğunda Braille alfabesi ile yönlendirme örneği.....	103
Şekil 3.60 Yürüme kılavuz iz ögesi plan ve profili.....	104
Şekil 3.61 Yön değiştirme ögesi plan ve profili.....	105
Şekil 3.62 Yürüme kılavuz iz ve yön değiştirme ögesi.....	105
Şekil 3.63 Uyarıcı öge plan ve profili	105
Şekil 3.64 Bina girişinde kılavuz iz, yön değiştirme ve uyarı öge kullanımı	106
Şekil 3.65 Yaya geçidinde uyarıcı öge kullanımı	106
Şekil 3.66 Yaya geçidinde trafik adasıyla ayrılmış alanda uyarıcı öge kullanımı ...	107
Şekil 3.67 Yaya yolunda yer kaplaması, yönlendirme ve nesne belirleme.....	108
Şekil 3.68 Tuvalet kabini tutunma barı ve askı ölçüleri.....	109
Şekil 3.69 Tuvalet kabini planı	109
Şekil 3.70 Yer kaplaması	110
Şekil 3.71 Kontrol mekanizmaları yükseklikler.....	111
Şekil 4.1 Kayıtlı olan engelli bireylerin yaşadıkları yerdeki fiziksel çevre düzenlemelerinin, engelli bireyin kullanımına uygun olup olmadığı hakkındaki düşüncelerinin genel ve görme engelli bazında dağılımı ...	114
Şekil 4.2 Altınokta Körler Kütüphanesi haritada gösterimi.....	119
Şekil 4.3 Altınokta Körler Kütüphanesi araştırma alanı	119

Şekil 4.4 Altınokta Körler Kütüphanesi erişim güzergahı	120
Şekil 4.5 Altınokta Körler Kütüphanesi binaya erişim	120
Şekil 4.6 Altınokta Körler Kütüphanesi plan şeması	121
Şekil 4.7 Altınokta Körler Kütüphanesi mekansal organizasyon	121
Şekil 4.8 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi haritada gösterimi	123
Şekil 4.9 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi araştırma alanı	123
Şekil 4.10 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi erişim güzergahı	124
Şekil 4.11 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi binaya erişim	125
Şekil 4.12 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi plan şeması	125
Şekil 4.13 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi mekansal organizasyon	126
Şekil 4.14 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı haritada gösterimi	127
Şekil 4.15 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı araştırma alanı	128
Şekil 4.16 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı olası güzergah	128
Şekil 4.17 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı binaya erişim	129
Şekil 4.18 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı plan şeması	130
Şekil 4.19 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı mekansal organizasyon	130
Şekil 4.20 Açık alan sorgulamaları geçerli ve geçersiz cevap oranları	132
Şekil 4.21 Yaya yolları ve kaldırımlar ile ilgili veriler	133
Şekil 4.22 Yaya geçitleri ile ilgili veriler	134
Şekil 4.23 Duraklar ile ilgili veriler	135
Şekil 4.24 Rampalar ile ilgili veriler	136
Şekil 4.25 Merdivenler ile ilgili veriler	137
Şekil 4.26 Bina sorgulamaları geçerli ve geçersiz cevap oranları	138
Şekil 4.27 Bina yakın çevresi ile ilgili veriler	139
Şekil 4.28 Bina girişi ile ilgili veriler	140
Şekil 4.29 İç kapılar ile ilgili veriler	141
Şekil 4.30 Pencereler ile ilgili veriler	142
Şekil 4.31 Bina içi yatay dolaşım ile ilgili veriler	143
Şekil 4.32 Bina içi düşey dolaşımda asansör ile ilgili veriler	144
Şekil 4.33 Bina içi düşey dolaşımda merdiven ile ilgili veriler	145
Şekil 4.34 Yönlendirme ve işaretlemeler ile ilgili veriler	146
Şekil 4.35 Hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleri ile ilgili veriler	147

Şekil 4.36 Tuvaletler ile ilgili veriler	148
Şekil 4.37 Diğer mekansal elemanlar ile ilgili veriler.....	149
Şekil 4.38 Açık alanlar ile ilgili erişilebilirliği etkileyen bulgular	150
Şekil 4.39 Binalar ile ilgili erişilebilirliği etkileyen bulgular	150
Şekil 4.40 Açık alanlar ile ilgili erişilebilirlik standartları ile uyumlu ve uyumsuz oranları.....	151
Şekil 4.41 Açık alanlar ile ilgili erişilebilirlik standartları ile uyumlu ve uyumsuz oranları.....	151

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 2.1 İşlevsellik, yeti yitimi ve sağlığın uluslararası sınıflandırması	10
Tablo 2.2 Türkiye'de görme engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumları	43
Tablo 2.3 Konuşan (sesli) kitaplık bulunan kütüphaneler	44
Tablo 3.1 Kanada erişilebilirlik standartları mekanizması	56
Tablo 3.2 TSE erişilebilirliğe ilişkin standartlar listesi.....	57
Tablo 3.3 Rampa maksimum eğin, uzunluk ve yükselme ilişkisi.....	79
Tablo 3.4 Bina giriş rampalarının eğimi	87
Tablo 4.1 Kütüphanelerin bina kullanım türü ve bağlı bulunduğu kurumlar	117
Tablo 4.2 Kütüphanelerin verdiği hizmetlere göre karşılaştırma.....	117
Tablo 4.3 Kütüphanelerin sundukları teknolojiler	117
Tablo 4.4 Açık alanlarda kullanılacak değerlendirme formu içeriği	131
Tablo 4.5 Binalarda kullanılacak değerlendirme formu içeriği	131

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

1.1 Problem Tanımı

Tüm bireyler yaşama, eğitim, çalışma, sosyal ve kültürel hayata katılma gibi temel haklara sahiptir. Engelli bireylerin sosyal, ekonomik ve toplumsal yaşama katılımının sağlanması ve bağımsız bir yaşam sürdürebilmeleri için çeşitli imkanların sunulması gerekmektedir. Engelli bireylerin temel hak ve özgürlüklerini kullanabilmeleri için ulusal ve uluslararası düzlemde çeşitli yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Sosyal ve kültürel hakların devam ettirilebilmesi için erişilebilirliğin bir önkoşul olduğunu belirten görüşlerin yanında, erişilebilirliğin bağımsız bir hak olduğu görüşünü savunan çeşitli kurum ve kuruluşlar da bulunmaktadır. Her iki yaklaşımda da engellilerin eğitim, sosyal ve ekonomik alandaki çeşitli hizmetlere ulaşabilmesi için fiziksel çevrenin erişilebilirlik standartlarına uygun şekilde inşa edilmesi ve düzenlenmesi gerekmektedir. Erişilebilirlik, yapıları çevrenin temel bir özelliği olup yalnızca engelli bireylere yönelik değil, toplumun tüm kesimi için gerekli olan asgari koşullara karşılık gelmektedir.

Engelli bireylerin bağımsız bir şekilde yaşamlarını sürdürmeleri için fiziksel çevre içerisinde gereksinimlerinin ve ihtiyaçlarının dikkate alınması gerekmektedir. Fakat, engellilerin yaşadıkları konutlardan kamusal yaşam alanlarına dek içerisinde bulundukları tüm açık ve kapalı mekanlarda engelli bireylerin erişim ve ulaşım olanaklarını engelleyici pek çok unsurun olduğu görülmektedir. Yaya yolları, kaldırımlar, parklar ve bahçeler gibi açık alanlarda veya kamu binaları, hastaneler ya da okullar gibi bina tiplerindeki fiziksel koşullar, engellilerin topluma katılmasının önünde ciddi birer engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla, bağımsız hareket olanağı sınırlanan engelli bireyin toplumsal yaşamdan uzaklaşması ve dışlanması kaçınılmaz olmaktadır.

Görme engelliler de diğer bireyler gibi eğitim, meslek edinme, yaşam boyu öğrenme, ekonomik ve toplumsal hayata katılma gibi hayatlarının farklı alanlarında

bilgiye erişim ihtiyacı duymaktadır. Bilgi çağının gerektirdiği olanaklardan yararlanabilmek konusunda görme engelliler de diğer bireyler ile eşit haklara sahiptir. Yaşamları boyunca çeşitli ve çok yönlü bilgiye gereksinimleri olan görme engelliler, uygun alternatif formatlarda bilgiye erişim alanında problemler yaşamaktadır. Bilgi toplumunun en önemli gereklerinden biri, gereksinim duyulan bilgiye doğru kapsamda ve doğru zamanda erişilebilirliğinin sağlanmasıdır. Bilgiye erişim konusunda çeşitli kaynakların sağlandığı ve hizmetlerin verildiği bilgi merkezlerinden biri kütüphanelerdir. Kütüphaneler, bireylerin bilgi gereksinimlerini karşılamak amacıyla hizmet veren toplumsal kuruluşların başında gelmektedir. Dolayısıyla, bilgiye gereksinim duyan toplumun tüm kesiminin ihtiyaçlarına etkin şekilde cevap vermeli ve toplumdaki çeşitliliği göz önünde bulundurarak sağladıkları kaynaklar ve verdikleri hizmetler ile bireyler arasındaki fırsat eşitliğini sağlama sorumluluğuna sahip olmalıdır.

Görme engelliler gibi özel materyallere ve hizmetlere ihtiyaç duyan engel grupları, bu hizmetler sunulsa dahi fiziksel olarak erişilebilirlik sağlanmadığı takdirde materyale ulaşmaları mümkün değildir. Bilhassa engelli kullanıcılara yönelik hizmet sunmak için kurulmuş tesislerin erişilebilirlik standartlarını yerine getirmeleri gerekmektedir. Mevcut binaların fiziksel yetersizliğinin yanında yeni inşa edilen ya da hizmete açılan yapılarda da engelli bireylerin ve bilhassa binanın kullanıcısı olan engel gruplarının ihtiyaçları ve erişilebilirlik standartları göz ardı edilmektedir. Gerek kent ölçeğinde gerekse yapı ölçeğinde, görme engellilerin mekanlarda gereksinim duydukları erişilebilirlik standartları etkin şekilde gerçekleştirilmelidir.

1.2 Çalışmanın Önemi

Türkiye Özürlüler Araştırması (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2010) verilerine göre Türkiye nüfusunun %12,29'unu engelli bireyler oluşturmaktadır. Toplumun göz ardı edilemez bir kesimi olan engelli kullanıcıların, engel gruplarına yönelik ihtiyaçlarına cevap veren uygulamaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Türkiye'de fiziksel çevrenin erişilebilirliği konusunda yapılan uygulamalarda, çoğunlukla bedensel engelli grubunun temel alındığı ve diğer engel gruplarının

ihtiyaçlarının ve gereksinimlerinin göz ardı edildiği görülmektedir. Halbuki, Türkiye’de engelli nüfusu içerisinde engel gruplarının oranları karşılaştırıldığında, bedensel engellilerin %8,8 ve görme engellilerin de %8,4 oranında olduğu görülmektedir (T  K, 2010). Bedensel engellilerin toplumsal hayata katılımının diğer engel gruplarından daha yüksek olması, engelli kavramına yönelik toplumsal farkındalığın sadece bu engel grubunda gerçekleştiğinin ampirik bir ifadesidir. Yakın oranlara sahip farklı iki engel grubuna dair sosyal farkındalığın değişiklik göstermesi, görme engellilerin bağımsız hareket kabiliyetinin daha düşük olmasıyla açıklanabilir.

Fiziksel evre göz önünde bulundurulduğunda, görme engelli bireylerin hareket kabiliyetlerini etkileyen yeti yitimi değil; üç boyutlu mekanın duyumsanmasındaki farklı algılama biçimidir. Görme engelliler, yönelimlerinde görme dışındaki işitme ve dokunma gibi diğer duyulardan aldıkları bilgileri kullanmaktadır. Yakın çevrelerini bedenleriyle ya da beyaz baston gibi kullandıkları yardımcı araçlar ile tanımlamaktadır. Görme engelli, harekete ve yönelime ilişkin bilgileri de yine aynı yöntem ile elde etmektedir. Dolayısıyla görme engelli bulunduğu açık ya da kapalı mekanda referans alabileceği mekansal bilgi kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır. Fiziksel çevrenin sürekli ve doğru şekilde bu mekansal bilgileri iletebilmesi, fiziksel çevrenin erişilebilirlik standartlarına uygun yapılmasıyla mümkündür. Gerek açık alanlarda gerekse yapı ölçeğinde uygulanmamış olan erişilebilirlik standartları kullanıcıya yalnızca engel oluşturmamakta; aynı zamanda yetersiz veya yanlış bilgi vermektedir.

Kamusal kullanımı olan bina tiplerinde erişilebilirlik standartlarının uygulanması, tüm engel gruplarının yapıyı kullanımı açısından zorunlu olmasına rağmen; bilhassa görme engellilik kültürünün gerektirdiği çözümlerin  retildeği ve özel hizmetlerin verildiği yapılarda görme engelli kullanıcı grubunun ihtiyaçlarına cevap veren standartların uygulanması kaçınılmazdır. Görme engellilerin bilgi gereksinimleri ve kütüphane kullanımı konusunda yapılan bir çalışmada, görme engellilerin bilgi ihtiyaçlarının karşılanmasında diğer kullanıcılara da aynı zamanda uyabilen tek bir çözüm önerisinin olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmalar, sunulan hizmet ve teknolojilerde görme engellilere yönelik özel çözümler üretilmesi gerektiğini

göstermektedir (Davies, 2007). Dünya üzerindeki basılı materyallerin görme engellilere uygun alternatif formatlarda yalnızca %5 oranında bulunması, mevcut kaynaklara erişimde kütüphanelerin ve görme engellilerin kütüphanelere erişiminin önemini arttırmaktadır (Brazier, 2007; Epp, 2006). Görme engellilere yönelik hizmet veren kütüphanelerin sunduğu hizmet ve teknolojilerin, toplumun diğer kesimine hitap etmediği göz önünde bulundurulduğunda, bu bina tiplerinin görme engellilerin erişilebilirlik gereksinimlerini karşılamaması düşünülemez.

1.3 Çalışmanın Amacı

Çeşitli kanunlarda gerek engellilere yönelik gerekse erişilebilirlik standartlarına dair birçok yasal düzenleme bulunmasına rağmen, erişilebilirlik standartlarının pratiği yetersiz kalmaktadır. Erişilebilirlik standartlarının uygulanmasında, mevcut yapıların fiziksel yetersizliğinin yanı sıra, yeni inşa edilen ya da hizmete açılan yapılarda da erişilebilirlik standartlarının göz ardı edilmesi, uygulama ve denetlemedeki sorunlara işaret etmektedir. Türkiye’de erişilebilirlik mevzuatında görülen olumlu gelişmelere rağmen, uygulamalar teoride kalmakta, erişilebilirliğin denetleme pratiğine bahsedildiği kadar yoğunlaşmadığı görülmektedir. Çalışma kapsamında, yasalar aracılığıyla yönlendirme yapılan ve uygulanması zorunlu kılınan erişilebilirlik standartlarının, görme engellilere yönelik tasarlanan mekanlarda sorgulanması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, öncelikli olarak görme engellilere yönelik mekanlarda erişilebilir tasarım kriterlerinin oluşturulması ve yürürlükte olan erişilebilirlik standartlarının geliştirilmesi için bir altyapı oluşturulması hedeflenmektedir. Görme engellilere yönelik mimari tasarım kriterleri belirlenerek, ulusalda ve yerelde yönetim organlarının, kütüphanelerin ve diğer paydaşların çalışmalarında kullanıma uygun bir altlık oluşturması amaçlanmaktadır. Mimari bağlamda görme engelliler ile ilgili yapılacak benzer çalışmalara örnek olması da araştırmanın diğer bir amacıdır.

1.4 Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmada, engellilere yönelik tasarlanan mekanlardan olan görme engelli kütüphaneleri Ankara, İstanbul ve İzmir örnekleri üzerinden erişilebilirlik standartları kapsamında irdelenmektedir. Birinci bölümde, çalışma alanına zemin oluşturması amacıyla görme engellilere yönelik tanımlara ve kavramlara yer verilmektedir. İkinci bölümde, engellilik tanımı ve sınıflandırılması yapıldıktan sonra görme engellilik kavramı ve görme engellilik sebepleri hakkında bilgi verilmektedir. Erişilebilirlik standartlarının dayanağı olarak göz önünde bulundurulan engellilere yönelik yasa ve yönetmelikler ile erişilebilirlik kapsamındaki yasal çerçeveden bahsedilmektedir. Araştırma alanına altyapı oluşturması amacıyla görme engellilere yönelik kütüphanecilik, kütüphane hizmetleri ve teknolojileri ile dünyada ve Türkiye’de görme engelli kütüphanelerinin tarihçesinden söz edilmektedir. Üçüncü bölümde, standart kavramı açıklanarak, dünyadan ve Türkiye’den erişilebilirlik standartlarına değinilmektedir. Erişilebilirlik standartlarının irdelenmesinde alan çalışmasına altyapı oluşturması amacıyla, görme engellilere yönelik mimari tasarım kriterleri belirlenerek, açık alanlara ve binalara dair erişilebilirlik standartları anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, araştırma modeli belirlenerek değerlendirmede kullanılacak formlar oluşturulmakta ve formlar aracılığıyla farklı örnekler üzerinde yapılan sorgulamalar neticesine elde edilen verilere ve bulgulara yer verilmektedir. Beşinci bölümde, erişilebilirlik standartlarının irdelenmesi neticesinde ulaşılan sonuçlara ve önerilere değinilmektedir.

1.5 Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında görme engellilik, erişilebilirlik standartları ve görme engellilere yönelik kütüphanecilik alanlarında ulusal ve uluslararası literatür taranmıştır. Literatür araştırmasında yazılı kaynaklar, internet kaynakları, elektronik veri tabanları, kütüphane veri tabanları ve tezler incelenmiştir. Erişime açık olmayan kaynakların yazarlarına ulaşarak kaynaklarla ilgili birinci elden bilgi edinilmiştir. Kavramsal çerçeve oluşturulduktan sonra, erişilebilirlik standartlarının sorgulanmasında kullanılacak formlar oluşturulmuştur.

Görme engellilere yönelik hizmet veren bina tipleri yerinde gözlemlenerek, alan çalışmasına uygun olan örnekler seçilmiştir. Yeterli veya temsil niteliği olmayan örnekler çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Örneklerle ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra bağlı bulundukları belediyeler ve kurumlar ziyaret edilerek kayıtlı dosya, evrak ve bilgilerine erişilmeye çalışılmıştır. Çalışma alanları ziyaret edilerek, nitel ve nicel gözlemler yapılmıştır. Araştırma alanlarındaki örneklerin resmi kurumlardan elde edilen bilgileri ve gözlemde tutulan kayıtları karşılaştırılarak çalışma kapsamında kullanılmıştır. Değerlendirme formları, tüm alanlar için ayrı ayrı cevaplandırılarak belgelendirilmiş ve dijital ortama aktarılmıştır. Elde edilen veriler, istatistiksel şekilde düzenlenerek karşılaştırmalara yer verilmiştir.

Yapılan alan ziyaretlerinde, kütüphane personeli ve kullanıcıları ile görüşülmüştür. Yapılan görüşmeler kayıt altına alınmamış olup, kişisel deneyimlerine başvurulmuştur. Görme engellilerin ihtiyaç ve gereksinimlerini anlamak, mekansal seyirlerini ve algılama biçimlerine yönelik empati kurabilmek adına ‘Karanlıkta Diyalog’ sergisi ziyaret edilmiştir (Dialogue in the Dark, b.t.)

BÖLÜM İKİ

GÖRME ENGELLİLERE YÖNELİK TANIMLAR VE KAVRAMLAR

2.1 Engellilik Tanımı ve Sınıflandırması

Engellilik kavramı sağlık, hukuk, eğitim, hizmet, teknoloji gibi farklı literatürlere sahip disiplinlerin kesişim noktasında yer almaktadır. Engellilik, birçok disiplinin farklı olabilen değerleri ve kültürleri ışığında çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Disiplinler engellilik kavramını kendi odakları kapsamında ele alırken, engelliliğin diğer disiplinlerle olan ilişkisini de eklektik bir çerçeve içerisinde kurgulamaya devam etmelidir. Bu bağlamda, gerek evrensel gerekse ulusal kurum ve kuruluşlar, çeşitli hizmetlerin verilmesi için bilimsel araştırmalar ve çalışmalar yapmakta; çeşitli proje ve uygulamalar gerçekleştirmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organisation) ve Birleşmiş Milletler (United Nations) gibi kurumlar tarafından evrensel çapta kabul edilmiş tanımlamaların yanında; Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Mimarlar Odası gibi çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından da görev alanlarına göre çeşitli tanımlamalara yer verilmektedir. Bu kapsamda, mimari bağlamda bir temel oluşturması amacıyla engellilik kavramına farklı yaklaşımlardaki çeşitli tanımlara yer verilmektedir.

Engellilik kavramı hakkında yapılan tanımlamalarda ahlaki (dini), medikal, sosyal ve politik yaklaşımlarda farklı vurgular yapıldığı görülmektedir. Engelliliğe ilişkin bilinen en eski model olarak ahlaki model, engelliliği ahlaki çöküntüden beslenen ve insanın içindeki ahlaksızlığın dışavurumu olarak görmüştür (Arıkan, 2002). Engellilik, dinsel öğretilere ve geleneksel doğaüstü inanışlara bağlanarak açıklanırken, kişinin sınanmak ya da cezalandırılmak için engelli olduğu inancı 19. yüzyıl ortalarına dek hakimiyetini sürdürmüştür (Şahin, 2004). Medikal yaklaşımda engelli, gerek fiziksel gerekse zihinsel işlev bozukluklarıyla, bunların hareket yeteneğinde, tutum ve davranışlarında sebep olduğu eksiklik veya güçlüklerle tanımlanmaktadır. Engellilik kavramı bireysel tıbbi yetersizliğe indirgenerek biyolojik sebeplerle açıklanmaktadır (Arıkan, 2002). Politik yaklaşımda engelli, topluma katılımı kısıtlı olan ve çevre koşullarından etkilenen birey olarak

görülmektedir. Engellilik, bireysel bir farklılık olarak görülerek korunmaya, bakıma ve rehabilitasyona ihtiyacı olan bir kusur olarak bahsedilmektedir. Engelliler, toplumsal ve ekonomik yaşama katkıda bulunma kapasitesinden yoksun bireyler olarak görülmektedir. Diğer modeller içerisinde sosyal model ise, engelliliği bireye bağlı yetersizlik, bozukluk ya da eksiklik olarak görmemekte; eğer engel olarak ortaya çıkan bir durum varsa bunun nedenini toplumsal yaklaşımda aramaktadır. Engelli bireylerin yaşadığı sorunları, toplumdaki ötekileştirme tutumuna ve gerekli hizmetlerin sunulmayarak engelli bireylerin ihtiyaçlarının dikkate alınmamasına dayandırmaktadır (Shakespeare, 2006; Winter, 2004). Bu bağlamda insanları engelli yapanın yeti yitimleri değil, çevresel anlamda kaldırılmayan engeller ve sunulmayan hizmetler olduğu vurgusu görülmektedir (Goltsman ve diğer., 1993).

Dünya Sağlık Örgütü, engellilik kavramına medikal modele uygun bir biçimde yaklaşarak; *kişinin günlük hayata katılmasını kısıtlayan doğuştan veya sonradan oluşan bedensel ve zihinsel engellilik hali* olarak tanımlamaktadır. Engellilik durumunu, kişinin yetenek yitimi ve işlevsellik seviyesine göre sınıflandırarak, ‘Yetersizlik, Özürlülük ve Engelliliğin Uluslararası Sınıflandırılması’ kapsamında (International Classification Impairment, Disability and Handicap-1 [ICIDH-1]) sağlık yönüne ağırlık vermektedir. Bu sınıflandırma kapsamında engellilik kavramı; noksanlık (impairment), özürlülük (disability) ve maluliyet (handicap) olmak üzere üç ana başlıkta tanımlanmaktadır. Engellilik kavramı kullanılırken evrensel çapta bir terminoloji karmaşası bulunmakta ve literatürde bu kavramların yer yer yanlış kullanıldığı durumlara rastlanmaktadır. Sağlık bakımından noksanlık; *psikolojik, anatomik veya fiziksel yapı ve fonksiyonlardaki bir noksanlığı veya dengesizliği* ifade etmektedir. Özürlülük, *bir noksanlık sonucu meydana gelen ve normal sayılabilecek bir insana oranla bir işi yapabilme yeteneğinin kaybedilmesi ve kısıtlanması durumu* olarak ifade edilmektedir. Maluliyet ise, *bir noksanlık veya sakatlık sonucunda belirli bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal sayılabilecek faaliyette bulunma yeteneğinin önleyen ve sınırlayan dezavantajlı durum* olarak ifade edilmektedir (World Health Organization [WHO], 2001).

Türkiye’de 5378 sayılı "Engelliler Hakkında Kanun"un 3. maddesinde engelli ve engellilik durumu olmak üzere ayrı tanımlara yer verilmektedir. Engelli, *fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey* olarak tanımlanmaktadır. Engellilik durumu ise; *bireyin engelliliğini ve engellilikten kaynaklanan özel gereksinimlerini, uluslararası yöntemleri temel alarak belirleyen derecelendirmeler, sınıflandırmalar ve tanılamalar* olarak ifade edilmektedir (Kanun 5378, 2005). Sosyal Hizmetler Kanunu’nda ise engelli, *doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi* olarak tanımlanmaktadır (Kanun 2828, 1983).

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’na göre özürlü, *doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup, bağımsız hareket edebilmesi için yapılarda ve açık alanlarda özel fiziki düzenlemelere gereksinim duyan kişi*’dir (Kanun 3194, 1997). Bu tanımın Sosyal Hizmetler Kanunu ile birçok ortak noktası bulunmakta olup, mimari anlamda düzenlemelere ihtiyaç duyulması yeni bir yaklaşım olarak eklenmiştir. İzmir Mimarlar Odası’nın engellilere yönelik hazırladığı kılavuzda özür (sakatlık) kavramı *bir bünyedeki, bir yapıdaki, bir doğal işleyişteki hasar, noksan, bozukluk veya işlev kaybı* olarak yer verilmektedirken engelli (sakat), bir özrü (sakatlığı) bulunan kişi, oluşum, organ veya yapı olarak bahsedilmektedir (Mimarlar Odası, b.t.). Mimari açıdan engellilere yönelik yapılan tanımlamalardan bir diğeri ise Goldsmith (1976) tarafından engelli, *fiziksel eksiklikleri yüzünden genel ihtiyaçlara göre tasarlanmış binaları kullanımlarında uygun olanakların yokluğundan dolayı engellere uğrayan insanlar* olarak vurgulanmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından, sağlıkla ilgilenen sektörler ve profesyoneller ile engelli bireyler arasındaki iletişimi arttıran standart bir dilin oluşmasını sağlamak

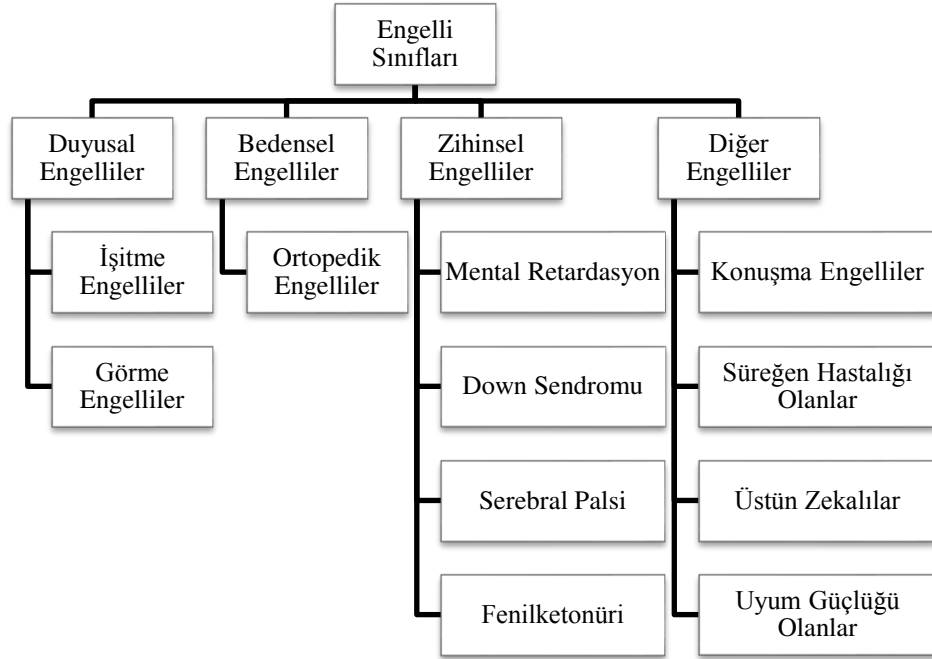
amacıyla sistematik bir kodlama yöntemi geliştirilmiştir. Fonksiyonlara Göre Uluslararası Sınıflama Sistemi (International Classification of Functioning [ICF]) evrensel düzeyde disiplinler arası standart bir dilin oluşturulması temelinde yer alan çok amaçlı bir sistemdir (WHO, 2001). ICF, engelliliğin sınıflandırılmasında kişinin duyuşsal, bedensel, zihinsel ve ruhsal yetilerinin azalması ve kaybedilmesi değişkenlerinin yanında aktiviteler ve katılımın sınırlanması, kişisel ve çevresel faktörleri içine alan çok boyutlu bir değerlendirme sistemidir (Tablo 2.1). İki bölümlü bu sınıflandırma sisteminin, engelliliği bireyin yalnızca vücut işlevine ve yapılarına indirgemediği, hem fiziksel hem de sosyal yaklaşımı bir arada ele aldığı görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilen bu sistemin Türkiye’de de uygulanması için çeşitli çalışmalar başlatılmış bulunmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı1, b.t.).

Tablo 2.1 İşlevsellik, yeti yitimi ve sağlığın uluslararası sınıflandırması (WHO, 2001)

	1. Bölüm: İşlevler ve Yetiyitimi		2. Bölüm: Bağlamsal Etmenler	
Bileşenler	Vücut İşlevleri ve Yapıları	Etkinlikler ve Katılım	Çevresel Etmenler	Kişisel Etmenler
Alanlar	Vücut işlevleri Vücut yapıları	Yaşam alanları (görevler, eylemler)	İşlevler ve yetiyitimi üzerinde dışsal etkiler	İşlevler ve yetiyitimi üzerinde içsel etkiler
Yapılar	Vücut işlevlerinde değişiklik (fizyolojik) Vücut yapılarında değişiklik (anatomik)	Kapasite Standart bir çevrede görevlerin yerine getirilmesi Performans Mevcut çevrede görevlerin yerine getirilmesi	Fiziksel, sosyal ya da düşünsel dünya özelliklerinin kolaylaştırıcı veya engelleyici etkileri	Kişinin kendi özelliklerinin etkileri
Pozitif terimleme	İşlevsel ve yapısal bütünlük	Etkinlikler Katılım	Kolaylaştırıcılar	uygulanamaz
	İşlevsellik			
Negatif terimleme	İşlev veya yapı bozukluğu	Etkinlik sınırlılığı Katılım kısıtlılığı	Sınırlar/engeller	uygulanamaz
	Yeti yitimi			

Farklı kurumlarca yapılan engellilik tanımlarında medikal ve sosyal model yaklaşımının daha yaygın olduğu görülmektedir. İki modelin birlikte kullanıldığı

karma bir yaklaşımın da sergilendiği görülebilmektedir. Engelliliğe dair tartışmalarda, fiziksel özürlülük ile sosyal özürlülük ayrımı dikkat çekmektedir (Burcu, 2007). Her iki yaklaşım da engelliliğin sınıflandırılmasında farklı değişkenleri temel almaktadır. Fiziksel yaklaşım; engel derecesi, oluş zamanı, sebebi, oluş biçimi ve süregenliğini temel alırken, sosyal yaklaşımda aktiviteler ve katılım ile bağlamsal faktörler de göz önünde bulundurulmaktadır (WHO, 2009). Yeti yitimi temel alınarak yapılan sınıflandırmada engelliliğin duysal, zihinsel, bedensel ve diğer engelli grupları olarak ana başlıklara ayrıldığı görülmektedir (Şekil 2.1) (Belir, 1990). Bu çalışma kapsamında, örneklem kurgusunun görme engelli mekanları temelinde gerçekleşmesinden dolayı yalnızca görme engellilik grubu detaylı olarak açıklanmaktadır.

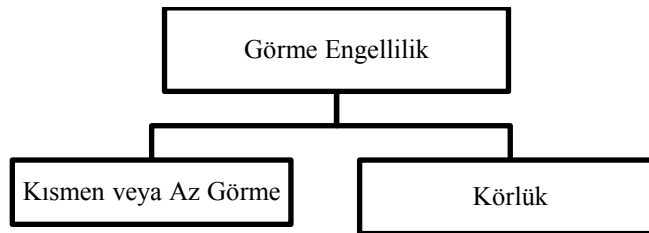
Şekil 2.1 Engelli sınıflandırması (Belir, 1990 ve WHO, 2009'dan derlenmiştir.)

2.2 Görme Engellilik ve Sebepleri

Görme, insanların yaşamlarını konforlu şekilde devam ettirebilmeleri için önemli fonksiyonlardan biridir. Dış dünyadan edinilen bilgilerin birçoğu görsel materyaller aracılığıyla gerçekleşmektedir. Işık, şekil, renk, boyut, uzaklık, derinlik ve hareket gibi kavramları görme duyusu aracılığı ile algılamak mümkündür. İnsanların

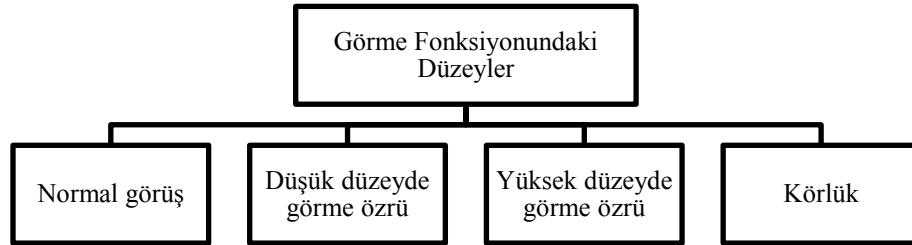
%80'inin görsel öğrenciler olduğu düşünüldüğünde bilgi ve öğrenme sürecindeki görme olayının önemi ortaya çıkmaktadır. İçerisinde bulunulan çevrenin algılanmasında ve bu çevreye dair bilgi edinilmesinde de görsel bilginin önemi oldukça fazladır. Bu bağlamda görme yetisinde ufak bir kayıp dahi yaşandığında dış dünya verilerini algılama, görme algısıyla olan öğrenme ve bilgiyi işleme yöntemleri oldukça farklılaşmaktadır (Özçetin, 2003; Yanoff ve Duker, 2004). Bunun yanında, bazı motor becerilerin de gözlemleyerek taklit etme yoluyla öğrenilmesi sebebiyle, görme duyusuna sahip olmayan bireyler bu becerileri sözel anlatımlarla geliştirmek zorunda olup, göz-el koordinasyonu zayıf olmasından dolayı kulak-el işbirliğini geliştirmeye çalışmaktadır (Şahin, 2012).

Literatürde birçok tanım ve sınıflandırma bulunmasına rağmen görme engellilikte, görme duyusundaki yeti yitimi oranı temel alınmaktadır. Hem uluslararası hem de ulusal kaynaklarda; *“mümkün olan bütün düzeltmelerden sonra kişinin görüşü 20/200 oranından daha düşük veya görüş alanı düzeltici merceklerle rağmen 20 dereceden daha düşük”* ise kişi kör olarak tanımlanmaktadır (Özürlüler İdaresi Başkanlığı [ÖZİDA], 1999; Enç, 1981; Bos ve diğer., 2003; Anastasrow, 2003; Turnbull ve diğer., 2004; Özyürek, 1997; Türk Dil Kurum [TDK], b.t.). Görme keskinliği 20/200 olan kişinin 6 metre uzaklıktan gördüğünü, normal bir kimse 60 metre uzaklıktan görebilmektedir (Keener, 2004). Kısmen veya az görme ise, yapılan tüm iyileştirme ve tedavilerden sonra görme keskinliği 20/70 daha düşük ve görüş alanı 20 dereceden daha dar bir açıya sahip olma durumudur (ÖZİDA, 1999). Bu tür görme bozukluğuna sahip kişiler, düzeltici yardımcıları rağmen standart basılı bir belgeyi okuyamamakta veya bir insanın yüzündeki ifadeleri görememektedir (Aydın, 2011). Dolayısıyla görme engellilik kısmen veya az görenler ve körlük olmak üzere iki farklı engel grubuna ayrılmaktadır (Şekil 2.2).

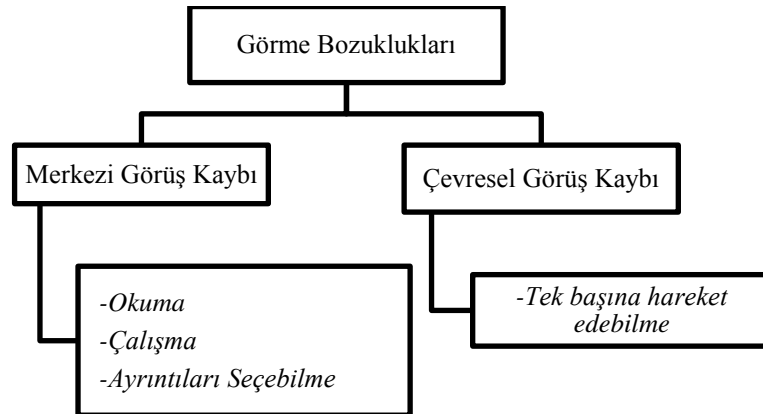

Şekil 2.2 Türkiye’de yasal görme engellilik sınıflandırması (ÖZİDA, 1999)

Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan sınıflandırmada, görme fonksiyonlarındaki düzeyler normal görüş, düşük düzeyde görme özürlü, yüksek düzeyde görme özürlü ve körlük olarak dörde ayrılmaktadır (Şekil 2.3). Farklı görme düzeyleri, bireylerin etkinliklerinde ve katılım bileşenlerinde (temel öğrenme, seyretme, kişiler arası etkileşim gibi) yaşamlarının tamamını kapsayan farklı etkileri bulunmaktadır (WHO, 2009). Amerika Birleşik Devletleri, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yapılan sınıflandırmada ise görme bozuklukları, merkezi görüş kaybı ve çevresel görüş kaybı olarak ikiye ayrılmaktadır (Şekil 2.4). Bu sınıflandırmada yapılabilen eylemler ve hareketlilik temel alınarak; bireyin okuma, çalışma ve ayrıntıları seçebilme özellikleri merkezi görüşü; bireyin tek başına hareket edebilme yeteneği ise çevresel görüş becerisini içermektedir (Keener, 2004). Görme fonksiyonundaki düzeyler ele alındığında, düşük düzeyde görme özürlüne sahip bir birey, merkezi ve çevresel görüş kaybının ikisini de tamamen yitirmemektedir. Merkezi görüş kaybının yaşanması durumunda çevresel görüş devam edebilmektedir. Fakat, yüksek düzeyde görme özürlü ile körlük seviyesindeki görme fonksiyonu bozukluklarında hem merkezi hem de çevresel görüş kaybı yaşanmaktadır.

Şekil 2.3 Dünya Sağlık Örgütü görme yetisi sınıflandırması (WHO, 2009)

Şekil 2.4 ABD Sosyal Güvenlik Kurumu görme bozuklukları sınıflandırması (Keener, 2004)

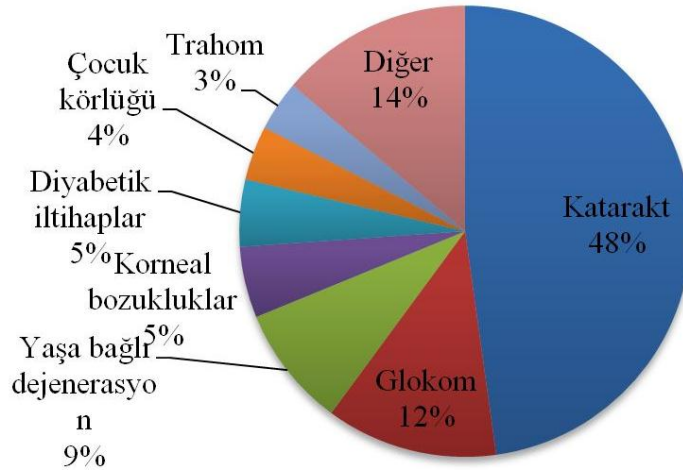
Fonksiyonlara göre Uluslararası Sınıflama Sistemi'nde (ICF) ise görme engellilik, genel niteleyiciler kullanılarak işlev veya yapı bozukluğunun şiddetine göre derecelendirilmektedir. Görme işlevi, ışığı ve görsel uyarının şeklini, biçimini ve rengini hissetmekle ilgili duyuşal işlevler olarak tanımlanmaktadır. Görme işlevleri içerisinde görsel netlik işlevi, görme alanı işlevi ve görüş kalitesi gibi alt vücut işlevlerine ayrılmaktadır. Bu kapsamda, görsel netlik işlevleri gerek uzak gerekse yakın mesafeden binoküler ve monoküler ile şekil ve sınırların duyumsanmasıyla ilgili görme işlevlerini içermektedir. Görme alanı işlevleri, bakışın sabitlenmesiyle görülebilen tüm alanla ilgili görme işlevleridir. Görüş kalitesi ise ışığa duyarlılık, renk görme, kontrast duyarlılığı ve resmin tüm nitelikleri ile ilgili görme işlevleri temel alınarak belirlenmektedir. Bunun yanında göze bitişik yapıların işlevleri de görme duyusunda etkin olmasından dolayı sınıflandırma sisteminde etkin sayılmaktadır (WHO, 2004).

Görme engelli bireyler, görme işlevleri kapsam dışında tutulduğunda biyolojik olarak görme duyusuna sahip bireylerden farklı olmasalar da motor, dil, zihinsel, duyuşal ve sosyal gelişim olarak farklılık göstermektedir. Görme engellilerin dil gelişimleri ve sözel yetenekleri gelişim süreci içerisinde yaşıtlarına oranla aynı düzeyde olmasına rağmen genelleme ve soyutlama yetenekleri daha geride kalabilmektedir. Alan ve derinlik kavramları yetersiz kaldığı için buna dair bilgileri dokunma ve işitme duyuları ile edinmektedirler (Sayman, 1996; Wood, 2002). Görme engelli birey eylem ve hareketlerinde işitme, koklama ve dokunma duyularından faydalanmaktadır (Heward, 1996). Hareket halindeyken yön bulmak için çoğunlukla beyaz baston kullanarak zemindeki doku değışikliklerini takip etmekte ve bunu yaparken çevreyi alan şeklinde algılayabilmek için bastonu yay biçiminde hareket ettirmektedir (Özsoy ve diğeri., 1996). Kısmen ya da az gören bireyler, körlere göre çoğu zaman bir parça görmekte; fakat görüşleri çift veya bulutlu olduğu için algılama yeterince net olmamaktadır (Wood, 2002). Görme engelinin doğuştan veya sonradan olması algılama ve hareket biçimlerinde farklılıklar ortaya çıkarabilmektedir (Ungar, 2004).

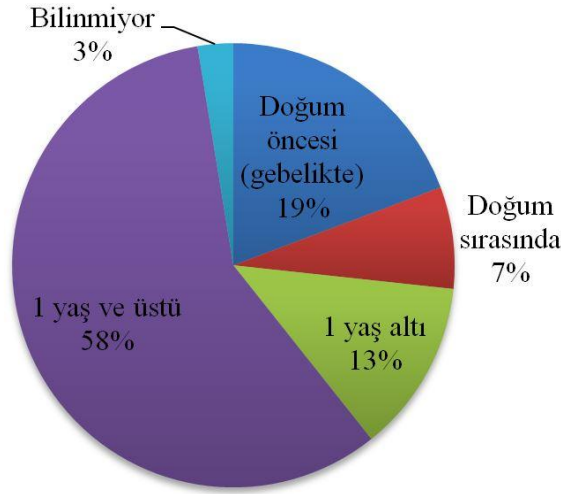
Görme işlevindeki yeti yitiminde kalıtsal, mikrobik, beslenme eksiklikleri, çeşitli kazalar veya mekanik gibi birçok neden rol oynamaktadır (Aydın ve Akova, 2001; Baş, 1993). Görme engellilik doğuştan olabildiği gibi sonradan da ortaya çıkabilmektedir. Genetik yatkınlık ve yapısal bozukluk, göz küresinin küçüklüğü (mikrof talmi) ya da yokluğu (anof talmi); korneaya, retina, optik sinire veya lense ait sebepler doğuştan görme engelli olmaya sebep olmaktadır. Hamilelik sırasında annenin geçirdiği kızamık, ateşli ve bulaşıcı virüslü hastalıklar ile beslenme bozuklukları bebeklerin görme engelli doğmasına sebep olmaktadır. Doğum anı travmaları, doğumun geç ve zor gerçekleşmesi, normal doğum anında forsepsin yanlış kullanılması, bebeğin nefessiz kalması durumunda görme merkezi bölgesinin etkilenmesi doğum sırasında ortaya çıkan görme engellilik sebepleri olarak sıralanmaktadır. Doğum öncesinde kalıtımla geçen bazı hastalıklar ise çocuğun ileri yaşlarında ortaya çıkarak görme kaybı yaşanmasına sebep olabilmektedir. Dört yaş altı çocuklarda, A vitamini ve beslenme eksikliğiyle frengi, kızamıkçık, menenjit gibi iltihabi hastalıkların da görme kayıplarına yol açtığı görülmektedir (Baş,1993; Resnikoff ve diğer., 2002). Sonradan ortaya çıkan görme engellilik durumlarında trafik, ev, iş ve av kazaları önemli sayıda görme kaybına sebep olurken, göze kimyasal herhangi bir madde kaçması da çok sık karşılaşılan ve görme kaybı ile sonuçlanan kazalardandır (Aydın ve Akova, 2001). Bunlara ek olarak, şeker hastalığı ve hipertansiyon gibi bazı sistemik hastalıklar da görme kaybının ortaya çıkmasındaki başlıca sebepler arasındadır (Baş, 1993).

Dünya genelinde 285 milyon insanın görme engelli olduğu tahmin edilmektedir. Bunların 39 milyon kısmı tamamen görme kaybı yaşarken, 246 milyonluk kısım düşük görme yetisine sahiptir. Dünyadaki görme engelli nüfusunun yaklaşık %90'ı gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir (WHO, 2013). Görme işlevindeki engellenebilir yeti yitimi toplumların sosyoekonomik düzeylerine bakıldığında farklılık göstermektedir. Görme engellilikte, yaşa bağlı görme kaybı en geniş paydaya sahip olmasına rağmen, gelişmekte olan ülkelerde en önemli görme engeli sebebi katarakttır. Gelişmiş ameliyat yöntemlerine ve tespitlerine rağmen dünya görme engelli nüfusu içerisinde katarakt %48'lik bir pay kaplamakta olup prevalansı %1 civarındadır (WHO, 2002; Resnikoff ve diğer.; 2010; Aydın ve Akova, 2001).

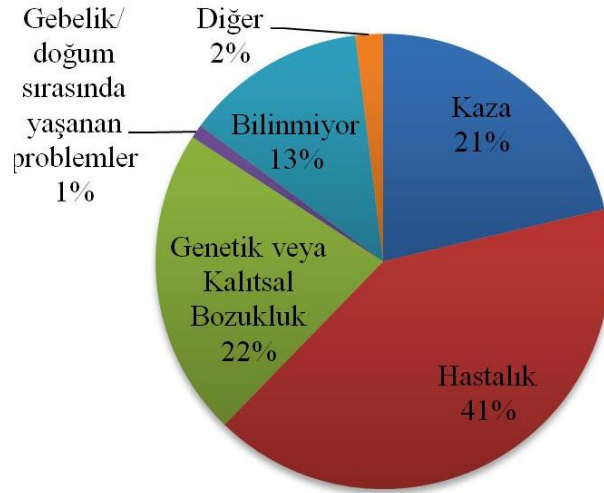
Kataraktı takip eden diğer bir sebep ise glokom olarak sıralanmaktadır (Şekil 2.5). Dünya görme engellilik sebepleri listesinde korneal bozukluklar, diyabetik sebepler ve çocukluk dönemi körlükler sıralanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise en sık körlük nedeni yaşa bağlı dejenerasyon olup körlük prevalansı %0.2'dir (Bilir ve Aslan, 2003; Özçetin; 2003). Dünya genelinde ise körlük sebepleri arasında üçüncü sırada yer almaktadır (WHO, 2004). Son 20 yıllık veriler göstermektedir ki enfeksiyona bağlı görme kayıplarında ciddi düşüşler yaşanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, 2014-2019 yılları arasında kaçınılabılır görme engelliliğin %25 oranında azaltılabilmesini öngörmektedir (WHO, 2013). Türkiye'de görme engellilik sebeplerine dair çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. TÜİK (2010)'un kayıtlı engelli bireyler üzerinden gerçekleştirdiği çalışmada, görme ömrünün ortaya çıkış zamanı olarak doğum öncesi %19,5; doğum sırasında %7,5; 1 yaş altı 12,7 ve 1 yaş üstünde %58,7 olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 2.6). Engel sebepleri ise; hastalık %41,7; genetik veya kalıtsal bozukluk %22,3; kaza %21,7 ve gebelik ya da doğum sırasında yaşanan problemler %1 olarak gösterilmektedir (Şekil 2.7).

Şekil 2.5 Global körlük sebepleri (WHO, 2002)

Şekil 2.6 Görme engelinin ortaya çıkış zamanı (TÜİK, 2010)

Şekil 2.7 Görme engeli nedenleri (TÜİK, 2010)

2.3 Engellilere Yönelik Yasa, Mevzuat ve Yönetmelikler

Fiziksel, biyolojik ya da bedensel özellikleri her ne olursa olsun tüm bireyler yaşama, eğitim, çalışma, sosyal ve kültürel hayata katılma gibi temel haklara sahiptir. Kişilerin bireysel farklılıkları gözetilmeksizin yetkili kurum ve kuruluşlar, verdikleri hizmet ve ürünleri toplumun her bireyi için eşit ve erişilebilir kılmak zorundadır. Engelli bireyleri toplumun ayrı bir kesimi olarak değerlendirmekten ziyade, bütünsel bir yapının parçası olduğu kabul edilmelidir. Evrensel düzlemde pozitif hukuk ile çözümlenmeye çalışılan sorunların, toplumların ve devletlerin

farkındalığının artmasıyla engellilere yönelik bütünleşik yaklaşımın benimsendiği örnekler görülmeye başlanmıştır (Gülmez, 2001). Bu gelişim süreci içerisinde, engelli bireylerin yaşam hak ve özgürlüklerini savunmak ve sunulan hizmetlerin doğru şekilde gerçekleşmesini sağlamak adına bazı yasal dayanaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Engellilere yönelik yasal dayanakları, hak ve özgürlükler ile erişilebilirlik olmak üzere iki aşamada ele almak mümkündür. Engellilerin sahip oldukları hak ve özgürlüklerin uluslararası ve ulusal tarihçesine değinilerek, yasal olarak koruma altına alınan hak ve özgürlükler erişilebilirlik kapsamında incelenmektedir.

2.3.1 Engellilerin Yasal Haklarının Tarihçesi

Antik dönemlerde engelli olarak dünyaya gelen bebeklerin öldürüldüğü, ortaçağda engellilerin büyücülük, kötülük gibi olgularla anılarak şeytan olarak betimlendiği ve dini temelli oluşumlar neticesinde toplumdan uzak yaşamaya mahkum edildikleri bilinmektedir (Çağlayan, 2006; Burcu, 2006; Braddock ve Parish, 2001). 18. ve 19. yüzyıllarda çeşitli yardım kuruluşlarının ve şahısların bağışlarıyla rehabilitasyon merkezi, okul ve kütüphane gibi eğitim ve kültür alanlarında bazı faaliyetlerde bulunduğu görülmektedir. Bu faaliyetlere rağmen, 1950’li yıllara dek engelli bireyler yasal olarak bir hak ve korumaya sahip olmamıştır. Bilhassa Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleştirilen insan hakları hareketine dek engelli bireyler topluma katkıda bulunamayan ve uymayan, trajik ve acınası varlıklar olarak görülerek zaman zaman sirklerde ve sergilerde alay konusu edilen bir obje olarak görülmüştür. İradesiz ve anormal olarak görülen birçok engelli karantinaya alınarak tüm hayatlarını orada harcayacakları bir enstitüye yatırılmış ve toplumdan uzaklaştırılmıştır (Gökmen, 2007; Patır, 2012; Shakespeare ve Watson, 1997).

Dünya Savaşları sonrasında engelli nüfusunun belirgin şekilde artmasıyla, engellilik olgusu daha yoğun şekilde uluslararası bir gündem haline gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri savaşta verdikleri hizmetler karşılığında gazilere rehabilitasyon imkanı vermiştir. Böylelikle devletin de yardımıyla birçok teknolojik yeniliklere imza atılarak, engellilerin özgüven ve

özyeterlik duygularına katkıda bulunulmuştur. Genç insan gücünün cepheye sürülmesi sonucunda cephe gerisinde üretimin devam etmesi için engelli nüfusun işgücü gereksinimini karşılayan unsurlardan biri olması, engellilerin istihdamı konusunda önemli gelişmelerin yolunu açmıştır. Engelli bireylerin çalışabildikleri iş kollarının anlaşılmasıyla mesleki rehabilitasyon ve teknik eğitimin gerekliliği ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı gazilerinin de rehabilitasyon ötesi uzun süreli refah için yaptıkları baskılar sonucunda engelli haklarının gerekliliğine dair ilerleme kaydedilmiştir (Gökmen, 2007; Mutluoğlu, 2003; Wood, 2002).

İnsan hakları hareketiyle birlikte, hiçbir ayırım gözetilmeksizin herkese eşit uygulama (muamele), eşit erişim ve eşit fırsat hakkı sunulmasına rağmen engellilere yönelik bir vurgunun yer almaması sebebiyle engelliler eşitlik hakkı taleplerini İnsan Hakları Bildirgesi yürürlüğe girdikten sonra da devam ettirmiştir. Tüm gelişmelere rağmen engellilik halen anormal, medikal olarak iyileştirilmesi veya düzeltilmesi gereken, utanılacak bir durum olarak görülerek halen eşit uygulamanın gerçekleşmediği görülmüştür. Aynı şekilde engelli bireylerin açık alanlara, toplu taşıma araçlarına ya da binalara erişememesi; kamu ya da ofis binalarının engelli bireylerin bulunması ya da çalışması için uygun olmaması, eşit fırsat sunma ilkeleriyle doğrudan ilgili olup engellilere dair boşlukların kanıtı olarak görülmüştür. Engelli hakları aktivistleri gerek fiziksel gerekse sosyal engelleri kaldırmak için yerel yönetimlerden ve ulusal yetkililerden taleplerini sürdürmeye devam etmiştir (Fleischer ve Zames, 2001).

Yapılan mücadeleler sonucunda engellilerin ilk yasal hakları 1972 yılında "Rehabilitasyon Kanunu" ile gerçekleşmiştir. 1973 yılında onaylanan kanun, insanlık tarihinde engelli haklarını yasal olarak koruyan ilk kanun olma özelliğini taşımaktadır. Aynı kanunda yer alan Bölüm 504'te istihdamda ve çalışmada eşit fırsatlar sunulması ve fiziksel ya da zihinsel engelli temelindeki ayrımcılığın yasaklanması yer almıştır. Bölüm 504'te aynı zamanda Mimari ve Ulaşım Uyum Komisyonuna engellilere yönelik toplu konut ve toplu taşıma gibi kamu hizmetlerine eşit erişim sunma talimatı verilmektedir. Bu tarihten sonra gerçekleştirilen önemli gelişmelerden biri ise eğitim alanında gerçekleşmiştir. 1975 yılında Tüm Engelli

Çocuklar için Eğitim Kanunu yürürlüğe girerek halk eğitime eşit erişim hakkı garanti altına alınmıştır. Çocuklar kapatıldıkları enstitülerden çıkartılarak toplumun geri kalanı gibi eğitim almaya başlamıştır (Francis ve Silvers, 2000).

Engellilik konusunda 1980 sonrasında yaşanan önemli gelişmeler biri de Birleşmiş Milletler'in (BM) 1981 yılını 'Özürlüler Yılı' ilan etmesidir. BM başta olmak üzere birçok uluslararası kuruluş, engellilerle ilgili politikalarında gelişme göstermeye başlamıştır. BM'nin engellileri de içeren dünya eylem planında; sosyal hayat ve ulusal gelişmede başarılı olmak adına engellilere yönelik rehabilitasyon ve fırsat eşitliğinin sağlanması eylem planının ana teması olan işlenmiştir. Fırsat eşitliği, engelli bireyin sosyal ve ekonomik hayata tam katılımı gerçekleştirmesi için temel olarak görülmüştür (Ulusoy, 2006). Uluslararası Çalışma Örgütü, 1983 yılında çıkarttığı "Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı" sözleşmesiyle engelli bireylerin uygun bir iş edinmesi, sürdürmesi ve işinde ilerlemesini mümkün kılmış ve bu şekilde topluma entegrasyonunu kolaylaştırmayı amaçlamıştır. Sözleşmede, üye her ülkenin ulusal şart, uygulama ve imkanlarına göre engelliler için istihdam politikasını ve mesleki rehabilitasyonu adapte etmeyi, uygulamayı ve düzenli olarak gözden geçirmeyi zorunlu kılmıştır (International Labor Organizastion [ILO], 1983).

1980'lerde engelli hakları savunucuları, yürürlükteki yasaların bazı bölümlerini sağlamlaştırmak için yeniden harekete geçmiş ve İnsan Hakları Bildirgesi'ndeki ayrımcılığa son veren bir maddenin engellilik için bulunmadığını söyleyerek yeni düzenlemeler talep etmişlerdir. Yıllarca süren mücadeleler sonucunda 1990 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Engelli Amerikalılar Yasası (Americans with Disability Act [ADA]) yürürlüğe girmiştir. ADA, engelli bireylerin eşit uygulama (muamele) görmesini, çalışma imkanlarına ve kamu konaklama yerlerine eşit erişim haklarını garanti altına almıştır. ADA kapsamında istihdam, devlet ve yerel yönetimler bazında sunulan hizmetler, toplu konaklama alanları, ulaşım ve telekomünikasyon gibi hizmetlerdeki ayrımcılık yasaklanmaktadır. ADA'ya göre işletmeler makul sayılarda engelli çalıştırmak durumunda olup; kamu hizmet ve servisleri engelli insanların ulaşabilmesi için gerekli düzenlemeleri yapmak zorundadır. Her ne kadar ADA imzalanarak yürürlüğe girmiş olsa da uygulama

bazında daha uzun süreçlerde çözümler arandığı görülmektedir (ADA, 2010).

Uluslararası düzlemde ise Birleşmiş Milletler tarafından 1993 yılında günümüzde halen uluslararası kurumların engelli politikalarının temelini oluşturan fırsat eşitliği standart kuralları yayınlanmıştır. Engellilerin topluma tam ve eşit katılımını temel alan bu standardı biçimlendirmede tıbbi bakım, rehabilitasyon ve yardım servisleri önkoşul alındıktan sonra ulaşılabilirlik, eğitim, istihdam, gelirin korunması, sosyal güvenlik, kültür-spor ve din eşit katılımı temel alınarak çeşitli hedefler belirlenmiştir. Uluslararası alanda gelişmelerin zirvesi olarak ise 2006 yılında uluslararası insan hakları belgesi olarak betimlenen Birleşmiş Milletler Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme gösterilmektedir. Sözleşmenin amacı olarak engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik etmek, korumak ve sağlamak ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirmektir (Aysoy, 2004).

2.3.2 Türkiye’de Engelli Haklarına İlişkin Yasal Düzenlemeler

Tarih boyunca farklı coğrafyalarda engelliliğe dair çeşitli yaklaşımlar sergilenmiştir. Engele sahip insanlar toplumdan dışlanmış, cezalandırılmış ya da engellerinden dolayı farklı muamelelere maruz kalmışlardır. Dünya genelinde bu tür olumsuzluklar yaşanırken, Anadolu’da gerekli imtiyazlar sağlanmasa dahi engellilerin tedavisi ve rehabilitasyonu adına bazı tedbirler alındığı görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde camilerin yanında yer alan bimarhane adındaki yapılarda engellilerin barınma, tedavi ve rehabilitasyon ihtiyaçlarının giderilmeye çalışıldığı bilinmektedir (Devlet Denetleme Kurumu [DDK], 2009). Yine bu dönemde çeşitli vakıfların, engellilerin korunmasına dair önemli roller üstlendiği görülmektedir. Bu olumlu yaklaşıma ve örneklerle rağmen engellilere dair yapılan çalışmaların yeterli ya da tatmin edici seviyelerde olmadığı bilinmektedir. Engelliliğe dair çalışmalar, Darülhayr-ı Ali, 1903, Darüleytam, 1909, Himaye-i Etfal Cemiyeti, 1917 gibi devlet tarafından sosyal yardımların resmileştirildiği kuruluşlar temelinde kalarak, engelli hak ve özgürlüklerine dair gerekli uygulamaların gelişme sürecine yansımadağı görülmektedir. 1945 yılında 25’e ulaşan bakımevi sayısı Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin 1960 yılından sonra birçok kamu kurum ve kuruluşunun açtığı

yapılarla faaliyetleri yavaşlamıştır. Kurum, 1981 yılında kapatılarak yönetimi Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na devredilirken, 1990'lı yıllara kadar bakım ve barınma hizmetleri dışında engellilere yönelik bir çalışma gerçekleştirilmediği görülmektedir (DDK, 2009).

Engelliliğe dair bağımsız bir mevzuat çıkarılana dek engellilerle ilgili konular uluslararası yasalara ve anayasaya dayanarak çıkartılan sağlık, eğitim, iş ve yerel yönetimlere ilişkin kanunlarda yalnızca maddeler olarak yer almaktadır. 1981 yılında Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu oluşturulduktan sonra 1982 Anayasası ile birlikte engellilerin hakları ilk kez güvence altına alınmaya başlanmaktadır. 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, kanun önünde eşitlik, çalışma hakkı ve ödevi, çalışma şartları, sosyal güvenlik hakları ve sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gereken kişileri çeşitli maddelerle güvence altına almaktadır. Anayasanın 10. maddesine göre; herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Çocuklar, yaşlılar, engelliler, savaş ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle malul ve gaziler için alınan tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olamaz. Madde 49'da ise, çalışmanın herkesin hakkı ve ödevi olduğu söylenerek bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunmaktadır. Madde 60'ta belirtilen sosyal güvenlik hakkına herkesin sahip olması, Madde 61'de devletin sakatların korunmaları ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirler almakla yükümlü olması maddesiyle desteklenmektedir (Kanun 2709, 1982).

Belediye Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, İş Kanunu, Devlet Memurları Kanunu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve 1987 yılına ait Sakatların İstihdam Hakkında Tüzük içerisinde engellilere dair bazı hükümler yer almaktadır. Tüm bu kanunlarda engellilerle ilgili yer alan maddelerin ve hükümlerin dayanağı, 1982 Anayasası'nda 10, 49, 50, 60 ve 61 sayılı maddelerdir. Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1990 yılında hazırlanan '*Sakatlar için Politika Dokümanı*'nda engellilerin fırsat eşitliğine sahip olmadığı, devlet tarafından sağlanan hizmetlere ulaşmada engelli olmayanlara göre aleyhlerine sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu,

hem bir sosyal hizmet hem de yardım kuruluğu olarak çocuk, yaşı, kadın ve engelli gibi her türlü sosyal hizmet grubuna yönelik hizmet vermekteyken, birbirinden farklı bu hizmet gruplarına özel kurumların oluşturulması gerekliliğinin farkına varılmıştır (DDK, 2009).

Çeşitli yasal düzenlemelerde engellilere yönelik bazı maddeler yer almasına rağmen, mevcut düzenlemelerden 1990 yıllarının ikinci yarısına dek yeterli verim alınamamıştır. 1997 yılında Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın kurulmasıyla birlikte birçok alanda engellilere yönelik çalışmalar ivme kazanmıştır. Engellilere yönelik hizmetlerin düzenli, etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi; ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlanması, engellilerle ilgili ulusal politikanın oluşmasına yardımcı olması, engellilerin problemlerini tespit ederek çözüm yollarının araştırılması için Özürlüler İdaresi Başkanlığı görevlendirilmiştir. Engelliliğin önlenmesi, eğitim, istihdam, rehabilitasyon, topluma uyum gibi birçok konuda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak ÖZİDA'nın temel görevleri arasındadır. Engellilerle ilgili konularda inceleme ve araştırma yapmak, istatistikî bilgi toplamak, proje hazırlamak, incelemek, değerlendirmek ve uygulamak, engellilerle ilgili uluslararası gelişmeleri takip ederek antlaşma ve sözleşmelerin ülkemizdeki uygulamalarını izlemek ve değerlendirmek, engellilerle ilgili kanun, tüzük ve yönetmelik tasarıları ve kanun tekliflerini inceleyerek görüş bildirmek ve bu konuda teklifler hazırlamak gibi engellilere yönelik tüm görevlendirmeler Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın yetkisine verilmiştir (ÖZİDA, 1999).

Engellilik alanındaki temel mevzuat, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 1997 yılında 571 sayılı "Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", 572 sayılı "Özürlülerle İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ve 573 sayılı "Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin yürürlüğe konulmasıyla oluşturulmuştur (ÖZİDA, 2010). Özürlüler İdaresi Başkanlığı, çalışma programını belirlemek adına 1999 tarihinde "I. Özürlüler Şurası"nı gerçekleştirmiştir. "Çağdaş Toplum, Çağdaş Yaşam ve Özürlüler" teması ile gerçekleştirilen şura sonucunda

engellilere ve sorunlarına dair 370 karar alınmıştır. Bu şuranın ilk kararı engellilere dair bir çerçeve yasa çıkarılması üzerine olup, şura komisyonu tarafından alınan kararda çerçeve yasanın içeriği de belirlenmiştir. Buna göre, mevzuatta ortak bir terminoloji oluşturulması, koruyucu önlemler alınması, rehabilitasyon, bakım ve evde bakım, iş ve meslek analizi, mesleki rehabilitasyon ve istihdam, korumalı işyeri, yardımcı cihazların standardizasyonu gibi 35 şura kararı, başkanlık tarafından kanun tasarısında karşılanacak şekilde yer almıştır (ÖZİDA, 1999). Kanun Tasarısı 2005 yılında "Özürlüler Kanunu" olarak yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Kanun 5378, 2005). Bu kanun, güncel kavramlar ve tanımlar ile insan hakları bağlamındaki ayrımcılığa karşı korunma, sağlanacak hizmet ve yardımlar, haklar ve yeni kurumsal yapılara dair birçok düzenlemeyi içermekte ve Türkiye’de engelliliğe dair bir dönüm noktası olma niteliği taşımaktadır.

Özürlüler Kanunu, engellilere yönelik hizmetleri kapsayan Özel Öğretim Kurumları Kanunu, Karayolları Trafik Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, İş Kanunu ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu gibi ilgili maddelerinde gerekli değişiklikler yapılarak ilgili kanunlara işlenmiştir (ÖZİDA, 2010). ÖZİDA’nın gerçekleştirdiği çalışmalarda, şuraları önemli bir mihenk taşı olarak değerlendirerek 2005 yılında "Yerel Yönetimler ve Özürlüler" ana temalı 2. Özürlüler Şurası’nı, 2007 yılında "Bakım Hizmetleri" temasıyla 3. Özürlüler Şurası’nı ve 2009 yılında "İstihdam" gündemiyle 4. Özürlüler Şurası’nı gerçekleştirmiştir. Şuralar, gerek bilim adamları gerekse kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin bir araya gelerek ÖZİDA’nın engelliler politikasını belirlemede önemli ulusal etkinlikler olarak yer almıştır. Özürlüler Şurası Komisyon Raporları’nda alınan kararlar yayınlanarak, ilgili kurum ve kuruluşların gerekli eylemleri gerçekleştirmesi sağlanmaya çalışılmıştır (Kaplan ve diğer., 2010).

Türkiye’de yasal olarak 1990 yılının ortasından itibaren görülen olumlu gelişmelere rağmen, kanunlar ve uygulamalar daha çok teoride kalarak pratikte yaptırımlarının bahsedildiği kadar yoğun olmadığı görülmektedir. Kanunlar içerisinde yer alan özürlü ve engelli kavramları daima terminolojik bir karmaşa olarak devam etmiştir. Bunun yanında, tam yetkiyle görevlendirilen Özürlüler İdaresi

Başkanlığı'nın hangi kuruma bağlı çalışacağı konusunda dahi bazı karmaşalar yaşanmış; 1997 yılında Başbakanlığa bağlı kurulan ÖZİDA, 2002 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlanmış daha sonra yeniden 2003 yılında Başbakanlığa iade edilmiştir. 2011 yılına dek çalışmalarına devam eden kurum, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak yeniden yapılandırılmıştır. 2013 yılında aynı müdürlük terminolojik sıkıntıların çözülmeye çalışılması aşamasında Engelli ve Yaşlı Hizmetleri olarak değiştirilmiş, kanunlarda yer alan tüm özürlü ibareleri engelli olarak değiştirilmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı², b.t.).

2.4 Erişilebilirlik Kapsamında Yasal Çerçeve

Erişilebilirlik, açık alanların, binaların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetlerinin, bilgi ve iletişim teknolojilerinin engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasıdır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı¹, b.t.). Engellilerin fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, hizmetlere ve ürünlere, bilgiye ve iletişime erişilebilirlikleri temel hak ve özgürlükler kapsamında gerek ulusal gerekse uluslararası kanunlarla korunmaktadır. Fakat bu hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesi için fiziksel erişilebilirliğin bir önkoşul olduğu söylenebilir (Avrupa Komisyonu, 2006). Eğitim, çalışma, sosyal yaşama katılım ve bilgiye erişim hakkı gibi yasalarla güvence altına alınan hakların kullanılabilir olmasının en önemli koşulu ulaşılabilirlikle ilgili şartların uygun olmasına bağlıdır. Ulaşılabilirliğin esasları, fiziksel erişilebilirliği belirleyen fiziksel altyapı (yollar, kaldırımlar, açık alanlar tesisler ve binalar), ulaşım araçları ve bilgiye erişimdir. Bu bileşenler birbirine bağımlı ve çapraz ilişkiler içinde oldukları ve birbirlerini etkiledikleri göz ardı edilmemelidir. Örneğin eğitim hakkı ya da bilgiye erişim hakkı için ilgili tesislere fiziksel erişim sağlanamadığı takdirde bilgiye de erişim sağlamak mümkün değildir. Fiziksel erişilebilirlik, engelliler için temel hak ve özgürlüklerini kullanabilmenin temel araçlarından biri olarak görülmelidir.

2.4.1 Bilgiye Erişilebilirlik

Bilgi çağının ve çağdaş toplumun gereksinimlerinden biri olan bilgiye erişim, bireylerin toplumla olan ilişkisini ve toplumsal yaşamla arasındaki bağı kurması için gerekli hizmetlere ulaşmasında etkin rol oynamaktadır. Eğitim ve sağlık gibi kamusal hizmet alanları ile ekonomik, sosyal ve kültürel hayata katılım için bilgiye erişim temel şartlardan biridir. Bilginin yazılı, görsel veya dijital olması fark etmeksizin, bilgiye erişim sağlanamadığı takdirde bireyin sahip olduğu hakları kullanması mümkün değildir. Bu bağlamda, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini kullanabilmeleri, sosyal ve kültürel haklarını devam ettirebilmeleri için çeşitli kurum ve kuruluşlar, bireylerin bilgiye erişim haklarını yasal dayanaklar aracılığıyla güvence altına almaktadır. Evrensel düzlemde bilgiye erişimi yasal olarak güvence altına alan en önemli madde 2006 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen "Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme"de yer almaktadır. Sözleşmenin amacı, engelli bireylerin tüm insan hakları ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik etmek, korumak ve sağlamak olduğu belirtilmektedir. Düşünce ve ifade özgürlüğü ile bilgiye erişim konusunun işlendiği sözleşmenin 21. maddesine göre; taraf devletler engellilerin tüm iletişim araçlarını tercihe bağlı kullanabilmesi, bilgi ve fikir araştırma, alma ve verme özgürlüğü dahil düşünce ve ifade özgürlüğünden diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanabilmesi için tüm tedbirleri almakla yükümlüdür (Birleşmiş Milletler [BM], 2008).

Engelli bireylerin bilimsel, teknik, sanatsal ve gündelik gibi farklı bilgi çeşitlerine ulaşması için bu bilgilerin üretildiği veya sunulduğu yerler olan yapı tiplerine erişmesi gerekmektedir. Birleşmiş Milletler, Engelli Hakları Sözleşmesinin 30. maddesinde tiyatro, müze, sinema ve kütüphane gibi çeşitli etkinliklerin yapıldığı veya hizmetlerin sunulduğu yerlere engelli bireylerin de diğer bireylerle eşit koşullar altında katılım hakkı olduğunu vurgulayarak bunlardan yararlanmasını sağlamak amacıyla gerekli tüm tedbirlerin alınması gerektiğini vurgulamaktadır (BM, 2008). Farklı türde bilgi sunan bu yapı tiplerinde fiziksel erişimin yanında, engellilerin özel kültürel ve dil kimliklerinin (örneğin; işaret dilleri ve işitme engelliler kültürü, kabartma baskılar ve görme engelliler kültürü gibi) tanınması ve desteklenmesi

hakkına da sahiptirler. Bilgiye erişim sağlamak adına her engel kültürünün kendine özel ihtiyaçlarına göre görsel, işitsel ya da dokunsal medyalar aracılığıyla iletişim kurmak gerekmektedir.

Bilgiye erişim konusunda çeşitli bilgi kaynaklarının sağlandığı ve hizmetlerin verildiği kütüphaneler, toplumların bilgi gereksinimlerini karşılamak amacıyla başta gelen toplumsal kuruluşlardır (Çakın, 2011). Kütüphanelerin ve kullanıcılarının ihtiyaçlarını temsil etmek adına Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu (The International Federation of Library Associations and Institutions [IFLA]) oluşturduğu yöntemler, kurallar ve yönetmeliklerle kütüphanelere uluslararası çapta öncülük etmektedir. IFLA (2005), bir kısıtlama olmadan bilgiye erişimin ve bilginin ifade edilmesinin insanların temel hakkı olduğunu bildirmektedir. IFLA entelektüel özgürlüğü bağlılığı, kütüphane ve bilgi mesleğinin dünya çapında temel bir sorumluluğu olduğunu iddia etmektedir. IFLA (2005)'e göre kütüphane ve bilgi servisleri, herhangi bir medya aracılığıyla sunulmuş bilgilere, fikirlere ve çalışmalara erişmeyi sağlamaktadır. Kütüphaneler, bireylerin araştırmasını ve hayat boyu öğrenimini, kültürel gelişimini ve bağımsız karar almalarını destekleyen gerekli bilgiye, düşüncelere ve kültüre ulaşmak için bağımsız bir geçit olarak hizmet etmektedir. Kütüphaneler, entelektüel bilginin gelişimine ve sürdürülmesine katkıda bulunarak demokratik değerlerin ve evrensel insan haklarının muhafaza edilmesine yardım etmektedir. Bu yüzden kütüphaneler, toplumun çeşitliliğini ve çoğulluğunu yansıtarak, bu malzemelerin çeşitliliğini, servislerini ve tesislerini tüm kullanıcılara eşit şekilde erişilebilir kılması gerekmektedir.

Kütüphanelerin, bilgiye erişim konusunda, toplumun tüm bireyelerine eşit şekilde hizmet verebilmesi için engelli kullanıcılara yönelik gerekli malzeme, donanım, yazılım ve personel desteği ile donatılmış olması gerekmektedir. Bilgiye erişimde uygun bilgilendirme yöntemlerinin kullanılması gerekmektedir. Örneğin geleneksel basılı materyaller kullanamayan görme engelliler için sesli veya kabartmalı baskılar maliyetli ve özel üretim yöntemleri sonucunda ortaya çıkan ürünlerdir. Bu materyallere bireysel erişimin güç olması, bu donanıma ve imkana sahip kütüphanelerin önemini yükselmektedir. Dolayısıyla, bilgiye erişilebilirlikte bilgiyi

sunma biçimi de temel sorunsal olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında, erişilmesi hedeflenen bilgi yalnızca bilimsel, teknik ya da gündelik bilgi türleriyle sınırlı kalmayarak; kütüphanenin bir tesis olarak kullanılabilmesinde mekansal bilginin sunulma biçimi de engel kültürleri açısından önemlidir. Yazı, işaret, sesli veya görüntülü uyarıcılar engelliye yol ve yöntem gösteren bilgiler dizisi olarak görülebilir. Daha geniş kapsamda fiziksel erişilebilirlik olarak da tanımlanan mekansal bilgiye erişilebilirlik de bu kapsamda göz önünde bulundurulması gereken bir husustur.

2.4.2 Fiziksel Erişilebilirlik

İnsan haklarının büyük bir bölümünün engelli bireyler tarafından kullanılabilmesi için erişilebilirliğin bir önkoşul olduğu belirten görüşlerin yanında, erişilebilirliğin bağımsız bir hak olduğu kanısındaki görüşler de bulunmaktadır (WHO, 2011). Engelliliğin sosyal modelinde bağımsız bir hak olarak değerlendirilen erişilebilirlik, Engelli Hakları Sözleşmesi'nde genel bir ilke olarak düzenlenmiş; bir "hak" niteliği olmaksızın bağımsız yaşamın ve toplumsal katılımın temeli olarak ayrı bir hükümle desteklenmiştir (BM, 2008). Bu kapsamda, Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme Madde 9'da "Erişilebilirlik" başlığına yer verilmiştir. Buna göre (BM, 2008, s. 6):

1. Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır. Erişim önündeki engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içeren bu tedbirler diğerlerinin yanında, aşağıda belirtilenlere de uygulanır:

- (a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dahil diğer kapalı ve açık tesisler;
- (b) Elektronik hizmetler ve acil hizmetler de dahil olmak üzere bilgi ve iletişim araçları ile diğer hizmetler.

2. Taraf Devletler aşağıdakileri gerçekleştirmek için de uygun tedbirleri alacaklardır:

- (a) Kamuya açık veya kamu hizmetine sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve rehber ilkelerin geliştirilmesi, duyurulması ve bunlara ilişkin uygulamaların izlenmesi;
- (b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel girişimlerin engellilerin ulaşılabilirliğini her açıdan dikkate almalarının sağlanması;
- (c) İlgili kişilerin engellilerin karşılaştığı ulaşılabilirlik sorunlarıyla ilgili olarak eğitilmesi;
- (d) Kamuya açık binalar ve diğer tesislerde Braille alfabesi ve anlaşılması kolay nitelik taşıyan işaretlemelerin sağlanması;
- (e) Kamuya açık binalara ve tesislere erişimi kolaylaştırmak için rehberler, okuyucular ve profesyonel işaret dili tercümanları dahil çeşitli canlı yardımların ve araçların sağlanması;
- (f) Engellilerin bilgiye erişimini sağlamak için onlara uygun yollarla yardım ve destek sunulmasının teşvik edilmesi;
- (g) Engellilerin İnternet dahil yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişiminin teşvik edilmesi;
- (h) Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarım, geliştirme ve dağıtım çalışmalarının ilk aşamadan başlayarak teşvik edilmesi ve böylece bu teknoloji ve sistemlere engelliler tarafından asgari maliyetle erişilebilmesinin sağlanması.

Türkiye, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları sözleşmesine taraf olmasıyla birlikte iç hukukunu ve uygulamalarını sözleşmeyle uyumlu hale getirmek durumundadır. 1997 yılında Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın kurulmasıyla kurumsallaşmaya, resmi ve yasal düzlemde görünür hale gelmeye başlayan engelli hakları, 2005 yılında Özürlüler Kanunu'nun kabulüyle gelişimi ivme kazanmıştır. Özürlüler Kanunu'nda sağlık, eğitim, rehabilitasyon, istihdam, bakım gibi birçok konu başlığına dair detaylar yer alırken, fiziksel erişilebilirlik konusuna hiçbir maddede değinilmemektedir. Bunun yerine, kanuna eklenen geçici madde ile kamu kurum ve kuruluşlarına ait resmi yapılarda, yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve kapalı alanlarda

spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel altyapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış kamuya açık hizmet veren her türlü yapının kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 7 yıl içerisinde engellilerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilmesi zorunlu kılınmıştır. 2012 yılında süresi dolan bu geçici maddenin 5 yıl daha uzatılması kararı verilmiştir. Kanunda böyle bir maddenin mevcudiyetine rağmen; "engellilerin erişilebilirliğine uygun durum" olarak betimlenen söz konusu madde erişilebilirliğe dair referans alınabilecek herhangi bir kılavuz, kaynak ya da standarda yönlendirmemektedir.

Erişilebilirliğe dair standartlara yönlendirme yapan ilk kanun olarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından hazırlanan 3194 sayılı İmar Kanunu'ndan bahsetmek mümkündür. 1997 yılında 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile eklenen madde neticesinde, *"Ek Madde 1- Fiziksel çevrenin özürllüler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için; imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standardına uyulması zorunludur."* hükmü getirilmiştir (Kanun 2828, 1983). Aynı kararnameyle 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. Maddesinde değişiklik yapılarak; yapılar ve çevresi, yollar, park, bahçe ve rekreasyon alanları, toplumsal ve kültürel hizmet alanları ve ulaşım araçlarının engellilerin kullanımına ve ulaşılabilirliğine uygun olarak yapılmasını sağlamak ve denetlemek görevi belediyelere verilmiştir. Yine 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 14, 38, 60 ve 77. maddelerinde de engellilere yönelik hizmetlere değinilmektedir. 572 sayılı kararname ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda da değişiklikler getirerek yerel yönetimlere engellilere yönelik yetki ve sorumluluk vermektedir. 2006 yılında Başbakanlık tarafından yayınlanan genelge ile Özürllüler Kanunu'nun geçici maddesinde de yer alan engelliler için erişilebilir duruma getirilme hükmünün verilen süreler içerisinde yönetimlerce verimli kullanılması amacıyla Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uygun hale getirmelerini ve hizmetlerin engelliler tarafından kullanımının mümkün kılınacak şekilde yararlanmasını söylemektedir. Başbakanlık talimatından sonra, çeşitli kanunlarda yer alan hizmetlere göre yönetmeliklerde çeşitli değişiklikler gerçekleştirilmiştir (ÖZİDA, 2006).

2.5 Görme Engellilere Yönelik Kütüphanecilik

Kütüphaneler, bilgiye gereksinim duyan her bireyin ihtiyacı olan bilgi türünü etkin yollarla sağlamalıdır. Toplumsal kuruluşlar arasında yer alan kütüphaneler, toplumdaki çeşitliliği göz önünde bulundurarak sağladıkları kaynaklar ve verdikleri hizmetler ile bireyler arasındaki fırsat eşitliğini sağlama sorumluluğuna sahiptir. Bu bağlamda, günümüzde kütüphanelerin işlevlerinin gözden geçirilerek sosyal bir kurum olan kütüphanelerin, toplumsal gelişmeler ve gereksinimler doğrultusunda hizmet stratejilerini belirlemeleri gerekmektedir (Subaşıoğlu, 2008). Kütüphaneler, hizmet verdikleri farklı kullanıcı profilleri arasında engelli bireylerin gereksinimlerini ve taleplerini göz önünde bulundurmak durumundadır. Görme engelliler, gerek eğitimleri sırasında, gerekse günlük yaşantılarını devam ettirmekte kütüphaneleri kullanma ihtiyacını duymaktadırlar (Aydın, 2011). Kütüphaneler görme engellilerin bilgiye erişim ihtiyaçlarının karşılanması için görme engeli kültürüne uygun kaynaklar sağlamalıdır. Görme engelli bireyler de diğer kütüphane kullanıcıları gibi yararlanacakları materyali bağımsız seçme ve bilgiye erişimde eşitlik haklarına sahiptir. Bu özel kullanıcı grubuna yönelik hizmetin gelişimi ve yardımcı teknolojik olanaklarla varılan hizmet düzeyi, görme engellilerin bilgiye erişimi konusundaki engelleri kaldırma potansiyeline sahiptir (Sağlamtunç, 2010).

Görme engelli kütüphaneleri, görme engelli gereksinimlerini karşılamak amacıyla özel materyal sağlamaktadır. Görme engelliler, kütüphane materyalini kullanım biçimi açısından baskı-engelli olarak betimlenmektedir. Baskı-engelli kullanıcılar oldukça çeşitli bir topluluk varsayılabilir. Bu kullanıcı grubu içerisinde hiç göremeyen ya da az gören kullanıcılara ek olarak yaşa bağlı görme işlevi dejenerasyonuna sahip yaşlılar da bulunmaktadır. Görme engelliler yönelik kütüphanelerde, bu baskı-engeli konusundaki ihtiyaçları karşılayan hizmetler sağlanmalıdır (IFLA, 2005). Hem toplumun geneline hem de baskı-engelli bireylere servis sağlayan kütüphaneler, tüm kullanıcılar için erişilebilir olma sorumluluğunu taşımaktadır. Kütüphane organizasyonunun uygun prensipler ve tasarımlarla erişilebilirlik temel değerleri doğrultusunda geliştirilmelidir. McDonald (2000)'e göre, görme engellilere yönelik kütüphanecilik hizmetinin genel anlamdaki ürün

yönetiminden farkı bulunmamaktadır; yalnızca süreç içerisinde görme engellilere yönelik servislerin sağlanması yeterlidir. Hedefler ve ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilen uygulamanın net olması, stratejik planların gerçekleştirilmesi ve gerekli kaynakların doğru şekilde dağıtılarak düzenlemesi, görme engellilere yönelik kütüphanecilik hizmeti verilebilmesi için yeterli olarak görülmektedir.

Kütüphane gibi bir bilgi merkezini oluşturmada bina, bütçe, derme, kullanıcı ve personel olmak üzere beş temel unsur bulunmaktadır (Subaşıoğlu, 2007). Bir bilgi merkezi olarak kütüphanenin planlama aşamasında, engelli kullanıcıların fiziksel gereksinimlerinin ve bunların diğer elemanlar üzerindeki etkisinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Erişilebilirliğin, binanın tasarımı ve planlaması üzerindeki etkisi engelli kullanıcılar için aşikar olduğu kadar, bilhassa görme engellilerin bina ve derme bileşenleri üzerindeki farklı ihtiyaçları da göz ardı edilemez. Yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen bilgiler, güncel malzemeler, eğitim kaynakları ve tüm yaş grupları için ilgili kitapların derme içerisinde bulunması görme engelliler için büyük önem taşımaktadır. Bilhassa ilköğretimden yükseköğrenime dek çeşitli eğitim ve eğitime yardımcı malzemelerin varlığı ve çeşitliliği, görme engellilerin kütüphaneyi kullanmasındaki temel amaçlardan biridir. Baskı-engelli öğrenciler için uygun kitapların ticari olarak yayın pazarında bulunmamasından dolayı öğrencilerin etkili kütüphane hizmetlerine bağımlı olduğu görülmektedir. Görme engellilerin, toplumsal hayata katılım sürecinin ve görme engelli-kütüphane ilişkisinin anlaşılabilmesi için, görme engellilere yönelik hizmet ve teknolojiler ile dünyada Türkiye’de görme engellilerin bilgiye erişimlerinin tarihsel gelişiminin incelenmesi gerekli görülmüştür.

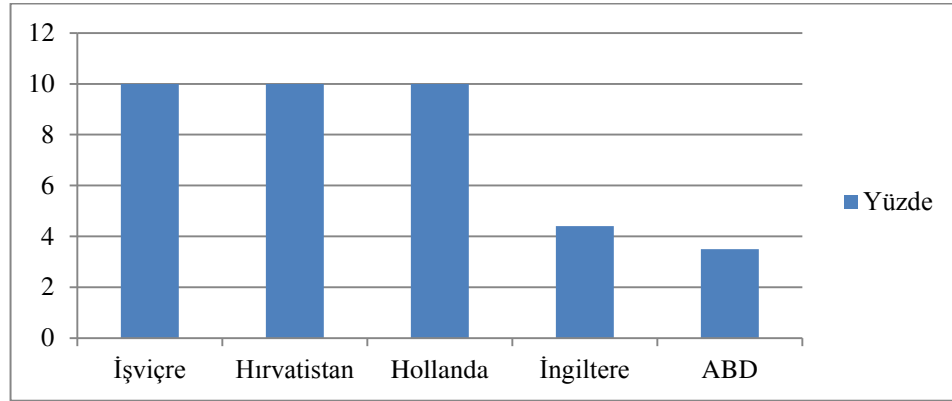
2.5.1 Hizmetler ve Teknolojiler

Görme engelli kütüphaneleri, kitap, belge ve geleneksel baskı yöntemleriyle gerçekleşmiş kaynakların görme engelli kişiler tarafından kullanılabilir formata getirilmesindeki en büyük üreticilerdir. Görme engellilere yönelik kitaplar ve dergiler için temel format ses ve Braille baskıdır. Günümüz dijital teknolojisi ve çeviri yazılım programları Braille, ses, elektronik metin ve büyük baskı dahil olmak

üzere birçok formatın erişilebilir olmasını sağlamıştır. Erişilebilir içeriğin üretimi, dağıtımı ve elde edilmesine dair birçok sistem bulunmasına rağmen her görme engelli kütüphanesi bu teknolojik sistemlere sahip değildir. Kütüphane dermesinin görme engelli bireyler tarafından kullanılabilmesi için Braille baskı ve konuşan kitaplar hizmete sunulmaktadır. Konuşan kitaplar, teknoloji yardımıyla, gören kişiler tarafından okunarak hazırlanmaktadır. Çeşitli donanım ve yazılımlar aracılığıyla geleneksel baskı kaynaklarının büyütülerek veya seslendirilerek kullanıldığı sistemler de mevcuttur. Baskı veya elektronik bilgiler, çeşitli yöntemler aracılığıyla dijital hale getirilerek kullanıcıya ulaşması sağlanmaktadır. Böylelikle her türlü formattaki bilgi ve belge kullanıcılara ulaştırılabilmektedir (Miller ve Erozo, 2001). Görme engelli bireylerin Braille, sesli ve büyütülmüş kaynak olmak üzere üç temel formattaki bilgi kaynaklarını kullanmaktadır.

Bilgi içeren tüm materyaller düşünüldüğünde, görme engelli okuyuculara yönelik erişilebilir kaynakların oldukça az olduğu bilinmektedir. Görme engellilerin bilgiye erişiminde kütüphanelerin ve sundukları hizmetlerin, malzemelerin görme engellilere uygun alternatif formattaki oranı göz önünde bulundurulduğunda daha da önem kazanmaktadır. Türkiye’de konuya dair istatistiki bir çalışma yapılmamasına rağmen, yurtdışı örneklerde basılı materyaller ve alternatif formatları hakkında gerçekleştirilen araştırmaların karşılaştırma yapılabilmesi için ortaya konması yararlı olacaktır. Dünya genelindeki basılı kitapların görme engellilere uygun alternatif formatlarda %5 ile %10 oranı arasında mevcut olduğu görülmektedir. İsviçre, Hırvatistan ve Hollanda’da bu oran %10 olarak rapor edilmiştir. İngiltere’de 2005’te yapılan bir araştırmada yayıncıların bastığı kitapların %4,4’lük oranının alternatif formatlarda olduğu tahmin edilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde ise Ulusal Kütüphane servisi (National Library Service [NLS]) tarafından bu oran %3,5 olarak tahmin edilmektedir (Şekil 2.8). Güncel ve gündelik bilgiye erişimde rol oynayan gazetelerin alternatif formatları ise Hollanda’da %60-80 arası ve İsviçre’de %75 oranında olduğu rapor edilmiştir. Kanada’da ise (The Canadian National Institute for the Blind [CNIB]) 40’tan fazla gazetenin çevrimiçi ya da telefon ile erişilebilir formatlar günlük olarak sunulmaktadır. Dergilerde ise bildirilen en yüksek oran olarak %10-20 oranıyla Hollanda ve %50 oranıyla İsviçre’dir (IFLA, 2007b). Formel

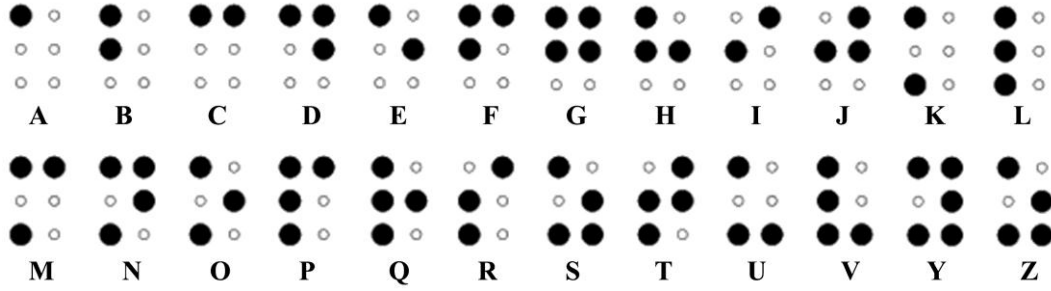
eğitim konusunda uygun materyallere dair bildirilen oranlar oldukça düşük kalmaktadır. Kraliyet Görme Engelliler Enstitüsü (Royal National Institute for Blind [RNIB])’nin yönlendirmesiyle Loughborough Üniversitesi tarafından 2003 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada İngiltere’de bulunan ders kitaplarının İngiliz edebiyatına dair metinlerde %80’e kadar oranla mevcut bulunduğunu, fakat matematik ve fen derslerine dair ortalamanın %15-20 arasında alternatif formatlarda bulunduğu ortaya çıkmıştır. 2006 yılında RNIB tarafından yenilenen değerlerde ise matematikte %12, fen derslerinde ise %8’lik bir oranda Braille ya da büyük baskı olduğu görülmüştür. Araştırma sırasında görme engellilerin eğitim sürecinde kullanabileceği herhangi bir sözlük ya da atlas formatının da bulunmadığı bildirilmiştir (IFLA, 2007a).

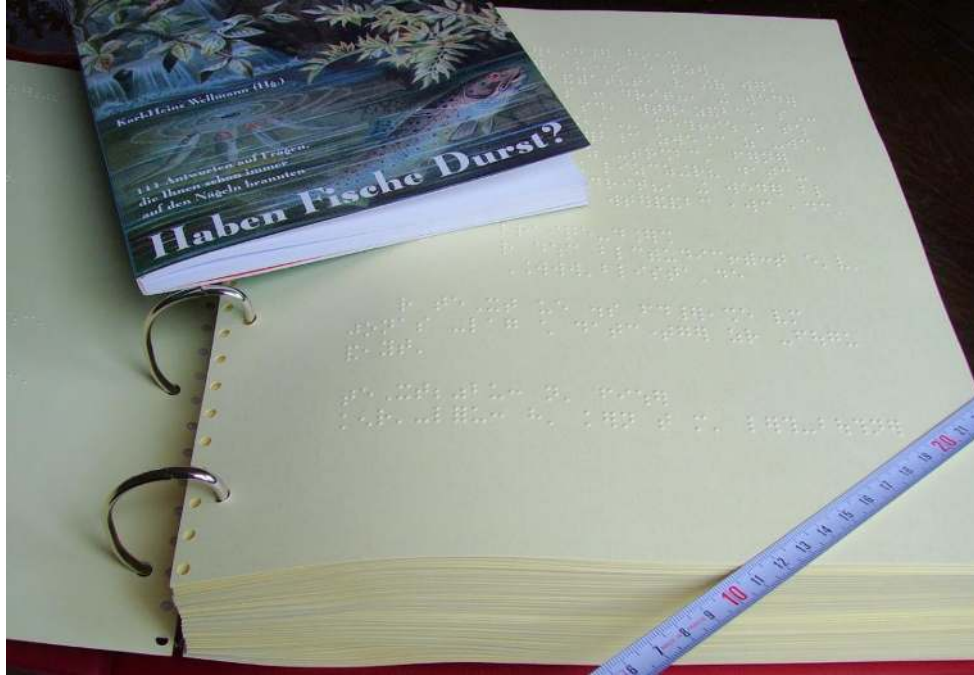
Şekil 2.8 Ülkelere göre alternatif bilgi kaynaklarının mevcut kaynaklar içerisinde oranı (IFLA, 2007b verileri temel alınarak yazar tarafından derlenmiştir.)

Görme engelliler tarafından en çok kullanılan alternatif medya, **Braille alfabesi ile basılmış kabartma kaynaklardır**. Braille sistemi, 1825 yılında kendisi de görme engelli olan Louis Braille tarafından geliştirilmiştir. Uluslararası platformda UNESCO tarafından görme engelliler için okuma ve yazma sistemi olarak kabul edilen tek sistem Braille’dir (IFLA, 2007a). Bir Braille hücresi iki sütunda yer alan altı adet kabartılmış nokta yeri sunarken, noktaların çeşitli kombinasyonları harflere, sayılara ve işaretlere karşılık gelmektedir (Şekil 2.9). Braille sistemin 63 farklı kombinasyonu matematik ve müzik sembollerini de içeren şekilde tasarlanabilmektedir. Tek bir harf, sayı veya sembol için bir karakterin kullanıldığı Braille gösterimi, 1. derece (Grade 1), karakterler harf kombinasyonlarını ve

kelimeleri göstermek için kullanıldığında ise 2. derece (Grade 2) gösterim şekli olarak adlandırılmaktadır. İngilizce Braille alfabesinde 189 kısaltılmış harf kombinasyonu ve 76 kelime bulunmaktadır. Braille kitaplarının basılmasında kısaltmalar gereken kağıt miktarını azaltmakta ve okumayı kolaylaştırmaktadır. Bir metnin Braille eşleniği, ortalama olarak metnin normal baskı formatından 2,5 katı büyük olmaktadır (Şekil 2.10) (Lazzaro, 2001). Türkiye’de ise, Gazi Eğitim Enstitüsü’nde kurulan Özel Eğitim Bölümü, ders kitabı, roman, gazete ve dergi gibi kaynakları tarayarak yaptığı araştırma sonucunda Türkçe’de en sık kullanılan üç yüz kelimeyi ve heceyi saptamış ve Türkçe Braille için 220 işaretli bir kısaltma sistemi geliştirmiştir (Enç, 1972).

Şekil 2.9 Braille alfabesi (Braille, b.t.)

Şekil 2.10 Braille baskı kitap (Braille Kitap, b.t.)

Braille baskı kaynaklarının oluşturulmasında özel baskı donanımları ve kağıt tipleri kullanılmaktadır. Braille koduna dönüştürülmüş veriyi kabartma olarak özel kağıtlar üzerine yazan, kişisel ve kurumsal kullanıma uygun çeşitli yazıcı seçenekleri bulunmaktadır. Bilgisayar teknolojisinin ortaya çıkışından önce kabartma kitaplar el çerçeveleri, kayıt iğneleri ya da Braille daktiloları aracılığıyla manüel olarak üretilmekteydi. Bu süreç oldukça fazla iş gücü gerektirirken aynı zamanda materyaller çok uzun zamanlarda üretilmekteydi. Bilgisayar ve elektronik cihazların sayesinde Braille kitaplar hem daha hızlı hem de birden fazla kopya olarak basılabilmektedir. Günümüzde birçok Braille yayını çeviri yazılımlarını kullanarak oluşturulmaktadır. Elektronik metin, otomatik olarak Braille koduna çevrilerek kağıda basılmaktadır. Gerek direkt elektronik metinler gerekse basılı kitapların taranarak dijital metinlere çevrilmesi olanakları Braille baskı sürecini daha verimli hale getirmiştir. Bunun yanında, Braille üretiminde kullanılan kağıtlar, elde edilmesi zor ve maliyeti yüksek özel malzemelerdir. Kağıdın kalitesi, baskı aşamasında ve baskının raf ömrünün uzun olmasında önemli bir değişkendir. Dolayısıyla, Braille baskının maliyeti geleneksel baskı yönteminden oldukça yüksektir (Hersh ve Johnson, 2007).

Görme engelliler tarafından kullanılan alternatif formatlardan diğeri ise **sesli kaynaklardır**. Braille alfabesini bilmeyen veya öğrenme imkanına sahip olmayan bireyler için bilgiye erişimdeki en popüler formattır. Bu sesli kayıtlar dünya genelinde "konuşan kitaplar" olarak bilinmektedir. Konuşan kitaplar tarih boyunca kasetler, CD'ler ve dijital olmak üzere birçok farklı formatta bulunmuştur (Miller ve Erazo, 2001). Üretimi kolaylaştırmasının yanı sıra, depolamayı ve dağıtımı da daha düşük maliyetle gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Konuşan kitapların üretimi genellikle bir okuyucu tarafından profesyonel şekilde kayıt altına alınarak çeşitli üretim sonrası süreçlerden geçirilerek gerçekleştirilmektedir. Konuşan kitapların yanında sesli kaynaklar arasında elektronik ses arabirimlerinden de bahsetmek mümkündür. Ekranın seçilen bölümünü sesli olarak okuma yöntemiyle görme engellilere yardımcı olan yazılımlar da bulunmaktadır. Buna ek olarak basılı metni yüksek sesle okuyabilen yazılım ve donanımlar da önemli bir gelişme olarak sayılmaktadır. Genellikle gürültülü çalışmakta olan ses arabirimleri kütüphanede

genel okuma veya çalışma salonlarından ayrı bir bölüm gerektirmektedir (Subaşıoğlu, 2000). Görme engellilere yönelik hizmet vermek isteyen kütüphaneler için de oldukça popüler olan sesli formatlar, birçok kütüphanenin bünyesinde ayrı bölümler olarak hizmet verilmesine olanak tanımaktadır.

Kısmi görme bozukluğu yaşayan ya da az görebilen kullanıcılar için **basılı materyallerin büyütülmesi ve tarayıcılar** sayesinde dijital formata dönüştürülmesi sağlanabilmektedir. Bu tarayıcılar aynı zamanda taranan metnin sesli hale getirilmesinde de kullanılabilir. Görme engelli kullanıcılar bu teknoloji sayesinde kütüphanede bulunan basılı materyalleri de dinleyebilmektedir. Bu teknolojinin kullanılabilmesi için kaynağın basılı materyal oluşu yeterlidir. Basılı metinler, kapalı devre televizyon (Close Circuit TeleVision [CCTV]) ile büyük baskı programları olarak da anılan ekran büyütücüler görme engeli az olan kullanıcılar için tasarlanmıştır. Kapalı devre sistemler, standart bir televizyon setine benzemekte ve büyütme oranları 2’den 60 kata kadar çıkabilmektedir (Lisiecki,1999). Diğer kaynakların üretim tekniklerine nazaran kolay ve maliyeti ucuz gerçekleştirilebilen bir uyarlamadır. Bu sistemlerin yalnızca görme engelliler tarafından değil, ekrandaki bilgiyi daha rahat okumak isteyenler veya yaşlılık döneminde görme oranı azalan kullanıcılar için tarafından da kullanılabilir (Şekil 2.11). Ekranda görüntülenen her karakter, ekranın bir bölümünü veya tamamını büyütülebilmektedir. Monitörü bulunmayıp, tarayıcı sistem üzerine yerleştirilen metinleri okuyarak mikrofonlar aracılığıyla sese dönüştüren cihazlar da bulunmaktadır. Bu cihazların bazıları ise mikroformlar aracılığıyla metni dijital bilgiye çevirmekte; çeviri yapılan veri baskı yapılabilir (Lazzaro, 2001).

Şekil 2.11 Ekran büyütücü sistem (Ankara Belediyesi, b.t.)

2.5.2 Dünyada Görme Engelli Kütüphaneleri Tarihçesi ve Mevcut Durum

Görme engellilere yönelik kütüphanecilik hizmeti, görme engellilerin eğitiminde çeşitli rolleri yerine getirmek için ortaya çıkmıştır. Okuma becerisi ve alışkanlığının kazanılmasında çeşitli bireysel ve toplumsal etkenler söz konusu olurken, görme engellilerin bilgi ve okuma ile yoğun ve sistematik şekilde ilk ilişki içerisinde olduğu yer, tarihsel gelişim açısından bakıldığında da eğitim kurumlarıdır. Dünyada ilk körler okulu (L'institution National pour les jeunes Aveugles) Valantin Haouy tarafından 1785 yılında Paris'te açılmıştır (Şekil 2.12). Görme engellilerin eğitim ve öğretimlerinde günümüzde hala uygulanmakta olan temel yöntemlerin bazıları bu dönemde geliştirilmiştir. Okulun kurucusu tarafından ilk kabartma kitap Latin alfabesiyle yazılmıştır (Körler Enstitüsü, b.t.). Paris'teki bu okuldan sonra körler okulları dünyanın birçok yerinde yayılmaya başlamış ve İngiltere, Avusturya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde körler için okullar açılmıştır. 1791'de İngiltere'de Edward Rushton tarafından Liverpool'daki İngiliz Körler Okulu'nun açılmıştır. Bu okulu 1802'de Rusya'da St. Petersburg'da Rus Körler Okulu'nun açılması takip etmiştir. 1804'de Johann Wilhelm Klein, görmeyenlerin eğitiminde önemli çalışmalar yaparak Viyana Körler Okulu'nu açmıştır. Almanya'da ise 1806'da August Zeune tarafından Berlin'de ilk körler okulu kurulmuştur (Enç, 1972; Güleröglü ve Sümer, 1982). Amerika Birleşik Devletleri ise, görme engelli vatandaşlarının eğitim ve öğretiminde sorumluluk üstlenerek parlamentonun da kararıyla Perkins Körler Okulu'nu (Perkins School for the Blind) 1831 yılında kurmuştur (Lovejoy, 1983).

Şekil 2.12 Dünyada ilk görme engelliler okulu, L'institution National pour les jeunes Aveugles, Paris (Okul, b.t.)

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1849'da halk kütüphanelerinin kurulmasını ve kurumun devlet tarafından her yönden desteklenmesini sağlayan Halk Kütüphaneleri Kanunu (Law for the Establishment of Public Libraries) yürürlüğe girmiştir. Bu gelişmeyi takip eden 1852 yılında çağdaş halk kütüphanelerinin öncüsü olarak Boston Halk Kütüphanesi kurulmuştur. Boston Halk Kütüphanesi bünyesinde 1868'de Braille kitapları dermeye katılarak ilk kez görme engellilere yönelik halk kütüphanesi hizmeti verilmeye başlanmıştır (Sağlamtunç, 2010). İngiltere'de ise Endüstri Devrimi'nden sonra bireylerin kendi kendini yetiştirmesi için halk kütüphanelerinin "halkın üniversitesi" olarak algılanmaya başlamasını takiben 1850'de Halk Kütüphanesi Kanunu (Public Library Act) yürürlüğe girmiştir (Güleroğlu ve Sümer, 1982). 19. yüzyılın yarısından sonra halk kütüphanelerinin eğitim alanındaki rolünün önem kazanmaya başlamıştır. Gelişmeler sonucunda İngiltere'de 1868 yılında "Kraliyet Ulusal Körler Enstitüsü" (Royal National Institute for the Blind [RNIB]) kurulmuştur. Braille baskılı kitapların maliyeti yüksek olduğu için bu kitapların kurum kanalıyla ve devlet aracılığıyla görme engellilere sağlanması hizmetin ucuza ve daha büyük bir kesime sunulmasını sağlamaktaydı (Owen, 2004).

Kütüphanecilik alanında 1876 yılında önemli bir mesleki kuruluş olan Amerikan Kütüphane Derneği (American Library Association [ALA]) kurulmuştur. Dernek, sonraki hizmet yıllarında görme engellilere yönelik kütüphanecilik standartları hazırlamıştır. İngiltere'de ise 1877 yılında İngiliz Kütüphane Derneği (Library

Association) kurulmuştur. Yine Braille kitapların yüksek maliyeti ve görme engellilere hizmet verme gerekliliğiyle İngiltere’de 1882’de ilk Braille kitaplardan oluşan kütüphane “Ulusal Körler Kütüphanesi”nin (National Library for the Blind) kurulmasına neden olmuştur (Kaynar, 1992). Fransa’da ise 1886’da, Valentin Haüy Birliği (Association Valentin Haüy), Paris’te kendi kitap baskılarını da yapan ilk Braille kütüphanesini kurmuştur. Ülke çapında birçok kütüphanesi bulunan Valentin Haüy derneğinin özel binalarda hizmet verdiği bilinmektedir. İlk Alman Körler Halk Kütüphanesi ise (Deutsche Zentralbücherei für Blinde) Leipzig’de 1894 yılında kurulmuştur. Yine Almanya’da 1905’te Hamburg Körler Merkez Kütüphanesi (Central Bibliothek für Blinde) kurularak görme engellilere hizmet veren kütüphanelerin sayısı artmıştır. Almanya’da görme engellilere özgü kütüphanelerin açılması ve bu hizmetlerin geliştirilmesi, 1900 yılında görme engellilerin de okula gitme zorunluluğunun yasalaşması ile hızlanmıştır (Sağlamtunç, 2010).

Amerika Birleşik Devletleri’nde 1904 yılında 18 adet Amerikan Halk Kütüphanesi’nin görme engellilere yönelik hizmet verdiği görülmektedir. Amerika Görme Engelliler Derneği ve kütüphaneler arasındaki işbirliği sonucunda Amerika’da görme engellilere yönelik ulusal hizmet verilmesi kanunu 1931 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu durum, görme engelli vatandaşların eğitim ve öğretim ihtiyaçlarının karşılanması için eşit şekilde kütüphane hizmeti verilmesi gerekliliği ortaya çıkarmıştır. Gerekli erişilebilir içeriği yaratmak ve dağıtmak adına gereken altyapının, halk kütüphaneleri tarafından gerçekleştirilmesi için yetersiz olduğu ve bunu gerçekleştirmek için ayrı bir yapıya ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmıştır. Kongre Kütüphanesi (Library of Congress) Körler ve Bedensel Engelliler Bölümü, bu ihtiyacı karşılaması adına Görme ve Fiziksel Engelliler için Ulusal Kütüphane Hizmet Birimi’ni (National Library Service for the Blind and Physically Handicapped) kurmuştur. 1935 yılında teknolojinin de gelişimi ile birlikte Braille kitaplar kayıt stüdyolarında plaklara kaydedilerek, daha düşük maliyetle daha çok üretim yapılabilen Konuşan Kitaplar (sesli kitaplar) üretilmeye başlanmıştır. Yapılan kayıtlar, işbirliği içinde olunan diğer kütüphanelere de gönderilerek daha geniş kitlede görme engelli kullanıcıya ulaşılması hedeflenmiştir (Kaynar, 1992). Diğer ülkelerde ise görme engelli kütüphanelerinin gelişimi ulusal kütüphane teamülünün

dışından, yardım derneklerinin bir uzantısı olarak gerçekleşmiştir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri, Danimarka ve İsviçre gibi ülkelerde devlet tarafından finanse edilen ulusal iletişim ağının Kanada, Avustralya ve İngiltere gibi bulunmadığı görülmektedir (IFLA, 2005; Cylke ve diğer., 2007).

Kabartma baskılı kitaplardan sonra sesli kitap hizmetleri dünyanın birçok yerinde hızla yayılmaya başlamıştır. Almanya, Rusya, İsviçre ve İngiltere gibi birçok ülkede işitsel kütüphane, konuşan kitaplık gibi farklı isimler altında görme engellilere yönelik hizmet veren kütüphane sayısı artmıştır (Gustavsson, 1996). Amerikan Kütüphane Derneği (ALA) 1966 yılında Körlere ve Az Görenlere Hizmet Veren Kurumlar için Ulusal Akreditasyon Konseyi'ni (ALA National Accreditation Council for Agencies Serving the Blind and Visually Handicapped) kurarak, hizmette standartlaşma yolunda önemli adımlar atmıştır. 1980'li yıllarda IFLA'nın ve Kongre Kütüphanesi'nin konuya ilişkin çeşitli standartlar ve rehberler hazırladığı görülmektedir. 1996 yılında ise İngiliz Kütüphane Derneği, halk kütüphaneleri için ilk kez ulusal bir kılavuz hazırlamıştır (Kinnell ve Creaser, 2001). Hizmet kalitesini yükseltmesi adına kütüphane derneklerinin, uzmanlarla yoğun işbirliği yaparak çeşitli standartlar ve rehberler hazırladıkları görülmektedir. Gösterilen tüm duyarlılıklara rağmen, uygulamada görme engellilere yönelik hizmetler istenilen düzeye ulaşamamıştır. Bilhassa kütüphane yapılarına fiziksel erişilebilirlik sorunlarına çözüm getirmek amacıyla çalışmalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Ethridge, 2005).

Görme engellilere yönelik kaynakların üretilmesi ve tedarik edilmesinde çeşitli ülkelerde farklı modeller görülmektedir. Danimarka'da bulunan Danca Körler Kütüphanesi (Danske Blinde Bibliotek) tekil tedarikçi yönetimi olarak iyi bir örnek teşkil etmektedir. İsviçre'de ise tek bir yapının katmanlı modeli örnek olarak gösterilebilir. İsveç Konuşan Kitaplar ve Braille Kütüphanesi (Swedish Library of Talking Books and Braille) materyaller üreterek daha sonra halk kütüphanelerine dağıtan tek kurum olma özelliğini taşımaktadır. Güney Afrika'da da benzer bir uygulamanın görülmesine rağmen çok daha az finansman ve eğitsel materyallerin tedariginde ciddi boşluklar olduğu görülmektedir. Ülkeler, stratejilerin başarılı

olmasına bağılı olarak bir modelden diğetine geğış yapabilmektedir. Örneğın Hollanda, daha İsveç'e yakın olan modelden Dan modeline geçmektedir. Japonya ve İngiltere gibi diğeri ölkelerde ise genel strateji yoksunluğundan, daha parçalı sistemlerin efor kaybına sebep olduğı görölmektedir. Japonya'da, İngiltere'deki tedarik hizmetlerini içeren benzer organizasyonlar olmasına rağmen, Japonya'da kurumlar arasında daha sistematik bir dayanışma görölmektedir. Kore'de ise farklı özel tedarikçilerin arasındaki sorumluluklar ve roller net bir şekilde çizilmiş olmasına rağmen kamu ve kar amacı gütmeyen özel tedarikçilerin elverişli bir şebeke kuramadığı görölmektedir (IFLA, 2007a). Tüm dünyada halk kütüphanelerinin sayısının oldukça hızlı arttığı görölmeye rağmen, görme engellilere yönelik hizmetteki rolleri oldukça geri kalmaktadır.

2.5.3 Türkiye'de Görme Engelli Kütüphaneleri Tarihçesi ve Mevcut Durum

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyılda Beyrut ve Mardin'de görmeyenlere özgü okulların, yabancı misyonerler tarafından açıldığı bilinmektedir. Görme engellilere yönelik ilk eğitimin 1889 yılında İstanbul'da Ticaret Mektebi'nin bir bölümünde başladığı görölmektedir. Grati Efendi tarafından 1889 yılında ilk kez Sağır-lar Mektebi kurularak daha sonra Körler Bölümü açılmıştır (Sağlamtunç, 2010). 1921 yılında ise özel bir derneğin girişimiyle İzmir'de Sağır-Dilsiz ve Körler Okulu açılmıştır. Engellilere yönelik özel eğitim veren kurumların devlet desteğı olmadan faaliyetlerini gerçekleştirdikleri görölmektedir. Dünya genelinde 18. yüzyıl sonlarına doğru engellilere yönelik hizmetlerin verilmeye başlandığı görölürken, Türkiye'de 20. yüzyılın ortasına dek birkaç emsal dışında örnek bulunmamaktadır. Türkiye'de görme engellilere yönelik yapılan çalışmaların önemli bir kısmı da Doç. Dr. Mitat Enç tarafından gerçekleştirilmiştir (*Mitat Enç hakkında bilgi için bkz. Ek-1 Mitat Enç'in Biyografisi*). Yayınladığı kitaplarla görme engellilerin eğitimi, yaşamı ve okuması birçok konuyu gündeme getirerek, görme engellilere yönelik eğitim ve dayanışma kurumlarının temelini atılmasına katkı sağlamıştır. Enç, 1950 yılında Altı Nokta Körleri Eğitim ve Kalkındırma Derneğı'ni kurmuştur. Derneğin kuruluşu, Türkiye'deki sivil hareketlerde görme engellilerin eğitilerek, okumayı öğrenmeleri ve okuma alışkanlığını kazanmalarında önemli bir adımdır (Sağlamtunç, 2010).

1950 yılında kurulan Ankara Körler Okulu ve Yetiştirme Yurdu, görme engellilere yönelik eğitim kurumlarından ilki sayılabilmektedir. 1951 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilerek özel statüsünden devlet himayesine geçmiştir. 1952 yılında ise, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde açılan Özel Eğitim Bölümü, körler okulunu da içine alan özel eğitim kurumlarına öğretim elemanı ve yönetici yetiştirmek amacıyla kurulmuştur; fakat bu bölüm 1956 yılında kapatılmıştır. 1961 Anayasası'nda özel eğitim hizmetleri devlet tarafından yerine getirilmesi zorunlu olan bir kamu hizmeti olarak benimsenmiştir (Güleroğlu ve Sümer, 1982; Enç, 1972). Bu kapsamda, 1970 yılında İstanbul'da ve 1972'de İzmir'de açılan körler okulları ilk ve orta düzeylerde eğitim vermeye başlamıştır. 1981'de Kahramanmaraş, Tokat ve Konya Ereğlisi'nde de görme engellilere yönelik ilkokullar açıldığı görülmektedir (Güleroğlu ve Sümer, 1982). 1982 yılında sadece 6 adet görme engelli okulu bulunmaktayken günümüzde Ankara ve İstanbul'da ikişer adet, Adana, Çanakkale, Denizli, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Kahramanmaraş, Niğde ve Tokat'ta birer adet olmak üzere toplam 15 adet eğitim kurumunun olduğu bilinmektedir (Tablo 2.2) (Türkiye Görme Engelliler Derneği, b.t.).

Tablo 2.2 Türkiye'de görme engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumları (Yazar tarafından derlenmiştir.)

	İli	İlçesi	Kurum Adı
1	Adana	Seyhan	Oğuz Kağan Köksal Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
2	Ankara	Altındağ	Göreneller İlk Okulu/ Orta Okulu
3	Ankara	Yenimahalle	Mitat Enç Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
4	Çanakkale	Gelibolu	Yahya Çavuş Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
5	Denizli	Merkez	Merkez Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
6	Erzurum	Merkez	Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
7	Gaziantep	Şehitkamil	GAP Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
8	İstanbul	Sarıyer	Veysel Vardal Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
9	İstanbul	Üsküdar	Türkan Sabancı Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
10	İzmir	Bornova	Aşık Veysel Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
11	Kayseri	Kocasinan	Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
12	Konya	Selçuklu	Selçuklu Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
13	K.Maraş	Merkez	Ertuğrulgazi Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
14	Niğde	Merkez	Cemil Meriç Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu
15	Tokat	Merkez	Mehmet Akif Ersoy Görme Engelliler İlk Okulu/ Orta Okulu

Türkiye’de görme engellilere yönelik kütüphanecilikte önemli gelişmelerden biri 1956 yılında Milli Kütüphane bünyesinde Görme Engelliler Bölümü’nün kurulmasıdır (Yaman, 1956). Ortaokulu dışarıdan bitiren görme engellilere yönelik ders kitabı sağlamayı amaçlayan kütüphane, görme engelli okullarının açılmasıyla farklı türde kaynakları sağlama yoluna gitmiştir (Bakırcı, 2009). Roman, şiir, öykü ve bilimsel kitapları Braille daktilo ile hazırlayan Milli Kütüphane, Braille Alfabesiyle yazmanın uzun süre alması ve personel yetersizliği sebebiyle istenilen düzeye ulaşamamıştır. 1986 yılında yeni binasına taşınan Milli Kütüphane, Konuşan Kitaplar Bölümü’nü hizmete açarak sesli kitaplara ağırlık vermiştir (Kaynar, 1992). Görme engellilere yönelik kütüphanecilik hizmetlerinin daha çok halk kütüphaneleri içerisinde bölümler olarak karşılaşılmaktadır (Tablo 2.3). 1981 yılında Gaziantep İl Halk Kütüphanesi’nde Konuşan Kitaplar bölümü açılmıştır. 1984 yılında İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi’nde ilk Görmeyenler Bölümü açılmış ve 1989 yılında Konuşan Kitaplar Bölümü hizmete girmiştir. 1992 yılında özel bir derneğin de işbirliği ile Ankara’da Oran Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi’nde yine Konuşan Kitaplık Bölümü hizmete açılmıştır. 1994 yılında ise Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi’nde özel dernek katkılarıyla Konuşan Kitaplık birimi açılmıştır. Yine bu dönemde Erzurum, Eskişehir, Manisa-Salihli, Uşak ve Kırklareli halk kütüphanelerinde de bu özel bölümler açılmıştır (Sağlamtunç, 1994). Bu çalışmaların o dönemde uygulanan "Örnek Halk Kütüphanesi" projesi kapsamında yapıldığı görülmektedir. 1997 yılında Ankara’da Altı Nokta Körler Eğitim ve Kültür Merkezi hizmete açılarak merkezde bulunan kabartma ve sesli kütüphane ile kullanıcılarına hizmet vermekte ve üretilen sesli kitaplar Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın halk kütüphanelerine satılmaktadır (Sağlamtunç, 2010).

Tablo 2.3 Konuşan (sesli) kitaplık bulunan kütüphaneler (Yazar tarafından derlenmiştir.)

İl	Kütüphane Adı	Açılış Yılı
Adana	Çağdaş Çocuk Kütüphanesi	2008
Ankara	Oran Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi	1992
Ankara	Milli Kütüphane	1986
Antalya	Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi	1994
Batman	İl Halk Kütüphanesi,	-

Tablo 2.3 Konuşan (sesli) kitaplık bulunan kütüphaneler (devam)

İl	Kütüphane Adı	Açılış Yılı
Bursa	Nilüfer Akkılıç Kütüphanesi	2010
Bursa	İl Halk Kütüphanesi	2006
Çanakkale	Mehmet Akif Ersoy İl Halk Kütüphanesi	-
Çorum	Hasanpaşa Kütüphanesi	2012
Erzurum	İl Halk Kütüphanesi	-
Eskişehir	İl Halk Kütüphanesi	2004
Gaziantep	İl Halk Kütüphanesi	1981
İçel	İl Halk Kütüphanesi	-
İstanbul	Beyazıt Devlet Kütüphanesi	-
İstanbul	Kütüphane Müzeler Müdürlüğü Atatürk Kitaplığı	-
İstanbul	Bakırköy Rıfat Ilgaz İlçe Halk Kütüphanesi	2007
İzmir	Atatürk İl Halk Kütüphanesi	1989
İzmir	Aliağa İlçe Halk Kütüphanesi	2004
Kars	İl Halk Kütüphanesi	2011
Manisa	Salihli İlçe Halk Kütüphanesi	-
Samsun	Gazi İl Halk Kütüphanesi	2008
Tekirdağ	İl Halk Kütüphanesi	-
Uşak	İl Halk Kütüphanesi	-

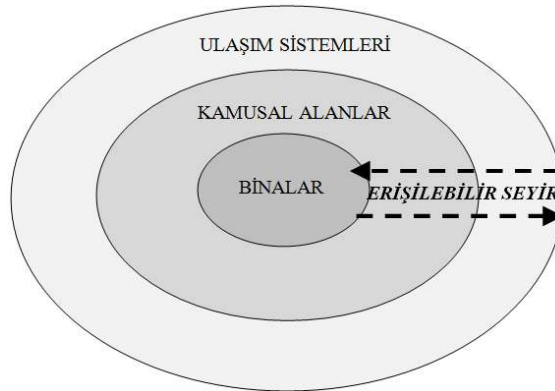
Türkiye’de Milli Kütüphane, halk kütüphaneleri ve üniversite kütüphaneleri ile görme engelli okul kütüphaneleri başta olmak üzere gönüllü kuruluşlar, okullar ve özel araştırma kütüphaneleri görme engellilerin bilgi kaynağı gereksinimlerini giderebilmek amacıyla kütüphane hizmeti vermektedir. Başta üniversite kütüphaneleri olmak üzere birçok kütüphane, sesli kitapları ve ilgili teknolojileri bünyesini katarak görme engellilere yönelik kütüphanecilik hizmetinde gelişme gösterdikleri görülmektedir. Örneğin, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde ders kitaplarını da içeren bir konuşan kitaplık bulunmaktadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversiteleri’nde yapılan çalışmalarda ise, yalnızca ders kitaplarıyla sınırlı kalmayan daha kapsamlı bir koleksiyon oluşturulmuştur. (Kanık, 1994). Görme engellilere yönelik kütüphane hizmetleri Gazi Üniversitesi Kütüphanesi, Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi, Akdeniz Üniversitesi ve Bilkent

Üniversitesi Kütüphanesi tarafından verilmektedir. Bunun dışında Türkiye’de görme engellilere yönelik profesyonel hizmet veren Türkiye Görme Engelliler Kitaplığı ise 2004 yılında İzmir’de kurulmuştur. Görme engellilerin eğitimleri ile kültürel gelişimlerine ücretsiz hizmet veren Türkiye’nin ilk görme engelliler kitaplığıdır. Üyelerine sesli ve kabartma baskılı roman, ders kitabı, ÖSYM sınavları, açık öğretim (lise, ilköğretim) soru bankaları ve sınav testleri hazırlamaktadır. Ayrıca aylık yayın organları olan ilköğretim öğrencileri için kabartma dergi, lise öğrencileri ve yetişkinler için sesli formatta dergi hazırlayarak posta yoluyla ücretsiz olarak üyelerine göndermektedir (Türkiye Görme Engelliler Kitaplığı [TÜRGÖK], b.t.). Fakat TÜRGÖK kütüphane gibi bir bilgi merkezi olarak değil, bir üretim ve uzaktan hizmet merkezi olarak çalışmaktadır.

BÖLÜM ÜÇ

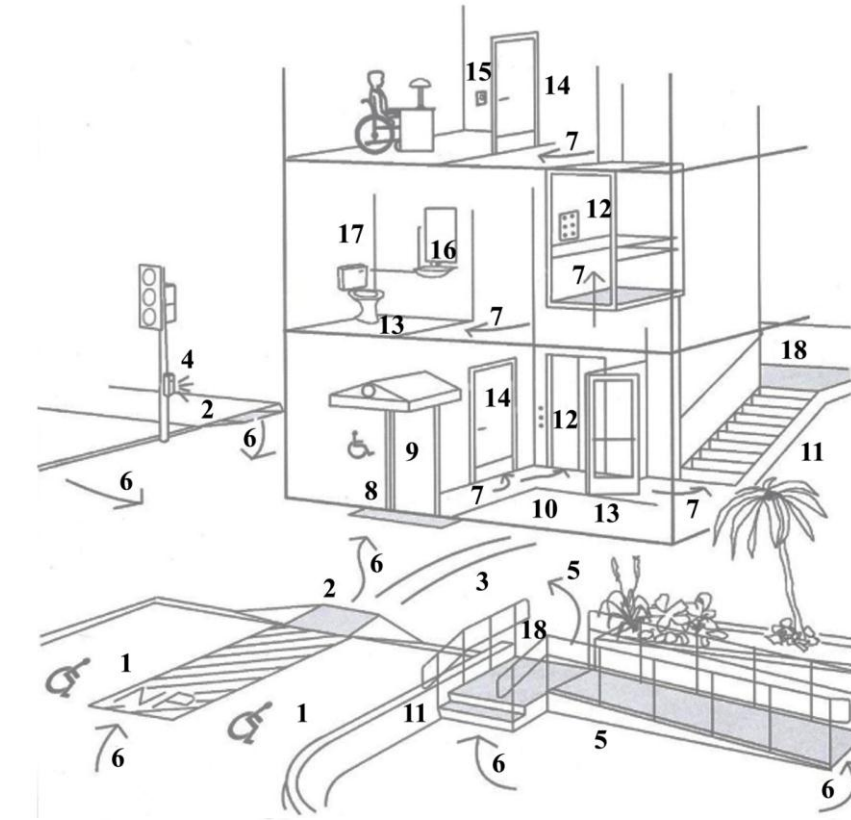
ERİŞİLEBİLİR TASARIM STANDARTLARI VE GÖRME ENGELLİLERE YÖNELİK MİMARİ TASARIM İLKELERİ

Engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımı, fiziksel çevreye erişilebilirliğin sağlanması durumunda mümkündür. Erişilebilirlik, yapılı çevrenin temel bir özelliği olup engellilerin günlük yaşantılarını sürdürebilmeleri için öncelikle konutlarından çıkabilmeleri, ticari ve idari kamu binalarına, sosyal, kültürel, spor, sağlık aktivitelerini içeren tesislere erişebilmeleri gerekmektedir. Kapalı ve açık mekanlarda fiziksel engeller kaldırılarak yapılı çevrenin engelliler için erişilebilir ve yaşanabilir şekilde tasarlanması gerekmektedir. Erişilebilirlik kapsamında sunulan hizmetlerin, engellilerin yanında diğer bireyleri de kapsayan ortak hizmet alanları olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü [EYHGM], b.t.). Engelsiz yapılı çevreler gerçekleştirmek için erişilebilirlik gereksinimlerine hitap eden ve evrensel olarak kullanılabilir kapsamlı bir çerçeve oluşturmak adına "Erişilebilir Seyir" (*Accessible Journey*) mekanizması geliştirilmiştir. Erişilebilir seyir, yapılı çevrenin tasarım ve inşasındaki üç temel bileşen arasındaki yolculuğun teorik güzergahıdır (Yeni Zelanda Standartları, 2013). Erişilebilir seyirdeki kritik noktalar bileşenlerin arasındaki geçiş esnasında ortaya çıkmaktadır. Bu kritik noktalar, ulaşım sistemlerinin indirme-bindirme noktaları ile ulaşım sistemlerinin kamusal mekanlara ve binalara bağlandığı noktaları içermektedir. Aynı zamanda, kamusal mekanların binalara bağlandığı noktalar da bu erişilebilir seyir mekanizması içerisinde yer almaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 Erişilebilir seyir (Yeni Zelanda Standartları, 2013'ten düzenlenmiştir.)

Erişilebilir seyrin konforlu şekilde gerçekleştirilmesi, tüm bileşenlerin tasarım ve uygulama süreçlerinde ulaşılabilirlik, erişilebilirlik ve kullanılabilirlik kavramları göz önünde bulundurulmalıdır. Ulaşılabilirlik (approachability); bahçe, kaldırımlar, park alanları ile binanın çevresinin engelli bireyler dâhil tüm insanlar tarafından yardıma ihtiyaç duyulmadan binaya varılabilesidir. Erişilebilirlik (accessibility); engelli bireyler dahil tüm insanların herhangi bir yardıma ihtiyaç duymadan binaya giriş yapmasını ve dolaşmasını kapsamaktadır. Kullanılabilirlik (usability) ise; binanın ve hizmetlerinin herhangi bir yardıma gerek duymadan herkes tarafından kullanılabilir olması demektir (Şekil 3.2) (Yeni Zelanda Standartları, 2013).

ULAŞABİLİRLİK

1. Engelli kişiler için park alanı
2. Kaldırım rampası yeri ve eğimi
3. Kaldırım genişliği
4. Sinyalizasyon ile güvenli yaya geçitleri
5. Rampaların ve sahanlıkların eğimi
6. Binaya erişilebilir rota ve engelsiz erişim

ERİŞİLEBİLİRLİK

7. Binanın kullanılabilir alanlarına erişim rotaları
8. Girişlerdeki seviyeler ve eşikler
9. Kapı genişlikleri
10. Koridorların genişliği
11. Merdivenlerin ve sahanlıkların yüzeyi ve rengi
12. Asansör boyutları ve kontrolleri
14. Kapıların yerleri, genişlikleri ve düzenleri

KULLANILABİLİRLİK

14. Kullanılabilir kapı kollar
15. Kontrol anahtarlarının ebatı, şekli ve yükseklikleri
16. Kullanılabilir lavabolar ve su kontrolü
17. Tuvalet yükseklikleri ve yeri
18. Tutunma barları yükseklikleri ve detayları

Şekil 3.2 Ulaşılabilirlik, erişilebilirlik ve kullanılabilirlik (Yeni Zelanda Standartları, 2013'ten düzenlenmiştir.)

Erişilebilir seyirde ulaşılabilirlik, erişilebilirlik ve kullanılabilirlik unsurlarını daha rafine hale getirmek için "Engelsiz" (*Barrier-free*) ve "Evrensel" (*Universal*) tasarım anlayışlarını açıklamak gerekmektedir. 1960'lı yıllarda ortaya çıkan engelsiz tasarım kavramı, herhangi bir engele sahip insanların fiziksel erişimi için detaylı gereksinimlerin ve antropometrik ölçülerinin kullanılarak yapıları çevrenin tasarlanması ve inşa edilmesine dayanan yaklaşım ve felsefedir. Evrensel tasarım ise 1980'li yıllarda ürünlerin ve mekanların herkes tarafından, mümkün olan en geniş ölçekte, herhangi bir adaptasyon veya özelleşmiş tasarıma ihtiyaç duymadan kullanılabilir şekilde tasarlanması anlayışıdır (Yeni Zelanda Standartları, 2013). Engelli bireyleri, toplumun ayrı bir kesimi olarak görmeyip bütüncül bir yaklaşım sergilenmesi modeli şüphesiz engellilerin toplumsal yaşama katılımında pozitif yönde bir fark yaratacaktır. Fakat evrensel tasarımda uygulanan yöntemler, görme engelli bireylerin ihtiyaçları konusunda pratikte çeşitli sorunlar yaratabilmektedir. Görme engelli bireylerin gerek ihtiyaç ve gereksinimleri gerekse algılama ve mekanları kullanım biçimleri engel tipleri içerisinde diğer engel gruplarından oldukça farklılaşmaktadır. Dolayısıyla, görme engelli kültürene ve kullanıcılarına yönelik özel tesislerin tasarlanması gerekebilmektedir.

Engellilere yönelik bir yapı tasarlanırken ya da mevcut bir yapının kamusal kullanıma yönelik bir hizmete tahsisi söz konusu olduğunda, tasarımın ve mevcut durumun hizmet edilecek kişilerin ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılama olanağı sorgulanmalıdır. İnşa süreci bittikten sonra değiştirilemeyecek olan bazı elemanların önceden düşünülüp yeni yapıların buna göre tasarlanması ve mevcut yapıların da buna göre uyarlanması gerekmektedir. Örneğin binanın kapladığı alan, arazi içerisinde yerleşme biçimi, binaya girişlerin yerleştirildiği cephenin (bilhassa ana giriş kapısı) toplu taşımaya en yakın cephe olması, park alanının arazide bina girişi ile kurduğu ilişki ve araçla erişim konuları binanın tamamlanmasından sonra değiştirilemeyen öğeler arasındadır. Bina içerisinde ise, koridorların ve kapı menfezlerinin düzeni, asansörlerin yeri, merdivenlerin düzenlenme biçimi, tuvaletlerin ve banyoların yerleşimi ile genel planı, elektrik anahtarlarının ve prizlerinin yerleşimi (yüksekliği) binanın inşasında göz önünde bulundurulması gereken maddeler arasındadır. Bitiş malzemeleri, kontrol mekanizmaları (kapı ve

pencere kolları gibi), hareketli mobilyalar, aydınlatma ve parlaklık ile işaretçiler ise bina bitiminden sonra defalarca bile değiştirilebilir elemanlardır (Yeni Zelanda Standartları, 2013). Binanın elemanları inşasından sonra değiştirilebilir olup olmaması fark etmeksizin, belirli hizmetlere yönelik tahsis edilen yapılar belirli kurallar ve standartlara göre inşa edilmiş ya da yenilenmiş olmalıdır. Yalnızca engellilerin değil, tüm bireylerin kullanımı açısından, tasarım ve inşa sırasında kullanıcının ve sunulan aktivitenin gerektirdiği standartlar çerçevesinde hareket edilmesi gerekmektedir.

3.1 Standart Kavramı

Üretim ve hizmet anlayışında, karışıklıktan kurtulma ve belirli bir düzen tesis etme amacıyla, düzenleme süreci çalışmalarının doğal bir sonucu olarak standart ve standardizasyon olgusu ortaya çıkmaktadır. Milletlerarası Standardizasyon Teşkilatı (International Organization for Standardization [ISO], b.t.) tarafından yapılan tanıma göre standart; *“imalatta, anlayışta, ölçme ve deneyde bir örneklik”* tir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere standart yalnızca ürün ve üretim ile ilgili değil; anlayışta da bir örnek sunmayı hedeflemektedir. Standardizasyon ise; *“Belirli bir faaliyetle ilgili olarak ekonomik fayda sağlamak üzere bütün ilgili tarafların yardım ve işbirliği ile belirli kurallar koyma ve bu kuralları uygulama işlemi”* dir. Standardizasyon, öncelikli olarak can ve mal güvenliği hedeflerken aynı zamanda kalitenin alt sınırı tespit etmektedir (Türk Standartları Enstitüsü [TSE], b.t.). Standartlar, kolektif bir çalışmanın neticesi olarak anonim bir üründür. Standart hazırlama ilkelerine paralel olarak, konuyla ilgili tüm tarafların yardım ve işbirliği ile standartlar oluşturulmaktadır. Özel sektör, kamu sektörü, araştırma kurumları olarak üniversiteler bir araya gelerek taslak standart oluşturulmakta; üretici, tüketici, uygulayıcı ve üniversite gibi farklı katılımcıların yer aldığı temsilcilerin bulunduğu teknik kurula sunularak standartlar onaylanmaktadır. Dolayısıyla standartlar, insan sağlığını, can ve mal güvenliğini ön planda tutan, kaliteli, kullanım amacına elverişli; bilimsel, teknik ve deneysel çalışmaların kesin sonuçlarını temel alan doğrulukları ispatlanmış dokümanlardır (TSE, b.t.). Standartlar tercihen kullanım için tasarlanırken herhangi bir yasal yaptırımı bulunmamaktadır. Fakat bazı durumlarda

yasalar, kalitenin ve uygunluğun sağlanabilmesi için standart dokümanlarını referans olarak göstererek bunlara uymayı zorunlu hale getirebilmektedir. Standart çalışmalarının temel odağı insandır. Dolayısıyla, standardizasyon ve kalite faaliyetleri öncelikle insanın can ve mal güvenliğini hedeflerken, kullanıcıların beklentilerini ve ihtiyaçlarını daha iyi bir şekilde karşılayarak refah düzeyinin yükselmesini amaçlamaktadır (TSE, b.t.).

Standartların oluşmasında kültürel, toplumsal, ekonomik ve üretime yönelik teknik faktörler olmak üzere dört temel değişken bulunmaktadır. Dünyada yaşayan tüm toplumların kendilerine özgü kültürleri bulunmaktadır. Kültür farklılıkları üretim veya tüketim ile ilgili alışkanlıkları etkiyebileceği için bir topluma yönelik ilgili standartlar oluşturulurken toplumun kültürel yapısına da uyması gerekmektedir. Toplumsal faktörlerin içerisinde ise, davranış farklılıkları, coğrafya ve iklim farklılıkları gibi değişkenler hem ihtiyaçları hem de kullanılan ürünlerin boyutlarının değişmesine neden olabilmektedir. Toplumsal faktörler içerisinde antropolojik farklılıklar da sayılabilmektedir. Örneğin Amerika, Avrupa ve Uzak Doğu ülkeleri farklı antropolojik özellikler taşıdıkları için standartlarının da birbiriyle aynı olması beklenemez. Standartların oluşturulmasındaki faktörlerden bir diğeri de ekonomik faktörlerdir. Standartlar üretim yapan kuruluşlar için verimliliği arttıran, kaliteyi garanti altına alan, müşteri güveninin sağlayarak rekabetçi avantajlar sağlayan ve yeni uygulamaların geliştirilmesinde ve sürdürülmesinde katkı sağlamaktadır. Üretime yönelik teknik faktörler ise, standarda uygun üretilen ürünün belirli bir ölçüde ve kalitede olması, farklı ülkelerde ve üretim tesislerinde üretilen ürünlerin tamir-bakım masraflarının azaltılması ve evrensel kapsamda kullanılabilmesini sağlamaktadır (Mülayim, 2009).

Standartlar, konulara ve toplumlara göre kendi içerisinde gruplara ayrılmaktadır. Konularına göre standartların gruplaşmasının sebebi, belirli bir ürün grubunda standartlara ve veri tabanına ulaşımın kolaylaştırılması gereğidir. Ayrıca, farklı konulara yönelik teknik kurulların oluşturulmasının sebebi, kendi alanlarındaki profesyonellerin detaylara ve gereksinimlere hakim olmasıdır. Bunun yanında toplumlara göre standartlar uluslararası ve ulusal standartlar olmak üzere ikiye

ayrılmaktadır (Mülayim, 2009). Uluslararası kullanım içerisinde genel birlik ve düzen oluşturulması amacıyla uluslararası standart kuruluşları bulunmaktadır. Her ülkenin toplumsal, sosyal, fiziksel, kültürel gibi kendi ülkelerine yönelik standart oluşturan ulusal kuruluşlar bulunmaktadır. Örneğin Türkiye’de Türk Standartları Enstitüsü yetkili kurum iken İngiltere’de İngiliz Standartları Enstitüsü (British Standards Institute), Amerika Birleşik Devletleri’nde ise Amerikan Ulusal Standartları Enstitüsü (American National Standards Institute [ANSI]) yetkilidir.

3.1.1 Dünyada Erişilebilirlik Standartları

Dünyada erişilebilirlik standartlarına dair yapılan ilk çalışma, Amerikan Standartları Derneği tarafından 1961 yılında gerçekleştirilmiştir. Daha sonra Amerikan Ulusal Standartları Enstitüsü olarak değiştirilen kuruluş, “Bedensel Engelli tarafından Erişilebilir ve Kullanabilir Binalar Üretmek” başlıklı ilk erişilebilirlik standardını yayınlamıştır. ANSI A 117.1 engelsiz tasarım için yayınlanan ilk standart olması sebebiyle sonraki 30 yılı aşkın bir süre engelsiz tasarım için rehber olma özelliğini taşımıştır. Amerikalı Engelliler Kanunu Erişilebilirlik Rehberi (American Disabilities Act Accessibility Guide [ADAAG]), Adil Konut Kanunu (Fair Housing Act [FHA]) ve Birleşik Federal Erişilebilirlik Standartları (Uniform Federal Accessibility Standards [UFAS]) gibi erişilebilirliğe dair tüm standartlarda model kılavuz olarak kullanılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nde 1973 yılında 49 eyalet, yönetmeliklerini ANSI’de yer alan standartlara göre erişilebilirliğe uygun hale getirmiştir (Hoke ve Ramsey, 1994). Fakat engelli kullanıcıların, bedensel engelliler grubuna indirgendiği, diğer engel gruplarına dair farkındalığın henüz oluşmadığı görülmektedir.

1970’li yılların başlarında, kentsel mekanları engelli kullanıcı grupları için engelsiz hale getirme eğilimi oldukça yoğun şekilde görülmüştür. Bunun sonucu olarak farklı amaç ve arka planlarla birçok yasa değişikliği ve kanun versiyonları ortaya çıkmıştır. Örneğin, Vietnam Savaşı’ndan dönen gazilerin erişilebilirliklerini yükseltmek adına 1969 yılında Mimari Engeller Kanunu (Architectural Barriers Act [ABA]) yürürlüğe girmiştir. Devlet tarafından ya da federal finansman ile tasarlanan,

inşa edilen, değiştirilen ya da tahsis edilen tüm tesislerin ABA'ya uygun olması zorunluluğu getirilmiştir (Hoke ve Ramsey, 1994). Erişilebilirlik Dairesi, ANSI Standartlarına dayanarak devlet tarafından finanse edilen yapılar için Birleşik Federal Erişilebilirlik Standartları'nı oluşturmuştur (Harmon ve Kennon, 2001). 1973 yılında Rehabilitasyon Kanunu Bölüm 504'te devlet tarafından federal finansmanıyla gerçekleştirilen program veya aktivitelerin sunulduğu ürün ve hizmetlerde engelli ayrımcılığını yasaklamış ve yapılan yeni uygulamaların ve yenilemelerin tümünde Bölüm 504 ile uyumlu olma zorunluluğu getirilmiştir. Bölüm 504'e uymak için geçerli olan rehber standart olarak UFAS gösterilmiş ve UFAS'a uymayan tüm yapıların devlet finansını kaybedeceği de açık şekilde belirtmiştir (Hoke ve Ramsey, 1994).

Kamu binalarına ek olarak, 1988 yılında Adil Konut Kanunu (Fair Housing Act [FHA]) yürürlüğe girerek dört ve daha fazla konuttan oluşun mesken alanlarının kamusal alanlara erişilebilirliği ve konutların adapte edilebilirliği güvence altına alınmıştır. Erişilebilirliğin gerçekleştirilmesi için yasalar aracılığıyla birçok önlem alınmasına rağmen, pratikte uygulamaların yeterli olmaması sonucunda 1990 yılında ADA yürürlüğe girmiştir. ADA'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte Amerikan Engelliler Kanunu Erişilebilirlik Kılavuzu da hazırlanmıştır. Tarihi yapıları da kapsayan kamusal alanları ve ticari tesislerin inşasında ve değişim projelerinde erişilebilirlik standartlarının uygulanması ADA Başlık III'te zorunlu hale getirilmiştir. ADA Başlık II ise, konaklama alanları ile ulaşım araçları konularında yerel yönetimleri ve eyaletleri sorumlu tutmaktadır. Eyaletler ve yerel yönetimler ADAAG'ı kullanmayı tercih edebilmekte ya da diğer bina ve tesisler için UFAS'ı kullanabilmektedirler (Hoke ve Ramsey, 1994). Birçok eyalette, ulusal standartlarla örtüşen ve bazılarında daha ileriye giden standartların geliştirildiği ve yerel yönetmeliklerin buna göre adapte edildiği görülmektedir. Günümüzde ABD'de ABA, UFAS ve ADA engelliler için erişilebilirlik konusunda halen yasal geçerliliğini korumaktadır. Bunların arasında ADA kapsam ve içerik açısından daha gelişmiş olduğu gibi birçok ülke tarafından da temel alınan örnek bir erişilebilirlik kılavuzudur.

Birleşik Krallık'ta (United Kingdom [UK]), engellilerin erişilebilirliğine dair yapılan ilk yasal çalışma 1995 yılında Engelli Ayrımcılık Kanunu (Disability Discrimination Act) ile başlamıştır. Engellilere yönelik ayrımcılığa karşı duran ve istihdam, ürünlere ve hizmetlere ulaşım, eğitim ve ulaşım alanında hukuka aykırı durumları ortadan kaldırmayı hedeflemiştir (Ulusal Arşiv, 2002). Kanun, farklı ülkelerde anayasal, sosyal ve cezai kanun olarak yürürlüğe girerken, Birleşik Krallık'ta sivil haklar çerçevesinde Eşitlik ve İnsan Hakları Komisyonu (Equality and Human Rights Commission) tarafından yürürlüğe konmuştur. İngiliz Standartları Enstitüsü (British Standards Institute [BSI]) tarafından hazırlanan BS 8300 kodlu standart olan "Engellilerin İhtiyaçlarını Karşılamanın Bina Tasarım Yaklaşımı Uygulama Kuralları"na referans veren ilk kaynak olma niteliğini taşımaktadır (BSI, 2009). Aynı standart, 1999 yılında çıkarılan Engelli Hakları Komisyonu Kanunu'nda da (Disability Rights Commission Act) referans olarak verilmiştir. Engelli haklarına ve erişilebilirliğe dair çıkarılan bu kanunlar 2003, 2005 ve 2006 yıllarında çeşitli düzenlemeler yapılarak güçlendirilmiştir. 2001 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim İhtiyaçları ve Engellilik Kanunu (Special Educational Needs and Disability Act 2001) ile eğitim yapıları ve 2002 yılında Özel Taşıma Araçları Kanunu (Private Hire Vehicles Act 2002) ile kılavuz köpekler ve sahipleri erişilebilirlik kapsamında hukuksal çerçeve içerisinde korunmaya ve desteklenmeye başlamıştır (Ulusal Arşiv, 2004).

Birleşik Krallık'ta imar kanunu niteliğinde olan Yapım Kuralları (Building Regulations), ulusal bina standartları olarak ilk kez 1965 yılında yürürlüğe girmiştir. Binaların tasarımında ve inşasında uyulması zorunlu olan bu kurallar, yapının farklı bileşenlerine yönelik "Onaylı Belgeler" (Approved Document) olarak yürürlükte bulunmaktadır. 1984 yılı İmar Kanunu ile (Building Act) ile İngiltere'de yasal dayanağı güçlendirilerek, Kuzey İrlanda, İskoçya ve Galler ile farklılık göstermeye başlamıştır (Kılavuz, 2014). 2004 yılında "Binaların Kullanımı ve Binalara Erişim" başlıklı "Onaylı Belge M" (Approved Document M) yürürlüğe konularak konut dışı tüm binalarda erişilebilirlik standartları zorunlu hale getirilmiştir. Onaylı Belge M, BSI'nın hazırladığı BS 8300:2001 erişilebilirlik standartlarını temel alan ve geliştirerek yürürlüğe giren en kapsamlı uygulayıcı kanundur (Lucarelli, 2007).

Britanyalı Mimarlar Kralliyet Enstitüsü (Royal Institute of British Architects) tarafından Birleşik Krallık'ı temsilen Ulusal Bina Standartları (National Building Standards) olarak yayınlanan belge 1999 yılında hazırlanmış olmasına rağmen ancak 2004 yılında yürürlüğe girebilmiştir. Belge, mevcut ve yeni yapılan konut-dışı yapılarda geçerli olmak üzere M1, M2, M3 ve M4 olarak dört bölüme ayrılmaktadır. M1'de erişim ve kullanım; M2'de bina uzantıları ve binaya yaklaşım; M3'te konut-dışı yapılarda ıslak mekanlar ve M4'te konutlarda ıslak mekanları kapsamaktadır. Bunun yanında belge içerisinde tarihi yapılar ve konutlara dair de kılavuzlar bulunmaktadır. Çelişkileri ve uyuşmazlıkları çözmek için kurallar içerisindeki Onaylı Belge B, K ve N ile birbirine referans vermektedir (Ulusal Arşiv, 2010).

Engellilere yönelik en geliştirilmiş standartlara ve yasalara sahip olan ülkelerden bir diğeri ise Kanada'dır. Farklı eyaletlerde engellilere yönelik genel mevzuatı aşan çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. 1970 yılında Ontario, görme engellilere yönelik hak ve özgürlükleri yasal olarak güvence altına alan ilk eyalet olma özelliğini taşımaktadır. Bu kanun içerisinde kılavuz köpeklerin kamuya açık tüm alanlara girmesi hakkını da kapsamaktadır. 1986 yılında Çalışma Eşitliği Kanunu (Employment Equality Act) yürürlüğe girerek, işyerlerinde engellilere yapılan ayrımcılık ortadan kaldırılmıştır. 1987 yılında ise ulusal ulaşım ağında engellilerin ihtiyaçlarına ve gereksinimlerine yönelik Kanada Engelliler Konseyi ile birlikte yürütülen ortak çalışma sonucunda erişilebilirliği güçlendirmek için özel bir komite kurularak Ulusal Ulaşım Kanunu (National Transportation Act) yürürlüğe konmuştur (Waterloo, b.t.).

Binalarda engelsiz tasarım gereksinimleri Ontario Bina Kuralları (Ontario Building Code [OBC]) aracılığıyla 1975 yılından beri uygulanmaktadır. Ontario Bina Kuralları, erişilebilir binalar, yatay dolaşım alanları, rampalar ve bina girişleri gibi binaların içerisinde bulunan birçok elemanın erişilebilirlik özelliklerini düzenlemektedir. Kamusal Alanların Tasarımı Standardı (The Design of Public Spaces Standard [DOPS]) temel olarak yaya yolları ve yaya geçitleri gibi açık alan mekanlarını düzenlerken, Bina Kuralları da iç mekanları düzenleyerek bütüncül bir yaklaşım sergilemektedir (Ontario, 2014). 2005 yılında fiziksel ve zihinsel

engellilerin tüm kamusal alanlara erişimini sağlamak ve mevcut erişilebilirlik kanunlarını geliştirmek için Engelli Kanadalılar için Erişilebilirlik Kanunu (Accessibility for Ontarians with Disabilities Act [AODA]) yürürlüğe girmiştir (Waterloo, b.t.). AODA, Kanada Standartları Enstitüsü (Canadian Standards Institution [CSA]) tarafından 2004 yılında yürürlüğe giren B651-04 kodlu Yapılı Çevre için Erişilebilir Tasarım (Accessible Design for the Built Environment) başlıklı standardın uygulanmasını yasal olarak korumaktadır. Bu yasayla birlikte erişilebilirlik ile ilgili yürürlükte olan beş farklı standart grubu (Müşteri Hizmetleri [*Customer Service*]; Bilgilendirme ve İletişim [*Information and Communications*]; İstihdam [*Employment*]; Ulaşım [*Transportation*] ve Kamusal Alanların Tasarımı [*Design of Public Spaces*]) yasal olarak güvence altına alınmıştır (Kanada Standartları, 2004).

Kanada’da farklı tarihlerde yapılan çeşitli yasa ve standart çalışmalarının çeşitlilik kazanması ve hangi durumda hangi kaynağın takip edileceğine dair karmaşanın başlaması sebebiyle 2014 yılında Entegre Erişilebilirlik Standartları Düzenlemesi (Integrated Accessibility Standards Regulation) yürürlüğe girmiştir. Gerek açık alanlarda gerekse binalarda tasarım ve inşaya dair bulunan Ontario İnsan Hakları Kanunu, Planlama Kanunu, Ontario Bina Kuralları, Kamusal Alanların Tasarımı Standardı, Engelli Kanadalılar için Erişilebilirlik Kanunu ve Yapılı Çevre için Erişilebilir Tasarım Standartlarını ile yerel yönetimlerin yönetmeliklerinin uyulması gereken hiyerarşi ve birbirleriyle bağlantıları çözümlenmeye başlamıştır (Tablo 3.1). Yeni veya mevcut yapılanmalar için takip edilmesi gereken çalışmalar belirlendikten sonra açık alanlar ve binalarda uyulması gereken kuralların birbirine kesişim noktalarının birbirine çapraz referans vermesi sebebiyle her iki standart ve kural çerçevesine uyumlu olması zorunluluğu getirilmektedir (Ontario, 2014).

Tablo 3.1 Kanada erişilebilirlik standartları mekanizması (Yazar tarafından derlenmiştir.)

"Engelli Kanadalılar için Erişilebilirlik Kanunu" Uyum Alanı	Müşteri Hizmetleri	Bilgilendirme ve İletişim	İstihdam	Ulaşım	Açık Alanlar	Binalar
--	--------------------	---------------------------	----------	--------	--------------	---------

Mevzuat Mekanizması	Erişebilirlik Standartlar	Entegre Erişilebilirlik Standartları Düzenlemesi	Kamusal Alanların Tasarımı Standardı	Ontario Bina Kuralları
---------------------	---------------------------	--	--------------------------------------	------------------------

3.1.2 Türkiye’de Erişilebilirlik Standartları

Türkiye’de her türlü madde ve ürün ile usul ve hizmet standartlarının hazırlanması görevi Türk Standartları Enstitüsü’ne verilmiş olup yalnızca TSE tarafından hazırlanan standartlar Türk Standardı adını alabilmektedir. TSE’nin hizmetleri içerisinde gözetim ve muayene, personel ve sistem belgelendirme, ürün belgelendirme, laboratuvar, emlak inşaat, hukuk, AR-GE, bilgi işlem ve kütüphane gibi alanlar bulunurken standart hazırlama en önemli hizmetlerinden birisidir (TSE, b.t.). Kalite yönetim sistemleri, bilgi teknolojileri, gıda güvenliği gibi birçok ürün ve hizmete yönelik standart setinin yanında; bina içi, bina yakın çevresi ve açık alanları kapsayan erişilebilirlik standartları da TSE tarafından sunulmaktadır. TSE tarafından hazırlanan ve kabul edilen ilk standart 1991 yılında "Engelli insanların ikamet edeceği binaların düzenlenmesi kuralları" olup bu kurallarda tekerlekli sandalye için gerekli dönüş, manevra, yaklaşma alanları belirlenerek öncelikle engelli kullanıcılar tanımlanmaktadır. Sonrasında ise bina bölümleri, ana giriş, bina yakın yerleri, bina tesisatı, alarm ve düzenlenmesi konularına yer verilmiştir. Erişilebilirlik konusunda çeşitli standartlar oluşturan TSE, bu kuralların ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından kullanılması için TS 12576, TS 12460 ve TS 9111 standartlarını doğrudan engellilere yönelik erişilebilirlik standartlarını olarak hazırlamıştır (Tablo 3.2).

Tablo 3.2 TSE erişilebilirliğe ilişkin standartlar listesi (Yazar tarafından derlenmiştir.)

TS 9111	Özürllüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler için Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere
TS EN 81-70	Asansörler - Yapım ve Montaj için Güvenlik Kuralları - Yolcu Ve Yük Asansörleri için Özel Uygulamalar -Bölüm 70: Özürllüler Dâhil Yolcu Asansörleri İçin Ulaşılabilirlik
TS 12576	Şehir İçi Yollar - Özürllü ve Yaşlılar için Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemlerin Tasarım Kuralları
TS ISO 9386-1	Hareket Engelliler için Güç Tahrikli Kaldırma Platformları - Emniyet, Boyutlar ve İşlevsel Çalışma İle İlgili Kurallar - Bölüm 1: Düşey Kaldırma Platformları
TS ISO 9386-2	Hareket Engelliler için Güç Tahrikli Kaldırma Platformları - Emniyet, Boyutlar ve İşlevsel Çalışma İle İlgili Kurallar - Bölüm 2: Oturan Kullanıcılar, Ayakta Duran Kullanıcılar ve Tekerlekli Sandalye Kullanıcıları için Eğik Bir Düzlemde

	Hareket Eden Güç Tahrikli Merdiven Tipi Asansör
TS 12576	Şehir İçi Yollar - Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik için Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları

TSE, standartların hazırlanmasında ülke şartları, can ve mal güvenliği, kalite ve çevre gibi konulara öncelik ve önem vererek, uluslararası kapsamda geçerli standartlar ile diğer gelişmiş ülkelerin ulusal standartlarını temel almaktadır. Türk standartları, ihtisas kurulları tarafından hazırlanarak TSE teknik kurulu tarafından kabul edilmektedir. İhtisas kurulları, TSE'nin bilimsel inceleme ve standartları hazırlama kurulları olup üyeleri TSE'nin kadrolu personeli olmayıp kendi alanlarında bilgi birikimi ve tecrübesi ile öne çıkmış uzman kişilerden oluşmaktadır.

Türkiye’de erişilebilirliğe dair hazırlanan yasa ve yönetmeliklerin erişilebilirlik ile ilgili bölümlerinde TSE’nin hazırladığı standartlar grubu temel alınmaktadır. Engellilere yönelik fiziksel ve mimari düzenlemelere ilişkin çeşitli kanun ve yönetmeliklerde TSE standartlarına yönlendiren çeşitli maddeler bulunmaktadır. Engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması yönündeki ilk yasal düzenleme 1997 yılında 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yapılmıştır. Bu kararname ile kanunda yer alan birçok bölüme engelliler ile ilgili düzenlemeler yapılırken 3194 sayılı İmar Kanunu’na da erişilebilirlik ile ilgili bir madde eklenmiştir. İmar Kanunu’nda Ek Madde 1’de *“Fiziksel çevrenin özürllüler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standartları Enstitüsü’nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur.”* hükmü getirilmiştir (ÖZİDA, 2010, s.86). İnşa edilmiş ya da inşa aşamasındaki altyapı alanlarında ve yapılarda erişilebilirlik ilkelerinin planlama, projelendirme, ruhsatlandırma ve denetleme gibi konularda sorumluluk, yapıların ve hizmetlerinin bağlı bulundukları ilgili kurum ve kuruluşlara verilmiştir. İmar Kanunu’ndaki değişikliğin ardından, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından hazırlanan ilgili yönetmeliklerde, engelliler için yapıyı çevre faaliyetlerinde erişilebilirliğin sağlanmasına dair gerekli düzenlemeler yapılarak tüm bu maddelerde TSE standartlarına uygun yapılması koşulu konmuştur (ÖZİDA, 2010). Fakat hangi standart grubuna tabi olduğu belirtilmemiştir.

2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda Büyükşehir Belediyelerine, ilçe ve ilk kademe belediyelerine verilen görev, yetki ve sorumluluklar arasında engelliler yönelik konular da yer almaktadır. 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu ile 5302 sayılı İl Özel İdareleri Kanunu'nda da engellilere yönelik konular eklenmiştir. 5378 sayılı Özürlüler Kanunu'na eklenen geçici maddelerde kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapıların, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel altyapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapının engellilerin erişilebilirliğine uygun hale getirileceği hükmü yer almıştır (ÖZİDA, 2010). Fakat, erişilebilirlik konusundaki tüm kanun ve yönetmeliklere rağmen yeterli uygulama yapılmadığı gibi, yapılan uygulama ve düzenlemelerin pek çoğunda ilgili TSE standartlarının dikkate alınmadığı görülmektedir. Doğru olmayan ve yetersiz uygulamaların sebepleri arasında ilgili standartların yeterince incelenmemesi, ilgili personelin konuya dair teknik bilgi düzeyinin düşük olması yer almaktadır (Kaplan ve diğer., 2010).

İmar mevzuatında bulunan yasa ve yönetmelikler, erişilebilirlikle ilgili birbirine paralel; fakat birbirinden farklı bağlamdaki konulara değinmektedir. Mevzuatın farklı yerlerinde TSE'nin kurallarına uyulması yükümlülüğünden söz edilmekteyse de tasarım ve üretim detayına ulaşılabilen rafine çalışma sayısı azdır. Bu çalışmalar arasında, ÖZİDA tarafından 2009 yılında oluşturulan *"Yerel Yönetimler için Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı"* örnek olarak görülebilir (Kaplan ve diğer., 2010). ÖZİDA, ulaşılabilirlik ve kullanım açısından kamusal alanlar, açık alanlar, konutlar, toplu taşımacılık ve trafik düzenlemeleri konularında yerel yönetimlerin çözüm üretebilmeleri için TSE standartlarını ve imar yönetmeliklerini temel alarak çalışmayı detaylandırmıştır. Çalışma, tasarımcı, planıcı veya uygulayıcı olarak farklı aktörlerin fiziksel çevreye yönelik hizmetlerine ilişkin önerilerde bulunmaktadır. Türkiye'deki ulaşılabilirlik mevzuatından da bahseden çalışma içerisinde ulaşılabilir yapıları çevrenin özelliklerine ve yerel yönetimler tarafından kullanılabilecek kontrol listelerine de yer vermektedir.

Büyükşehir Belediyeleri ile diğer belediye sınırları içerisinde, engelli ve yaşlıların topluma tam, etkin ve eşit katılımını sağlamak için 2011 yılında "*Erişilebilir Şehir Yönetmeliği (Taslak) Projesi*" oluşturulmuştur (Dünya Engelliler Vakfı, 2011). Projede yer alan standartlar ve şekiller ÖZİDA tarafından hazırlanan 'Yerel Yönetimler için Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı' ve TSE'nin engelli erişimi ile ilgili güncellenmiş standartları temel alınarak genişletilmiştir. Çalışmanın yalnızca TSE standartları ile sınırlı kalmadığı, BM ve ADA gibi evrensel kaynaklardan da örneklere yer verildiği ve karşılaştırma yapıldığı görülmektedir. Resmi olarak yürürlüğe girmeyen bu yönetmeliği takiben '*Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği*' 20 Temmuz 2013 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013). Bu yönetmelikle yalnızca erişilebilirliğe yönelik bilgiler sunulmamış; aynı zamanda izleme ve denetleme yapacak komisyonların teşkili, çalışma usul ve esasları ile, kanunda belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesi için uygulanacak idari cezalara dair de hususlara yer verilmiştir. Bu yönetmelikle birlikte oluşturulan dokümanlar bir kılavuz niteliğinde olmayıp, erişilebilirliğin tespiti için izleme ve denetleme formlarıdır. Her türlü açık alan, yapı ve toplu taşıma aracını denetim sonucunda erişilebilirlik mevzuatına uygun bulunması koşulunda erişilebilirlik belgesi düzenlenmektedir. Erişilebilirlik standartları yine TSE tarafından yayımlanan TS 9111, TS 12576, TS 12460, TS ISO 23599, TS 13536, TS 23600 ve diğer standartlar temel alınmıştır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013).

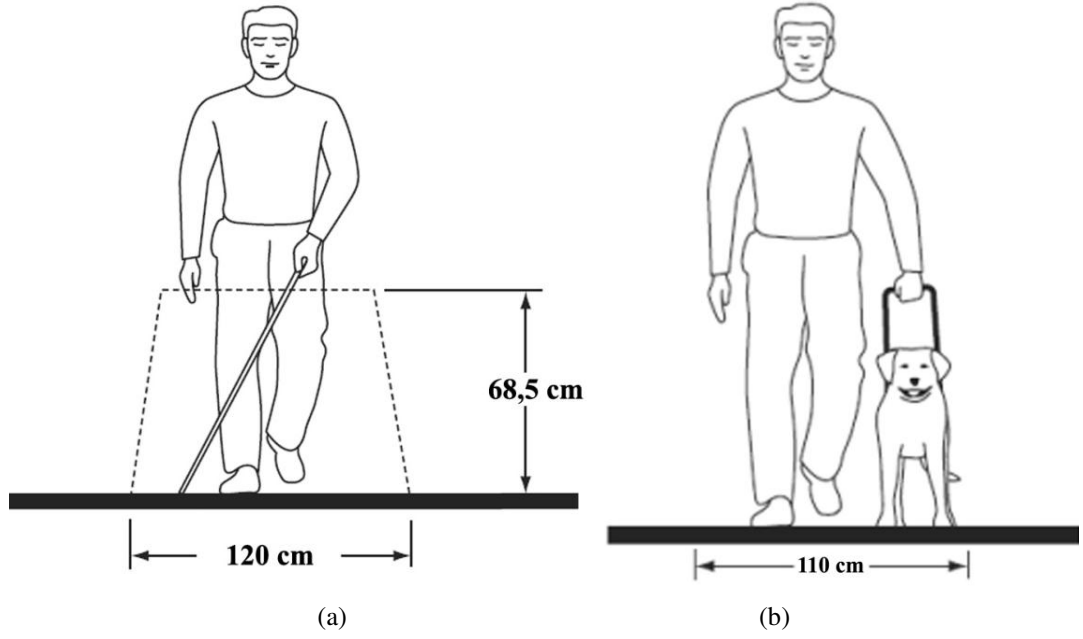
3.2 Mimari Tasarımda Görme Engellilere Yönelik Tasarım Prensipleri

Toplunun tüm kesiminin kullandığı kamusal açık ve kapalı mekanların tasarımında erişilebilirlik kurallarının uygulanması gerekirken, bilhassa engellilere yönelik tasarlanan mekanlarda öncelikle '*engelsiz tasarım*' anlayışının uygulanması kaçınılmazdır. Engelli kullanıcıların antropometrik ölçülerine dayanan engelsiz tasarım anlayışında mekanın düzenlenmesine ilişkin temel bileşenler şöyle sıralanmaktadır (Kaplan ve diğer., 2010, s.15):

- Alan: Engelsiz ve yeterli hareket alanı,

- Yüzey: Engelsiz ve uygun döşeme yüzeyi,
- Genişlik: Engelsiz ve yeterli seviyede,
- Yükseklik: Engelsiz ve yeterli seviyede,
- Donatı: Gerekli ve yeterli mekânsal kullanma donatıları,
- Bildirişim: Gerekli uyarı ve yönlendirme işaretleri.

Görme engelli kullanıcıyı, yapabildiklerini ve mekansal ihtiyaçlarını tanımlayabilmek için öncelikle hareket halindeki görme engelli kişinin ihtiyaç duyduğu hareket alanının ve ekipman boyutlarının bilinmesi gerekmektedir. Görme engelli kişi, hareket halindeyken çevrelerindeki alanı tanımlamak, nesneleri ve engelleri tespit etmek için beyaz baston kullanmaktadır. Beyaz baston kullanılırken, sarkaç (dokunma) ve çapraz (diyagonal) olmak üzere iki kullanım tekniği bulunmaktadır. Sarkaç tekniğinde, baston bir kenardan diğere kenara doğru bir daire parçası çizerek şekilde hareket ettirilerek her iki omzun dışında kalan bir noktaya dokunmaktadır. Çapraz teknikte ise vücudun bir yanındaki veya omzun dışındaki bir noktada zeminin hemen yukarısındaki bir noktaya tutulmakta, daha sonra baston sapı diğer omzun dışındaki noktaya uzatılmaktadır. Dokunma tekniği daha kontrolsüz alanlarda kullanılırken çapraz teknik daha kontrollü ve bilinen çevrelerde kullanılmaktadır (APS, b.t.). Buna göre, bir görme engellinin beyaz bastonu kullanabilmesi için ideal genişlik 120 cm ve ideal uzunluk 91,5-150 cm arasındır (Şekil 3.3a) (BM, 2004). Ayrıca, görme engelli kişiler, engellere karşı daha güvenli şekilde hareket edebilmek için özel eğitilmiş kılavuz köpekler eşliğinde yönelimlerini gerçekleştirmektedir. Bazı ülkelerde kılavuz köpeklerin özel ve kamusal mekanlara girmesi yasak olduğu görülürken; Meksika, Kanada, Brezilya, Avustralya, Güney Kore ve Portekiz gibi ülkelerde kılavuz köpekleri ve sahiplerini koruyucu kanunlar bulunmaktadır. Kılavuz köpek kullanımında gerekli alan genişliği ise 110 cm olmaktadır (Şekil 3.3b) (Kanada İnsan Hakları Komisyonu, 2006).

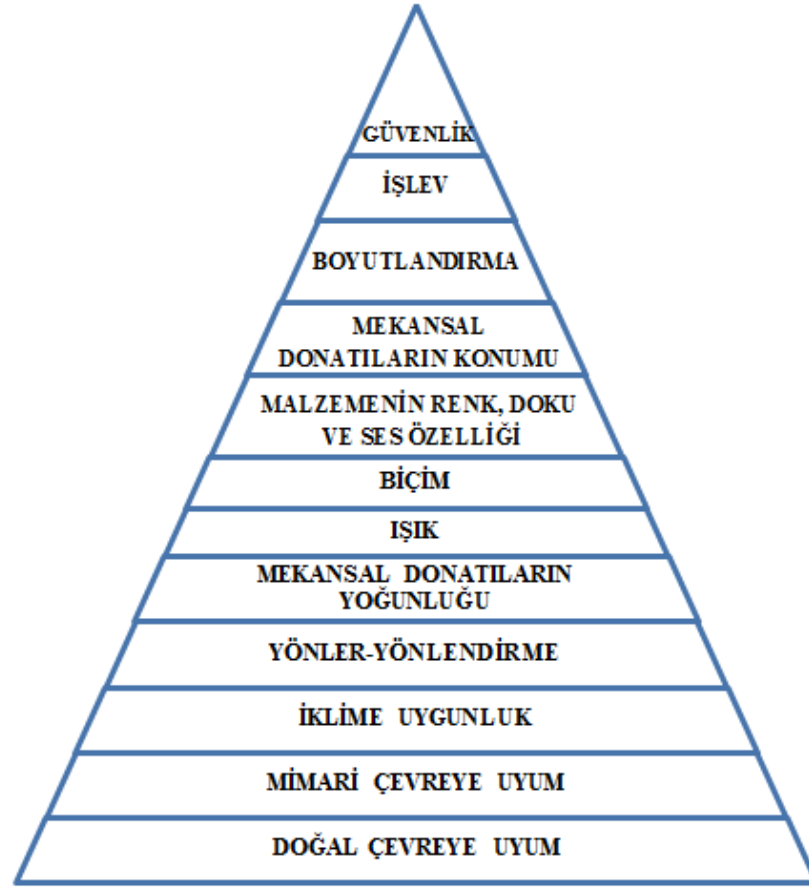
Şekil 3.3 Beyaz baston ve kılavuz köpek hareket alanı (Toronto Erişilebilirlik Standartları, 2010)

Görme engelli bireyler azalmış çevresel görüş sebebiyle algı güçlüğü çekmekte ve değişen şartlara, mekanlara ve engellere gerekli hızda tepki verememektedir. Görme engellilerin diğer engel gruplarından farklı olarak açık ve kapalı mekanlarda hareketleri aşağıdaki sebeplerden dolayı kısıtlanmaktadır:

- Yolun önceden limitli algısı (ön izleme yoksunluğu),
- Çevre hakkında kısıtlı bilgi, engellere ve diğer tehlikelere karşı daha az korunma,
- Hafızaya güven ve bilinen yerlerde değişmez şartlar,
- Doku ve ses gibi görünmeyen kaynaklardan özümsemiş bilgi ihtiyacı.

Görme engelli kullanıcının ihtiyaç ve gereksinimleri ile algılama ve kullanım biçimlerinin farklı olması sebebiyle, görme engellilere yönelik tasarlanan mekanlarda takip edilmesi gereken tasarım kriterlerinin önem dereceleri değişmektedir (Şekil 3.4) (Gür ve Zorlu, 2002). Bu kapsamda, görme engelliler için tasarlanan mekanlarda en önemli ayırt edici özellik **güvenliktir**. Görme engelliler için güvenlik, dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korunmalarını ve bulundukları mekanı güvenilir şekilde kullanabilmelerini ifade etmektedir. Kolon, giriş, lento, eşik, merdiven gibi yapı elemanlarının standart ve kazalara yol açmayacak şekilde olması gerekmektedir.

Görme engellilere yönelik yapılarda mekanların **işlevi** önemli bir değişkendir. Kullanılan mekanların onlara yüklenen işlevlere uygun olması ve uygulanan tasarım prensiplerinin kullanım kolaylığı sağlaması gerekmektedir. Yine bu mekanlarda kullanılan **donatı elemanlarının** sabit ve işlevsel ölçü bakımının uygun olması gerekmektedir. Mekanlarda bulunan **donatıların yoğunluğu**, çarpma veya düşme gibi kazalara sebebiyet vermeyecek şekilde düzenlenmelidir. Buna ek olarak, kısmi görme engelli kişilerde renklerin algısı değişiklik gösterebildiği için zemin-duvar, duvar-kapı, duvar-pencere araları ve farklı mobilya elemanları arasında **renk farklılıkları** yaratmak gerekmektedir. Binaya girildiği anda ayırt edilememe ihtimaline karşı iç ve dış döşemeler ile eşikler, renk ve doku bakımından farklı tutulması gerekmektedir. Buna ek olarak, görme engelliler döşemelerdeki malzemelerin dokularına veya çıkardıkları sese göre yer ve yön tespiti yaptıkları için zemin kaplaması da yönelimde önemli bir yere sahiptir (Şahin, 2012).

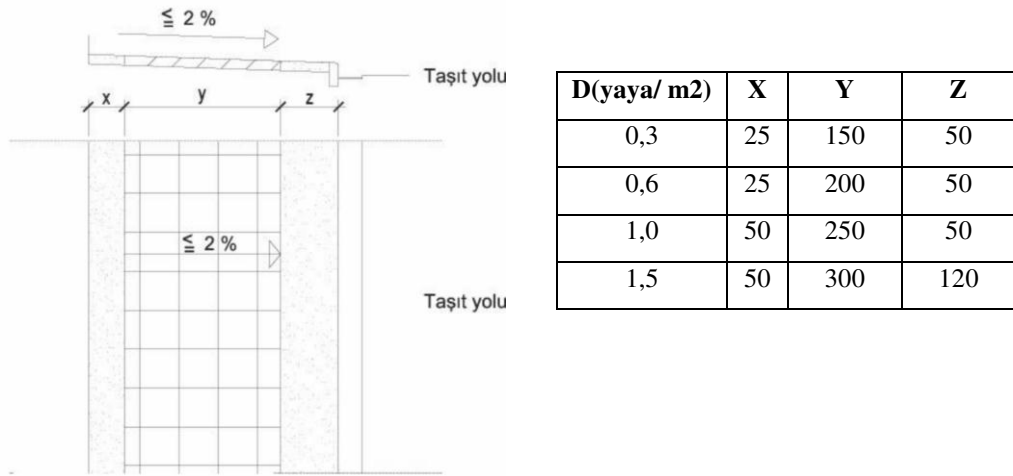

Şekil 3.4 Görme engellilere yönelik mekanlarda tasarım prensipleri hiyerarşisi (Yazar tarafından derlenmiştir.)

3.2.1 Açık Alanlarda Görme Engelli Kullanıcıları Kapsayan Erişilebilirlik Standartları

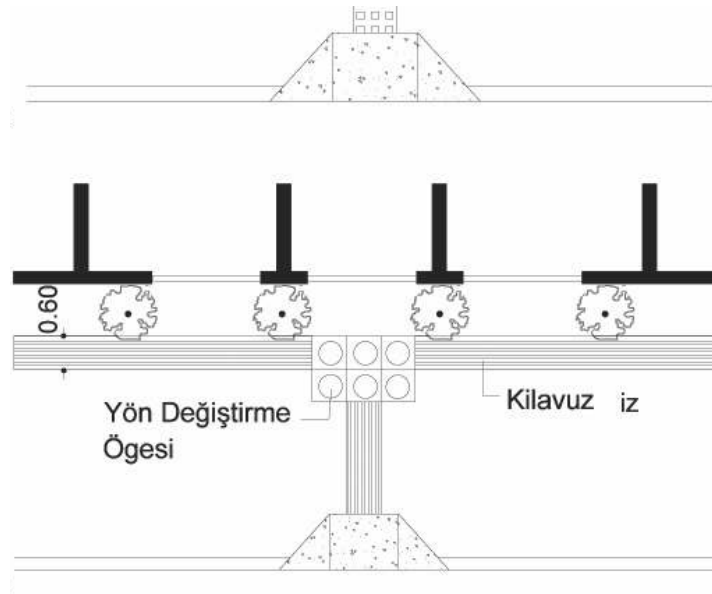
3.2.1.1 Yaya Yolları ve Kaldırımlar

Yapıları, mekanları ve çeşitli aktiviteleri, dış mekanda birbirine bağlayan birimler yaya yolları ve kaldırımlardır. Tasarım aşamasından uygulama aşamasına kadar, yaya yolları ve kaldırımlar tüm kullanıcılar için ulaşılabilirliği sağlamalıdır. Görme engelli kullanıcı grubunun da içerisinde bulunduğu, çeşitli sebeplerden dolayı hareket kısıtlılığı bulunan, tüm bireyler güvenli, engelsiz ve yeterli genişlikte ulaşım imkanına sahip olmalıdır. Bu kapsamda, engelsiz bir yaya kaldırımı en az 1,5 metre genişlikte olmalıdır. Kaldırımın genişliği bağlamına göre değişiklik göstermeli; otobüs duraklarında 3 metre, dükkan önlerinde ise 3,5 metre olmalıdır (ÖZİDA, 2008). Yaya kaldırımı genişliğindeki ek ölçüye ilave olarak mülkiyet yanlarında en az 25 cm, bordür taşı tarafında ise bordür taşı dahil olmak üzere en az 50 cm emniyet şeridi bulunmalıdır. Yaya kaldırımlarının genişlikleri kullanım yoğunluğu, yol sınıfı ve grubuna göre düzenlenmelidir. Kaldırım genişliğine ve yol gruplarına göre emniyet şeritleri 50 cm, bordür taşı tarafında 120 cm kadar boyutlandırılmalıdır (TS 12576, 2011). Kaldırımlarda, bilhassa tekerlekli sandalye kullanıcıları olmak üzere, tüm kullanıcıların rahat geçişleri için kaldırım kesitinin eğimi %2'den az olmalıdır (Şekil 3.5).

Şekil 3.5 Yaya yoğunluğuna göre kaldırım genişliği ve eğimi (X = Mülkiyet yanındaki emniyet şeridi; Y=Yaya kaldırımı net genişliği; Z=Taşıt yolu yanındaki emniyet şeridi) (TS 12576)

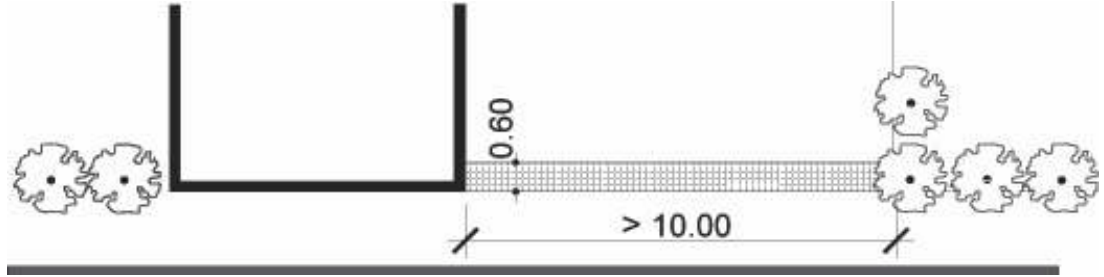
Yaya kaldırımının kaplama malzemesi kaymayı önleyici ve dolaşmayı kolaylaştırıcı olmalıdır. Yol sathındaki yer altı tesisat rögar kapakları çıkıntı oluşturmamalıdır. Ani seviye değişikliklerinden kaçınılmalı, sürekli veya aynı seviyede zemin oluşturulmalıdır (TS 12576, 2011). Yaya kaldırımında, yol güzergahının görme engelliler tarafından beyaz baston ile algılanabilmesi için duyumsanabilir (hissedilebilir) yüzeylerden oluşan kılavuz izlerden ve yön değiştirme öğelerinden faydalanılmalıdır (Şekil 3.6). Kılavuz izin mevcut olmadığı durumlarda görme engelli kullanıcıları bordür taşı referans olarak kullanabilmektedir (Yılmaz ve Koca, 2013). Dolayısıyla, görme engellilerin güzergah takibi için kullandıkları araçlardan biri olan bordür taşı, yaya kaldırımı kenarında üst seviyesi en az 3 cm ve en fazla 15 cm yüksekliğinde olması gerekmektedir.

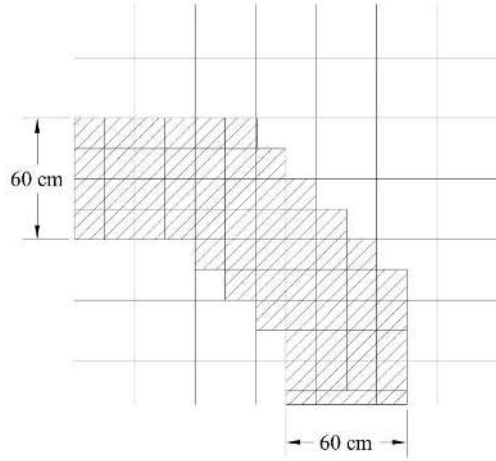
Şekil 3.6 Yaya geçidinde ve yön değiştirme kılavuz iz kullanımı (BM, 2004)

Yaya kaldırımı kaplamasının üzerinde ya da içerisinde inşa edilen kılavuz izler, güzergah takibi sırasında 10 metreden büyük boşluklar olduğunda görme engelli yayaların yönlendirilmesini sağlamak ve yaya geçitlerinin konumlarını belirtmek için kullanılabilir (Şekil 3.7) (BM, 2004). Yaya kaldırımında kullanılan kılavuz izlerin tasarımında dikkat edilmesi gereken bazı temel ilkeler bulunmaktadır. Kılavuz izler basit ve mantıklı şekilde yerleştirilmeli; ana yaya hareketine paralel doğrultuda olmalıdır. Görme engelli yayalarda algı karışıklığı ve tehlike yaratmamak adına

rögarlardan ya da drenaj kanallarından uzak olmalıdır. Kılavuz izlerin genişliği 60 cm olmalıdır (Şekil 3.8). Kılavuz izlerin renkleri çevresindeki yüzeyin rengiyle kontrast oluşturacak şekilde seçilmelidir (TS 12576, 2011).

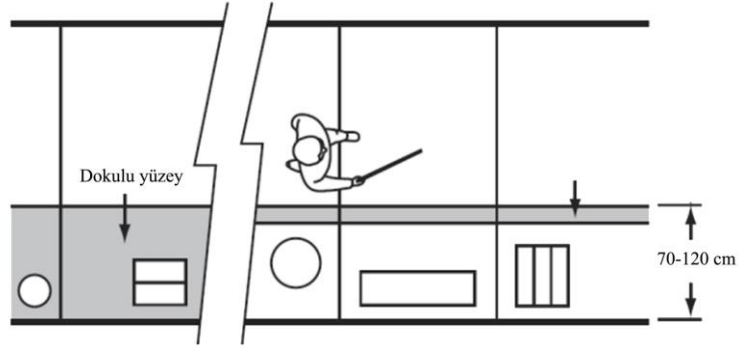

Şekil 3.7 Kaldırım güzergahındaki açıklıklarda kılavuz iz kullanımı (BM, 2004)

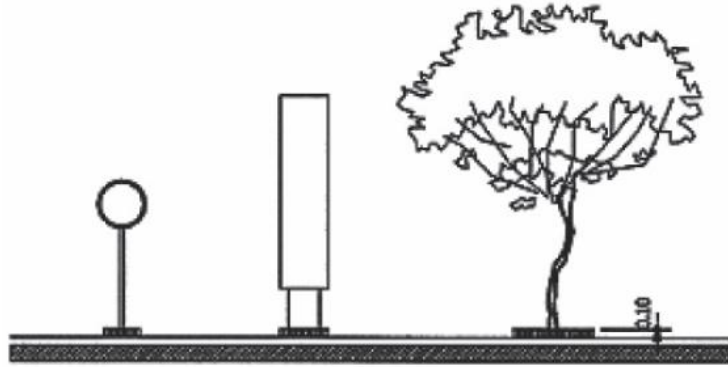

Şekil 3.8 Kılavuz iz genişliği ve yön değiştirme (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

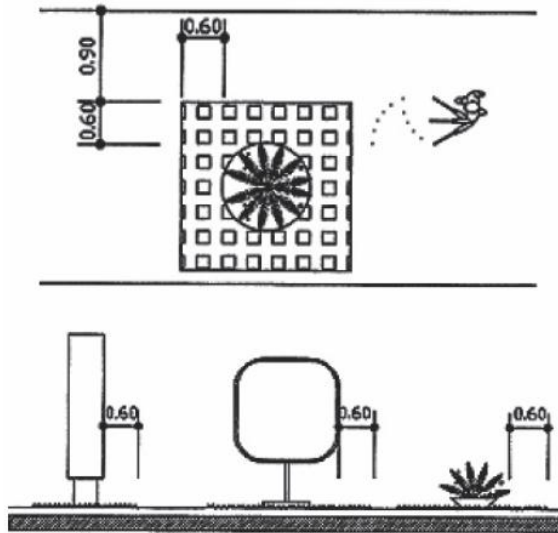
Yaya kaldırımlarının genişliğine bağlı olarak, taşıt yolu ile kaldırım kenarına dikilen ağaç, elektrik ve trafik işaretleri direklerine ek olarak süs bitkileri, çiçekler, yaya korkulukları gibi nesneler bordür taşı dahil olmak üzere yaya kaldırımı boyunca en az 70 cm ve en çok 120 cm genişliğinde bir şerit içerisinde aynı hizada olacak şekilde yerleştirilmelidir (Şekil 3.9) (Toronto Erişilebilirlik Standartları, 2010). Yaya kaldırımında bulunan ilan panosu, aydınlatma gibi kent mobilyaları ve ağaçlar bilhassa görme engelliler tarafından fark edilebilmesi için kaldırım kotunda 10 cm yüksekteki bir platform üzerinde konumlandırılmalıdır (Şekil 3.10). Yaya kaldırımında bulunan bitki kasası, ağaç gibi elemanlarının bitiminden itibaren 60 cm'lik bir alanda doku farklılaşması yaratılarak duyumsanabilir yüzeyler oluşturulmalıdır (Şekil 3.11) (BM, 2004).

Şekil 3.9 Yaya kaldırımında nesne yerleştirme (Toronto Erişilebilirlik Standartları, 2010'dan düzenlenmiştir.)

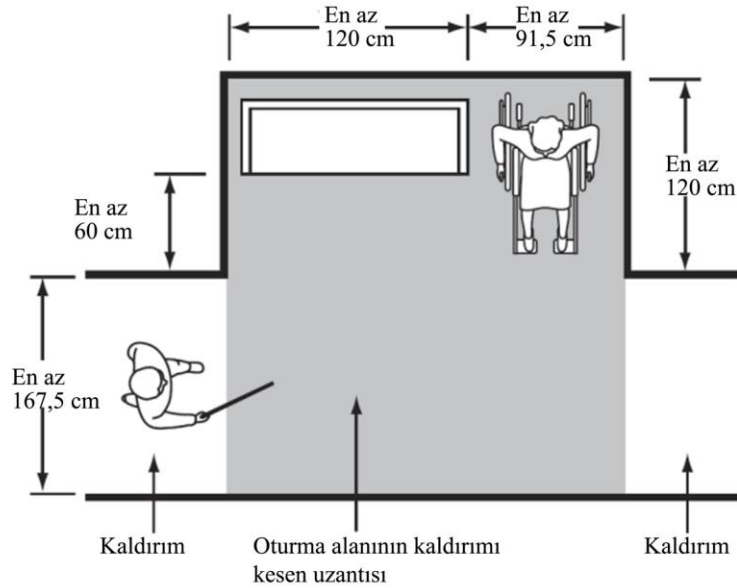
Şekil 3.10 Kaldırımdaki ağaç ve donatıların etrafındaki yükseltilmiş platformlar (BM, 2004)

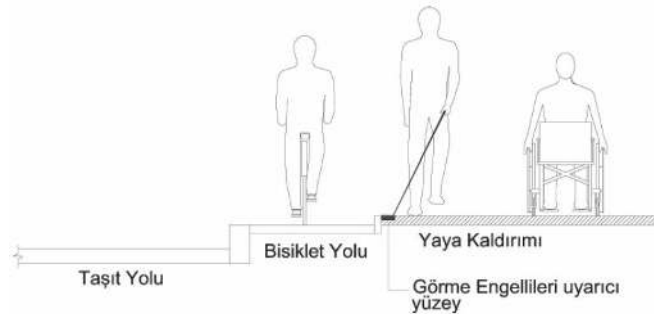
Şekil 3.11 Kaldırımın etrafındaki duymasanabilir yüzeyler (BM, 2004)

Yaya kaldırımında yolun genişliğine bağlı olarak ya da yaya dolaşımına engel olmayacak şekilde engellilerin de faydalanabileceği dinlenme bankları yerleştirilmelidir (TS 12576, 2011). Görme engelli kullanıcıların beyaz baston

eşliğinde dinlenmeden ilerleyebildikleri güvenli mesafenin 150 metre olduğu göz önünde bulundurularak dinlenme alanları oluşturulmalıdır (Vancouver, b.t.). Toronto Erişilebilirlik Standartları (2010)’a göre, yürüyüş yolu boyunca her 90 m’de oturma imkanı sunulmalıdır. Oturma alanının kaldırımı kesen uzantısı kontrast bir zeminle belirlenmelidir (Şekil 3.12). Dinlenme bankları, erişilebilir yaya yolları üzerinde bulunduğu en fazla 30 m aralıklarla yerleştirilmelidir (New Zealand Trust, 2013). Yaya kaldırımı bitişiğinde bisiklet yolu düzenlendiğinde bitkisel ya da yapısal düzenlemelerle bisikletlilerin yayalara ayrılmış alanlara geçişi güvenlik açısından engellenmelidir. Yaya kaldırımının bisiklet yoluna bitişik yüzeyinde görme engelliler için duyumsanabilir yüzey döşemesi kullanılmalıdır (Şekil 3.13) (TS 12576, 2011).

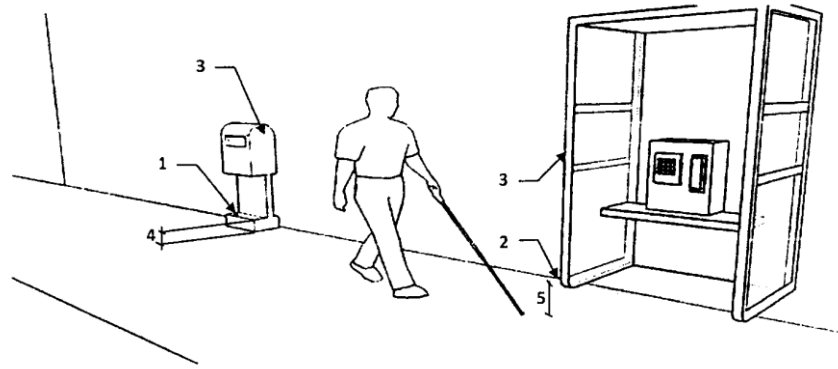

Şekil 3.12 Yürüyüş yolunda bulunan dinlenme alanları (Toronto Erişilebilirlik Standartları, 2010’dan düzenlenmiştir.)

Şekil 3.13 Bisiklet yoluna bitişik yaya kaldırımında uyarıcı yüzey döşemesi (TS 12576, 2011’den düzenlenmiştir.)

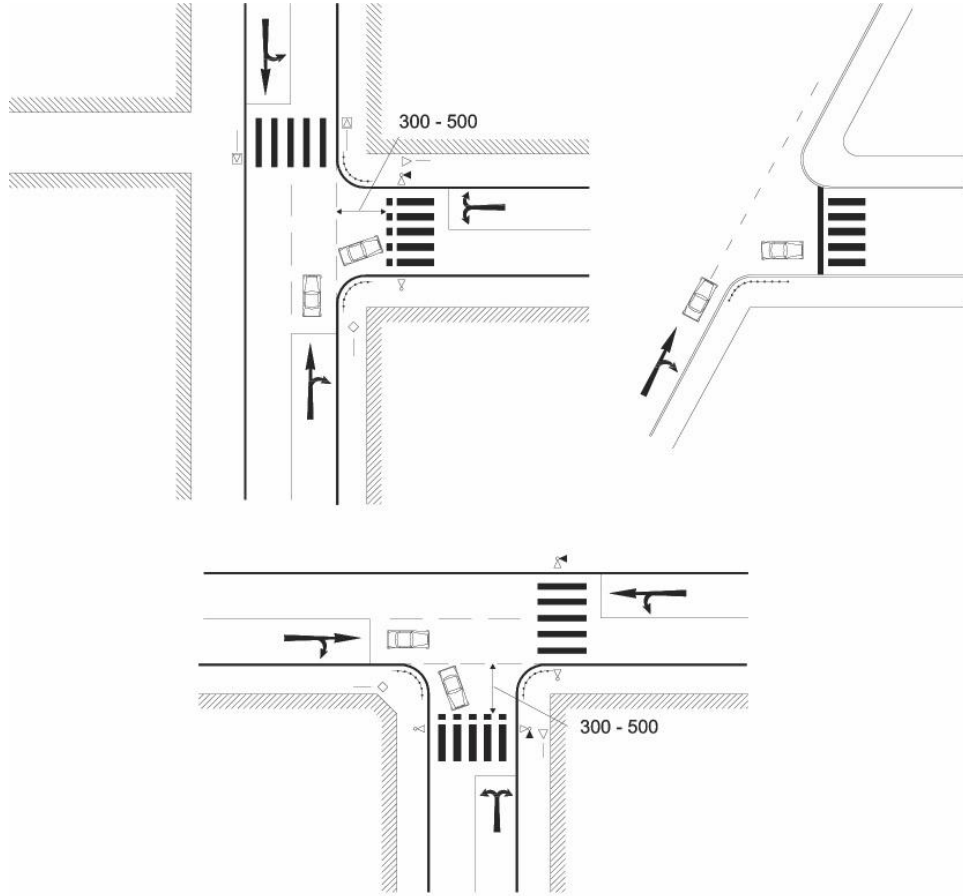
Yaya kaldırımlarının güvenli bir şekilde kullanılabilmesi için kaldırım yüzeylerinde engeller bulunmamalıdır. Yer ızgaraları, yer mantarları, yol sathındaki anormal döşeme farklılıkları, çukurlar, gelişigüzel seviye farklılıkları ve yükseklikler ile tehlike yaratabilecek her türlü düzensizlikten kaçınılmalıdır. Kaldırım üzerinde bulunan yer ızgaraları görme engelliler açısından tehlike ve sorun teşkil etmesi sebebiyle mümkün olduğunca konulmamalı, zorunlu durumlarda ise yürüyüş yönüne dik şekilde yerleştirilmelidir (BM, 2004). Yaya yolları üzerinde, 22-68 cm arasındaki yüksekliklerde duvara monte edilen sivri uçlu nesneler duvardan 10 cm'den fazla çıkıntı yapmamalıdır. Yer seviyesinden 10-30 cm arasındaki ve yerden 220 cm yükseklikte çıkıntı yapan nesneler, açıkça görülebilir ve beyaz baston ile fark edilebilir olmalıdır (Şekil 3.14). Yükseklikleri 75 cm'den az olan nesneler görme engelli bireyler için tehlike yaratmaktadır. (TS 9111, 2011).

Şekil 3.14 Yaya yolunda engel oluşturan objelerin konumlandırılması (1- Zemin seviyesinden 10 cm'den daha yüksek, beyaz baston ile algılanabilir bordür; 2- Beyaz baston ile algılanabilir, zeminden 30 ile 100 cm arasında yükseklikteki kanatlı koruma; 3- Çevresi ile zıt renklendirme; 4- En az 10 cm; 5- En fazla 30 cm) (TS 9111, 2011)

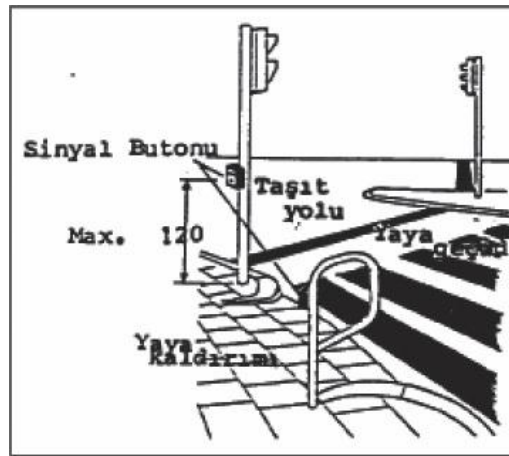
Genel düzenlemelere ek olarak, bakım ve onarım sırasında doğabilecek sorunları engellemek için, kaldırım tamirat alanları yerden yaklaşık 1 metre yüksekliğinde barikatla çevrelenmeli; barikatın beyaz bastonla algılanabilmesi için barikat altına engel çubukları çekilmelidir. Çevrilmiş alanların bulunduğu yerlere sesli uyarıcılar ve lambalar yerleştirilmelidir. Tadilat sebebiyle açılan geçici yaya yolları 1,5 metreden dar olmamalıdır (ÖZİDA, 2008). Yaya yolu üzerinde ya da yanında, yapı iskelesi gibi geçici yapıların dikilmesi durumunda görme engelliler tarafından fark edilebilecek şekilde işaretlenmelidir. Eğer bu geçici yapı yaya kaldırımı üzerine

Görme engellilerin yaya yolunda yönlendirilmesi için çeşitli elemanların ses, renk, aydınlatma ve doku yapısı değiştirilmelidir. Kavşaklarda engellilerin serbest şekilde yönlendirilebilmeleri için, kavşak köşe taşı ve emniyet şeridi içerisindeki koruyucu bant 90 cm yüksekliğinde babalarla belirlenmelidir. Sinyalli ve sinyalsiz taşıt yolu ve kavşaklarda bulunan yaya geçitlerinde az görenlerin yanlış kullanımını önlemek için gidiş yönünü belirten ayrı bir renkte (beyaz) ok işareti bulunmalı; yaya yolu emniyet şeridi babalarla işaretlenmelidir (Şekil 3.16) (TS 12576, 2011). Çiçeklik, mantar, sembol, ilan panoları, elektrik, aydınlatma ve trafik direkleri gibi nesneler, taşıt yolu ve kavşak geçişlerinde hareket kabiliyetini azaltacağı için yaya geçitlerine konulmamalıdır. Yaya geçitlerinde rögar ızgara takımları bulunmamalıdır. Taşıt yolu ve kavşaklarda yaya geçitleri, bordür taşı ile kesilmemelidir. Kavşaklarda bulunan yaya geçişleri genişletilerek rahat hareket etme imkanı sağlanmalı; köşe başlarında görüşe engel olabilecek ilan ve bilgi panolarından kaçınılmalıdır (TS 12576, 2011).

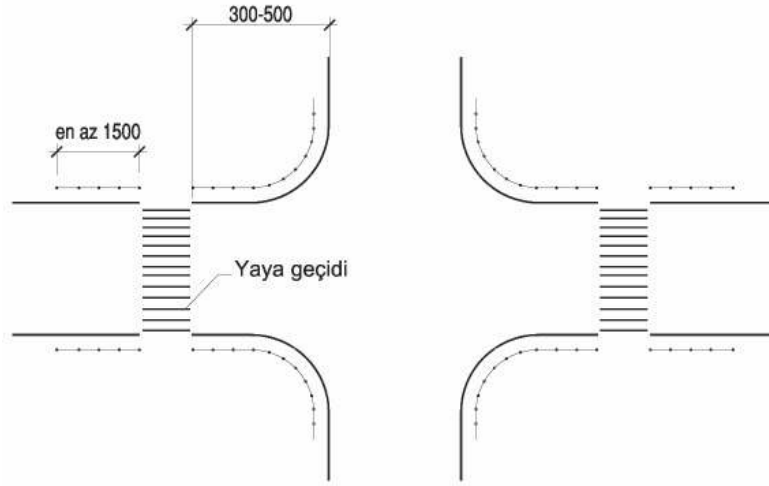

Şekil 3.16 Yaya geçidinde yaya korkuluğu ve yer ikaz şeritleri (TS 12576, 2011'den düzenlenmiştir)

Yaya geçitlerini hemzemin, yaya alt ve yaya st geçitleri olmak üzere 3 ana grupta incelemek mümkündür. Hemzemin yaya geçitleri, ışık kontrolsüz hemzemin yaya geçidi, butonlu yaya geçidi (pelikan yaya geçidi), kavşak adalı veya refjl yaya geçidi olarak gruplanmaktadır. Araç trafik ve yaya yoğunluğuna bağlı olarak ışık kontrolsüz yaya geçidi yapılan yerlerde yaya geçidine en az 20 metre önce, yaya geçidi işaretiyle ve yaya geçidinde de yaya geçidi ve engelli işaretiyle sürücüler uyarılmalıdır (TS 7635, 2014). Yaya geçidi yeterince uzaktan görülebilmeli ve yaya geçidini gösteren ikaz trafik işaretleri ışıklı veya fosforlu olmalıdır. Işık kontrollü yaya geçitlerinde, görme engelliler için devamlı sesli (akustik) uyarı işareti bulunmalıdır (şekil 3.17). Sinyal butonu 90-120 cm yüksekliği arasında yer almalı ve üzerinde Braille baskı ile bilgilendirme ve kavşak yönünü belirten kabartmalı oklar bulunmalıdır (New Zealand Trust, 2013). Pelikan türü yaya geçitlerinde butonlu, ışıklı ve sesli trafik işareti bulunmalı ve engelliler tarafından kullanılabilmesi için en fazla 120 cm yükseklikte olmalıdır (TS 12576, 2011). Refjl veya ten fazla şeritli refjsz yollarda karşıdan karşıya geçmede refüjde geçişler ve diğer yerlerde ise koruyucu trafik adası yapılmalıdır (şekil 3.18). Yaya adalarında taşıt yolundan 30 cm mesafede, 80 cm derinliğinde ve yaya adası genişliğinde uyarıcı yüzey uygulaması olmalıdır (New Zealand Trust, 2013). Yüksekliği 15 cm olması gereken koruyucu adada bordür taşlarının yüksekliği, yayaların geçtiği yerde 3 cm olmalıdır. Görme engelliler için kaldırım rampası ve koruyucu ada geçiş bölümündeki döşeme taşıt yolu sathında farklı malzeme dokusunda olmalıdır (TS 12576, 2011).

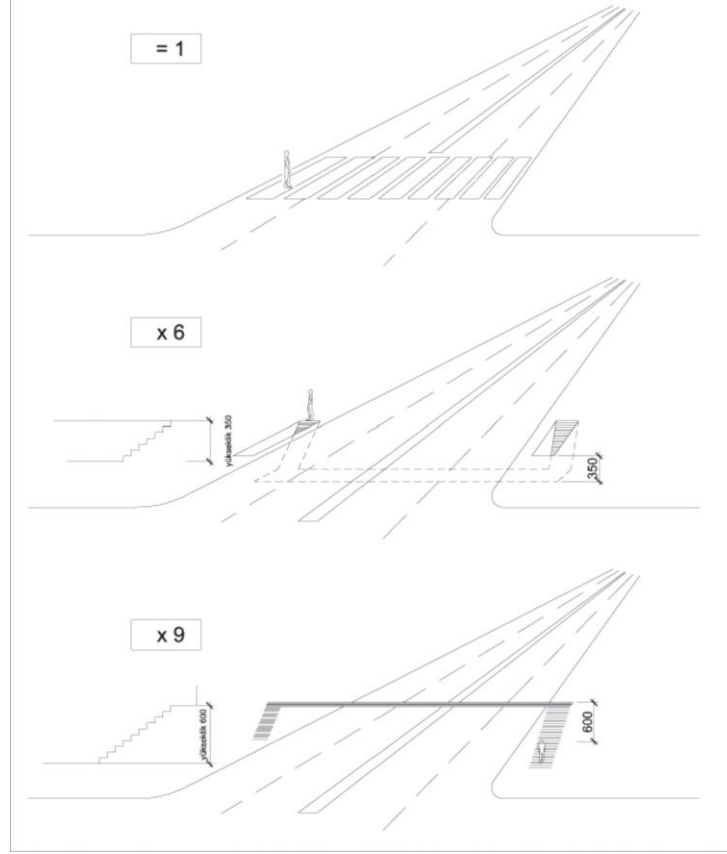

şekil 3.17 Pelikan geçitlerde buton yüksekliği (TS 12576, 2011)

Şekil 3.19 Yaya geçitli kavşakta metal yaya korkuluğu. Ölçüler cm'dir. (TS 12576, 2011)

Yoğun trafikli taşıt yollarında hemzemin yaya geçidi yapılamaması halinde, engellilerin de kullanabileceği şekilde alt ve üst geçitler yapılmalıdır. Yaya geçitlerinde daha az enerji kaybedilmesi ve yayaların da kullanım tercihinin nu yönde olması sebebiyle üst geçit yerine alt geçit yapılması tercih edilmelidir (Şekil 3.20). Yaya alt ve üst geçitlerinde tüm engellilerin kullanabileceğini belirten engelli işaretli bir levha kullanılmalıdır (TS 12576, 2011). Merdivenlerin her iki tarafında da küpeşte bulunmalı (TS 9111, 2011), ara dinlenme platformları olmalıdır. Merdiven basamakları kaygan olmamalı ve kaymayı önleyici koruyucu malzeme basamak yüzeyi ile düz olacak şekilde basamak uçlarına monte edilmelidir (TS 12576, 2011). Merdivenlere dair detaylar, '3.2.1.5 Merdivenler' başlığında yer alan merdiven standartlarıyla uyumlu olmalıdır.

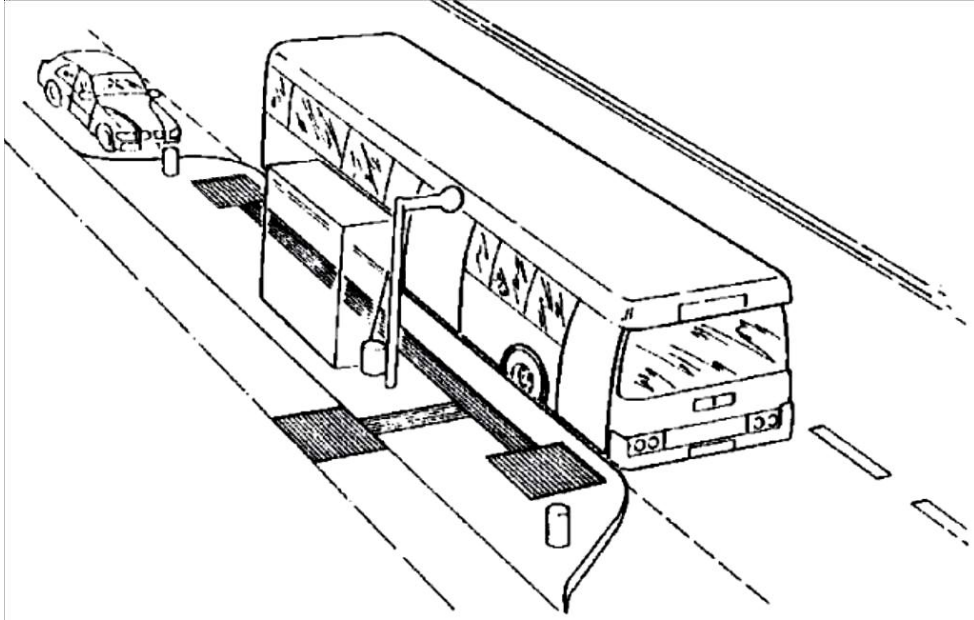

Şekil 3.20 Yaya geçişleri ve enerji kaybı. Ölçüler cm'dir. (TS 12576, 2011)

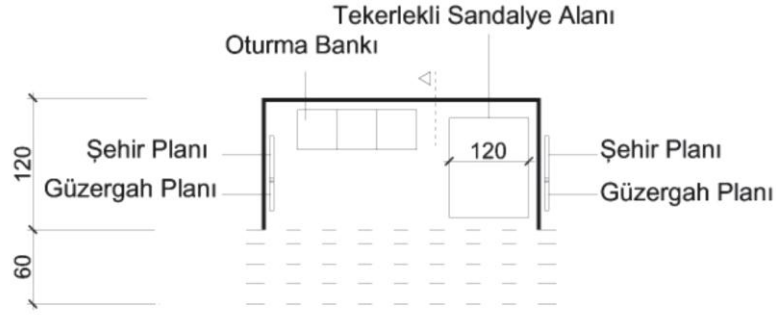
3.2.1.3 Duraklar

Engelli bireylerin güvenli ve konforlu şekilde otobüs ve raylı taşıma araçları gibi ulaşım sistemlerini kullanabilmeleri için bekleme, aktarma ve indirme-bindirme yerleri olan durakların engelsiz ve erişilebilirlik ilkelerine uygun olması gerekmektedir. Tüm duraklar herkesin kullanabileceği şekilde düzenlenmeli; kolay, engelsiz ve bağımsız şekilde erişilebilir olmalıdır. Durakların yerleri basit, anlaşılabilir ve belirli bir uzaklıktan görülebilir olmalıdır. Duraklarda bulunan tüm ilan, reklam ve bilgilendirme tabelaları keskin kenarlardan ve sivri köşelerden arındırılmalıdır. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının otobüslere rahat inip binebilmeleri için kaldırımın durak kısmı taşıt yolunda 20 cm rampa ile yükseltilerek 30 cm döşemeye sahip otobüse kolay erişim sağlanmalıdır. Görme engelli bireylerin toplu taşıma araçlarını kullanabilmeleri için otobüs durağında kılavuz iz ve transfer alanı (otobüs kapısı için) uyarıcı öge ile döşenmelidir (Şekil 3.21) (Dünya Engelliler Vakfı, 2011). Duraklarda engelliler için oturma bankı ve tekerlekli sandalye için alan

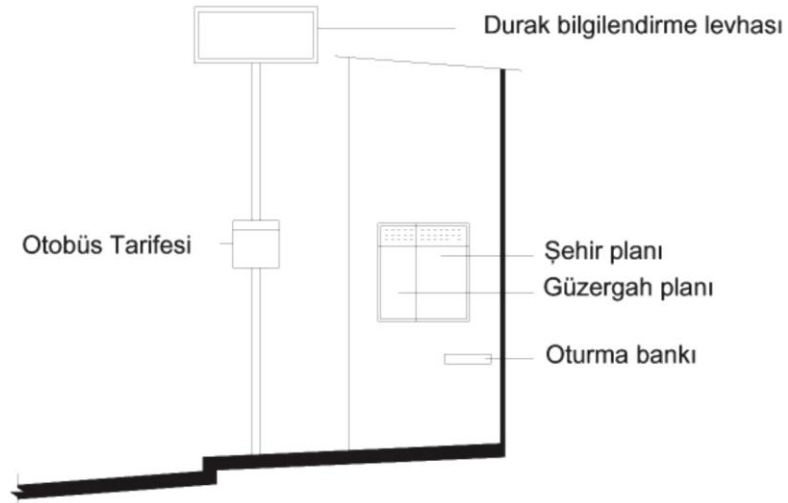
bulunmalı ve dış etkenlere karşı korumalı şekilde olmalıdır (TS 12576, 2011). Otobüs duraklarında görme engellilerin ulaşım sistemlerini kullanılabilmesi için servis numarası ve gidilen yeri bildiren sesli ve kabartma uyarılar ile gerekli bilgilendirme sistemleri bulunmalıdır (Şekil 3.22) (Kaplan ve diğer., 2010). Otobüs durağının kapalı, yarı kapalı veya kısmi kapalı olması fark etmeksizin kabartmalı bilgilendirme panoları bulunmalı ve 110-130 cm arasına yerleştirilmelidir (Şekil 3.23). Otobüs durağında şeffaf/saydam malzemeler kullanıldığında bu yüzeyler 100 cm ve 140 cm yükseklikteki ve 15 cm kalınlığında parlak, renkli ve yansıtıcı iki adet şeritle işaretlenmelidir (New Zealand Trust, 2013).

Şekil 3.21 Otobüs durağında kılavuz iz ve transfer alanı (Dünya Engelliler Vakfı, 2011)

Plan

Kesit

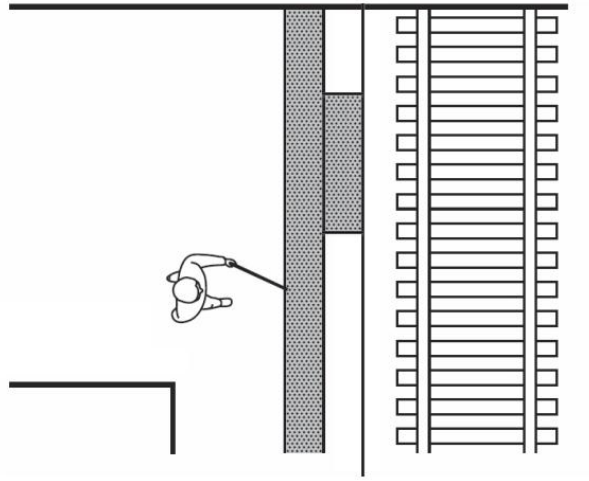
Şekil 3.22 Ulaşılabilirliğe göre düzenlenmiş otobüs durağı örneği (TS 12576, 2011'den düzenlenmiştir.)

Şekil 3.23 Otobüs durağında kabartmalı işaretleme (UFAS, 1991'den düzenlenmiştir.)

Ulaşım sistemleri içerisinde tramvay, metro ve hafif raylı sistemlerin engelliler tarafından kullanılabilir olması için raylı taşıma durakları engelsiz ve erişilebilir

olmalıdır. İstasyon durakları belirli bir mesafeden görülebilir olmalıdır. Engellilerin raylı taşıma araçlarına bağımsız şekilde kullanabilmeleri için vagon kapısı ile platform aynı seviyede bulunmalı; giriş çıkış satırlarında kaymayı önleyen döşeme kaplamaları kullanılmalıdır (TS 12576, 2011). Yalnızca istasyona erişimde değil; istasyon içerisinde de görme engellilere yönelik yönlendirmenin yapılabilmesi için kılavuz izlerden ve uyarıcı duyumsanabilir yüzeylerden yararlanılmalıdır. Raylı sisteme iniş-biniş hattı boyunca güvenlik açısından uyarıcı duyumsanabilir yüzey kullanmalı ve vagon iniş-biniş noktası açık şekilde uyarıcı yüzeylerle belirtilmelidir (Şekil 3.24).

Şekil 3.24 Raylı sistem istasyonlarında uyarıcı duyumsanabilir yüzey uygulaması (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

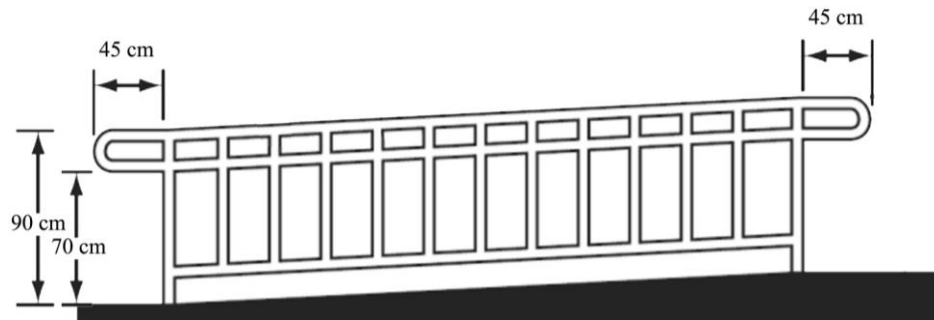
3.2.1.4 Rampalar

Kaldırım, yaya geçidi ve bina girişleri gibi yayaların yürüyüş güzergahı üzerinde karşılaştığı yükseklik farklarını basamaksız şekilde aşmaları için rampalar kullanılmaktadır. Rampa tasarımında temel alınan hedef kullanıcı genel anlamda tekerlekli sandalye kullanıcıları gibi gözükmekteyse de tüm bireylerin yükseklik farklarını engelsiz şekilde aşması sağlanmalıdır. Yükseklik farkları aşılrken zorlanılmamalı ve ergonomik olması için rampalara uygun eğimler verilmelidir. Rampaların boyutları, kullanım yoğunluğu, aşılması gereken yükseklik farkı ve seçilen rampa türüne göre değişiklik göstermektedir. Düz rampalarda minimum genişlik 90 cm iken, 90° dönüşlü rampalarda 140 cm, 180° dönüşlü rampalarda ise 90

cm olarak yapılmalıdır (BM, 2004). ADA standartlarına göre ise rampalar türüne göre özelleştirilmeyip genişliği 91,5 cm olarak sabitlenmiştir (ADA, 2010). Rampaların eğimi, kullanıcılarının güvenliği ve rahatlığı açısından hiçbir şekilde %8 (1:12)'den dik olmamalıdır. Rampa uzunlukları 10 metreye kadar olan rampalarda en fazla %8 eğim; 10 metreden daha uzun rampalarda ise en fazla eğim %6 olmalıdır. Yaya yolundaki rampalarda dinlenme alanları ve oturma bankları yapılmalıdır (TS 12576, 2011). BM (2004) tarafından tavsiye edilen rampa eğimi, uzunluğu ve yüksekliğine dair bilgiler Tablo 3.3'te sunulmaktadır. Rampaların yüzeyleri sert, stabil, kaymaz ve pürüzlü malzeme ile kaplanmalıdır. Yüzeydeki pürüzlülük yükseklikleri 20 mm'den büyük fark yaratmamalıdır. Görme engelliler için rampaların başında ve sonunda 150 cm uzunluğunda düz ve farklı dokuda bir alan bulunmalıdır (TS 12576, 2011). Kot farkı 20 cm'den fazla bir yüksekliği geçen rampaların bir veya iki tarafına da küpeşte yapılmalıdır. Küpeşter, 70 cm ve 90 cm olmak üzere iki farklı yükseklikte olmalıdır. Küpeşte çapları veya genişliği 32-40 mm olmalıdır (New Zealand Trust, 2013). Dış mekanda bulunan rampaların küpeşterleri güvenlik açısından rampa başlangıç ve bitiminde 45 cm boyunca devam etmeli ve uçları yuvarlatılmalıdır (Şekil 3.25) (TS 12576, 2011).

Tablo 3.3 Rampa maksimum eğin, uzunluk ve yükselme ilişkisi (BM, 2004)

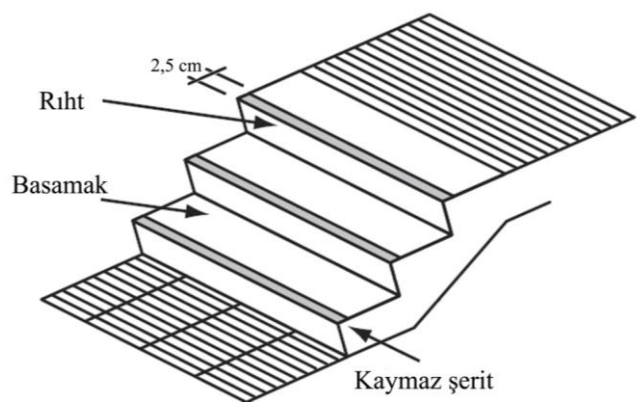
Maksimum Eğim	Maksimum Uzunluk	Maksimum Yükselme
1:20 (% 5)	-	-
1:16 (%6)	8,00 m	0,50 m
1:14 (%7)	5,00 m	0,35 m
1:12 (%8)	2,00 m	0,15 m
1:10 (%10)	1,25 m	0,12 m
1:8 (%12)	0,50 m	0,06 m

Şekil 3.25 Rampa küpeşte özellikleri (Toronto Erişilebilirlik Standartları, 2010'dan düzenlenmiştir.)

3.2.1.5 Merdivenler

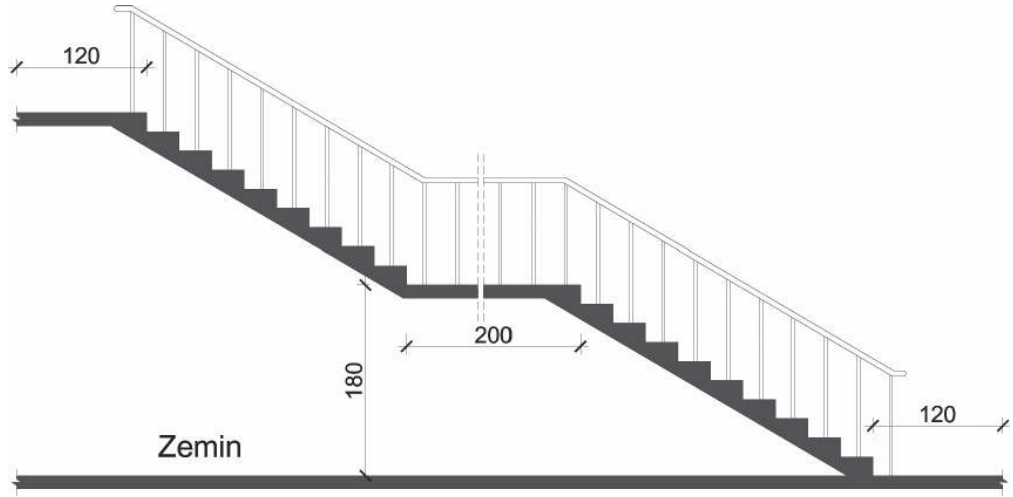
Merdivenler, engellilerin hareket kabiliyetini etkilediğinden dolayı farklı kotların birbirine bağlanmasında rampa kullanımı ulaşılabilirlik açısından önemli bir husustur. Fakat zorunlu olarak merdiven yapılması durumunda standartlara uygun yapılması oldukça önemlidir. Merdivenin boyutları maksimum bir rıht yüksekliği 15 cm olmak üzere " $2 \times \text{rıht yüksekliği} + 1 \times \text{basamak genişliği} = 63 \text{ cm}$ " formülü kullanılarak TS 9111'e uygun yapılmalıdır (TS 12576, 2011). Merdivende yer alan tüm rıht ve basamak genişlikleri aynı olmalıdır (New Zealand Trust, 2013). Merdiven yüzeylerinde pürüzlü ve kaymayı önleyen kaplama malzemesi kullanılmalıdır. Gerekli koşullarda merdivenin üzeri hava etkilerine karşı kapatılmalıdır (TS 12576, 2011). Merdiven basamakları ve rıhtları ayrı renklerde gösterilmelidir. Basamakların ucunda 2,5 cm eninde koruyucu kaymaz şerit bulunmalı; koruyucu malzemenin takılıp düşmeyi önleyecek şekilde, çıkıntı yapmayan ve basamak yüzeyi ile düz olacak şekilde monte edilmelidir (Şekil 3.26) (TS 12576, 2011). DIN 18204'e göre, kaymaz şeritlerin 3 basamağa kadar olan merdivenlerde basamakların tamamında, basamak sayısı 3'ten fazla olan merdivenlerde ise ilk ve son basamaklarda olması gerekmektedir.

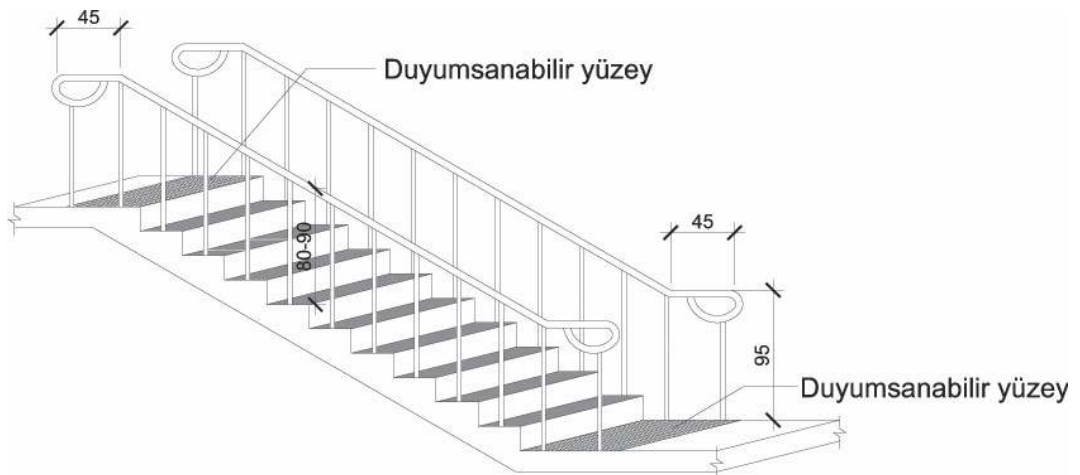
Şekil 3.26 Merdivenlerde duyumsanabilir (hissedilebilir) yüzeyler (TS 12576, 2011)

Merdivenin bulunduğu arazinin topografik yapısına bağlı olarak yükseklik farkı 180 cm'in üzerinde ise merdiven arasında 200 cm sahanlık bulunmalıdır. Merdiven sahanlığında yön değiştirmekteyse en az 180x180cm sahanlık alanı olmalıdır. Merdivenin başlangıcı ve bitişinde görme engelliler için 60 cm uzunluğunda renk ve

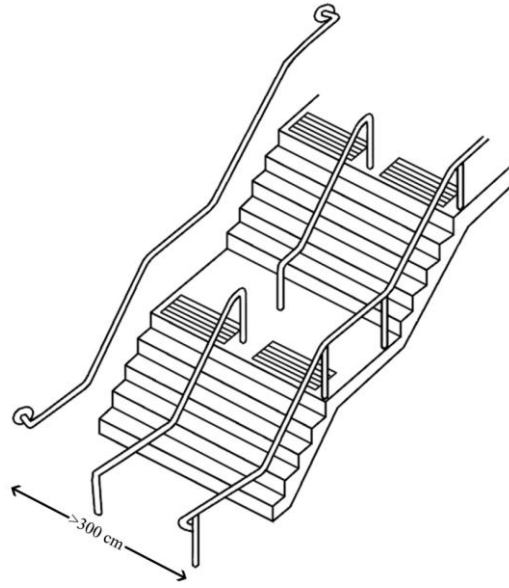
doku bakımından farklılaştırılmış hissedilebilir yüzey bulunmalıdır (Şekil 3.27). Merdivenin her iki yanında da çapı ya da genişliği 32-40 mm olan küpeşte bulunmalı (New Zealand Trust, 2013); küpeşteler merdivenin başlangıcından 45 cm önce başlamalı ve bitiminden sonra 45 cm daha devam etmek koşuluyla sürerli olmalıdır (Şekil 3.28) (TS 12576, 2011). Merdiven genişliği 300 cm'den fazla olduğu durumlarda iki yana ilave arada üçüncü bir küpeşte yapılmalıdır (Şekil 3.29).

Şekil 3.27 Aynı yönde devam eden merdivende sahanlık ölçüsü. Ölçüler cm'dir. (TS 12576, 2011'den düzenlenmiştir.)

Şekil 3.28 Merdivende rıht ve basamaklar; basamak ucundaki koruyucu kaymaz şerit ve küpeşteler. Ölçüler cm'dir. (TS 12576, 2011'den düzenlenmiştir.)

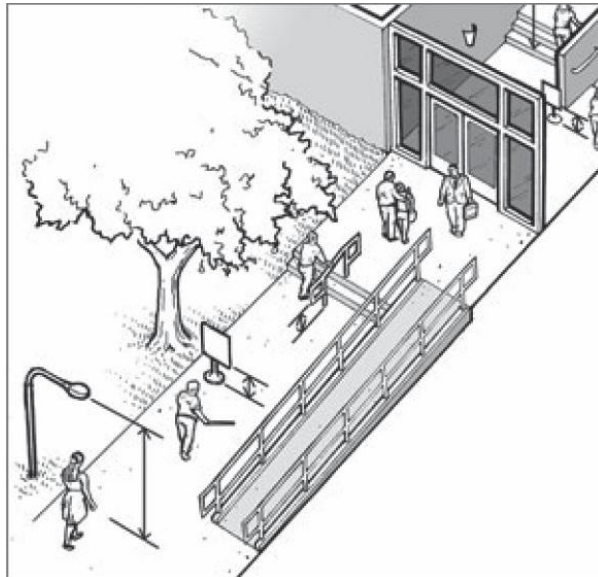
Şekil 3.29 Genişliği 300 cm'yi geçen merdivende küpeşte (Canadian Standards Association [CSA], 2004)

3.2.2 Binalarda Görme Engelli Kullanıcıları Kapsayan Erişilebilirlik Standartları

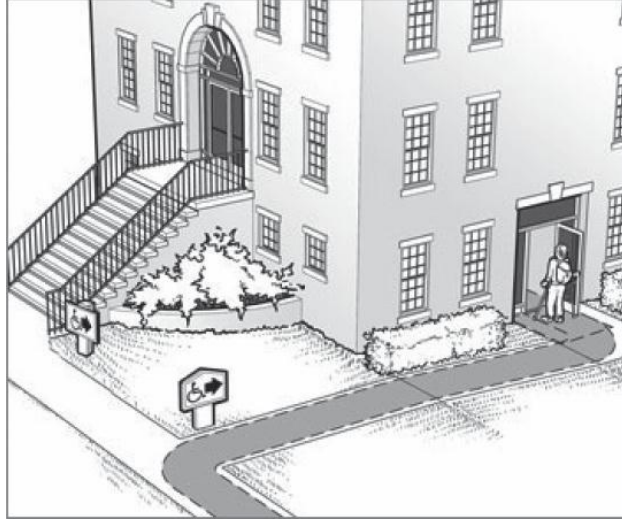
Binalarda erişilebilirliğin sağlanması hususunda *TS 9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları*, bazı temel şartların sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Binaya giriş, binanın kullanımı ve tahliyesi gibi bireylerin güvenli ve konforlu şekilde hareket edebilmesi için standartta yer alan şartların dikkate alınması gerekmektedir. TS 9111 (2011)'e göre temel ulaşılabilirlik kapsamında, ana girişe yakın otopark yeri, girişe bağlanan ulaşılabilir bir yol, dışarıdaki kullanımlar için düzayak giriş ve çıkışlar olmalıdır. Yalın ve kullanışlı plan şemaları, basamaksız katlar, engelsiz düzayak yürüme alanları, kaymayı önleyici yürüyüş yüzeyleri, geniş kapı açıklıkları ve kolay kapı kullanımı oldukça önemlidir. Mekana yönelik kullanımlarda ise duvarlarda, döşemelerde ve işaretlemelerde iyi bir zıtlık yaratılmalı; mekan iyi aydınlatılmalı ve kontrol düğmeleri ile anahtarları yeterli yükseklikte ve uygun konumda olmalıdır. İşaretlemelerde iki veya daha fazla duyu yoluyla (hissedilebilir, işitsel ve görsel) iletişim sağlayabilen bilgilendirme yer alması gerekmektedir. Binanın kullanımına ilişkin şartların yanında acil durumlarda tahliye için algılanabilir ve belirgin tahliye yolları, acil durumlarda tahliyeye yardımcı olan ve kolaylık sağlayan güvenli merdivenler inşa edilmelidir.

3.2.2.1 Bina Yakın Çevresi

Binalara erişilebilirliğin sağlanmasında öncelikle ulaşılabilir güzergah özelliklerinin yerine getirilmesi gerekmektedir. Ulaşılabilir güzergah, net genişliği, yüzey dokusu, yürüyüş güzergahına paralel ve düzey değişiklikleri bakımından hareket kabiliyetinde sorunları olan bireylerin kullanımını kolaylaştıran yürüme alanlarıdır. Ulaşılabilir güzergah, ulaşılabilir yolcu indirme-bindirme alanları, toplu taşıma durakları, sokak veya kaldırım ile bina girişlerini kapsamaktadır. Binaların bulunduğu çevre içerisinde yolcu indirme-bindirme alanlarından, sokak ve kaldırımlardan bina girişine dek en az bir ulaşılabilir güzergah sağlanmalıdır. Aynı yerleşke içerisinde bulunan binalar, mekanlar, donatılar ve öğeler en az bir ulaşılabilir güzergah ile birbirine bağlanmalıdır. Ulaşılabilir tüm güzergahlar en az 92 cm genişliğinde olmalıdır. Güzergah üzerinde rampalar kullanılıyorsa eğimi %8 (1:12)'den fazla olmamalı ve 15 cm'den yükseğe çıkan rampaların her iki yanında korkuluklar düzenlenmelidir (TS 9111, 2011). Binaların ana girişlerinin erişilebilir olarak düzenlenmesine dikkat edilmelidir. Binalarda herkesin aynı güzergahı, girişi, donanımı kullanarak faydalanması esasına dikkat edilerek herkes için eşit kullanım ve eşitlik ilkesinin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır (Şekil 3.30). Bina girişlerinde eğer alternatif ulaşılabilir girişler kullanılacak ise bu girişlerin tabelalar ile güzergah üzerinde işaretlenerek yönlendirme sağlanmalıdır (Şekil 3.31) (ADA, 2010).

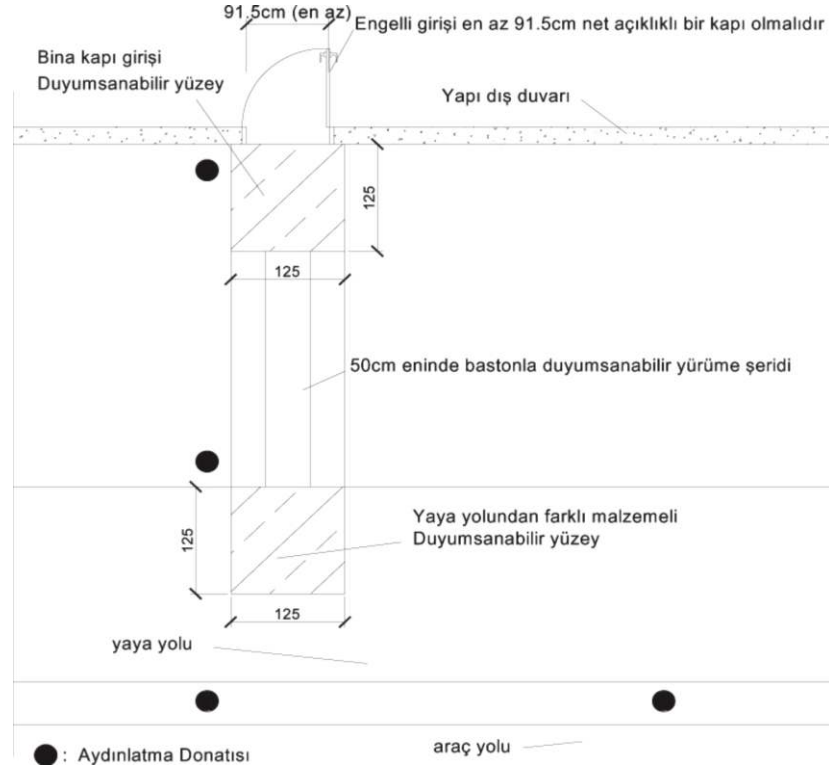

Şekil 3.30 Herkes için ulaşılabilir ana giriş alternatifi (Giriş, b.t.)

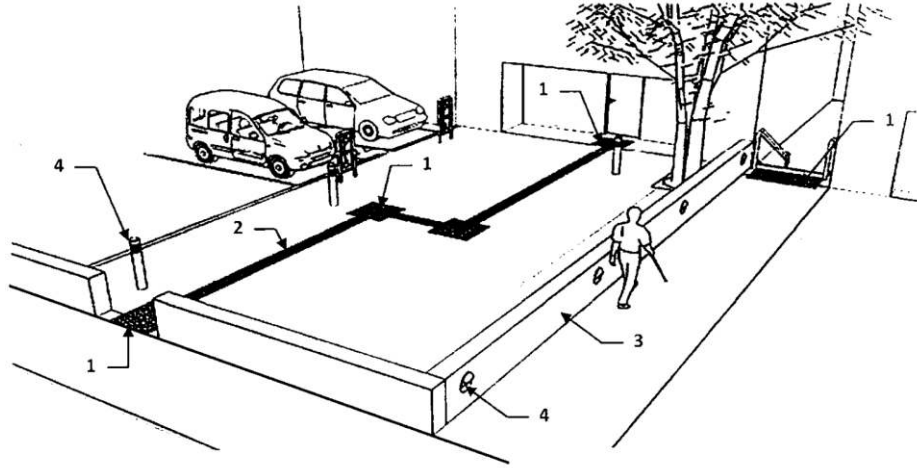
Şekil 3.31 Ulaşılabilir giriş alternatifi (Giriş, b.t.)

Görme engellilerin kullanacağı giriş yolları üzerinde yüksekliği 203 cm'den az olan tabela, aydınlatma elemanı vb. öğelerin bulunmamasına dikkat edilmelidir. Bina ana girişi, bahçe içerisinde ise bahçe kapısı ve bina ana girişi önünde görme engelliler için yol zemin kaplamasından farklı dokuda ve en az 125x125 cm genişliğinde zemin kaplaması yapılmalıdır (Şekil 3.32). Bahçe bağlantı yolu üzerinde ise görme engelliler için 50 cm genişliğinde ayrı bir yürüme şeridi bulunmalıdır. Bahçe içindeki bina ana girişinde merdiven veya rampa zorunluluğu bulunmaktaysa bina ana girişinde bir sahanlık olmalı ve merdiven ve rampanın başlangıç ve bitimini önceden belirten ayrı dokuda bir döşeme kaplaması olmalıdır (TS 12576, 2011).

Şekil 3.32 Hemzemin girişte ulaşılabilirlik düzenlemesi örneği (TS 12576, 2011'den düzenlenmiştir.)

Binalara ulaşan bahçe yaya yolları, bina çevresindeki ve binalar arasındaki yaya yolları düz, sert, sabit ve kaymayı önleyici yüzeylere sahip olmalıdır. Bahçe yolları en az 200 cm genişliğinde olmalı; çakıl gibi gevşek malzemelerle döşenmemelidir. Yol üzerinde sütun veya ayaklı tabela ve duvara monte edilen nesnelerden kaçınılmalıdır. Bu tür nesneler zorunlu olarak kullanılmaktaysa görsel uyarıcılarla belirgin şekilde işaretlenmeli; görsel uyarıcılar en az 75 mm uzunluğunda ve zeminden 90-100 cm ile 150-160 cm arasında bir yüksekliğe yerleştirilmelidir. Karar verme noktalarında oryantasyon sağlanması ve yol bulmaya yardımcı olması için ek aydınlatma veya kontrast parlaklık ve hissedilebilir yüzeylerle bilgilendirme sağlanmalıdır. Binaya yönlendirme sağlamak adına başka bir yönlendirici bulunmuyorsa hissedilebilir yüzeylerle doğrusal oryantasyon sağlanmalıdır (Şekil 3.33). Ses çıkaran objeler (örneğin çeşme veya saat) görme engelli bireyler için tamamlayıcı nitelikte olmasından dolayı yol bulmaya yardımcı araçlar olarak kullanılabilir (TS 9111, 2011).

Şekil 3.33 Bahçe yollarında kullanılacak hissedilebilir yüzey uygulaması örneği (1- Tehlike için uyarıcı, yön değiştirici, hissedilebilir yürüyüş yüzeyinin başlangıcı ve bitimi olarak hissedilebilir yüzey uygulaması; 2- Hissedilebilir yönlendirici yüzey; 3- İstikamette hissedilebilir ipucu olarak duvar; 4- Aydınlatma) (TS 9111, 2011)

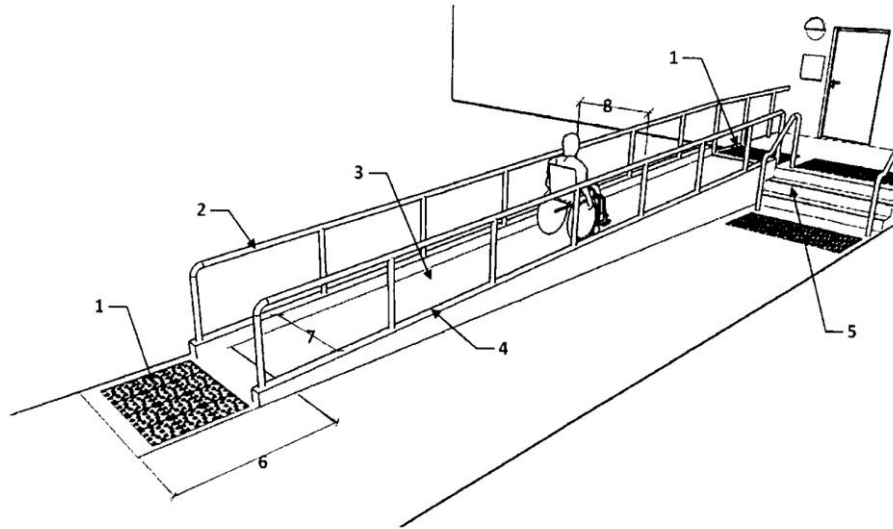
3.2.2.2 Bina Girişi

Binaların girişleriyle ilgili olarak TS 12576 (2011)'de bina girişlerinin hemzemin olması ile ilgili olarak düzenlemelere yer verilmiştir. Yaya kaldırımından binalara doğrudan girişlerde, bina inşaat sınırı yaya yoluyla sınır teşkil etmekteyse bina girişleri basamaksız olmalıdır. Bina ana girişlerindeki yaya kaldırımında yaya yolunun zemin kaplamasından farklı olarak 125x125 cm ölçülerinde görme engelliler tarafından algılanabilir dokuda ayrı bir zemin kaplaması bulunmalıdır. Kot farkı bulunan bina girişlerinde farklı seviyelerdeki yerler birbirine rampa ile bağlanmalıdır. Rampa yüzeyleri 1:12'den daha dik olmamalıdır. Bina giriş rampalarının yükseklik ve eğim ilişkisi Tablo 3.4'e göre olmalıdır. Bina giriş rampalarında net genişlik en az 90 cm, tercihen ise 100 cm olmalıdır. Kamu kullanımına açık binalarda ise rampa genişliği en az 100 cm olmalıdır. Rampanın yatay uzunluğu 200 cm'den fazla veya rampa yüksekliği 15 cm'yi geçmekteyse rampanın her iki tarafında da korkuluk bulunmalıdır. Rampaların yüzey kaplaması düz, sert, sabit ve kaymayı önleyici malzemeden olmalıdır. Rampaların başında ve sonunda sahanlıklar bulunmalı ve sahanlıkların en az genişliği rampanın en geniş yeri kadar olmalıdır. Az görenler için sahanlıkların rampa ile zıt renkte olması gerekmektedir (Şekil 3.34) (TS 9111, 2011). Buna ek olarak 6 mm'ye kadar olan

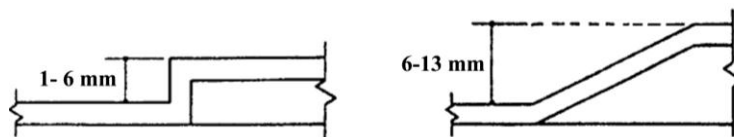
seviye farklılıkları için özel bir kenar düzenlemesi gerekli değilken; 6-13 mm arasında olan seviye farklılıkları için 1:2 oranından fazla olmayan bir eğim düzenlemesi kullanılabilir (Şekil 3.35). 13 mm’den fazla olan tüm seviye farklılıkları için uygun biçimde rampa yapılması gerekmektedir. Zemin üzerinde halı veya benzeri bir kaplama bulunmaktaysa güvenli şekilde yere sabitlenmeli ve halı tüyleri 13 mm’yi aşmamalıdır. Yürüme güzergahı üzerinde ızgaralar bulunmaktaysa aynı doğrultudaki aralıkları 13 mm’yi geçmemeli ve ızgaranın uzun kenarı ana geçiş yönüne dik olacak şekilde yerleştirilmelidir (TS 9111, 2011).

Tablo 3.4 Bina giriş rampalarının eğimi (TS 9111, 2011)

En fazla yükseklik	En fazla eğim
15 cm ve daha az	1:12 yani 8%
16 cm-50 cm arası	1:14 yani 7%
51 cm-100 cm arası	1:16 yani 6%
100 cm üzeri	1:20 yani 5%

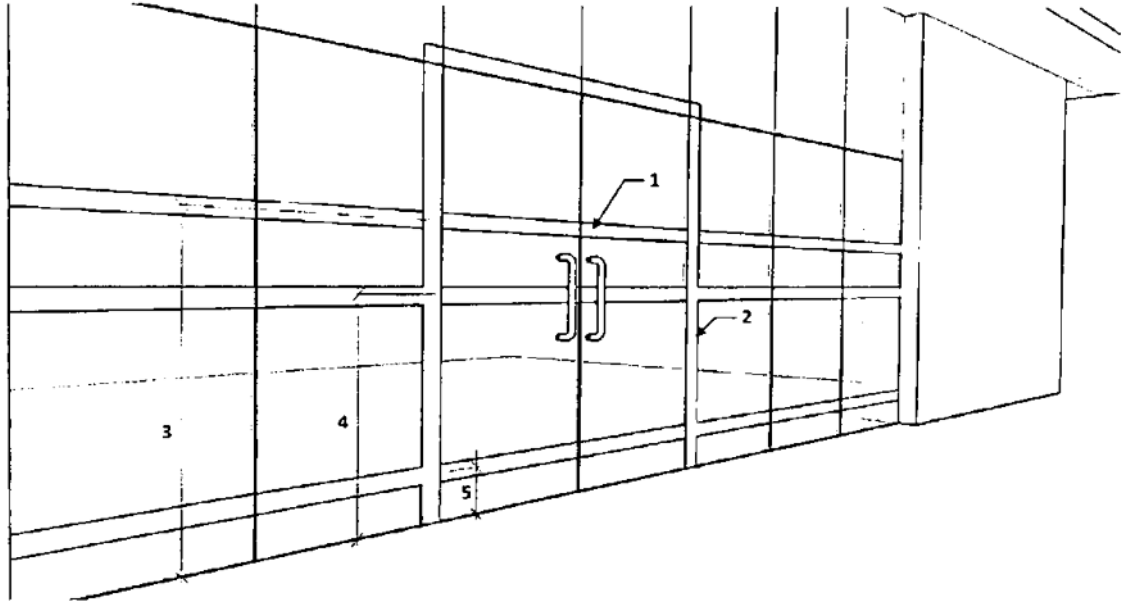

Şekil 3.34 Bina girişi rampası (1- Hissedilebilir uyarıcı yüzey bulunan rampa; 2- Her iki tarafta korkuluklar; 3- 1:20 eğim (her metrede 5 mm), en fazla uzunluk 900 cm; 4- Koruma bordürü en az 5 cm; 5- Basamaklar; 6- Sahanlık en az 150 cm; 7- Rampa genişliği en az 90 cm; 8- Korkuluklar arası mesafe en az 100 cm) (TS 9111, 2011)

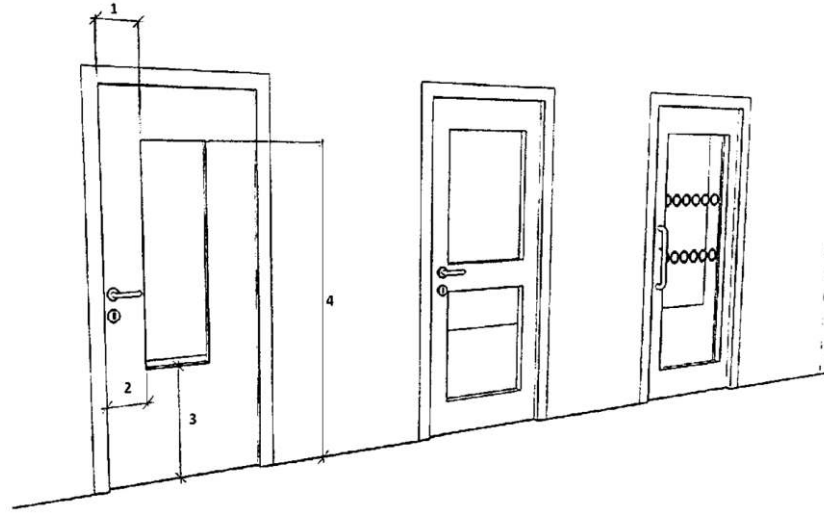

Şekil 3.35 6 mm-13 mm arasındaki seviye farklılıkları için düzenleme (TS 9111, 2011)

Bina giriş kapısı, duvarla aynı hizada bir düzlem oluşturmamalıdır. Ana giriş kapısının genişliği, çift kanatlı kapılarda kanatların her birinin genişliği en az 100 cm olmak üzere 150 cm'den az olmamalıdır. Giriş kapısında bulunan aydınlatmalarda sensörlü mekanizmalar tercih edilmelidir. Giriş kapısının içine ve dışına konan diyafon ve kapı zilleri ulaşılabilir olmalı ve pano 90 cm ile 140 cm yükseklik sınırlarında yerleştirilmelidir. Bina giriş kapılarında büyük cam yüzeylerde, yerden 130-140 cm yükseklikte birinci düzey ve 90-100 cm yükseklikte ikinci düzey 7,5 cm genişliğinde uyarıcı renkli bir bant bulunmalıdır (Şekil 3.36) (New Zealand Trust, 2013). Az görenlerin kapıya çarpmalarını önlemek için kapı uygun şekilde işaretlenmeli; kapıda cam yüzeyler bulunmaktaysa kazalara yol açmaması için gerekli işaretleme önlemleri alınmalıdır (Şekil 3.37) (TS 9111, 2011).

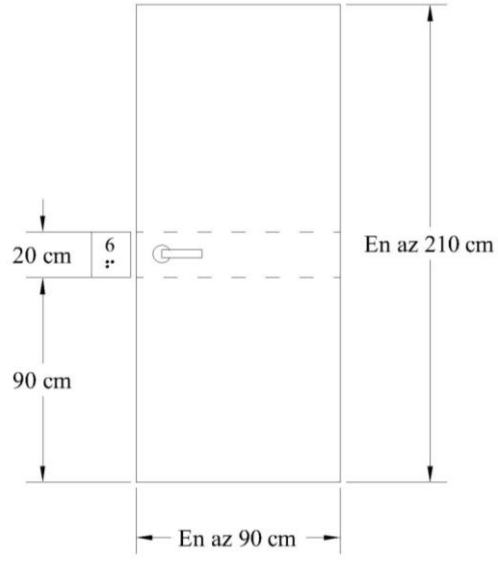
Şekil 3.36 Camlı giriş kapısında gerekli işaretleme önlemleri (1- 75 mm görsel işaretleme, iki farklı renk kullanılabilir; 2- Kapı çerçevesinde en az 5 cm genişliğinde görsel işaretleme; 3- İşaretleme yüksekliği 1. düzey 130 cm- 140 cm; 4- İşaretleme yüksekliği 2. düzey 90 cm-100 cm; 5- İşaretleme yüksekliği 3. düzey 10 cm- 30 cm) (TS 9111, 2011)

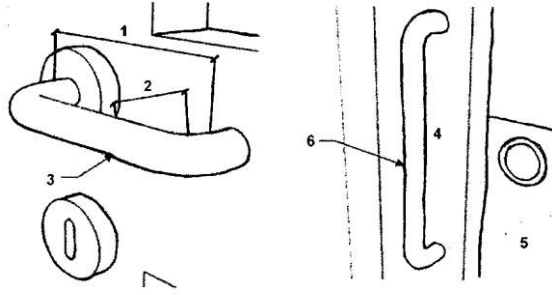
Şekil 3.37 Cam panelli giriş kapısında gerekli işaretleme önlemleri (1- En fazla 20 cm; 2- En az 15 cm; 3- En fazla 60 cm; 4- En az 160 cm) (TS 9111, 2011)

3.2.2.3 İç Kapılar

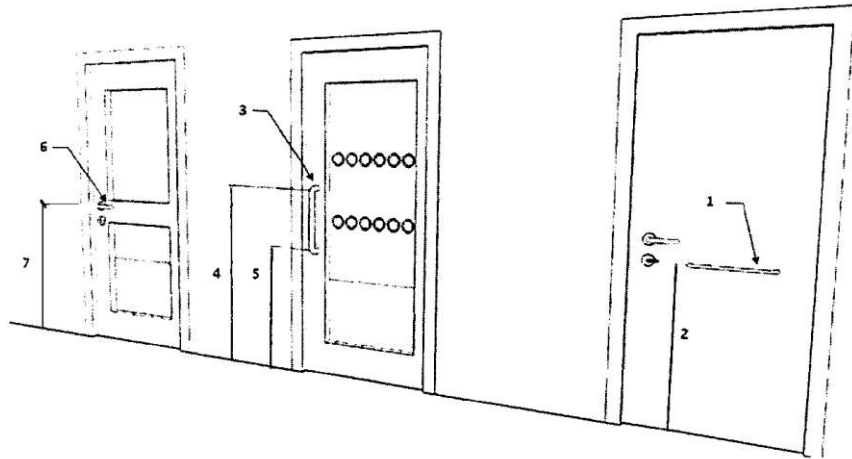
Kapılar kolay açılabilmesi için koridor eksenine dik olarak düzenlenmelidir. Az görenlerin kapıyı algılayabilmeleri için kapı ve kasası duvar ile farklı renkte olmalıdır. Camdan yapılan veya cam takılan kapılarda göz seviyesinin biraz altında renkli bir bant veya çerçeve ile işaretlenmelidir. Kapı 90° açıldığında kapı net genişliği iç kapılarda en az 90 cm, bağımsız bölüm kapılarında ise 100 cm'den az olmamalıdır. Kapı net yüksekliği en az 210 cm olmalıdır. Görme engelli kişilerin kapıları tanınmasında kolaylık sağlamak için kapı üzerine yerden yüksekliği kapı kolu hizasında olan kabartma harf veya rakamlar kullanılmalıdır (Şekil 3.38) (TS 9111, 2011). Kapılarda eşik yapılmaması tavsiye edilmekte; eşik yerine pahlanmış seviye farkı ve yer kaplamasının eğiminin ayarlanması tercih edilmelidir. Eşik yapılması zorunlu yerlerde ise 13 mm'yi geçmemelidir. Kapı kolu, kilitler, anahtar ve diğer kapı aksamaları tek elle kullanılabilir olmalıdır (Şekil 3.39). Tavsiye edilen tasarım, U biçimli kulplar ve itmeli kollu aksamlardır. Kapı kolu tipine göre farklı yükseklik düzenlemeleri yapılmalıdır. Yatay çekme kolu 80-110 cm arasında olmalı; düşey kol en az 90 cm'den başlamalı ve en fazla 110 cm'de bitmeli ve normal kapı kolu ise 90-110 cm arasında olmalıdır (Şekil 3.40). Kapı üzerinde çarpma yüksekliğinde koruyucu plaka olması kapının korunması açısından tavsiye edilmektedir (Şekil 3.41) (TS 9111, 2011).

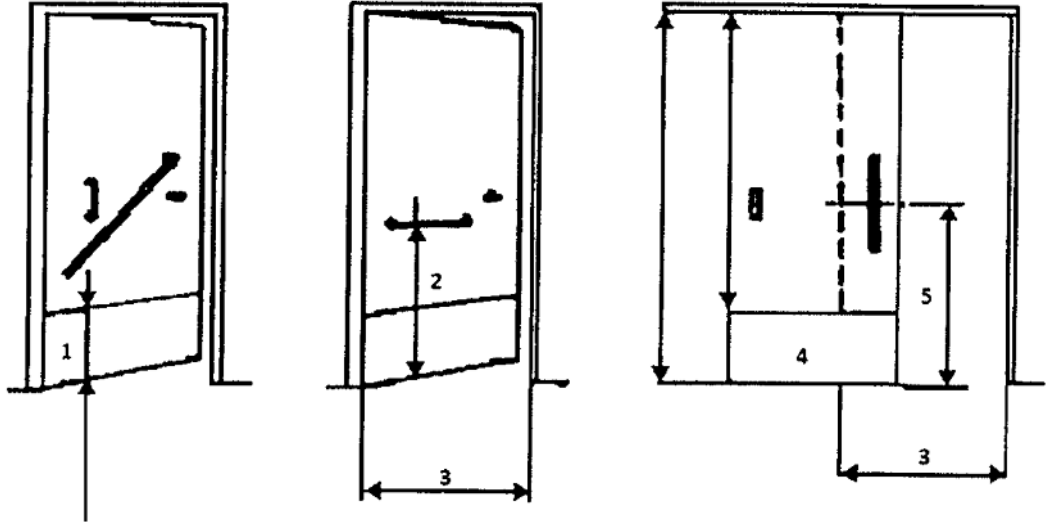
Şekil 3.38 Kapı kolu ve aksamı yükseklikleri (TS 9111, 2011'den düzenlenmiştir.)

Şekil 3.39 Kapı kolu ve aksamı (1- En az 10 cm; 2- 34-45 mm; 3- Ø 19-25 mm; 4- En az 30 cm; 5- 45-55 mm; 6- Ø 30-50 mm) (TS 9111, 2011)

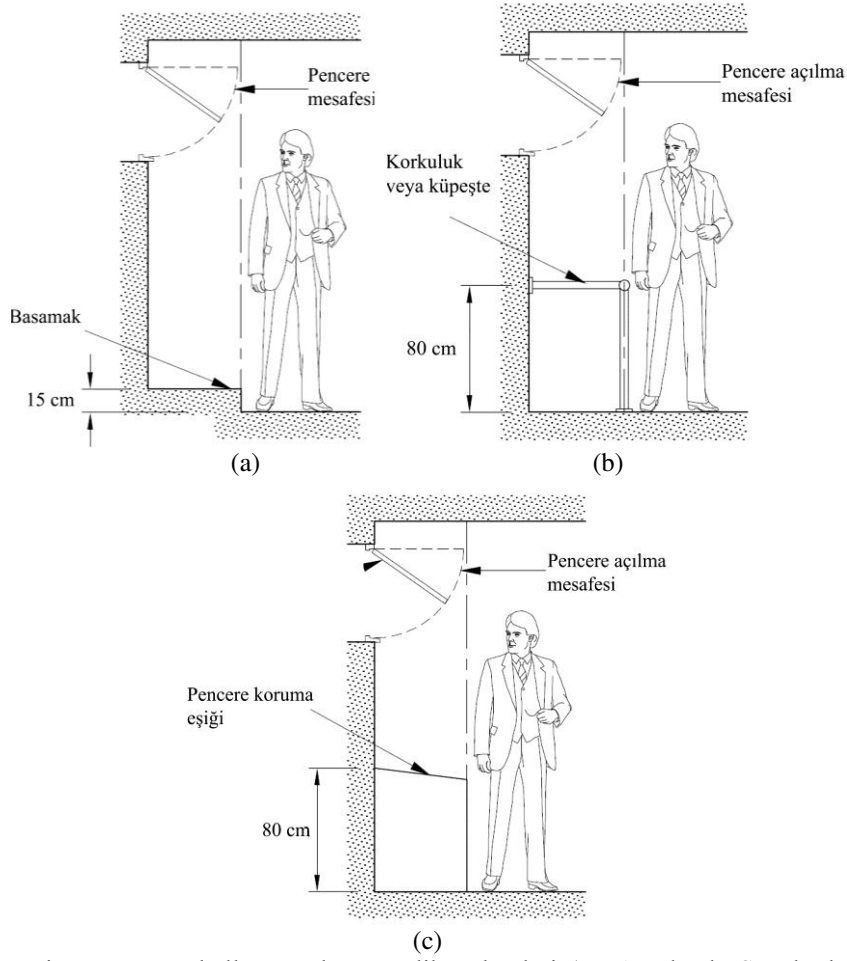
Şekil 3.40 Kapı kolu ve aksamının yerden yükseklikleri (1- Yatay çekme kolu, tuvalet kapısı; 2- 80-110 cm; 3- Düşey Kol; 4- En fazla 110 cm; 5- En az 90 cm; 6- Normal Kapı Kolu; 7- 90-110 cm) (TS 9111, 2011)

Şekil 3.41 Koruyucu plakalı kapı örnekleri (1- En az 40 cm; 2- 90 -110 cm; 3- Kapı genişliği; 4- Koruyucu plaka; 5- 90-110 cm) (TS 9111, 2011)

3.2.2.4 Pencereleler

Pencereler, görme bozukluğu olan kişiler için göz kamaştırıcı ışığa maruz kalmayacak şekilde planlanmalıdır. Az gören kişilerin cama çarpma riskini ve zarar görme ihtimalini azaltmak adına pencerelerin altına yüksekliği en az 15-20 cm olan bir parapet yapılmalıdır. Görme engelli bireylerin cama çarpmasını engellemek için parapetin üstünde, iç kısımda korkuluk olması gerekmektedir (Yeni Zelanda Standartları, 2013). Pencere camları kırılmaz özellikte olmalıdır (New Zealand Trust, 2013). Pencerelerin rahatlıkla açılıp kapanabilmesi için ispanyoletler yerden 90 cm ile 120 cm arasında yer almalıdır. Oturma pozisyonunda insanın göz seviyesine gelebilecek pencerelerden kaçınılmalıdır. Mümkün olduğunca vasistaslı pencere kullanılmamalıdır (TS 9111, 2011). Görme engellilerin kullandığı mekanlarda vasistaslı pencereler kaza riskleri yaratmaktadır. Kullanılması zorunlu olan yerlerde riskleri azaltmak için görme engellilerin pencere açılma mesafesi alanına giriş için basamak (Şekil 3.42a), korkuluk (Şekil 3.42b) veya pencere (Şekil 3.42c) koruma eşiği ile uyarılmalıdır (Yeni Zelanda Standartları, 2013).

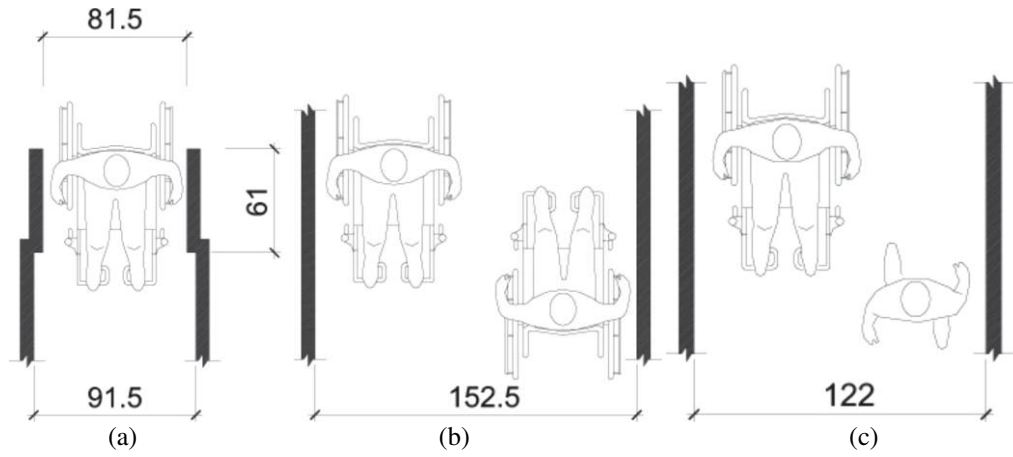

Şekil 3.42 Vasistas pencere kullanımında güvenlik önlemleri (Yeni Zelanda Standartları, 2013'ten düzenlenmiştir.)

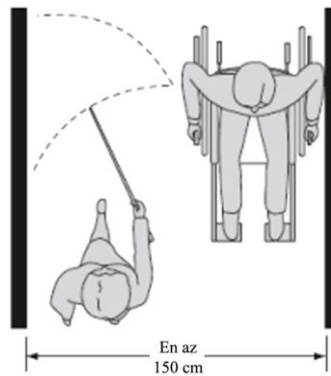
3.2.2.5 Bina İçi Yatay Dolaşım

Bina iç mekanlarında yatay dolaşım ile ilgili düzenlemeler TS 9111 (2011) kapsamında tekerlekli sandalye kullanıcıları temel alınarak hazırlanmıştır. Gerek koridor ve holler, gerekse odalardaki asgari genişliklerde tekerlekli sandalye hareket ve manevra alanları temel alınmaktadır. Standartlarda, çeşitli değişkenler temel alınarak önerilen farklı genişlik ölçüleri tutarsızlık göstermektedir. Örneğin standart rahat geçiş için 815 mm'lik bir genişliğin yeterli olduğu söylenirken yine de en az 915 mm olması önerilmektedir (Şekil 3.43a). 815 mm'ye her iki taraftan kolun sallanma açıklığı olan 51 mm ve objelerle (engel ve/veya çıkıntı) veya diğer yürüyenlerle uygun açıklık mesafesi olan 25 mm (her iki taraftan) dâhildir. Eğer iki yönlü geçiş varsa rahat bir ulaşım için 162,5 cm gereklidir. Böyle yerlerde genişlik

en az 152,5 cm olmalıdır (Şekil 3.43b). 152,5 cm'den daha dar olan yerlerde iki tekerlekli sandalye yan yana geçemeyebilir. Yürüyebilen bir kişinin yürüyemeyen veya kısmen yürüyebilen bir kişi ile yan yana geçebilmesi için en az 122 cm genişlik gereklidir (Şekil 3.43c) (TS 9111, 2011). Fakat bu geçiş alanları yalnızca tekerlekli sandalye kullanıcıları düşünülerek hazırlanmış; beyaz baston kullanıcılarının kullanımı için gerekli genişlikler düşünülmemiştir. Kanada Engelsiz Tasarım Kılavuzu (Alberta, 2008)'de görme engelli ve tekerlekli sandalye kullanıcının geçiş mesafesi en az 150 cm olarak verilmiştir (Şekil 3.44). Baston kullanan görme engellinin hareket alanı temel alınarak görme engelli bireylerin de geçiş mesafelerini hesaplamak mümkündür.

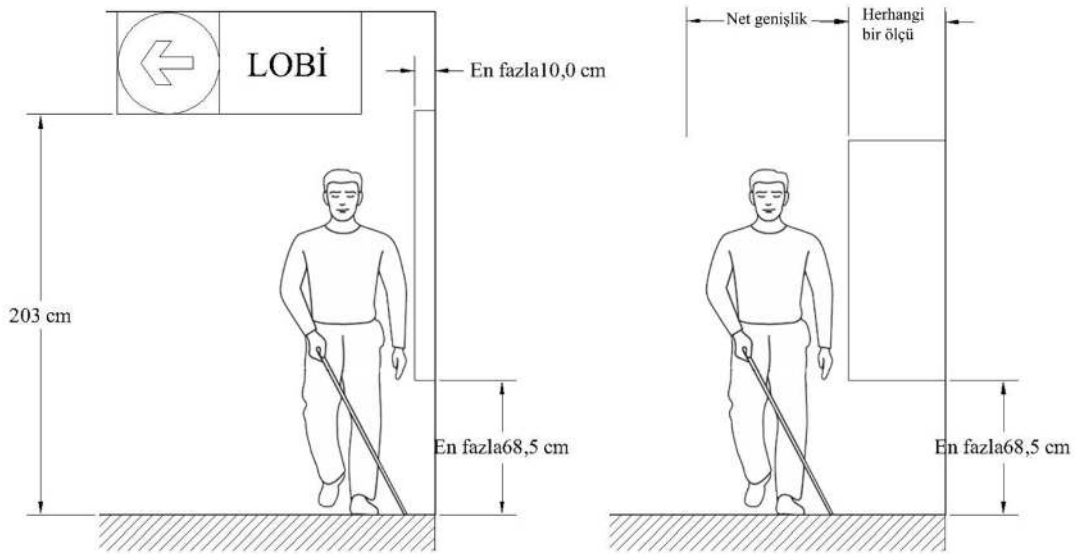

Şekil 3.43 Tekerlekli sandalye kullananların geçişi için gerekli genişlikler. Ölçüler cm'dir. (TS 9111, 2011'den düzenlenmiştir.)

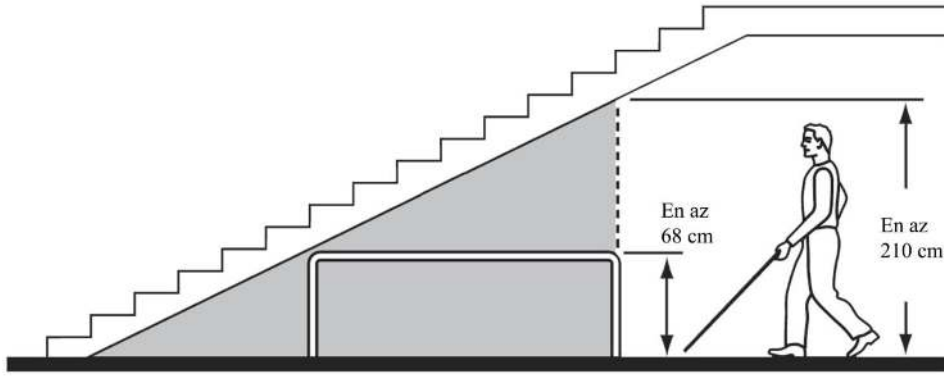

Şekil 3.44 Görme engelli ve tekerlekli sandalye kullanıcısı geçiş mesafesi (Kanada Engelsiz Tasarım Kılavuzu, 2008)

Görme engellilerin bina içerisinde dolaşımlarında deneyimlerinden faydalanmaları sebebiyle bina içi ulaşımında sık sık düzenlemelere gidilmemeli; donatılar sabit tutulmalıdır. Bina içerisinde bilhassa sirkülasyon alanlarında gereksiz girinti ve çıkıntılardan kaçınılmalıdır. Yapılması mecburi olan girinti veya çıkıntıların ise (kolon vb.) köşeleri yuvarlatılmalıdır. Sirkülasyon alanlarında duvara monte edilmiş 70 cm ve 90 cm olmak üzere ayrı iki yükseklikte tutunma bantları bulunmalıdır. Baş üstünde bulunan engeller, yerden en az 203 cm yükseklikte yer almalıdır. Bina içerisindeki koridor ve hol net açıklığının en az 90 cm ve net yüksekliğinin ise 210 cm olması gerekmektedir. Bu alan içerisinde yatayda ve düşeyde herhangi bir engel bulunmalıdır. Herhangi bir engel mevcut ise yerden en fazla 68,5 cm yükseklikte olup beyaz baston tarafından algılanabilir olmalıdır (Şekil 3.45). Sirkülasyon alanlarında kullanılacak radyatörlerde, dar kenarlı döküm veya çelik panel radyatör seçilmelidir (TS 9111, 2011). Hol üzerinde bulunan merdiven altları için de 210 cm net yükseklik sağlanmalı ve çevresinde iki farklı yükseklikte bastonla algılanabilir korkuluk yapılmalıdır (Şekil 3.46).

Şekil 3.45 Koridorlarda baş üstü boşluğu (TS 9111, 2011 temel alınarak hazırlanmıştır.)

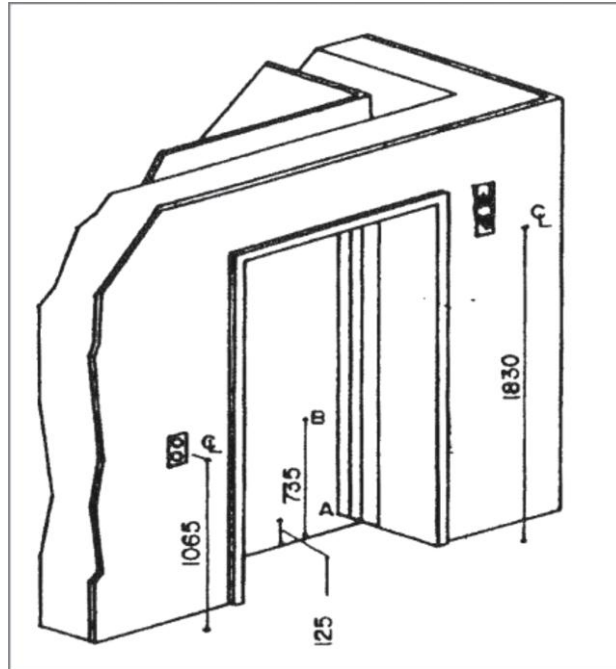
Şekil 3.46 Koridorlarda merdiven altında baş üstü boşluğu (Toronto Erişilebilirlik Standardı, 2010'dan düzenlenmiştir.)

3.2.2.6 Bina İçi Düşey Dolaşım

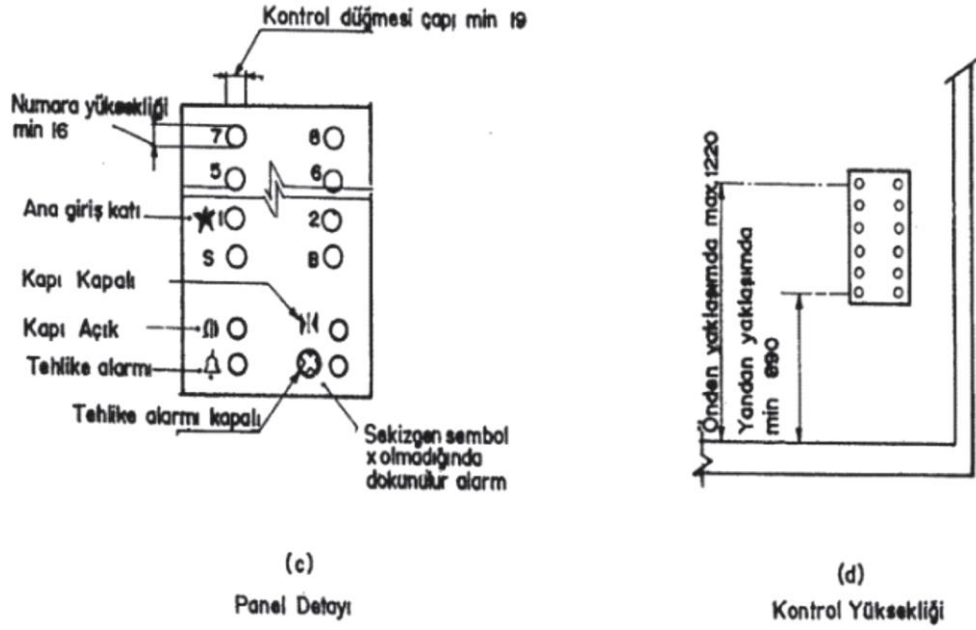
Bina içerisinde katlar arasında düşey dolaşımın gerçekleştirilmesi için kullanılan elemanlar rampa, merdiven ve asansördür. Yalnızca hareket kabiliyetinde sorun yaşayan bireyler değil, görme engelli kullanıcılar için de gerekli düzenlemelerin yapılması hayati önem taşımaktadır. Merdivenler ve asansörlerle ilgili olarak TS 9111 (2011)'de çeşitli standartlara yer verilmiştir. Bilhassa asansörlerle ilgili alan ölçülerinde tekerlekli sandalye kullanıcılarının temel alındığını söylemek mümkündür.

Asansörlerde her kabin yükü sıfırken 13 mm toleransla kat seviyesinde durabilmelidir. Bu tolerans birimi her ne kadar tekerlekli sandalye kullanıcıları için optimum seviye olsa da görme engelli kullanıcıların güvenliği için de önemli bir kriterdir. Kabin içerisinde yerden 85-90 cm yükseklikte tutunma barları olmalıdır. Kabin döşemesi, zemini tutan halılarla kaplanmamalıdır. Kabin dışı kontrollerde, otomatik asansörlerin açma-kapama cihazları 125-735 mm yükseklik arasından kapıdan bir engel geçtiği esnada harekete geçecek şekilde düzenlenmeli ve bu cihaz 20 sn. etkin kalmalıdır (TS 9111, 2011). Çağırma düğmelerinin orta noktası yerden 1065 mm yükseklikte olmalı ve çağırma düğmelerinin en küçük boyutu 19 mm olmalıdır (Şekil 3.47). Her asansör kabini girişinde çağırma esnasında kabinlerden hangisinin cevap verdiğini gösteren işitsel ve görsel sinyal bulunmalıdır. Ses sinyali yukarı yöne doğru ilerleyen kabin için bir defa, aşağı doğru ilerleyen kabin için iki

defa ses vermelidir. Görme elemanlarının boyutu en az 63 mm olmalıdır. Kabin içinde bulunan kontrol paneli düğmelerinin boyutu ise en az 19 mm olmalı; düğmeler düzgün, aralıklı ve kabartma olmalıdır (Şekil 3.48). Bütün kontrol düğmeleri, alfabetik karakterli harf ve numaralar ile kabartma olarak yapılmalıdır. Kabartma karakter ve sembollerde, harfler ve rakamların genişlik-yükseklik oranları 3:5 ve 1:1 arasında olmalıdır. Karakter ve semboller bulundukları zemin ile kontrast şekilde renklendirilmelidir. Kabartma rakam ve harfler minimum 16 mm ve maksimum 51 mm yüksekliğinde olmalıdır. Kontrol düğmelerinde bulunan tüm kabartma düzenlemeler ilgili düğmenin solunda yer almalıdır. Kabartma kat düğmeleri yandan yaklaşımda en fazla 1370 mm ve önden yaklaşımda 1220 mm yükseklikte bulunmalı; orta çizgi yüksekliği yerden 890 mm'den az olmamalıdır. Acil durum alarmı ve düğmeleri kapsayan kontroller, panelin en altında gruplandırılmalıdır. Kabin içerisinde işitsel kontrol indikatörleri bulunması gerekmektedir. Katları belirten sesli bir sistem bulunmalı; kabin katları geçerken ya da durduğunda ses sistemi harekete geçmelidir. Asansör kapılarının otomatik veya fotoselli olması gerektiğinden sesli uyarıcılar görme engelliler için önem taşımaktadır (TS 9111, 2011).

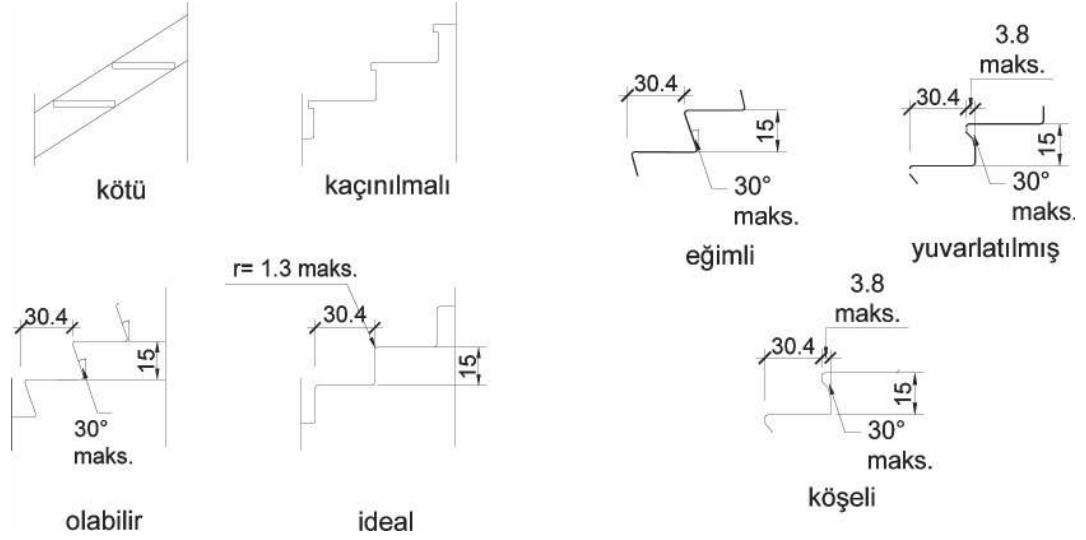

Şekil 3.47 Asansörler ile ilgili özellikler. Ölçüler cm'dir. (TS 9111, 2011)

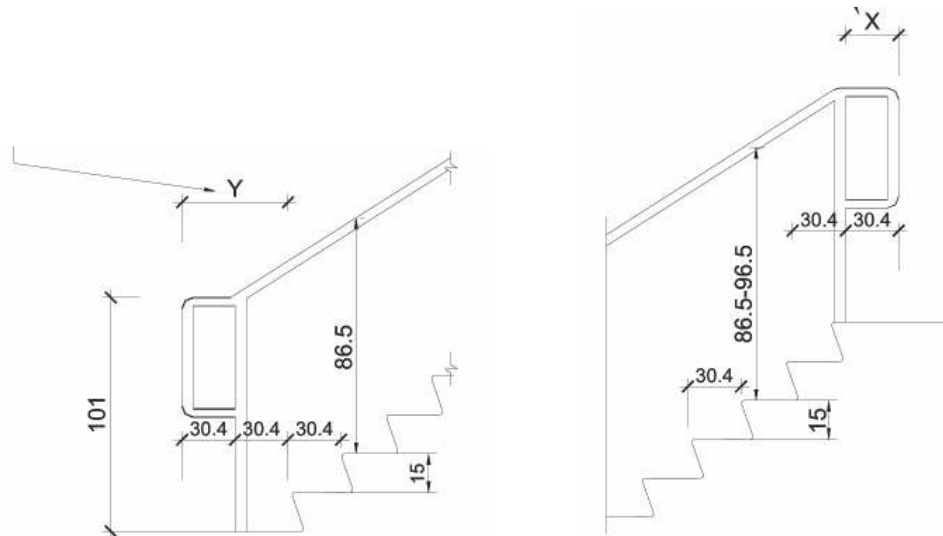
Şekil 3.48 Asansörler ile ilgili özellikler (TS 9111, 2011)

Bina içi düşey dolaşım elemanları arasında, asansör veya rampa bulunması fark etmeksizin merdiven de bulunmalıdır. Görme engellilerin kullandığı binalarda, merdivene yandan yaklaşım sağlamak için merdiven yürüyüş güzergahına dik olarak yerleştirilmelidir. Bunun mümkün olmadığı durumlarda uygun malzeme ve donanımlarla merdiven başlangıcı iyi belirtilmelidir. Dış mekan merdivenlerinde de kullanıldığı üzere, merdivenin boyutları maksimum bir rıht yüksekliği 15 cm olmak üzere " $2 \times \text{rıht yüksekliği} + 1 \times \text{basamak genişliği} = 63 \text{ cm}$ " formülü kullanılmalıdır. Açık veya çıkıntılı uçlu basamak tasarımından kaçınılmalı; basamak ucu yuvarlatıldığından yarıçapı 13 mm'den fazla olmamalıdır. Rıht yüksekliği eğimli olduğunda, eğimin alt tarafı ile yatay yüzey arasında en az 60° açı olmalı ve eğim çıkıntısı 38 mm'den fazla olmamalıdır (Şekil 3.49). Görme engelli bireyler için merdiven basamaklarının alt ve üst basamaklarında, sahanlıklar arasında veya her basamağın ön tarafında farklı renkler kullanılmalıdır (TS 9111, 2011).

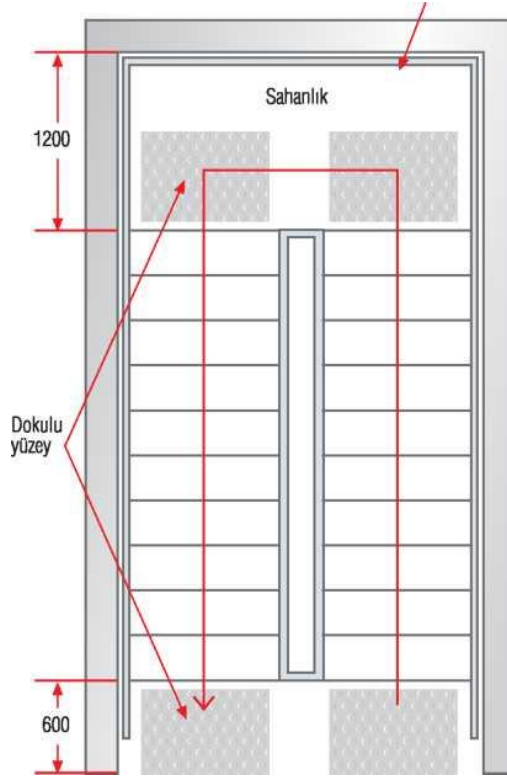

Şekil 3.49 Merdiven basamaklarıyla ilgili özellikler (TS 9111, 2011'den düzenlenmiştir.)

Uzun ve dik merdivenler 8-10 basamaktan sonra bir sahanlıkla kesilmeli; sahanlık genişliği merdiven genişliği kadar yapılmalıdır. Merdivenin her iki yanında 86,5 cm yüksekliğinde trabzan bulunmalıdır. Trabzanlar merdiven başlangıcından önce ve bitişinden sonra 30 cm daha uzun olmalıdır (Şekil 3.50) (TS 9111, 2011). Tırabzanlar merdiven yön değiştirme noktalarında kesintiye uğramamalı; merdiven boyunca devam etmelidir. Merdiven başlangıç ve bitiş basamakları farklı renk ve dokulu malzeme kullanılarak belirgin hale getirilebilir. Buna ek olarak hiç görmeyen engelliler için merdivenin başlangıç ve bitişinde hissedilebilir bir yüzey alanı oluşturulmalıdır (Şekil 3.51) (Belir, 2009).

Şekil 3.50 Merdiven ile ilgili bazı özellikler (TS 9111, 2011)

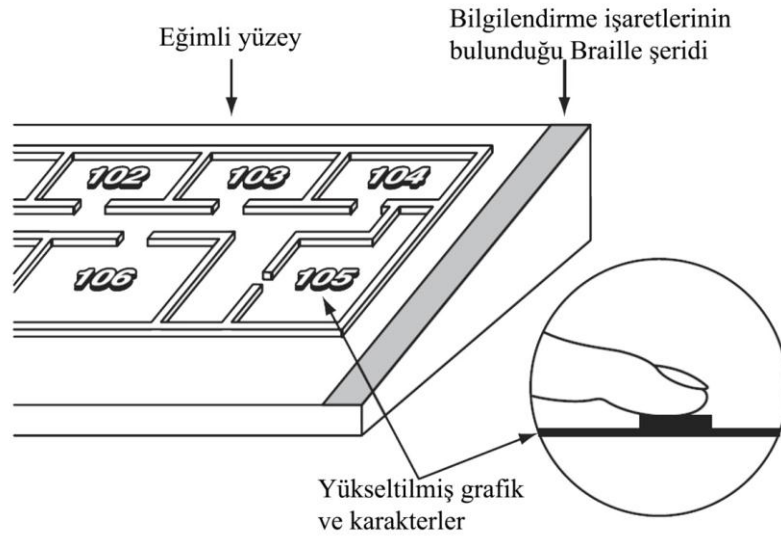

Şekil 3.51 Merdivende tırabzan ve hissedilebilir yüzey örneği (Belir, 2009)

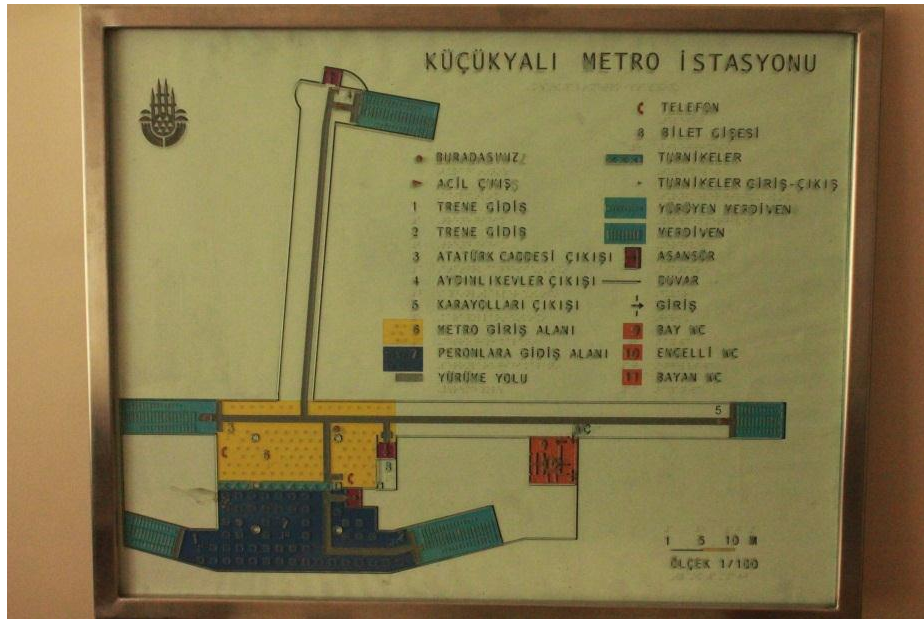
3.2.2.7 Bilgilendirme ve İşaretleme

Görme engellilerin, görsel bilgiyi kullanmaları çoğunlukla mümkün olmadığından, bilgilendirme ve işaretlemelerin dokunulabilir ve hissedilebilir olarak yapılması gerekmektedir. Bilgilendirme ve işaretleme, kabartma harf ve sayılar, Braille kabartma veya sesli uyarıcılar aracılığıyla yapılmalıdır. Görme engelliler özellikle bina içinde yön bulma konusunda problem yaşamaktadır. Binanın yapısı, şekli ve planı hakkında kabartma olarak yapılmış ve bina hakkında genel bilgi veren hissedilebilir sistemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bina girişinde ya da bina içerisinde belirli bir referans noktasına yerleştirilen kabartma haritalar, görme engellilerin bina içerisinde bağımsız olarak dolaşmasını sağlamaktadır. Tüm mimari planın işlenebildiği kabartma haritalarda Latin harfli yazılar piramit biçiminde kabartma olarak yazılarak tüm mekanlar Braille alfabesi ile isimlendirilmektedir (Şekil 3.52) (Toronto Erişilebilirlik Standartları, 2010). Hissedilebilir harita ve kat planı üzerinde yalnızca önemli bilgiler bulunmalıdır. Harita ve kat planları yatay bir düzleme yerleştirilmemeli, okuma kolaylığı sağlanması açısından 20°-30° açı verilmelidir.

Haritanın lejant bölümü sola dayalı şekilde haritanın altına yerleştirilmiş olmalıdır (TS 9111, 2011). Diğer bir yöntem ise farklı mekanların farklı doku ve renklerle gösterilerek alanın algılanmasını sağlayan kabartma haritalardır. Yalnızca binalar için değil, metro istasyonları gibi karmaşık mekansal geçişleri bulunan yerlerde görme engellilerin mekanı bütünsel olarak algılayabileceği bir harita gereklidir (Şekil 3.53) (Devlet Malzeme Ofisi [DMO], b.t.).

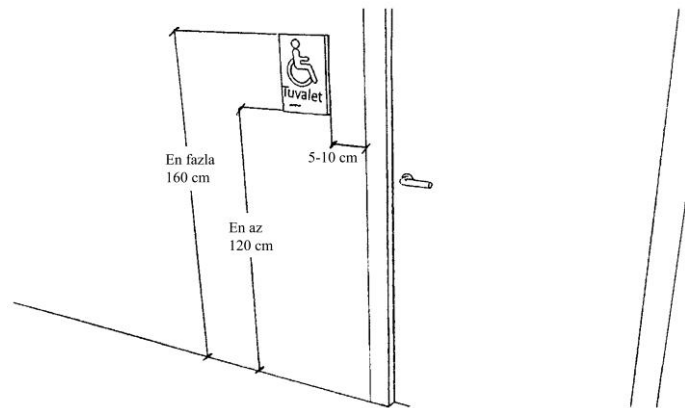

Şekil 3.52 Kabartma harita örneği (Toronto Erişilebilirlik Standartları, 2010'dan düzenlenmiştir.)

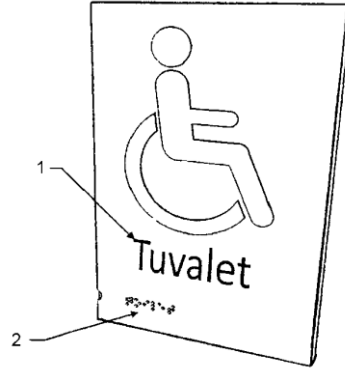

Şekil 3.53 Metro istasyonu kabartma harita örneği (Devlet Malzeme Ofisi [DMO], b.t.)

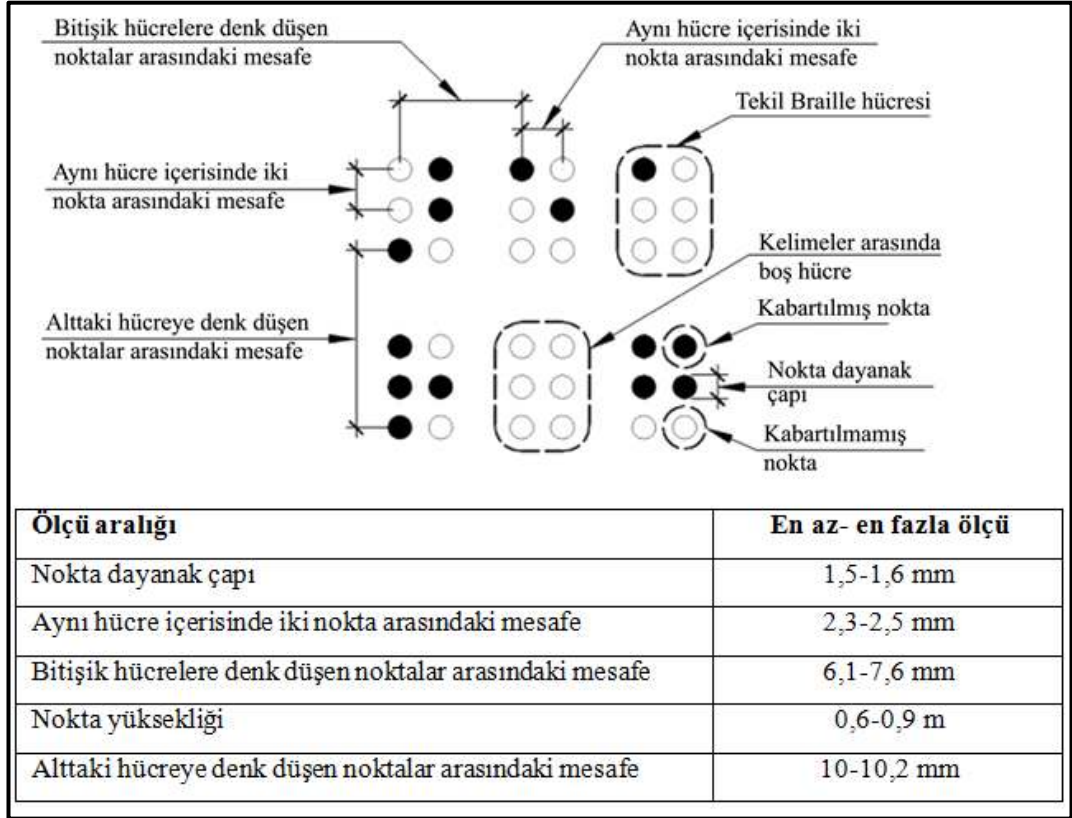
Bina içerisinde bilgilendirme yöntemlerinden bir diğeri kabartma yazılarla mekanların belirtilmesidir. TS 9111 (2011)'e göre kapı kolunun hizasında Braille alfabesiyle yazılmış mekan bilgilendirme levhası bulunmalıdır. İşaretler duvarda kapı kolunun bulunduğu tarafa, döşeme veya zemin yüzeyinden 120-160 cm arasındaki yüksekliğe yerleştirilmeli ve kapı pervazından 5-10 cm arasından bir mesafede yer almalıdır (Şekil 3.54) (TS 9111, 2011). Çift kanatlı kapılarda, bilgilendirme levhası aktif olmayan kanat tarafında yer almalıdır. Kanatların ikisi de aktif olarak kullanılmaktaysa levha kapının sağ tarafında yer alan duvara yerleştirilmelidir. Kapı yanında yerleştirilmesi gereken yerde bir duvar alanı bulunmuyorsa işaretler en yakın bitişik duvara yerleştirilmelidir (ADA, 2010). 160 cm'den daha az yükseklikte konumlanmış yön belirten tüm işaretler Braille ve hissedilebilir kabartmalı işaret levhaları içermelidir. Asansör kontrol panelleri üzerinde, otellerde oda numaralarında, umumi tuvaletlerin kapılarında ve benzer yerlerde işaretler kabartmalı ve Braille alfabesi kullanılarak sağlanmalıdır. 120 cm'den düşük bir seviyede bulunan hissedilebilir bilgilendirme işaretleri eğimli (tercihen 20°-30°, en fazla 45°) olarak monte edilmelidir. Latin alfabesi ile yazılan kabartma harfler 15-55 mm yüksekliğinde ve 1-1,5 mm arasından piramit kabartma özelliğine sahip olmalıdır (Şekil 3.55) (TS 9111, 2011; New Zealand Trust, 2013). Kabartma harflerin boyutlarına dair bilgi bulunmasına rağmen, Braille alfabesi ile yazılan kabartmalar için herhangi ölçü belirtilmemiştir. Braille alfabesi, üzerinde parmak gezdirilerek okunulmasından dolayı harflerin yüksekliği okunabilirlik açısından oldukça önemlidir. ADA (2010)'da bilgilendirme levhalarında yer alan Braille yazılar için kullanılması gereken ölçüler Şekil 3.56'da verilmiştir.

Şekil 3.54 Kapı işaretleme yüksekliği (TS 9111, 2011'den düzenlenmiştir.)

Şekil 3.55 Kabartma hissedilebilir harfler ve Braille (1- Kabartma hissedilebilir harfler ve semboller, 15-55 mm büyüklüğünde, 1-15 mm kabartma yüksekliğinde 2- Braille gösterim) (TS 9111, 2011)

Şekil 3.56 Braille hücresi ölçü birimleri (ADA, 2010'dan düzenlenmiştir.)

Kat planlarında, haritalarda, kapılarda, korkuluklarda veya küpeşelerde hissedilebilir harflere benzer hissedilebilir sembollerin kabartma şeklinde yapılması TS 9111 içerisinde yer almasına rağmen, konuyla ilgili ölçü, durum veya malzemeye dair herhangi bir bilgi ya da örnek bulunmamaktadır. TS 12576 (2011)'e göre açık alanlarda tüm merdivenler ve rampalarda; TS 9111 (2011)'e göre ise iç mekanda bulunan tüm merdiven ve rampalar ile tüm sirkülasyon alanlarında küpeşte veya

tutunma bantları bulunmalıdır. Dolayısıyla görme engelli bireyler mekanda seyir ederken bilgilendirme sistemlerinin, merdiven küpeştesi (Şekil 3.57), sirkülasyon alanı tutunma barları (Şekil 3.58) ve bahçe korkulukları (Şekil 3.59) gibi mevcut elemanlar üzerinde devam etmesi yön bulmada kolaylık sağlayacaktır.

Şekil 3.57 Merdiven küpeştesinde Braille alfabesi ile hissedilebilir bilgilendirme örneği (Yanko, b.t.)

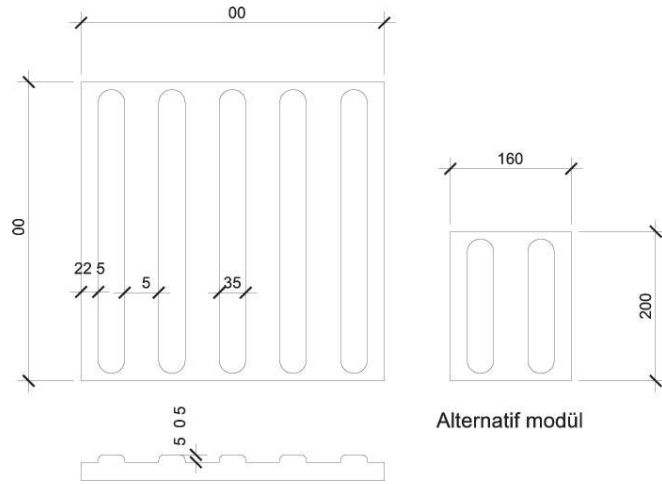
Şekil 3.58 Tutunma barında bulunan kabartma bilgilendirme ve yönlendirme (Archiexpo, b.t.)

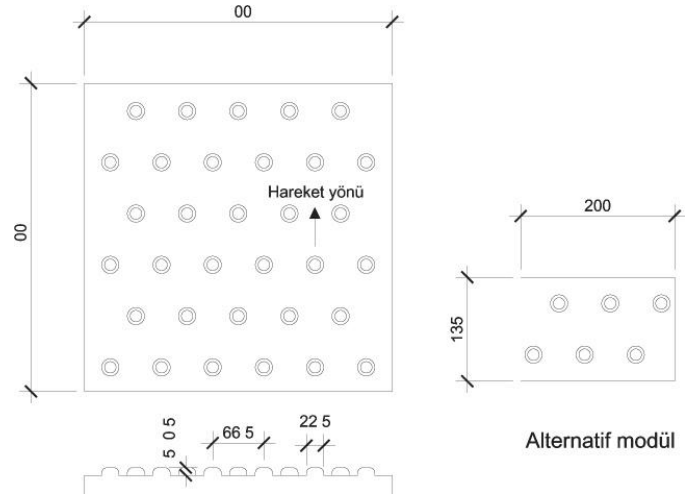
Şekil 3.59 Bahçe korkuluğunda Braille alfabesi ile yönlendirme örneği (Korkuluk, b.t.)

3.2.2.8 Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri

Görme engellilerin seyir halindeyken ulaşılabilirliğini sağlamak, yön takibi yapabilmek, yön değiştirmek ve engellere karşı uyarmak adına kentsel mekanlarda duyumsanabilir yüzey malzemesi kullanılmaktadır. Yürüme kılavuz iz ögesi, yön değiştirme ögesi ve uyarıcı öge olmak üzere üç temel duyumsanabilir (hissedilebilir) yüzey elemanı bulunmaktadır. Yürüme kılavuz iz ögesi, birbirine paralel kabartma çubuklarla dokulu olup yürüme yönüne paralel şekilde birbirine eklenerek süreklilik oluşturan duyumsanabilir bir yüzey oluşturulmaktadır (Şekil 3.60). Yön değiştirme ögesi yarım-küre kabarcıklarla dokulu olup (Şekil 3.61), farklı yönlerdeki kılavuz izlerin kesişiminde yer almaktadır (Şekil 3.62). Uyarıcı öge tepesi kesik yarım-küre ve eliptik kabarcıklarla dokulu olup bu yüzeyin ardında yatayda veya düşeyde bir engel olduğunu belirtmektedir (Şekil 3.63). Ülkemizde yalnızca iki tip hissedilebilir yürüme yüzeyi işareti bulunmakta ve yön değiştirme ögesi aynı zamanda uyarıcı öge olarak kullanılmaktadır. Hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretlerinin genişliği BM (2004)'te 60 cm ve TS 12576 (2011)'de 50 cm olarak belirtilmesine rağmen plaka ölçüleri ISO üretim standartlarında 40 cm'dir (DMO, b.t.).

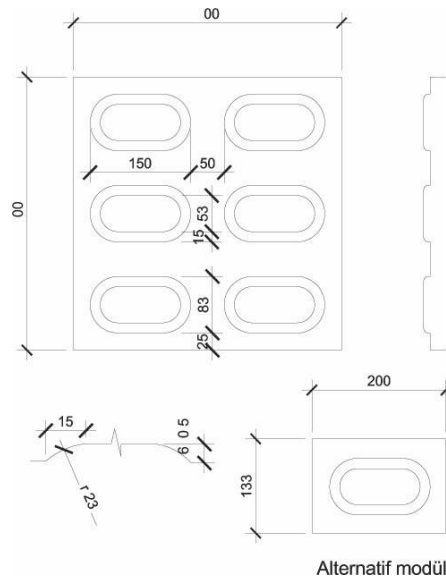
Şekil 3.60 Yürüme kılavuz iz ögesi plan ve profili (DMO, b.t.)

Şekil 3.61 Yön değiştirme ögesi plan ve profili (DMO, b.t.)

Şekil 3.62 Yürüme kılavuz iz ve yön değiştirme ögesi (DMO, b.t.)

Şekil 3.63 Uyarıcı öge plan ve profili (DMO, b.t.)

Yürüme kılavuz iz ögesi ve yön değiştirme ögesi, kaldırımlarda ve yürüme için ayrılmış yüzeylerde, bahçe ve bina girişlerinde (şekil 3.64), parklarda, otoparklarda ve terminal/istasyon gibi ulaşım yapılarının i mekanlarında kullanılmaktadır. Uyarıcı öge, yaya geçitlerinde (şekil 3.65), bölünmüş yollardaki yaya adalarında (şekil 3.66), ulaşım sistemlerinin indirme-bindirme noktalarında, merdiven ve rampaların başlangıç ve bitişlerinde kullanılmaktadır. Uyarıcı öge aynı zamanda görme engellinin çarpma olasılığının bulunduğu bilgilendirme panosu, telefon kulübesi, aydınlatma direği, posta kutusu ve gazete kulübesi gibi engellerin çevresini belirlemek üzere kullanılmaktadır. Duyumsanabilir yüzeylerin kabartma dokusu görme engellilerin ayakkabı tabanından algılanabilecek biçim ve yükseklikte olmalı; fakat diğer kullanıcılar ve tekerlekli sandalye kullanıcıları için sorun teşkil etmeyecek yükseklikte ve kabartmada olmalıdır. Bu yüzeyler az görenler tarafından da kullanıldığı için döşemeye zıt renkte ve fark edilir tonlarda döşenmelidir (Kaplan ve diğer., 2010).

şekil 3.64 Bina girişinde kılavuz iz, yön değiştirme ve uyarı öge kullanımı (Kaplan ve diğer., 2010).

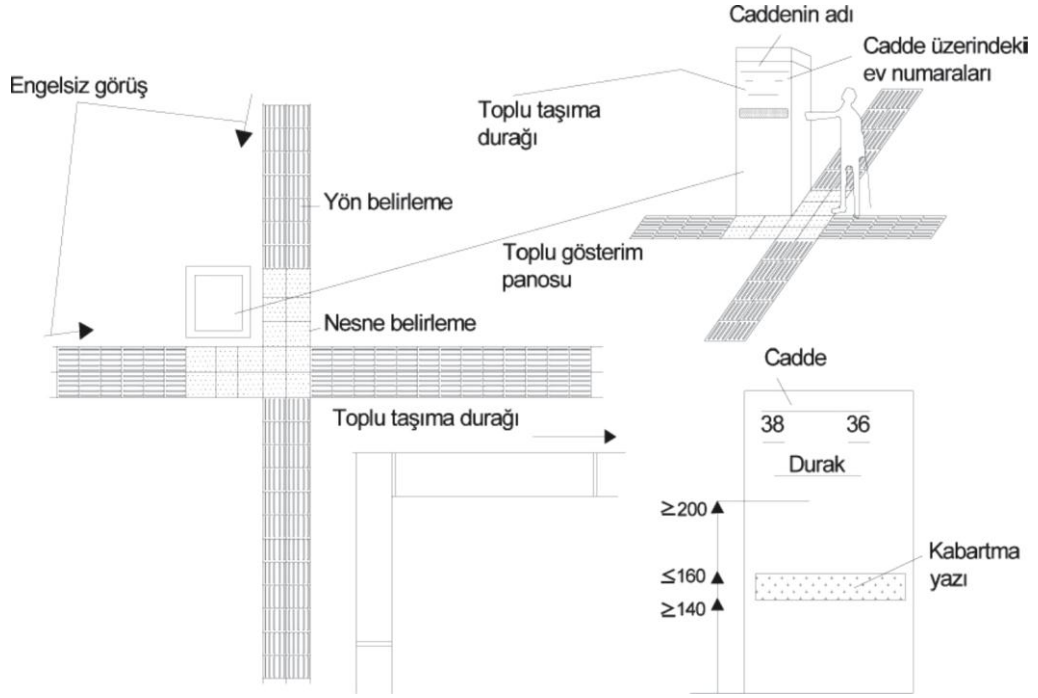

şekil 3.65 Yaya geçidinde uyarıcı öge kullanımı (Kaplan ve diğer., 2010).

Şekil 3.66 Yaya geçidinde trafik adasıyla ayrılmış alanda uyarıcı öge kullanımı (Kaplan ve diğer., 2010).

TS 12576 (2011)'de yönlendirme için yer alan tasarım kurallarında, yaya yolunda yer kaplaması ve yönlendirmeye ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Bu kapsamda, meydanlar, geniş yaya kaldırımları ve büyük/geniş holler gibi açık alanlarda görme engellileri yönlendirmek için yürüme şeridi yapılması gerekmektedir. Bu şerit, yol kaplamasından farklı ve en az 50 cm genişliğinde farklı dokuda yön gösteren beton plak taş kaplama malzemedan beyaz bastonla algılanabilecek şekilde yapılması vurgulanmıştır. Bu uygulama kılavuz izden farklı olarak kaldırımda kullanılan beton malzeme ile yönlendirme sağlamaya çalışmaktadır. Konuyla ilgili verilen şekil örneğinde bu açıklamanın tam olarak resmedilmediği ve buna ek olarak metinsel olarak yapılan açıklamada nesne belirleme sisteminin görselleştirildiği görülmektedir (Şekil 3.67). Şekildeki anlatıma göre, birbirine dik olarak kesişen sokakların köşesinde cadde adını ve cadde üzerindeki ev numaralarını içeren bir nesne yerleştirilmekte ve bu nesne hissedilebilir yüzey ile işaretlenmektedir.

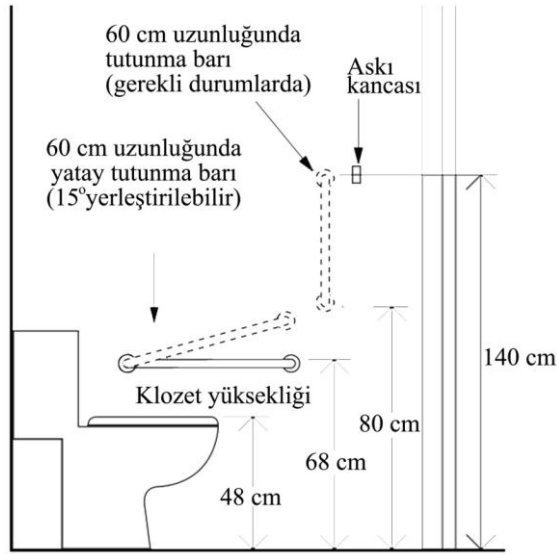

Şekil 3.67 Yaya yolunda yer kaplaması, yönlendirme ve nesne belirleme (TS 12576, 2011'den düzenlenmiştir.)

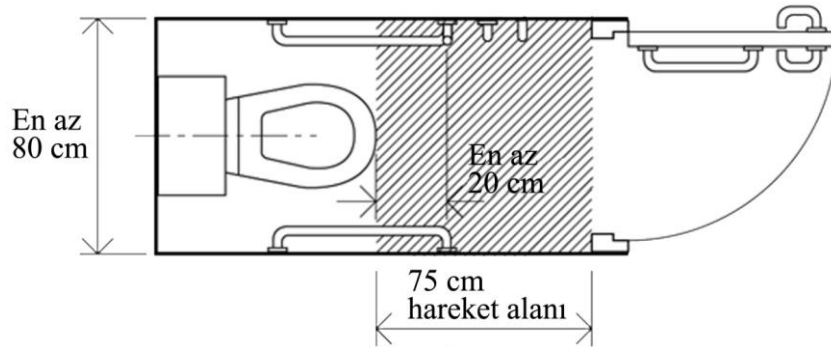
3.2.2.9 Tuvaletler

İş hanı, büro, çarşı, pasaj, mağaza, otel ve benzerleri binalarda en çok 25 kişiye; sinema, tiyatro gibi umumi binalarda ise en çok 50 kişiye, standardına uygun en az 1 kadın ve 1 erkek engelli tuvaleti, pisuar ve lavabo yapılması gerekmektedir (TS 9111, 2011). Binada en az bir adet kadın ve bir adet erkek veya bağımsız olan en az bir adet kadın-erkek ortak kullanımlı engelli tuvalet kabini bulunmalıdır (New Zealand Trust, 2013). Tuvalet standartlarında plan ve net kullanım alanı, lavabo, klozet ve kapı gibi elemanlar tekerlekli sandalye kullanıcıları manevra alanları ve transfer ölçüleri temel alınarak hazırlanmıştır. Görme engellilere yönelik tuvalet ve lavabolarda tekerlekli sandalye kullanıcılarının transfer sebebiyle oluşan mekânsal gereksinimleri gibi düzenlemeye gerek olmamaktadır. Tuvalet kapı kolunun kullanımı rahat olması için kolun bulunduğu kısım kontrast renkle ayırt edilebilir olmalı ve tüm kapı boyunca uzatılmalıdır. Tuvalet kabini içinde ve lavabo bölümündeki araç gereçlerin yerleri sabit olmalıdır. Kabin içerisinde 60 cm uzunluğunda tutunma barları ve baston için 140 cm yüksekliğinde askı kancası bulunmalıdır (Şekil 3.68). Kabin içerisinde rahat hareket sağlanması için klozet ile

kapı arasında 75 cm hareket alanı sağlanmalıdır (Şekil 3.69) (CSA, 2004).

Şekil 3.68 Tuvalet kabini tutunma barı ve askı ölçüleri (CSA, 2004)

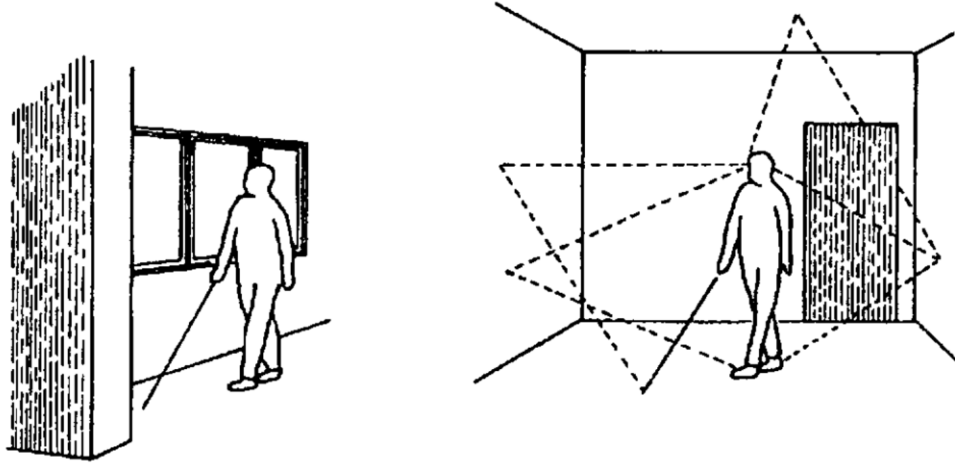

Şekil 3.69 Tuvalet kabini planı (CSA, 2004)

3.2.2.10 Diğer Mekansal Elemanlar

Görme engellilerin mekan içerisindeki seyirlerinde önemli elemanlardan biri yüzeylerdir. Taban döşemeleri, tavan ve duvar yüzeyleri görme engellilerin yön bulmalarında olumlu bir etki yaratabileceği gibi negatif yönde de etkileyebilmektedir. Zeminde yer alan ses yansıtıcı yüzeyler, görme engellilerin yön bulmalarına yardımcı olmakta; fakat akustik açıdan elverişsiz ortamlardaki kontrolsüz kullanım yön bulmayı zorlaştırmaktadır. Bu yüzden gerekli yerlerde gürültü ve titreşim yalıtımına uygun yer kaplamaları kullanılmalıdır (Şekil 3.70) (TS 9111, 2011). Görme engelli bireylerin yönlendirmesinde yüzey dokularının akustik

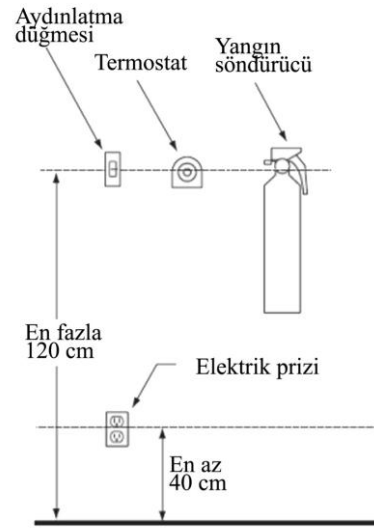
özelliklerinin ve kokuların kullanılması mümkündür.

Şekil 3.70 Yer kaplaması (TS 9111, 2011)

Az gören bireylerin gerek açık alanlarda gerekse binalarda seyirlerinde yardımcı olması için duvar, tavan, zemin ve kapılar arasında renk ve ton farklarının yapılması gerekmektedir. Yürüyüş alanlarında, giriş kapılarında ve sirkülasyon alanlarında bulunan kolonlar, basamak uçları, kapı kolları ve elektrik anahtarları gibi elemanların belirlenmesinde kontrast renklerin kullanılması önemlidir. Görme engelliler belirli kontrast ve aydınlık-karanlık farkı ile normalden büyük nesneleri ayırt edebilmektedir (Belir, 2009). Buna ek olarak, kısmi görme engeline sahip bireylerin gözleri hassas olduğu için ışığın mekan içerisinde yeterli olması önemlidir. Göze direkt olarak vurmayan, düzenli ve göz kamaştırmayan aydınlatmaların tercih edilmesi, nesnelerin ayırt edilmesini kolaylaştırmakta ve güvenliği arttırmaktadır. Tavan düzenlemelerinde, uygun tavan lambaları tercih edilerek aydınlatma yönlendirici bir eleman olarak kullanılabilir.

Mekan içerisinde kullanılabilirliğin sağlanması için aydınlatma düğmeleri (anahtarlar) döşemeden 90-100 cm arasında yüksekliğe yerleştirilmelidir. Prizler ise yerden en az 40 cm ve en fazla 120 cm yüksekliğinde olmalıdır (Şekil 3.71) (New Zealand Trust, 2013).

Şekil 3.71 Kontrol mekanizmaları yükseklikleri (New Zealand Trust, 2013'ten düzenlenmiştir.)

BÖLÜM DÖRT

GÖRME ENGELLİ KÜTÜPHANELERİNİN ERİŞİLEBİLİRLİK STANDARTLARI KAPSAMINDA İRDELENMESİ

4.1 İzlenen Yöntem

Erişilebilirlik standartları, engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımı için fiziksel çevrenin niteliğinin belirlenmesinde ve ölçülmesinde önemli bir kriterdir. Bu çalışmada, mevcut ya da yeni yapılan açık ve kapalı kamusal alanların, bir yapı tipinin veya bir aktivite mekanının tasarım ve uygulama süreci içerisinde erişilebilirlik standartlarının ne derece dikkate alındığı, mevcut durumda uygulanmış olup olmadığının gözlemler ve incelemeler ile tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Gerek mevcut gerekse yeni tasarlanan mekanlarda erişilebilirlik standartlarının referans alınması ve uygulanması zorunlu olmasına rağmen, denetleme ve kontrol mekanizmalarının yetersiz olması, mekanın kullanıcısı olan engellilerin erişilebilirliğini etkilemektedir. Görme engellilerin yaşamlarında aktif yeri olan yapı gruplarında erişilebilirlik standartlarının sorgulanması, yapının kullanıcıya uygun ve doğru olanakları sağlayıp sağlamadığını belirleyen unsurdur. Bu kapsamda görme engellilere yönelik mekanlarda örneklem kümesi belirlenerek gözlem ve inceleme tekniğine dayalı tarama modeliyle veri toplanması ve erişilebilirlik standartlarına uygunluk durumunun tespit edilmesi yöntemi kullanılmaktadır. Fiziksel çevrenin gözlemlenmesi ile araştırma amaçları doğrultusunda erişilebilirlik standartlarına göre veri toplandıktan sonra gerek açık alanlarda gerekse seçilen yapı tipi içerisinde görme engelliler için erişilebilirliğin tespiti yapılacaktır. Görme engellilere yönelik tasarlanan mekanların erişilebilirlik standartlarına göre irdelenmesinde aşağıdaki sırada bir çalışma planlanmaktadır:

1. Erişilebilirlik standartları doğrultusunda hazırlanmış olan ve bu standartların sağlanmış olup olmadığını sorgulayan açık alan ve bina değerlendirme formlarının oluşturulması,

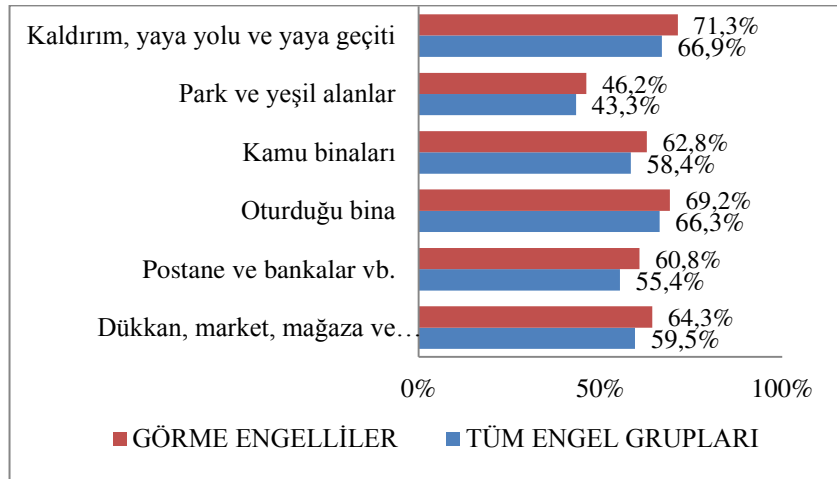
2. Görme engelliler için dinlenmesiz önerilen yürüme mesafesinin 150 m olması sebebiyle (Vancouver, b.t.), mevcut yapının bulunduğu alanın 150 m çapındaki açık alanlarda bulunan toplu taşıma noktalarından binaya erişim rotalarının belirlenmesi,
3. Mevcut yapının barındırdığı işlevlerin tanımlanması ve eylem alanlarının, yürüyüş güzergahlarının ve kullanım rotalarının belirlenmesi,
4. Açık alanların ve binaların değerlendirme formlarına göre nitel ve nicel gözlemlerle sorgulanması,
5. Sorgulamalar sonucunda elde edilen verilerin açık alanlar ve binalar ana başlığında dokümantasyonu,
6. Değerlendirme formları neticesinde örneklerden alınan cevapların yüzde oranlarının belirlenmesi,
7. Bulgular sonucunda örnekler arasındaki ortak problem ve eksiklerin belirlenerek karşılaştırılması,
8. Örnekler genelinde geri besleme sağlayacak bulguların özetlenmesidir.

Verilerin toplanmasının ardından, bulgular değerlendirilerek yapıların erişilebilirlik düzeyleri ile ilgili bir yargıya varılması amaçlanmaktadır. Bu çalışmada araştırma modeli ile yapıların mevcut durumdaki erişilebilirlik standartlarına göre eksiklikleri tespit edilerek ortaya konulmaya çalışılacaktır.

4.1.1 Çalışma Evreni: Görme Engellilere Yönelik Tasarlanan Mekanlar

Görme engelli bireylerin de herkes gibi kamusal alanları kullanabilme, toplumsal hayata katılabilme ve sunulan hizmetlerden eşit şekilde yararlanabilme hakları dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda, engelli bireylerin kamuya bakış açısının değerlendirmesinde ÖZİDA ve TÜİK'in işbirliğiyle engellilerin fiziksel çevre düzenlemelerine dair sorunlarının ve beklentilerinin araştırması yapılmıştır. Kayıtlı olan engelli bireylerin %66,9'u kaldırımların, yaya yollarının ve yaya geçitlerinin engelli bireyin kullanımına uygun olmadığını düşünmektedir. Yaşadıkları fiziksel çevre içerisindeki düzenlemelerle ilgili olarak %59,5'i dükkan, market, mağaza ve lokantaların; %58,4 kamu binalarının, %55,4 postane ve banka benzeri kurumların engelli bireylerin kullanımına uygun olmadığını belirtmektedir. Çalışma, engel

gruplarına göre detaylandırıldığında ise görme engelli bireylerin istatistiklerinin ortalama değerlerin üstünde olduğu görülebilmektedir (Şekil 4.1) (TÜİK, 2010). Gerek açık alanların gerekse çeşitli yapı tiplerinin erişilebilirliğe uygun olmaması düşüncesi engellilerin yalnızca kişisel deneyimleri sorgulandığında bile bu denli yüksek çıkması, mevcut fiziksel çevrede erişilebilirliğin sağlanamadığını ve erişilebilirliğe dair sağlanan durumların yeterli olmadığını göstermektedir.

Şekil 4.1 Kayıtlı olan engelli bireylerin yaşadıkları yerdeki fiziksel çevre düzenlemelerinin, engelli bireyin kullanımına uygun olup olmadığı hakkındaki düşüncelerinin genel ve görme engelli bazında dağılımı (TÜİK, 2010'dan yazar tarafından derlenmiştir.)

Bu çalışmada, erişilebilirliğin test edilmesi için tüm yapılı çevre içerisinde görme engellilere yönelik tasarlanmış yapılar ve bu yapıların çevresinde bulunan tüm kamusal açık alanlar çalışma evreni olarak belirlenmiştir. Çalışma, kamu yararının icra edildiği ve mülkiyeti devlete olan bakanlık, valilik, kaymakamlık, belediye, okul, hastane ve adliye binaları gibi toplumun tüm kesiminin eşit düzeyde erişim hakkına sahip olduğu kamusal mekanları, görme engellilere yönelik mekanlar olarak göz önünde bulundurmaktadır. Görme engellilerin, yapılı çevreyi toplumun diğer kesimiyle birlikte eşit düzeyde kullanamamasına ek olarak, kendilerine özel sunulan hizmet ve yapılardan da aynı şekilde yararlanamamaktadır. Buna ek olarak, yapı ölçeğinde erişilebilirliğin sağlanması için herkesin kullanımına açık olan yaya yolları, yaya geçitleri ve duraklar gibi kamusal açık alanlar da bu erişilebilirliğin temel bir bileşeni ve önkoşulu olarak görülerek çalışma kapsamında sorgulanmasına yer verilmektedir. Bu çalışma, engelli bireylere karşı yerine getirilmesi gereken yasal

ve sosyal sorumluluk gereğince görme engelli bireylerin kullanmakta olduğu açık alanları ve binaları kapsamakta olup, raylı sistemler ve toplu taşıma araçları gibi hareketli kamusal mekanları, diğer tasarım disiplinlerinin çalışma alanı olması sebebiyle çalışma kapsamı dışında tutmaktadır.

4.1.2 Araştırma Kümesi: Görme Engelli Kütüphaneleri

Günümüzde engelli bireylerin fiziksel çevre içerisinde karşılaştıkları sorunlar bilinmektedir. Yapılı çevrenin tüm kullanıcılara eşit şekilde erişilebilir düzenlenmesi gerektiği göz önünde bulundurularak tüm kamusal alanların erişilebilirlik standartlarına uygun olması öngörülmektedir. Bu öngörülerle, araştırma kapsamında ele alınan görme engellilere yönelik kütüphanelerde, değerlendirme formları aracılığıyla erişilebilirlik standartlarına dair sistematik bir biçimde karşılaştırılabilir veriler elde etmek mümkündür. Hizmet türü olarak yalnızca görme engellilere yönelik servis sağlayan görme engelli kütüphaneleri, kullanım biçimi olarak erişilebilirlik standartlarının irdelenmesinde uygun bir bina tipi sunmaktadır. Bu bina tipi, genel kullanım amaçlı değil, direkt olarak görme engellilere yönelik olması sebebiyle erişilebilirlik standartlarının tam anlamıyla ve doğru şekilde uygulanmış olmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda, açık alanlar ve binalar olmak üzere görme engelli bireyin gerek yapıya gerekse hizmete erişimi açısından çeşitli sorgulamalar yapılarak erişilebilirlik standartlarının alt başlık gruplarında uyumluluk istatistikleri ortaya konacaktır. Bu uygulamayla elde edilecek verilerin karşılaştırılması ve değerlendirilmesi sonucunda, araştırma kümesi olarak tespit edilen görme engelli kütüphanesi yapı tipinde, ne tür düzenlemelerin uygulanmış olduğu ve ne tür gerekliliklerin göz ardı edildiğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

4.2 Alan Çalışması

Araştırma kümesi olarak belirlenen alanlarda değerlendirme formları doldurularak tüm alanlarda nitel sorgulamalar için fotoğraflama yapılmış ve nicel sorgulamalar için ölçü alınmıştır. Açık alanlarda ve binalarda erişilebilirlik düzeyleri, ilgili

formlarda belirtilen sorular doğrultusunda sorgulanarak uyumlu ve uyumsuz olma durumları tespit edilecektir. Yapılan sorgulamalarda:

- Görme engelli bireylerin dinlenmeden ilerleyebildikleri yürüme mesafesinin 150 m olduğu göz önünde bulundurularak (Vancouver, b.t.), binaların 150 m çapındaki alanlarda açık alanlara dair ana ulaşım aksları ve güzergahları belirlenerek yaya yolları ve kaldırımların, yaya geçitlerinin, durakların, rampaların ve merdivenlerin erişilebilirlik sorgularındaki durumları tespit edilecektir.
- Bina yakın çevresi, bina girişi, iç kapılar, pencereler, bina içi yatay dolaşım, bina içi düşey dolaşım, asansör, merdiven, yönlendirme ve işaretlemeler, hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleri, tuvaletler ve diğer mekansal elemanların erişilebilirlik sorgularındaki durumları tespit edilecektir.
- Ana sorgulamalar üzerinden alanları arasındaki ortak erişilebilirlik problemlerinin dereceleri tespit edilerek erişilebilirlik standartları ile uyumluluk düzeyleri tespit edilmeye çalışılacaktır.
- İncelenen yapılarda karşılaşılan problemlerde binalar arasında farklılaşması durumunda her binanın kısıtlılıkları tespit edilmeye çalışılacaktır.

4.2.1 Örneklem Seçimi

Görme engellilere yönelik kütüphanecilik hizmetleri tarihçesi incelendiğinde, görme engellilerin eğitiminde çeşitli rollerini yerine getirmek için ortaya çıktığı görülmektedir. Görme engellilere yönelik kütüphanecilik hizmeti farklı bina tipleri içerisinde ortaya çıkabilmektedir. Kaynaştırma eğitimi kapsamında eğitim veren veya görme engellilere yönelik okullardaki özel kütüphaneler olarak ve üniversite kütüphaneleri bünyesinde ise özel bölümler olarak görme engellilere yönelik kütüphanecilik hizmeti verilmektedir. Buna ek olarak, genel kullanıcıya hizmet veren Milli Kütüphane ve halk kütüphaneleri kapsamında da görme engellilere yönelik çeşitli birimler ve bölümler bulunabilmektedir (Bkz. Tablo 2.3). Çalışma alanı olarak seçilen görme engelli kütüphaneleri, dünyada 19. yüzyıl ortasında ortaya çıkmaya başlamasına rağmen, Türkiye’de ancak 20. yüzyıl ortasında mevcut kütüphanelerin görme engelli bölümleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Görme engellilere yönelik

kütüphanelerin örneklem seçiminde, doğrudan görme engellilere hizmet veren, hizmet, teknoloji ve materyal olarak görme engellilerin dışındaki kullanıcıların hizmet alması söz konusu olmayan kütüphane örnekleri seçilmiştir. Erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının kaçınılmaz olduğu bu kütüphane örnekleri, verdikleri hizmetler ve teknolojiler ile görme engellilere yönelik fiziksel çevreyi temsil etme niteliği taşıması ve değerlendirme için yeterli olma durumları göz önünde bulundurulmuştur. Görme engellilere yönelik kütüphaneler, bulundukları şehir, bağlı bulundukları kurum (Tablo 4.1), verdikleri hizmet (Tablo 4.2) ve teknolojiler (Tablo 4.3) bakımından karşılaştırılmıştır. Bu kapsamda Altınokta Körler Derneği, Eyüp Körler Kütüphanesi ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Tablo 4.1 Kütüphanelerin bina kullanım türü ve bağlı bulunduğu kurumlar

Bina Adı	Bulunduğu Şehir	Bina Kullanım Türü	Bağlı Bulunduğu Kurum
Altınokta Körler Derneği Kültür Merkezi - Kütüphane Bölümü	Ankara	Özel - Dernek	Altınokta Körler Derneği
Eyüp Körler Kütüphanesi	İstanbul	Resmi - Belediye	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı	İzmir	Resmi - Belediye	Karşıyaka Belediyesi

Tablo 4.2 Kütüphanelerin verdiği hizmetlere göre karşılaştırma

Bina Adı	Braille Kitap	Sesli Kitap	Çalışma Alanı
Altınokta Körler Derneği Kültür Merkezi - Kütüphane Bölümü	✓	✓	✓
İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi		✓	✓
İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı		✓	✓

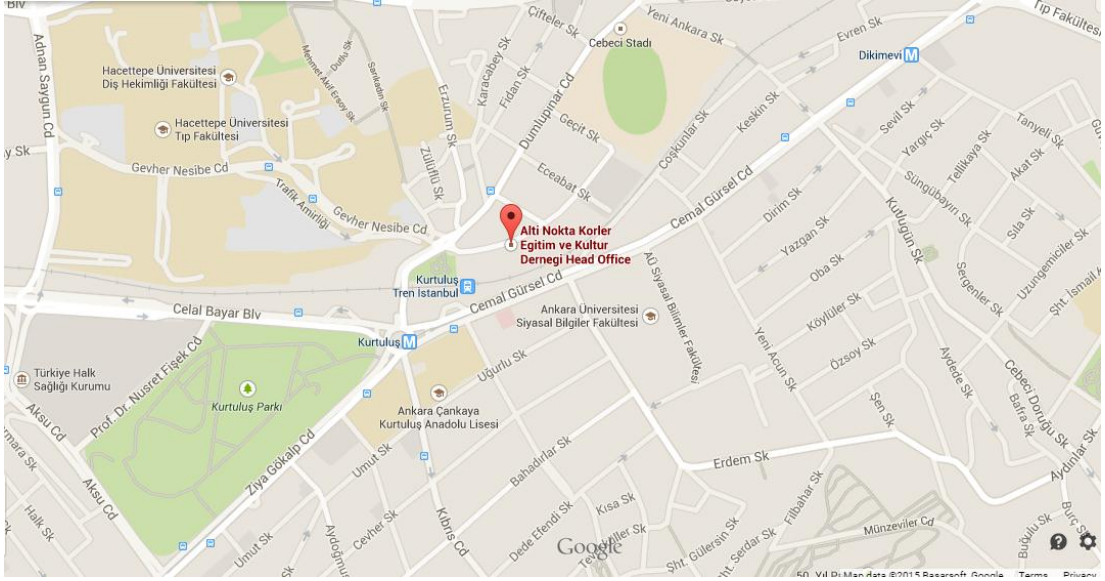
Tablo 4.3 Kütüphanelerin sundukları teknolojiler

Bina Adı	İnternet	Braille Printer	Braille Kitap Baskısı	Ses Arabirimleri	Ekran büyütücü sistem	Ses Kayıt Stüdyosu
Altınokta Körler Derneği Kültür Merkezi - Kütüphane	✓		✓	✓		✓
İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi	✓	✓		✓		✓
İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı	✓	✓		✓	✓	✓

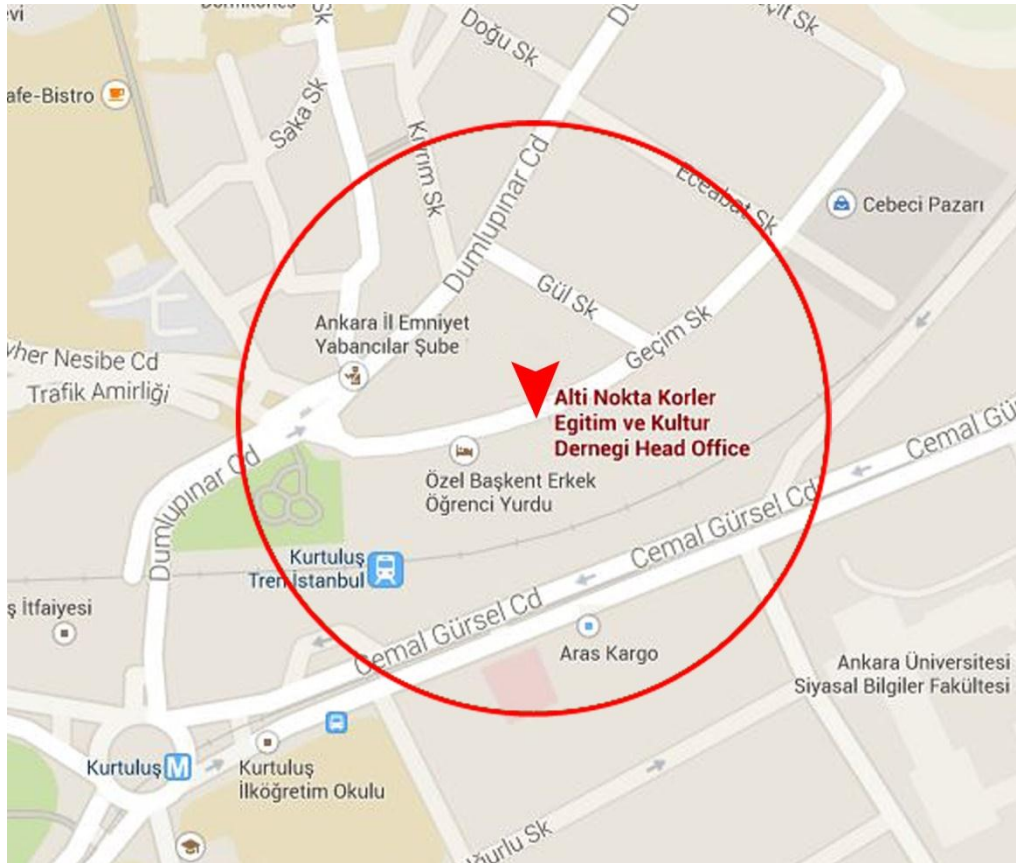
4.2.1.1 Altınokta Körler Derneği Kültür Merkezi - Kütüphane

Altınokta Körlere Hizmet Vakfı, 1996 yılında Altınokta Körler Derneği tarafından kurulmuştur. Altınokta Körler Kütüphanesi, 1996 yılında Altınokta Körlere Hizmet Vakfı tarafından kurulan Altınokta Körler Eğitim ve Kültür Merkezindeki birimlerden biridir. Altınokta Körler Kütüphanesi, birçok alana hitap eden kabartma ve sesli kitap kütüphanesidir. Eğitim ve Kültür Merkezi'nde bulunan kütüphanenin işletmesinin yanı sıra görme engellilerle ilgili finansman kaynağı yaratılması ve görme engellilerin ihtiyaç duyduğu araç ve materyallerin üretilmesi için faaliyet gösterilmektedir. Görme engellilerin ihtiyaçları doğrultusunda, Braille ve konuşan kitap, konuşan bilgisayar, telebüyüteç gibi araç-gereçleri yurt dışından temin etmekte ya da bizzat kendisi üretilip görme engellilerin hizmetine sunmaktadır.

Altınokta Körler Kütüphanesi Ankara ili, Kurtuluş ilçesinde bulunmakta olup, Erzurum Mah. Dumlupınar Cad. Geçim Sokak No:21 adresinde bulunmaktadır (Şekil 4.2). Çalışma alanı olan 150 metre çap belirlendiğinde toplu ulaşım birimi olarak yalnızca Kurtuluş Tren İstasyonu tespit edilmiştir (Şekil 4.3). Araştırma alanına ulaşım sisteminden erişilebilir seyir belirlenerek araştırma kapsamına dahil edilmiştir (Şekil 4.4). Konut bölgesi içerisinde bulunan bina, Altınokta Körler Derneği Kültür Merkezi olarak hizmet vermeye başlamadan önce konut yapısı olarak hizmet vermiştir. 5 kat ve 1 bodrum kattan oluşan binada konferans salonu, lokal, misafirhane, kurs gibi hizmetler veren birimler de bulunmaktadır. Kütüphane birimi binanın 3. katında yer almaktadır. Binanın toplam metrekaresi bilinmemekle birlikte, kütüphane birimi ortalama 65 metrekare alanda hizmet vermektedir.

Şekil 4.2 Altınokta Körler Kütüphanesi haritada gösterimi (Harita1, b.t.)

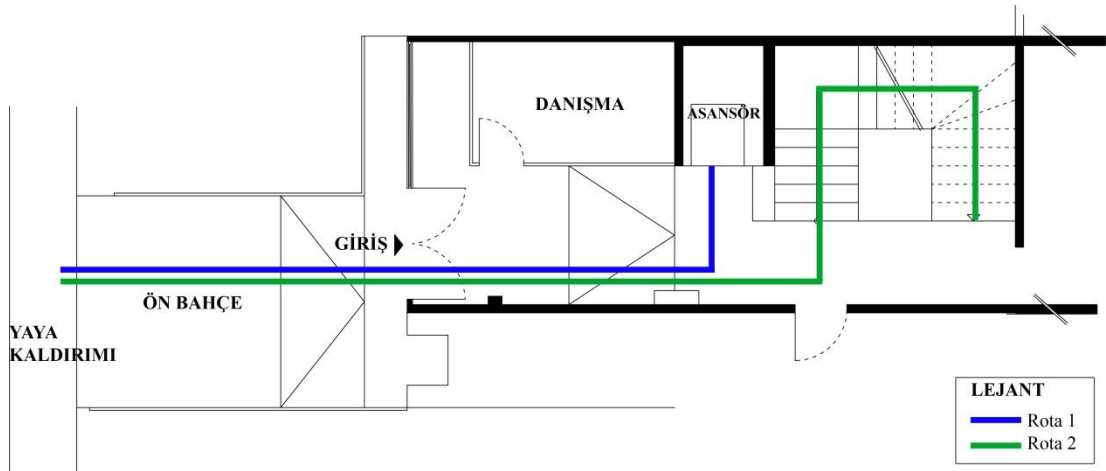

Şekil 4.3 Altınokta Körler Kütüphanesi araştırma alanı (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

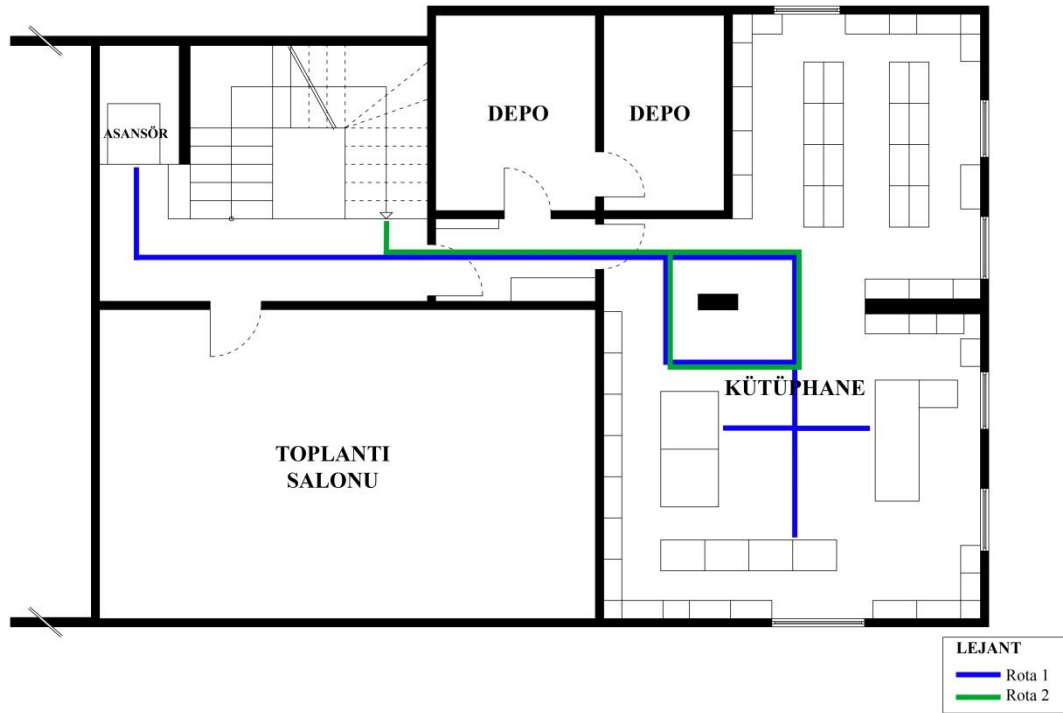
Şekil 4.4 Altınokta Körler Kütüphanesi erişim güzergahı (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Altınokta Körler Derneği Genel Merkezine açık alandan erişimde bina ile yaya kaldırımı arasında ön bahçe bulunmaktadır. Ön bahçeden binaya erişim rampa ile sağlanmaktadır. Binaya giriş yapıldıktan sonra danışma birimi bulunmakta; kütüphane birimine erişmek için asansör ya da merdiven ile bina içi düşey ulaşım sağlanmaktadır. Bina içi yatay dolaşımda merdiven ve asansöre ulaşmak için bulunan kot farkı rampa ile çözülmüştür. Bina içindeki seyirde kütüphaneye erişim için alternatif iki güzergah tespit edilmiştir (Şekil 4.5).

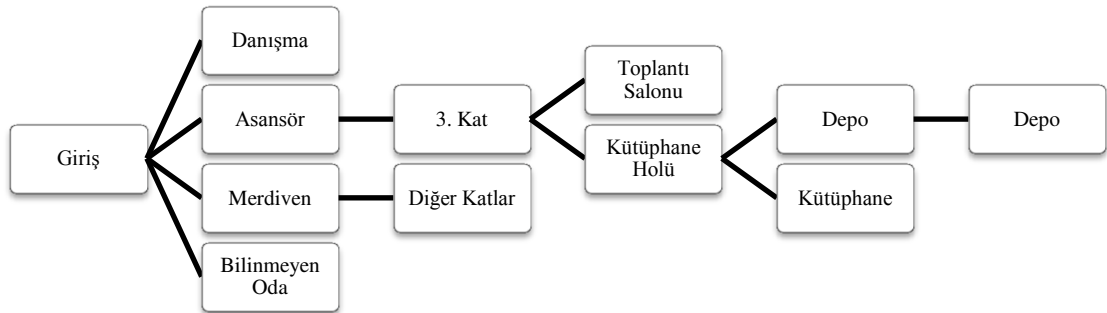

Şekil 4.5 Altınokta Körler Kütüphanesi binaya erişim (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Kütüphane biriminin bulunduğu 3. kata erişim sağlandığında, kütüphaneye erişmek için ayrı bir iç koridora ulaşılmaktadır. Alternatif girişlerden biri seçildikten sonra kütüphane iç kapısında girildiğinde mekan içerisinde strüktürel bir engel olan kolon bulunmaktadır. Mekan içerisinde bulunan danışma, çalışma alanı ve bilgisayar alanı gibi alt birimlere farklı seyirler bulunmaktadır (Şekil 4.6). Binaya girişten itibaren kütüphane hizmet birimlerine ulaşabilmek için karşılaşılan ve tercih yapılması gereken mekan alt birimleri şematik olarak düzenlenmiştir (Şekil 4.7).

Şekil 4.6 Altınokta Körler Kütüphanesi plan şeması (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

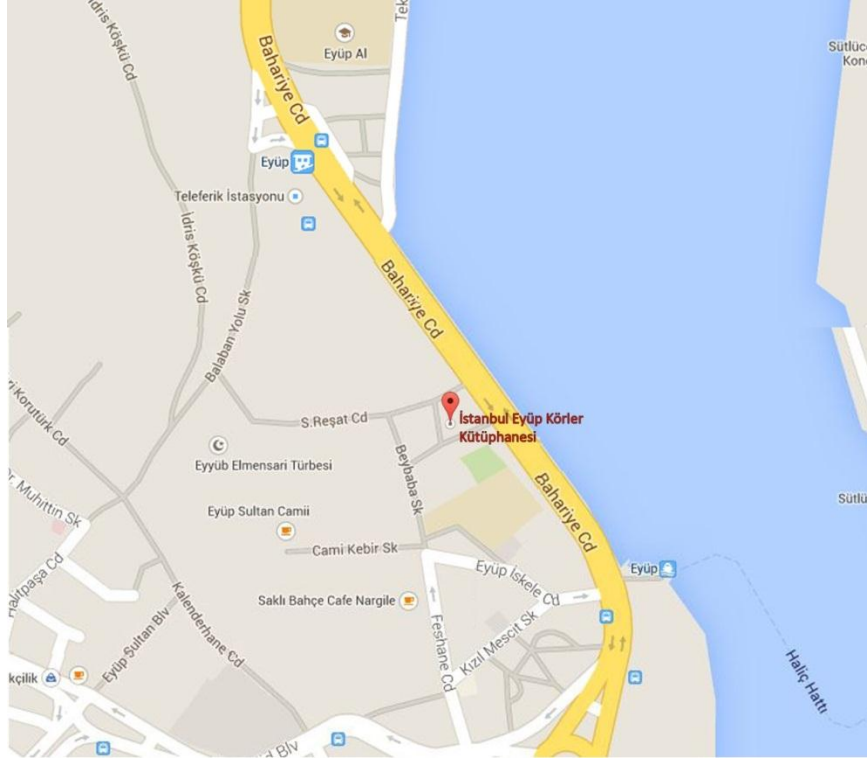

Şekil 4.7 Altınokta Körler Kütüphanesi mekansal organizasyon (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

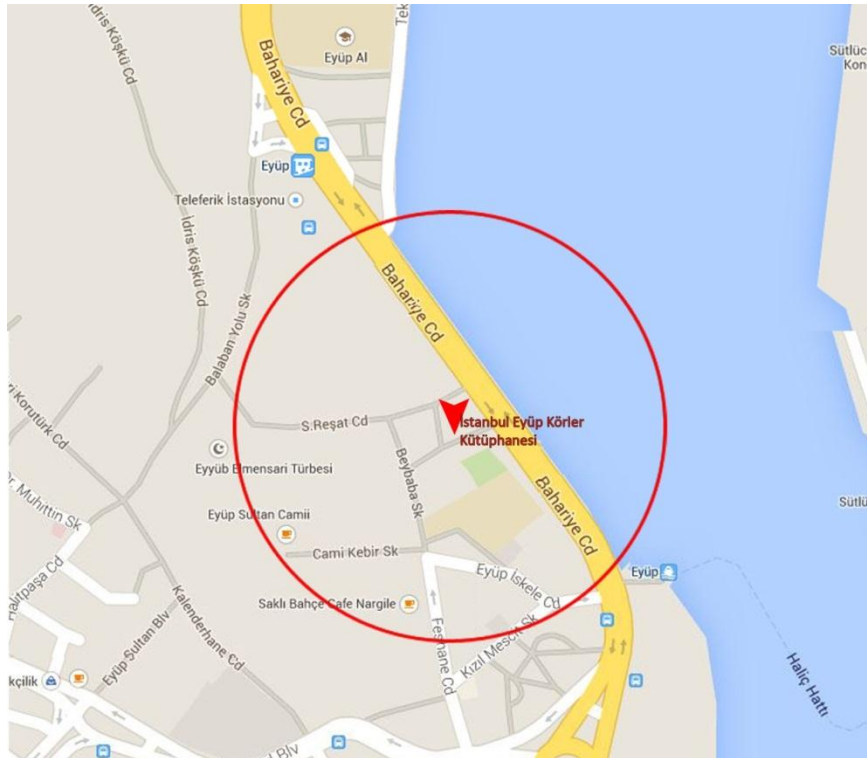
4.2.1.2 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi

İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi, 1997 yılında Atatürk Kitaplığı binasında Görme Engelliler Kütüphanesi Bölümü olarak açılmıştır. 2007 yılında İstanbul'un Eyüp ilçesinde bulunan Hüsrev Paşa Tekkesi binasına taşınarak hizmetlerini burada sürdürmektedir. Kitap seslendirme stüdyolarında seslendirilen kitaplar görme engellilere CD ortamında ücretsiz olarak verilmektedir. Kütüphanede az görenlerin ve görme engellilerin kullanabileceği bilgisayar sistemleri ve seri baskı yapabilen kabartma yazıcı bulunmaktadır. Türkiye'de ilk defa görme engelliler için özel bir şekilde geliştirilmiş kitap okuma formatı olan DAİSY sistemi ile kitap üretimi yapılmaktadır.

İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi İstanbul ili, Eyüp ilçesinde bulunmakta olup, Sultan Reşat Caddesi üzerinde yer almaktadır (Şekil 4.8). Çalışma alanı olan 150 metre çap belirlendiğinde herhangi bir ulaşım sistemine ulaşamadığı için alanın çevresinde yer alan ve farklı güzergahlara yönelmekte olan iki adet otobüs durağının gidiş-geliş hatları çalışma kapsamına alınmıştır (Şekil 4.9). Araştırma alanına ulaşım sisteminden erişilebilir seyir belirlenerek araştırma kapsamına dahil edilmiştir (Şekil 4.10). Tarihi sit alanı içerisinde bulunan yapı, Körler Kütüphanesi olarak hizmet vermeye başlamadan önce İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından Hüsrev Paşa Tekkesi olarak restore edilmiştir. Hüsrev Paşa Tekkesi 1250 yılı sonrasında inşa edilmiş tescilli bir yapıdır. Binanın orijinal fonksiyonu olan tekke karakteristiği olarak alt katta semahane ve dedegan odaları bulunmaktadır (Envanter, b.t.). İki katlı bir yapı olan İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi'nin giriş katında mescit, mutfak, Braille baskı, çalışma alanı, CD depolama alanı ve bilgisayar odası bulunmaktadır. İkinci kat ise idari ofisler ve ses kayıt birimi olarak düzenlenerek görme engellilerin erişimine uygun görülmemektedir. Yapının metrekaresi 205 metrekare olarak hesaplanmış olup, görme engellilere yönelik hizmet veren birimler ortalama 61,7 metrekareye tekabül etmektedir.

Şekil 4.8 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi haritada gösterimi (Harita2, b.t.)

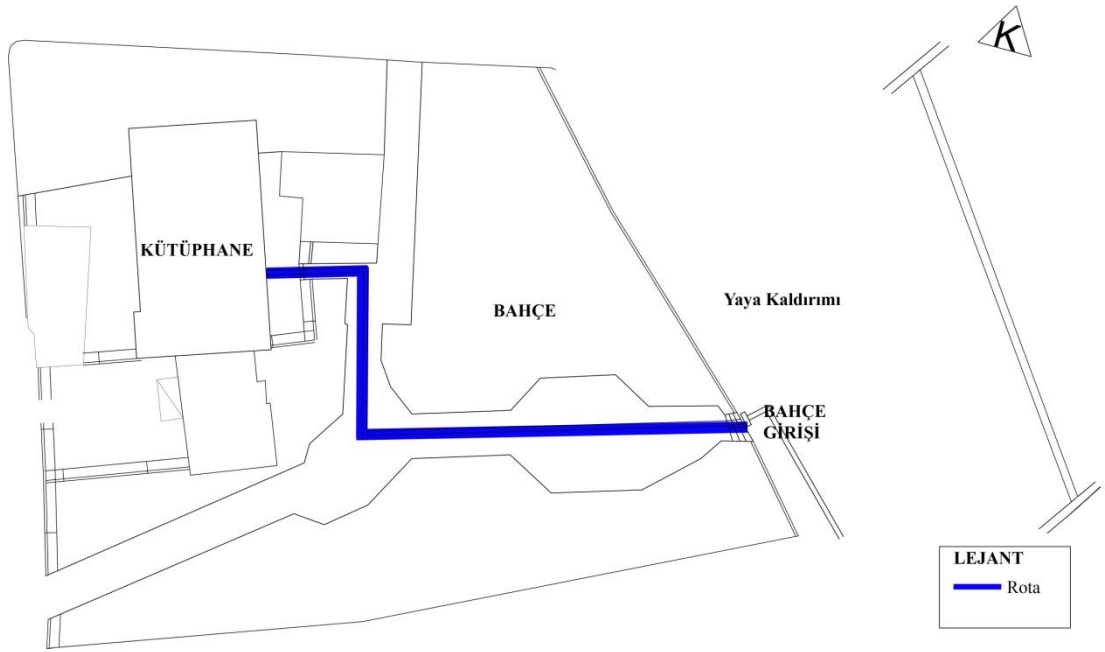

Şekil 4.9 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi araştırma alanı (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

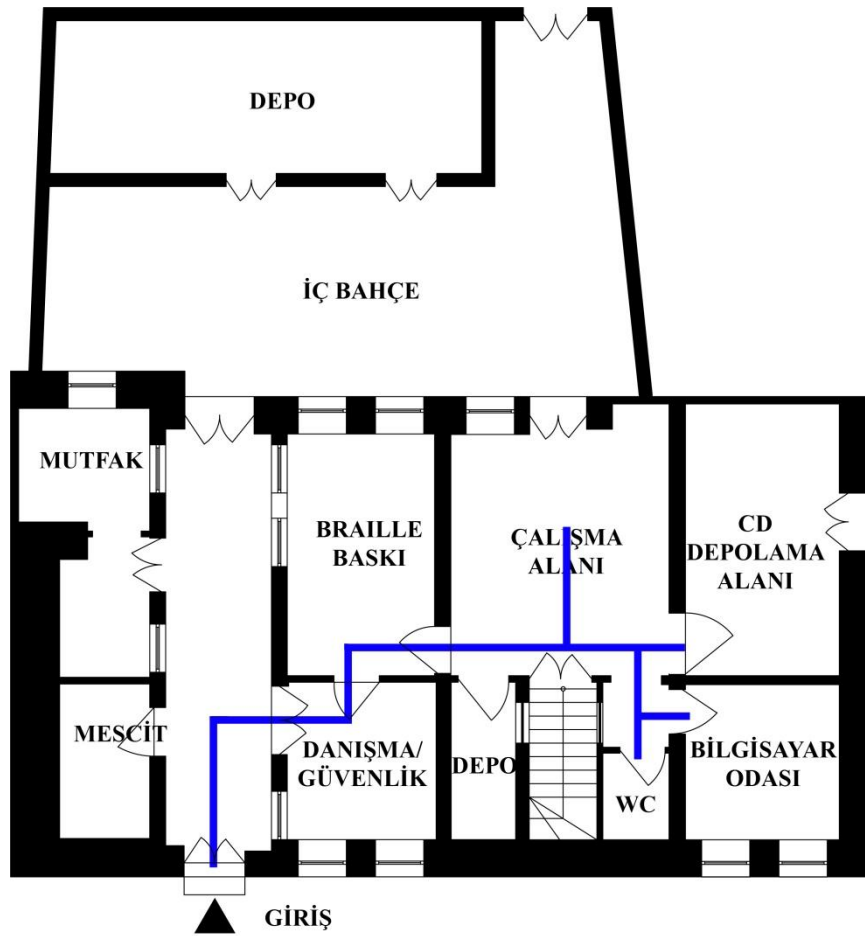

Şekil 4.10 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi erişim güzergahı (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

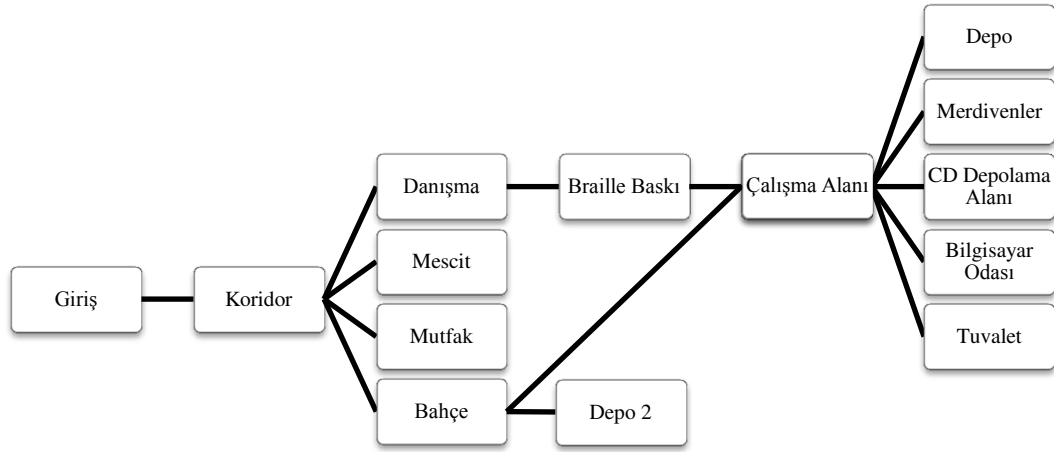
İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi binasının iki girişi bulunmaktadır. Ana giriş olan Sultan Reşat Caddesi üzerinde bulunan kapı kullanıma kapatılmıştır. İkinci giriş ise ana giriş olarak kullanılarak, Bahariye Caddesi'nden Sultan Reşat Parkı İçi Yolu'ndan sağlanmaktadır. Aktif olarak kullanılması sebebiyle yalnızca bu giriş kapısı değerlendirme kapsamına alınmıştır (Şekil 4.11). Bahariye Caddesi'nden park içi yola girişte bulunan kot farkı merdiven ile çözümlenmiştir. Binaya giriş yapıldıktan sonra danışma, mescit, mutfak ve bahçe gibi alt mekanlara ulaşılmaktadır. Görme engellilere yönelik mekanlara erişilmesi için Şekil 4.12'de verilen plan şemasındaki gibi bir dizi doğru yönelim seçimi yapılması gerekmektedir. Binaya girişten itibaren alternatif seyirler ve mekanlar arasındaki geçişler Şekil 4.13'te belirtilmiştir. Bina içi yatay dolaşımda görme engellilerin kullanacağı tüm mekanların arasında kot farkı bulunmaktadır.

Şekil 4.11 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi binaya erişim (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Şekil 4.12 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi plan şeması (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

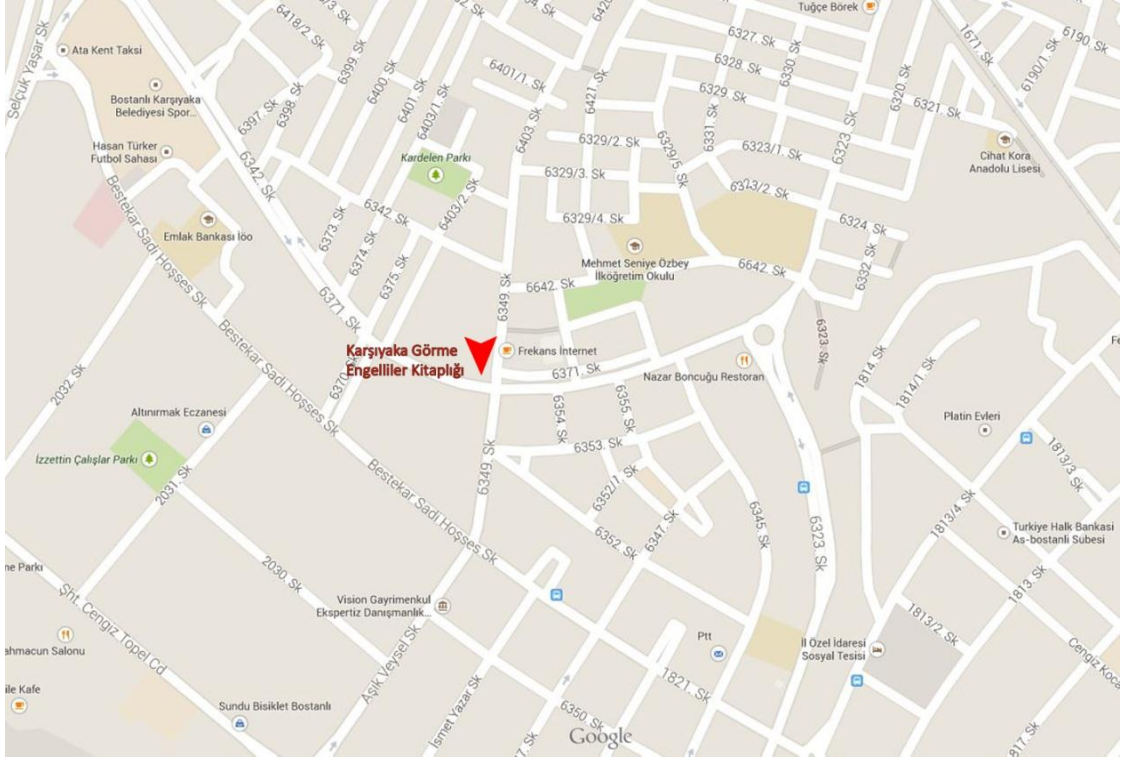

Şekil 4.13 İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi mekansal organizasyon (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

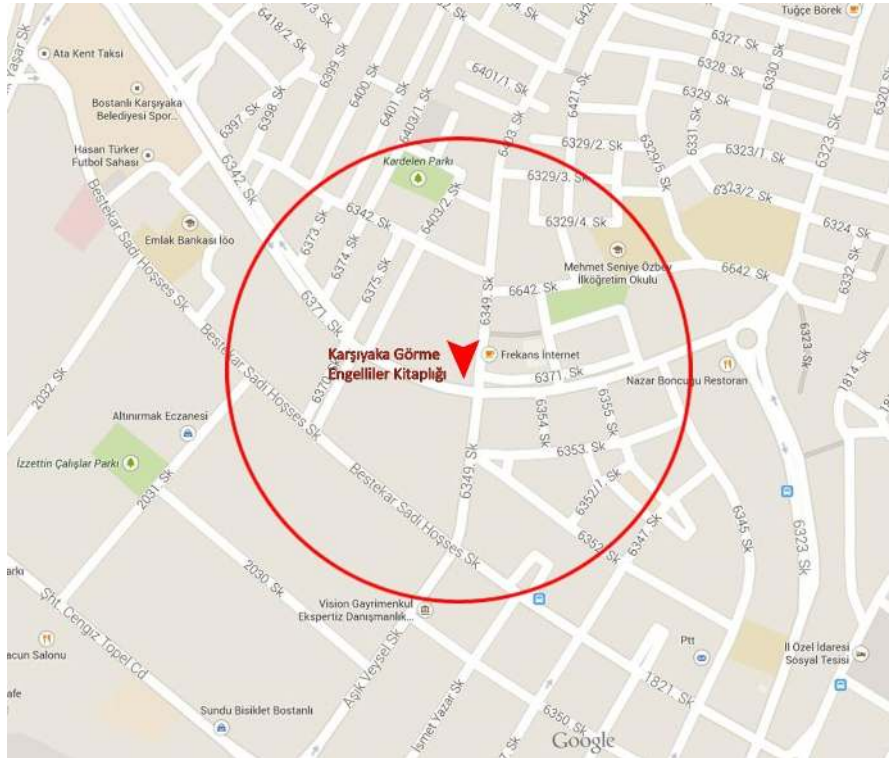
4.2.1.3 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı

İzmir Karşıyaka Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü, görme engellilerin okuma güçlüğüne ortadan kaldırmak ve bilgiye erişim yönündeki bariyerleri yok etmek amacıyla Karşıyaka Görme Engelliler Kütüphanesi'ni 2014 yılında hizmete açmıştır. Kütüphanede, bilgisayar ortamında yazılı materyallerin okunabileceği, kullanıcının kendi belgelerini oluşturabileceği ve oluşturdukları materyallerin Braille çıktısını alabilecekleri teknolojiler mevcuttur. Ses kayıt odası bulunan kitaplıkta sesli kitap üretimi yapılabilmektedir.

İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı İzmir ili, Karşıyaka ilçesinde bulunmakta olup, Caher Dudayev Bulvarı No:171 üzerinde yer almaktadır (Şekil 4.14). Çalışma alanı olan 150 metre çap belirlendiğinde herhangi bir ulaşım sistemine ulaşılamamıştır (Şekil 4.15). Araştırma alanı çapının çeperine bakıldığında, hat güzergahlarında yapılan değişiklik sebebiyle (ESHOT, 2014) araştırma günü itibariyle tespit edilen otobüs durağında çalışan aktif bir hat bulunmamasından dolayı çalışma kapsamına alınmamıştır (ESHOT, 2014). Araştırma alanına ulaşım sisteminden rota belirlenmesine rağmen, beyaz baston kullanan veya kısmi görme engeline sahip bireylerin bağımsız seyir mesafesini aşması sebebiyle araştırma kapsamına dahil edilmemiştir (Şekil 4.16).

Şekil 4.14 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı haritada gösterimi (Harita3, b.t.)

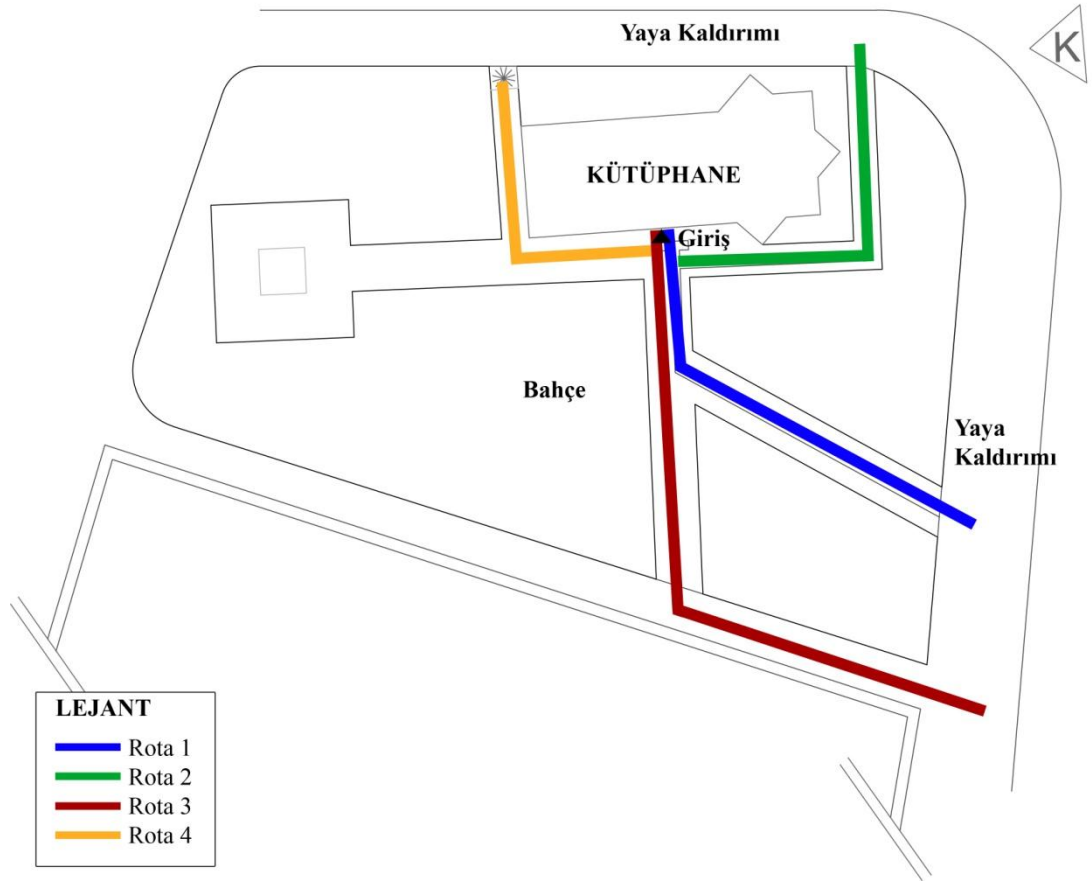

Şekil 4.15 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı araştırma alanı (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

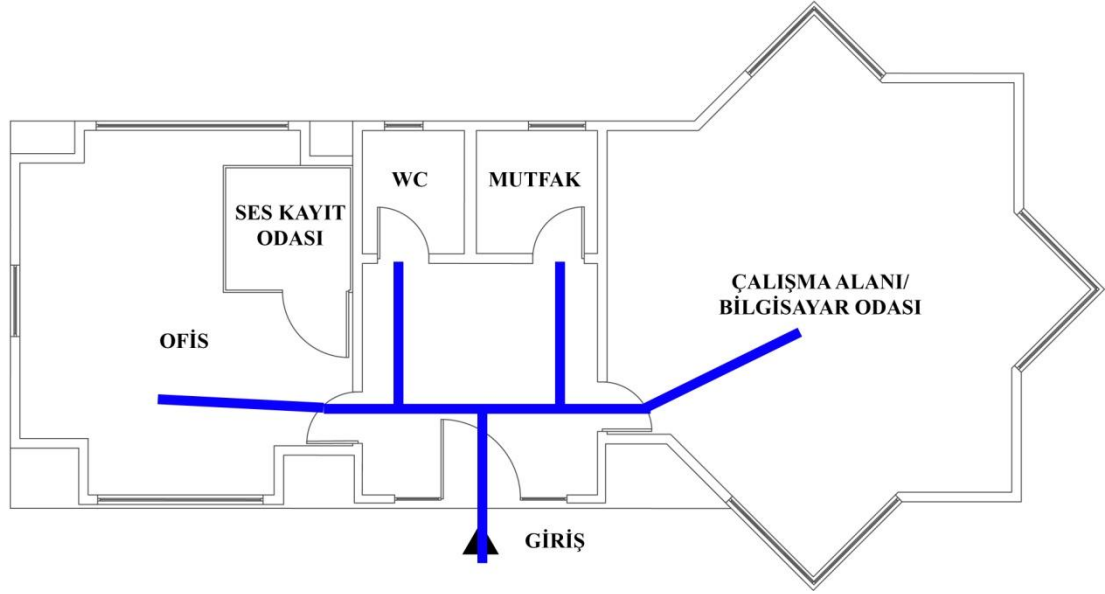
Şekil 4.16 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı olası güzergah (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Yapı, görme engelliler kitaplığı olarak hizmet vermeye başlamadan önce Günkon ve Kılıçoğlu İnşaat Firmaları tarafından satış ofisleri olarak kullanılmakta olup Karşıyaka Belediyesi'ne hibe edilmiştir (Karşıyaka Belediyesi, 2013). İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nda tek bina girişi bulunmaktadır. Caher Dudayev Bulvarı ve Aşık Veysel Sokağı kesişiminde yer alan parselin köşesine yerleşen bir bahçe içerisinde bulunmakta olup, bina ana girişi bahçe içerisinden gerçekleşmektedir (Şekil 4.17). Bulunduğu parseldeki yaya kaldırımlarından binaya 4 farklı erişim rotası belirlenmiştir. Şekil 4.17'de belirtilen Rota 1 ve Rota 2 kılavuz iz ile işaretlenmiştir. Rota 3'te bitişik adada bulunan yapı bloğunun bahçe duvarına paralel olan yürüyüş güzergahı ve bahçe güzergahı arasında döşeme malzemesi farklılık göstermektedir. Rota 4 ise yaya kaldırımı ile bağlantı noktasında ağaç ile engellenmektedir.

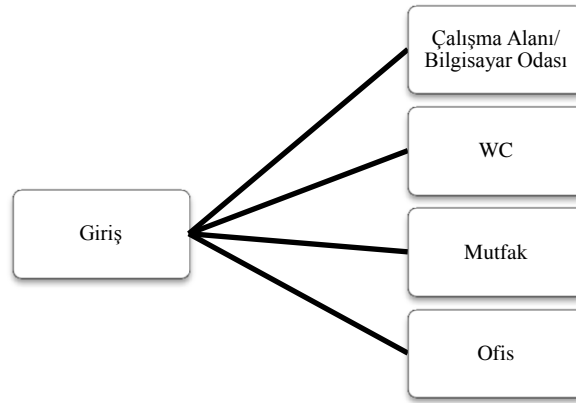

Şekil 4.17 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı binaya erişim (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Binaya giriş yapıldıktan sonra idari ofis, mutfak, tuvalet ve çalışma/bilgisayar alanı gibi alt mekanlara giriş holünden dağılım sağlanmaktadır (Şekil 4.18). Görme engellilere yönelik kütüphanecilik hizmetleri tek mekan içerisinde toplanmaktadır. Binaya girişten itibaren alternatif seyirler ve mekanlar arasındaki geçişler Şekil 4.19'da belirtilmektedir. İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı, tek katlı bir yapı olup çalışma alanı ve bilgisayar alanı ortak kullanıldığı bir oda, idari ofis, ses kayıt odası, mutfak birimleri bulunmaktadır. Yapının metrekaresi yaklaşık 67,2 metrekare olarak hesaplanmış olup, görme engellilere yönelik hizmet veren alan yaklaşık 27,5 metrekareye tekabül etmektedir.

Şekil 4.18 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı plan şeması (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Şekil 4.19 İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı mekansal organizasyon

4.2.2 Gözlemde Kullanılacak Formlar

Görme engellilere yönelik kütüphane binalarında erişilebilirlik standartlarının irdelenmesi için “Bölüm Üç- Erişilebilir Tasarım Standartları ve Görme Engellilere Yönelik Mimari Tasarım İlkeleri” başlığında bahsedilen kriterler ve standartlar üzerinden her bir yapıda uygulanmak üzere açık alanlar ve binalarla ilgili değerlendirme formları oluşturulmuştur. Değerlendirme formları alt başlıklara bölündükten sonra sorgulama maddeleri oluşturulmuştur. Buna göre, aşağıdaki çizelgede erişilebilirlik yönünden her yapıda olmak üzere açık alanlarda ve binalarda kullanılacak sorgulama formlarının alt başlıkları sıralanmıştır (Tablo 4.4).

Değerlendirme formlarının her biri tüm binalar için sorgulandıktan sonra karşılaşılan problemler arasından ön plana çıkanlar ‘4.5 Bulgular ve Değerlendirme’ bölümünde karşılaştırmalı olarak sıralanacaktır.

Tablo 4.4 Açık alanlarda kullanılacak değerlendirme formu içeriği

	Açık Alanlar ile İlgili Erişilebilirlik Formu
1	Yaya Yolları ve Kaldırımlar
2	Yaya Geçitleri
3	Duraklar
4	Rampalar
5	Merdivenler

Tablo 4.5 Binalarda kullanılacak değerlendirme formu içeriği

	Binalar ile İlgili Erişilebilirlik Formu
1	Bina Yakın Çevresi
2	Bina Girişi
3	İç Kapılar
4	Pencereler
5	Bina İçi Yatay Dolaşım
6	Bina İçi Düşey Dolaşım
6.1	Asansör
6.2	Merdivenler
7	Yönlendirme ve İşaretlemeler
8	Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri
9	Tuvaletler
10	Diğer mekansal elemanlar

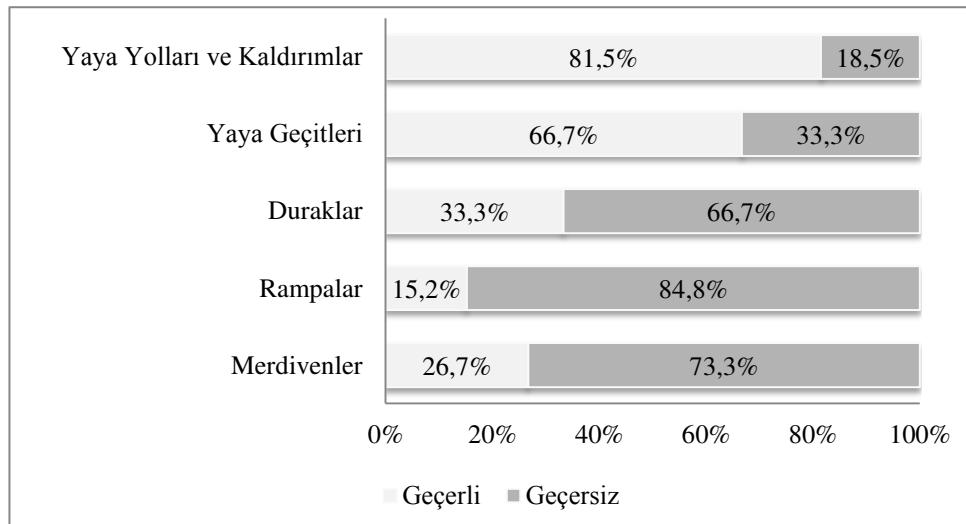
4.3 Toplanan Veriler

Sorguların cevaplandırılması için ‘EVET’, ‘HAYIR’, ‘GEÇERSİZ’ ve ‘UYGULANAMAZ’ şeklinde 4 cevap tanımlanmıştır. ‘EVET’ cevabı sorgulananın erişilebilirlik için engel oluşturmayacağı cevabını belirtmektedir. ‘HAYIR’ cevabı sorgulananın erişilebilirlik için engel oluşturacağı cevabını belirtmektedir. ‘GEÇERSİZ’ cevabı sorunun bu mekanda sorgulanamayacağı ve sorgulanamaması erişilebilirlik için engel oluşturmadığı cevabını belirtmektedir. Bu cevap aynı

zamanda sorgulanan elemanın veya durumun mevcut olmadığını göstermektedir. ‘UYGULANAMAZ’ cevabı sorunun bu mekanda sorgulanamayacağı ve sorgulanamamasının erişilebilirlik için engel oluşturduğu cevabını belirtmektedir. ‘EVET’, ‘HAYIR’ ve ‘UYGULANAMAZ’ cevapları geçerli cevap olarak değerlendirilerek, ‘GEÇERSİZ’ cevaplar erişilebilirlik sorgularının değerlendirilmesinde yok sayılmaktadır.

4.3.1 Açık Alanlarla İlgili Veriler

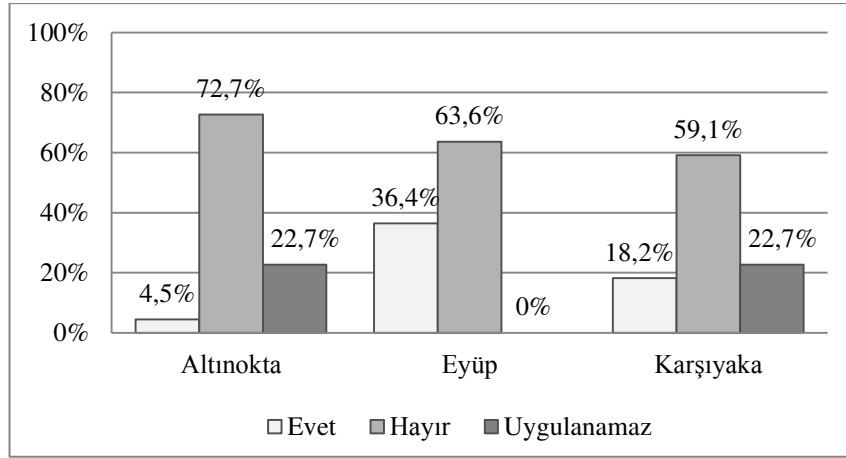
Açık alanlarla ilgili olarak yaya yolları ve kaldırımlarda 27 sorgulama, yaya geçitlerinde 22 sorgulama, duraklarda 12 sorgulama, rampalarda 11 sorgulama ve merdivenlerde 15 sorgulama ile örneklerin erişilebilirlik durumları incelenmiştir. Formun birinci bölümü olan ‘Yaya Yolları ve Kaldırımlar’ %81,5 geçerli ve %18,5 geçersiz cevap bulunmaktadır. Formun ikinci bölümü olan ‘Yaya Geçitleri’ bölümünde %66,7 geçerli ve %33,3 geçersiz cevap bulunmaktadır. Formun üçüncü bölümü olan ‘Duraklar’ bölümünde %33,3 geçerli ve %66,7 geçersiz cevap bulunmaktadır. Formun dördüncü bölümü olan ‘Rampalar’ bölümünde %15,2 geçerli ve %84,8 geçersiz cevap bulunmaktadır. Formun beşinci bölümü olan ‘Merdivenler’ bölümünde ise %26,7 geçerli ve %73,3 geçersiz cevap bulunmaktadır (Şekil 4.20).

Şekil 4.20 Açık alan sorgulamaları geçerli ve geçersiz cevap oranları

4.3.1.1 Yaya Yolları ve Kaldırımlar ile İlgili Veriler

Yaya yolları ve kaldırımlar ile ilgili yapılan araştırmada; Altınokta Körler Kütüphanesi, Eyüp Körler Kütüphanesi ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nda %81,5 geçerli ve %18,5 geçersiz cevap bulunmaktadır. Örneklere dair yapılan sorgulamada yaya kaldırımına bitişik bisiklet yolu, yürüme güzergahına yerleştirilmiş ızgara ve duvara monte edilen veya çıkıntı yapan nesne bulunmaması sebebiyle örneklerde eşit düzeyde geçerlilik oranına rastlanılmıştır. Geçerli cevaplar içerisindeki sorgulama oranlarına bakıldığında, Altınokta Körler Kütüphanesi'nde %4,5 'Evet' cevabı, %72,7 'Hayır' cevabı ve %22,7 'Uygulanamaz' cevabı alınmıştır. Eyüp Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %36,4 'Evet' cevabı ve %63,6 'Hayır' cevabı alınmış olup 'Uygulanamaz' cevabı alınmamıştır. Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'ndaki sorgulamada %18,2 'Evet' cevabı, %59,1 'Hayır' cevabı ve %22,7 'Uygulanamaz' cevabı alınmıştır (Şekil 4.21).

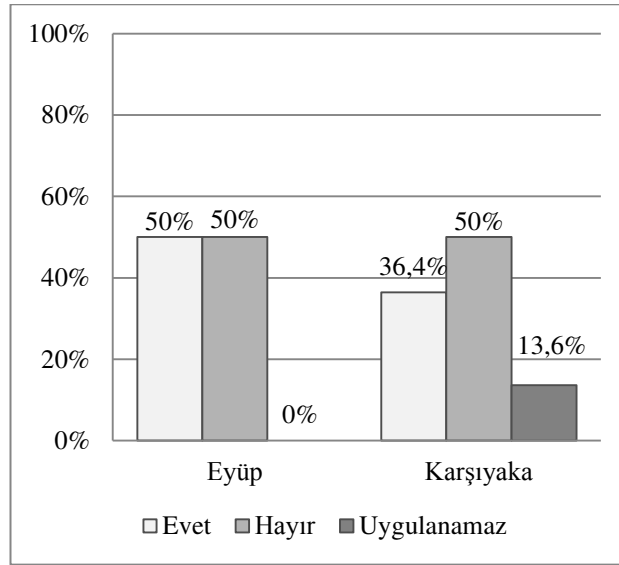

Şekil 4.21 Yaya yolları ve kaldırımlar ile ilgili veriler

Yaya yolu ve kaldırımlara dair 'Hayır' cevabının tüm alanlarda yüksek oranda olması çalışma alanlarında ortak sorunlar olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda, yaya yolları ve kaldırımlarda uygulanması gereken genişlik ve yükseklik standartlarına uyulmadığı; bordür taşları ve kılavuz izlerin belirtilen ölçülerde ve niteliklerde uygulanmadığı görülmektedir. Buna ek olarak, yaya yolu ve kaldırımlar üzerinde bulunan tesisler ile yer ızgarası, mantar gibi elemanların uyarıcılarla işaretlenmediği görülmektedir.

4.3.1.2 Yaya Geçitleri ile İlgili Veriler

Yaya geçitleri ile ilgili yapılan sorgulamada Altınokta Körler Kütüphanesi'nde yürüyüş güzergahının taşıt yolu ile kesişmemesi sebebiyle geçerli cevap bulunmamaktadır. Eyüp Körler Kütüphanesi'nde ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nda yapılan sorgulamada ise %100 geçerli cevap bulunmaktadır. Eyüp Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %50 'Evet' cevabı ve %50 'Hayır' cevabı alınmış olup 'Uygulanamaz' cevabı alınmamıştır. Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'ndaki sorgulamada ise %36,4 'Evet' cevabı, %50 'Hayır' cevabı ve %13,6 'Uygulanamaz' cevabı alınmıştır (Şekil 4.22).

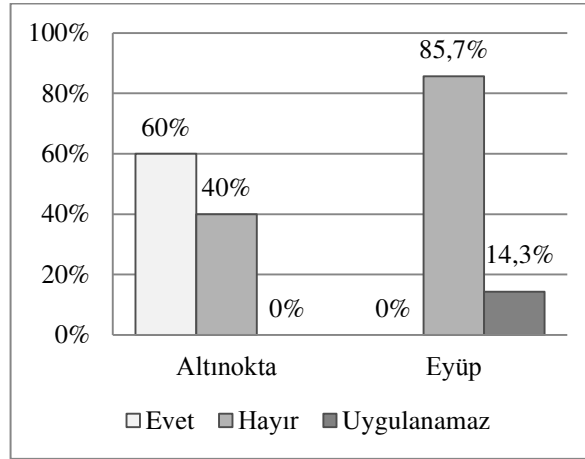

Şekil 4.22 Yaya geçitleri ile ilgili veriler

Yapılan sorgulamada 'Hayır' cevabının iki örnekte de eşit oranda olmasının sebebi, yaya geçitlerinde bulunan rampaların gerekli nitel ve nicel özellikleri karşılamaması, geçişlerde uygun yer işaretlerinin uygulanmaması ve aynı zamanda geçiş yolu üzerinde mantar gibi nesnelerin bulunmasıdır. Bunun yanında, ışık kontrollü yaya geçitlerinde butonlu, ışıklı ve sesli trafik işaretlerinin yeterli ve doğru şekilde kullanılmadığı, kavşak kollarında ve yaya geçitlerinde metal yaya korkuluklarının bulunmadığı görülmektedir.

4.3.1.3 Duraklar ile İlgili Veriler

Duraklar ile ilgili yapılan sorgulamada Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı araştırma alanı içerisinde herhangi bir toplu taşıma noktasına rastlanılmadığı için geçerli cevap bulunmamaktadır. Altınokta Körler Kütüphanesi'nde yapılan sorgulamada %33,3 geçerli ve %66,7 geçersiz cevap bulunurken, Eyüp Körler Kütüphanesi'nde %40 geçerli ve %60 geçersiz cevap bulunmaktadır. Altınokta Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %60 'Evet' cevabı ve %40 'Hayır' cevabı alınmış olup 'Uygulanamaz' cevabı alınmamıştır. Eyüp Körler Kütüphanesi'nde duraklar ile ilgili yapılan sorgulamada %85,7 'Hayır' cevabı ve %14,3 'Uygulanamaz' cevabı alınmış olup 'Evet' cevabı alınmamıştır (Şekil 4.23).

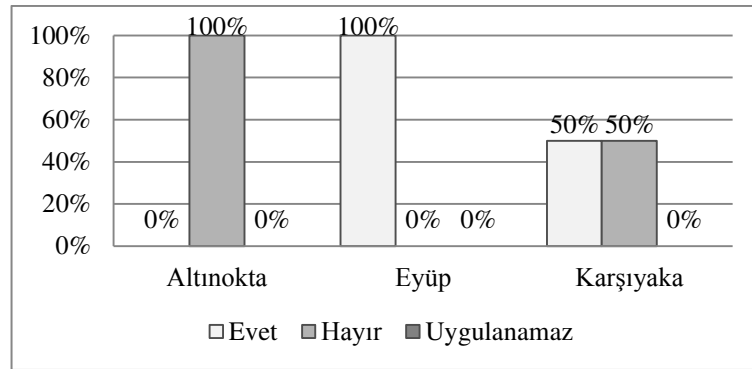

Şekil 4.23 Duraklar ile ilgili veriler

Duraklar ile ilgili yapılan sorgulamada örnekler arasında ortak probleme rastlanılmamaktadır. Altınokta örneğinde istasyon durağının belirli bir mesafeden görülmemesi ve vagon iniş-biniş noktasının uyarıcı yüzeylerle belirtilmemesi sorgulamadaki nitelikleri karşılamadığını göstermektedir. Eyüp örneğinde ise durakların yeri, duraklarda bulunan ilan, reklam ve bilgilendirme tabelaları, otobüs durağındaki seyir için gerekli olan sesli ve kabartma uyarılar ile bilgilendirme sistemleri, kılavuz iz ve transfer alanı, bilgilendirme panoları, şeffaf/saydam yüzeylerin işaretlenmesi ile ilgili konularda sorguların gerektirdiği nitelikleri karşılamadığı görülmektedir.

4.3.1.4 Rampalar ile İlgili Veriler

Rampalar ile ilgili yapılan araştırmalarda, 90° ve 180° dönüşlü, 10 metreden daha uzun veya 20 cm yüksekliği geçen rampa bulunmaması sebebiyle ilgili rampa ve küpeşte sorgularına geçerli cevap alınamamıştır. Altınokta Körler Kütüphanesi'nde %9 geçerli ve %91 geçersiz cevap, Eyüp Körler Kütüphanesi'nde ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nda ise %18 geçerli ve %82 geçersiz cevap bulunmaktadır. Geçerli cevaplar içerisinde, Altınokta Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %100 'Hayır' cevabı alınmış olup 'Evet' ve 'Uygulanamaz' cevapları alınmamıştır. Eyüp Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %100 'Evet' cevabı alınmış olup 'Hayır' ve 'Uygulanamaz' cevapları alınmamıştır. Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'ndaki sorgulamada %50 'Evet' cevabı, %50 'Hayır' cevabı alınmış olup 'Uygulanamaz' cevabı alınmamıştır (Şekil 4.24).

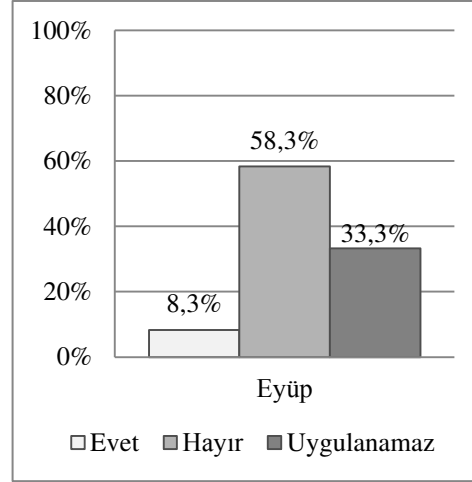
Şekil 4.24 Rampalar ile ilgili veriler

Rampalar başlığı altında yapılan sorgulamada geçersiz cevap oranının yüksek olması sebebiyle yalnızca iki sorgulamada geçerli cevap alınabilmektedir. Kaldırım kenarındaki bordür rampası eğimi ve rampa genişliğini kapsayan geçerli sorgulamalarda Altınokta örneğinin gereklilikleri karşılamadığı; Eyüp örneğinde ise iki sorgunun da gereklilikleri karşıladığı görülmektedir.

4.3.1.5 Merdivenler ile İlgili Veriler

Yapılan sorgulamada açık alanlarda Altınokta Körler Kütüphanesi'nde ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nda merdivene rastlanılmadığı için geçerli

cevap bulunmamaktadır. Eyüp Körler Kütüphanesi'nde merdivenler ile ilgili yapılan sorgulamada ise %80 geçerli cevap ve %20 geçersiz cevap bulunmaktadır. Eyüp Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %8,3 'Evet' cevabı, %58,3 'Hayır' cevabı ve %33,3 'Uygulanamaz' cevabı alınmıştır (Şekil 4.25).

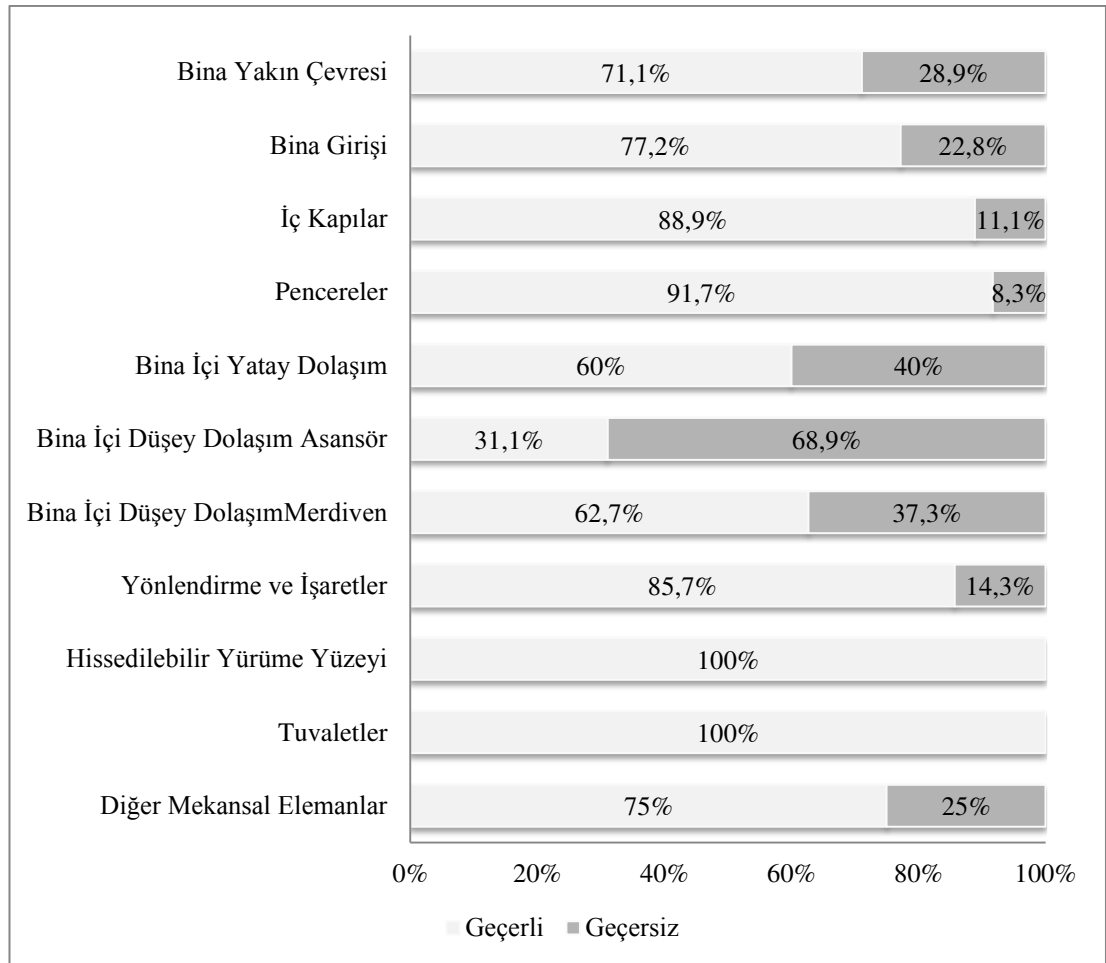
Şekil 4.25 Merdivenler ile ilgili veriler

Yapılan sorgulama sonucunda, Eyüp örneğinde bulunan merdivende rıht yüksekliği ve basamak genişliği formülünün uygulanmadığı, basamakların farklı renklerle işaretlenmediği ve basamak ucunda kaymaz şeritlerin bulunmadığı, merdiven başlangıç ve bitişinin renk ve doku bakımından farklılaştırılmadığı; merdiven korkuluk ve küpeşterlerinin bulunmadığı görülmektedir.

4.3.2 Binalarla İlgili Veriler

Binalar ile ilgili araştırmada bina yakın çevresinde 15 sorgulama, bina girişinde 19 sorgulama, iç kapılarda 9 sorgulama, pencerelerde 8 sorgulama, bina içi yatay dolaşımda 10 sorgulama, asansörlerde 15 sorgulama ve merdivenlerde 15 sorgulama olmak üzere bina içi düşey dolaşımda toplam 30 sorgulama, yönlendirme ve işaretlemelerde 14 sorgulama, hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretlerinde 5 sorgulama, tuvaletlerde 6 sorgulama ve diğer mekansal elemanlarda 4 sorgulama ile örneklerin erişilebilirlik durumları incelenmiştir. Formun birinci bölümü olan 'Bina Yakın Çevresi'nde %71,1 geçerli ve %28,9 geçersiz cevap bulunmaktadır. Formun

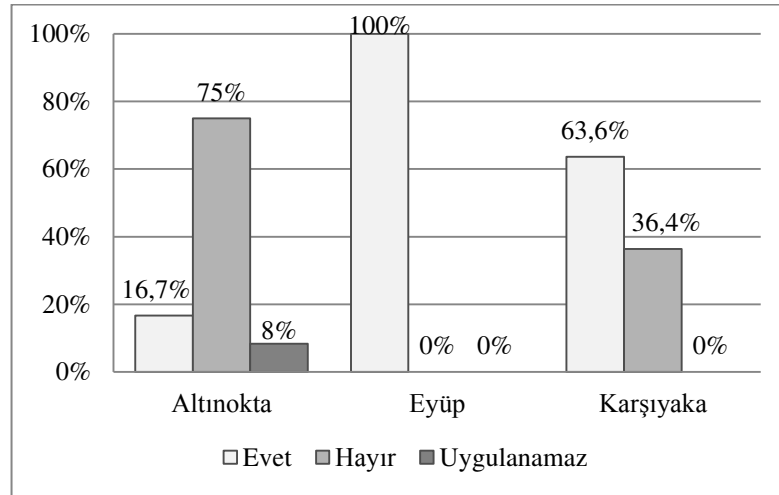
ikinci bölümü olan ‘Bina Girişi’nde %77,2 geçerli ve %22,8 geçersiz cevap bulunmaktadır. Formun üçüncü bölümü olan ‘İç Kapılar’da %88,9 geçerli ve %11,1 geçersiz cevap bulunmaktadır. Formun dördüncü bölümü olan ‘Pencereler’de %91,7 geçerli ve %8,3 geçersiz cevap bulunmaktadır. Formun beşinci bölümü olan ‘Bina İçi Yatay Dolaşım’da %60 geçerli ve %40 geçersiz cevap bulunmaktadır. Formun altıncı bölümü olan ‘Bina İçi Düşey Dolaşım’da Asansörler alt başlığında %31,1 geçerli ve %68,9 geçersiz cevap; ‘Merdivenler’ alt başlığında ise %62,7 geçerli ve %37,3 geçersiz cevap bulunmaktadır. Formun yedinci bölümü olan ‘Yönlendirme ve İşaretlemeler’inde %85,7 geçerli ve %14,3 geçersiz cevap bulunmaktadır. Formun sekizinci bölümü olan ‘Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri’nde ve Formun dokuzuncu bölümü olan ‘Tuvaletler’de ise %100 geçerli cevap bulunmaktadır. Formun onuncu bölümü olan ‘Diğer Mekansal Elemanlar’da %75 geçerli ve %25 geçersiz cevap bulunmaktadır (Şekil 4.26).

Şekil 4.26 Bina sorgulamaları geçerli ve geçersiz cevap oranları

4.3.2.1 Bina Yakın Çevresi ile İlgili Veriler

Bina yakın çevresi ile ilgili yapılan sorgulamada, Altınokta Körler Kütüphanesi'nde %80 geçerli ve %20 geçersiz cevap; Eyüp Körler Kütüphanesi'nde %60 geçerli ve %40 geçersiz cevap ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nda ise %73,3 geçerli ve %26,7 geçersiz cevap bulunmaktadır. Geçerli cevaplar içerisinde, Altınokta Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %16,7 'Evet' cevabı, %75 'Hayır' cevabı ve %8,3 'Uygulanamaz' cevabı alınmıştır. Eyüp Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %100 'Evet' cevabı alınmış olup 'Hayır' ve 'Uygulanamaz' cevabı alınmamıştır. Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'ndaki sorgulamada %63,6 'Evet' cevabı ve %36,4 'Hayır' cevabı alınmış olup 'Uygulanamaz' cevabı alınmamıştır (Şekil 4.27).

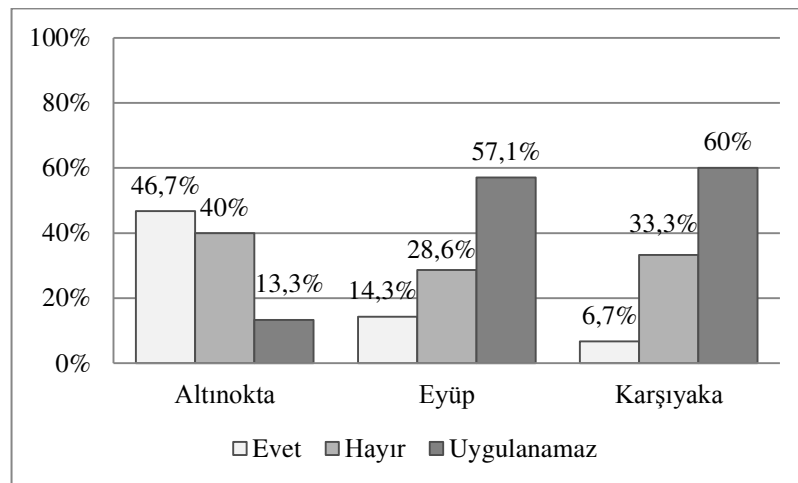
Şekil 4.27 Bina yakın çevresi ile ilgili veriler

Bina yakın çevresine dair yapılan sorgulamada örneklerde aynı cevap alınan ortak sorgu bulunmamaktadır. Tüm örnekler bina yakın çevresine dair farklı özellikler sergilemektedir. Altınokta örneğinde yüksek oranda 'Hayır' cevabı alınmasında binaya ulaşılabilir güzergah sağlanmaması, binaya engelsiz erişimin bulunmaması, binaya erişimdeki kot farklarının rampayla çözülmemesi, binaya ulaşan yol üzerinde tehlike yaratacak nesnelerin bulunması ve bunların işaretlenmemesi gibi sorgulamalar rol oynamaktadır. Eyüp örneğinde ise sorgulamalar gereklilikleri yerine getirdiği için bina yakın çevresinin tamamında 'Evet' cevabı alınmıştır. Karşıyaka

örneğinde yolcu indirme-bindirme noktalarından erişilebilir bir güzergah sağlanmaması, bina girişinde bulunan alternatif girişlerin işaretlenmemesi ve yol üzerinde bulunan tehlike yaratacak nesnelerin gerekli şekilde işaretlenmemesi sorgulamadaki ‘Hayır’ yüzdesini oluşturmaktadır.

4.3.2.2 Bina Girişi ile İlgili Veriler

Bina girişi ile ilgili yapılan sorgulamada, Altınokta Körler Kütüphanesi’nde ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı’nda %78,9 geçerli ve %21,1 geçersiz cevap bulunurken, Eyüp Körler Kütüphanesi’nde %73,7 geçerli ve %26,3 geçersiz cevap bulunmaktadır. Örneklerde bina inşaat sınırının yaya yoluyla sınır teşkil etmemesi, yaya kaldırımından binaya doğrudan giriş olmaması, 6-13 mm arasında seviye farklılığı olmaması ve yürüme güzergahında ızgara bulunmaması yapılan sorgulamalardaki ortak geçersiz cevapları oluşturmaktadır. Geçerli cevaplara bakıldığında, Altınokta Körler Kütüphanesi’ndeki sorgulamada %46,7 ‘Evet’ cevabı, %40 ‘Hayır’ cevabı ve %13,3 ‘Uygulanamaz’ cevabı alınmıştır. Eyüp Körler Kütüphanesi’ndeki sorgulamada %14,3 ‘Evet’ cevabı, %28,6 ‘Hayır’ cevabı alınmış ve %57,1 ‘Uygulanamaz’ cevabı alınmıştır. Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı’ndaki sorgulamada %6,7 ‘Evet’ cevabı, %33,3 ‘Hayır’ cevabı ve %60 ‘Uygulanamaz’ cevabı alınmıştır (Şekil 4.28).

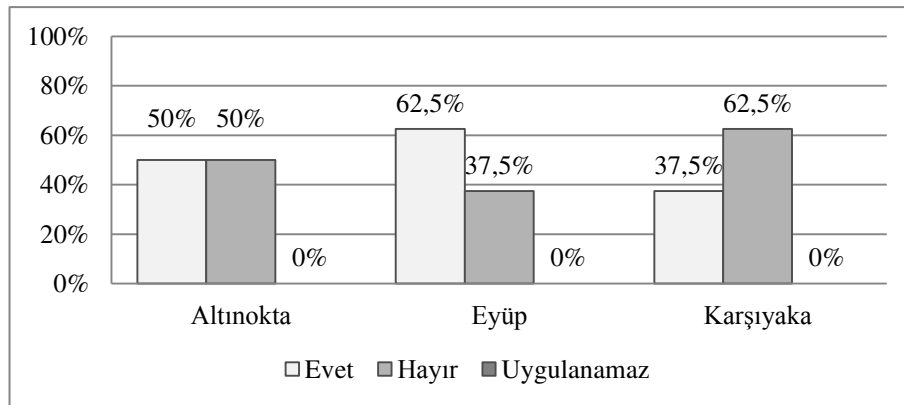

Şekil 4.28 Bina girişi ile ilgili veriler

Bina girişine dair yapılan sorgulamada, Eyüp ve Karşıyaka örneklerindeki cevaplar arasında benzer oranlar sergilendiği görülürken, Altınokta örneğinde ‘Evet’ cevap oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Altınokta örneğinde, bina girişinde bulunan rampanın sorgulamadaki gereksinimleri karşılamaması ‘Hayır’ cevaplarının oranını oluşturmaktadır. Diğer örneklerde ise ‘Uygulanamaz’ cevabının yüksek oranda olması bina girişinde bulunan kot farklılıklarının rampa ile çözümlenmemesi sebebiyle ilgili niteliklerin örneklerde sorgulanamamasından kaynaklanmaktadır. Örneklerde ortak cevap alınan tek sorgulama, bina girişinde yaya yolundan farklı dokuda bir zemin oluşturma sorusu olup tüm örneklerde ‘Hayır’ cevabı alınmıştır.

4.3.2.3 İç Kapılar ile İlgili Veriler

İç kapılar ile ilgili yapılan araştırmalarda Altınokta Körler Kütüphanesi, Eyüp Körler Kütüphanesi ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı’nda %88,9 geçerli ve %11,1 geçersiz cevap bulunmaktadır. Çalışma alanlarının hiçbirinde cam kapı bulunmaması sebebiyle ilgili sorgulamalarda geçerli cevap alınamadığından eşit geçersizlik oranına rastlanılmıştır. Altınokta Körler Kütüphanesi’ndeki sorgulamada %50 ‘Evet’ cevabı ve %50 ‘Hayır’ cevabı alınmış olup ‘Uygulanamaz’ cevabı alınmamıştır. Eyüp Körler Kütüphanesi’ndeki sorgulamada %62,5 ‘Evet’ cevabı ve %37,5 ‘Hayır’ cevabı alınmış olup ‘Uygulanamaz’ cevabı alınmamıştır. Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı’ndaki sorgulamada %37,5 ‘Evet’ cevabı ve %62,5 ‘Hayır’ cevabı alınmış olup ‘Uygulanamaz’ cevabı alınmamıştır (Şekil 4.29).

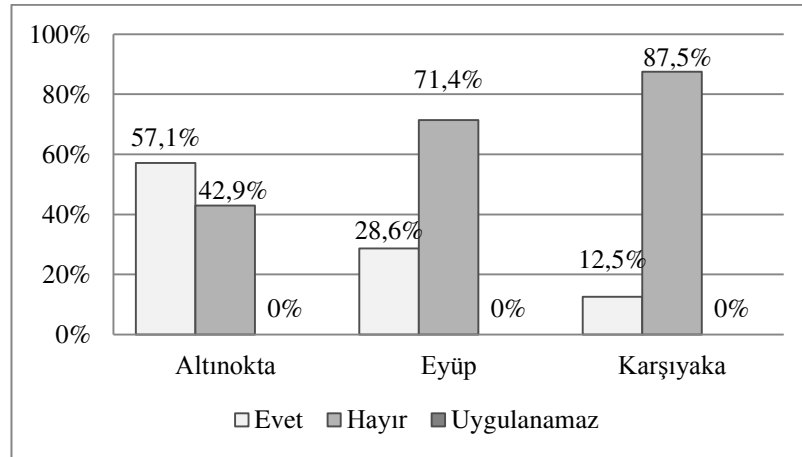

Şekil 4.29 İç kapılar ile ilgili veriler

İç kapılar ile ilgili yapılan sorgulamada tüm örneklerde ortak olarak kapı genişliklerinin gereksinimleri karşılamadığı; kapılarda eşik bulunduğu ve kapı üzerinde çarpma yüksekliğinde koruyucu plaka bulunmadığı tespit edilmiştir. Karşıyaka örneği dışında kapı üzerinde mekan tanımlayıcı kabartma bilgilendirme panosunun bulunmadığı; Karşıyaka örneğinde bulunmasına rağmen doğru şekilde uygulanmadığı görülmektedir.

4.3.2.4 Pencerelele ile İlgili Veriler

Pencereler ile ilgili yapılan araştırmada Altınokta Körler Kütüphanesi ve Eyüp Körler Kütüphanesi'nde vasistas pencere bulunmaması sebebiyle ilgili sorulardan geçerli cevap alınamadığı için eşit oranda olmak üzere %87,5 geçerli ve %12,5 geçersiz cevap bulunmaktadır. Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nda ise %100 geçerli cevap alınmıştır. Altınokta Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %57,1 'Evet' cevabı ve %42,9 'Hayır' cevabı alınmış olup 'Uygulanamaz' cevabı alınmamıştır. Eyüp Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %28,6 'Evet' cevabı ve %71,4 'Hayır' cevabı alınmış olup 'Uygulanamaz' cevabı alınmamıştır. Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'ndaki sorgulamada %12,5 'Evet' cevabı ve %87,5 'Hayır' cevabı alınmış olup 'Uygulanamaz' cevabı alınmamıştır (Şekil 4.30).

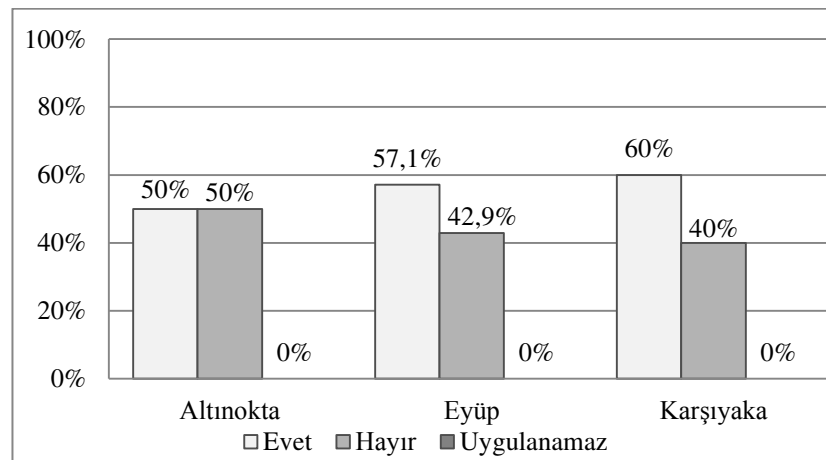
Şekil 4.30 Pencerelele ile ilgili veriler

Pencerelere dair yapılan sorgulamada, Altınokta örneğinin 'Evet' cevap oranının diğer örneklere nazaran daha yüksek olduğu görülmektedir. Altınokta örneğinde

pencerelerin göz kamaştırıcı ışığa maruz kalmayacak şekilde olması, oturma pozisyonunda göz seviyesine gelecek şekilde pencere bulunmaması ve ispanyoletlerin yüksekliğinin gereksinimleri karşılması bu örnekteki yüksek ‘Evet’ cevabı oranına karşılık gelmektedir. Eyüp ve Karşıyaka örneklerinde ise bahsi geçen sorgulamalara ‘Hayır’ cevabı alınmasındaki değişkenlerdir. Tüm örneklerde pencere camlarının kırılmaz özellikte olmayışı ve parapetin iç kısmında korkuluk bulunmaması ise ortak sorunlar olarak görülmektedir. Karşıyaka örneğinde ise vasistas pencere bulunması ve bu pencere tipi için gerekli önlemlerin alınmaması sorgulamalarda en yüksek oranda ‘Hayır’ cevabı alınmasına neden olmaktadır.

4.3.2.5 Bina İçi Yatay Dolaşım ile İlgili Veriler

Bina içi yatay dolaşım ile ilgili yapılan sorgulamada Altınokta Körler Kütüphanesi’nde %60 geçerli ve %40 geçersiz cevap; Eyüp Körler Kütüphanesi’nde %70 geçerli ve %30 geçersiz cevap ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı’nda ise %50 geçerli ve %50 geçersiz cevap bulunmaktadır. Altınokta Körler Kütüphanesi’ndeki sorgulamada %50 ‘Evet’ cevabı ve %50 ‘Hayır’ cevabı alınmış olup ‘Uygulanamaz’ cevabı alınmamıştır. Eyüp Körler Kütüphanesi’ndeki sorgulamada %57,1 ‘Evet’ cevabı ve %42,9 ‘Hayır’ cevabı alınmış olup ‘Uygulanamaz’ cevabı alınmamıştır. Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı’ndaki sorgulamada ise %60 ‘Evet’ cevabı ve %40 ‘Hayır’ cevabı alınmış olup ‘Uygulanamaz’ cevabı alınmamıştır (Şekil 4.31).

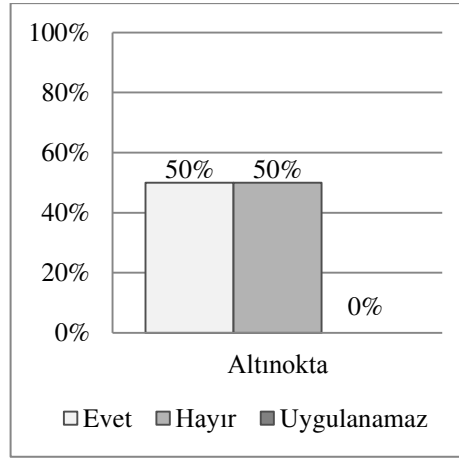

Şekil 4.31 Bina içi yatay dolaşım ile ilgili veriler

Yapılan sorgulamalarda bina içi yatay dolaşımında tüm örneklerde koridor genişlikleri ve yükseklikleri gereksinimleri karşılamasına rağmen, sirkülasyon alanlarında girinti ve çıkıntıların bulunduğu ve gerekli önlemlerin alınmadığı görülmektedir. Bunun yanında örneklerin hiçbirinde sirkülasyon alanlarında tutunma barı bulunmaması ortak problemler arasında yer almaktadır.

4.3.2.6 Bina İçi Düşey Dolaşım ile İlgili Veriler

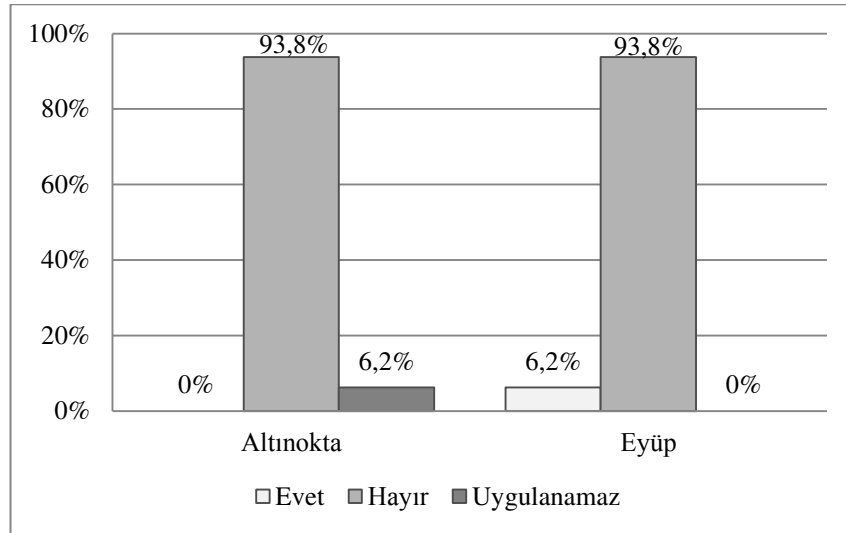
Bina içi düşey dolaşım başlığı altında asansör ile ilgili yapılan sorgulamada Eyüp Körler Kütüphanesi ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nda asansör bulunmaması sebebiyle geçerli cevap alınamamıştır. Altınokta Körler Kütüphanesi'nde ise %93,3 geçerli cevap ve %6,7 geçersiz cevap bulunmaktadır. Altınokta Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %64,3 'Evet' cevabı ve %35,7 'Hayır' cevabı alınmış olup 'Uygulanamaz' cevabı alınmamıştır (Şekil 4.32).

Şekil 4.32 Bina içi düşey dolaşımında asansör ile ilgili veriler

Altınokta örneğinde asansörler ile ilgili yapılan sorgulamada ilgili tüm elemanların bulunmasına rağmen gerekli niteliklerin tamamını taşımadığı görülmektedir. Asansör kabiniinde çağırmaya ilişkin işitsel ve görsel sinyallerin bulunmaması, katları belirten ya da kabin durduğunda harekete geçen bir ses sisteminin olmamasının yanı sıra, kontrol panelinin konumu ve kabartma bilgilendirmelerinin gerekli nitelikleri taşımaması 'Hayır' cevabı alınan sorguların sebebi olarak tespit edilmiştir.

Bina içi düşey dolaşım başlığı altında merdiven ile ilgili yapılan sorgulamada Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nın tek katlı bir bina olması sebebiyle geçerli cevap bulunmamaktadır. Altınokta Körler Kütüphanesi ve Eyüp Körler Kütüphanesi'nde merdiven ile ilgili yapılan sorgulamada rıht yüksekliğinin eğimli olmaması sebebiyle ilgili sorgulamadan geçerli cevap alınamadığı için %94,1 geçerli ve %5,9 geçersiz olmak üzere eşit oranda cevap bulunmaktadır. Altınokta Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %93,75 'Hayır' cevabı ve %6,25 'Uygulanamaz' cevabı alınmış olup 'Evet' cevabı alınamamıştır. Eyüp Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %6,25 'Evet' cevabı ve %93,75 'Hayır' cevabı alınmış olup 'Uygulanamaz' cevabı alınmamıştır (Şekil 4.33).

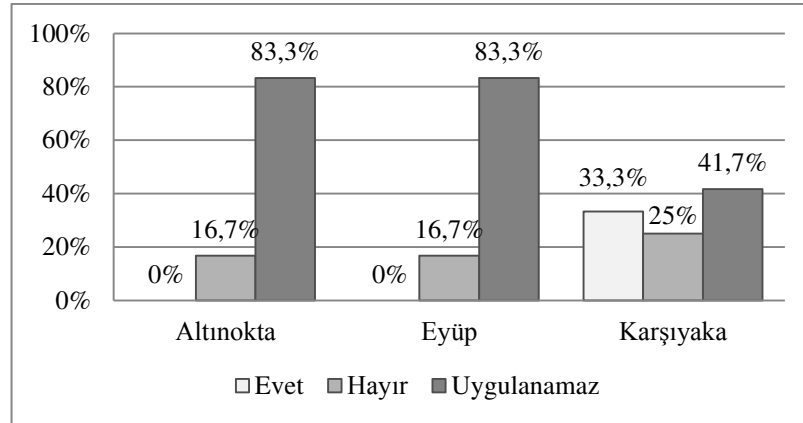

Şekil 4.33 Bina içi düşey dolaşımda merdiven ile ilgili veriler

Merdivenler ile ilgili Altınokta ve Eyüp örneklerinde merdivenlerin yürüyüş güzergahına dik olarak yerleştirilmemesi ve bu durumda merdiven başlangıcının uygun malzeme ve donanıyla belirtilmemesi, rıht yüksekliği ve basamak genişliği formülünün uygulanmaması, basamakların aynı derinlikte ve yükseklikte olmaması, basamak ucunda kaymaz şeritler bulunmaması, merdivenin renklerle uygun şekilde işaretlenmemesi, sahanlıkların mevcut olmaması, merdiven başlangıç ve bitişinin hissedilebilir yüzeylerle işaretlenmemesi, merdivenin her iki tarafında da tırabzan bulunmaması ve tırabzanların kesintisiz şekilde tüm merdiven boyunca devam etmemesi 'Hayır' cevabı oranlarını etkileyen ortak sorunlardır.

4.3.2.7 Yönlendirme ve İşaretlemeler ile İlgili Veriler

Yönlendirme ve işaretlemeler ile ilgili yapılan araştırmada; Altınokta Körler Kütüphanesi, Eyüp Körler Kütüphanesi ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nda %85,7 geçerli ve %14,3 geçersiz cevap bulunmaktadır. Örneklere dair yapılan sorgulamada yön belirten işaret levhalarının ve hissedilebilir bilgilendirme işaretlerinin bulunmaması sebebiyle örneklerde eşit düzeyde geçerlilik oranına rastlanılmıştır. Altınokta Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %16,7 'Hayır' cevabı ve %83,3 'Uygulanamaz' cevabı alınmış olup 'Evet' cevabı alınmamıştır. Eyüp Körler Kütüphanesi'ndeki sorgulamada %16,7 'Hayır' cevabı ve %83,3 'Uygulanamaz' cevabı alınmış olup 'Evet' cevabı alınmamıştır. Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'ndaki sorgulamada %33,3 'Evet' cevabı, %25 'Hayır' cevabı ve %41,7 'Uygulanamaz' cevabı alınmıştır (Şekil 4.34).

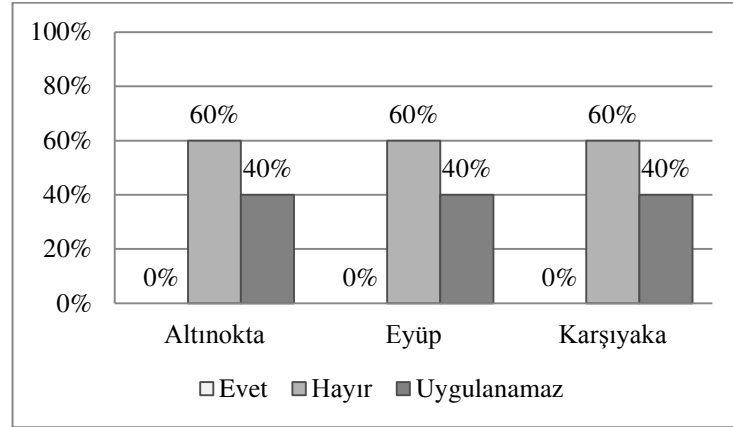

Şekil 4.34 Yönlendirme ve işaretlemeler ile ilgili veriler

Yönlendirme ve işaretlemeler ile ilgili yapılan sorgulamada Altınokta ve Eyüp örneklerinde aynı oranlarda cevap alınmıştır. Binanın yapısı, şekli ve planı hakkında bilgi veren hissedilebilir sistemlerin bulunmaması ve ilgili sorular ile mekanların belirtilmesinde kullanılması gereken kabartma bilgilendirme panolarının mevcut olmaması ve buna bağlı sorguların 'Uygulanamaz' cevabı almasından ortaya çıkmaktadır. Karşıyaka örneğinde ise kabartma bilgilendirme panoları mevcut olmasına rağmen, kabartma sistemlerin ve Braille yazıların gerekli nitelikleri taşınamaması sebebiyle cevap oranlar değişiklik göstermektedir.

4.3.2.8 Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri ile İlgili Veriler

Hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleri ile ilgili yapılan sorgulamada Altınokta Körler Kütüphanesi, Eyüp Körler Kütüphanesi ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nda eşit olmak üzere %100 geçerli cevap bulunmaktadır. Tüm örneklerde yapılan sorgulamalar sonucunda %60 'Hayır' cevabı ve %40 'Uygulanamaz' cevabı alınmış olup 'Evet' cevabı alınmamıştır (Şekil 4.35).

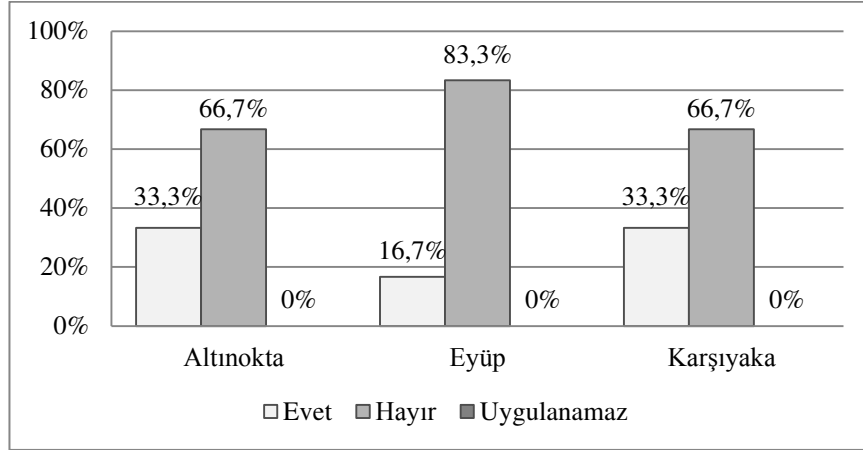
Şekil 4.35 Hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleri ile ilgili veriler

Hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleriyle ilgili yapılan sorgulamalarda tüm örneklerden aynı cevaplar alınmıştır. Bu kapsamda, hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretlerinin genişliğinin standartlarla uygun olmaması; meydan, geniş yaya kaldırımları ve geniş/büyük hollerde yürüme şeridinin bulunmaması yürüme yüzeyi işaretleriyle ilgili ortak problemlerdir. Bunun yanında, birbirine dik kesişen sokakların köşesinde cadde adını ve cadde üzerindeki numaraları içeren nesneye de örneklerin hiçbirinde rastlanılmamıştır.

4.3.2.9 Tuvaletler ile İlgili Veriler

Tuvaletler ile ilgili yapılan sorgulamada Altınokta Körler Kütüphanesi, Eyüp Körler Kütüphanesi ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nda eşit olmak üzere %100 geçerli cevap bulunmaktadır. Altınokta Körler Kütüphanesi ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı'nda sorgulamada %33,3 'Evet' cevabı ve %66,7 'Hayır'

cevabı alınmış olup ‘Uygulanamaz’ cevabı alınmamıştır. Eyüp Körler Kütüphanesi’nde yapılan sorgulamada ise %16,7 ‘Evet’ cevabı ve %83,3 ‘Hayır’ cevabı alınmış olup ‘Uygulanamaz’ cevabı alınmamıştır (Şekil 4.36).

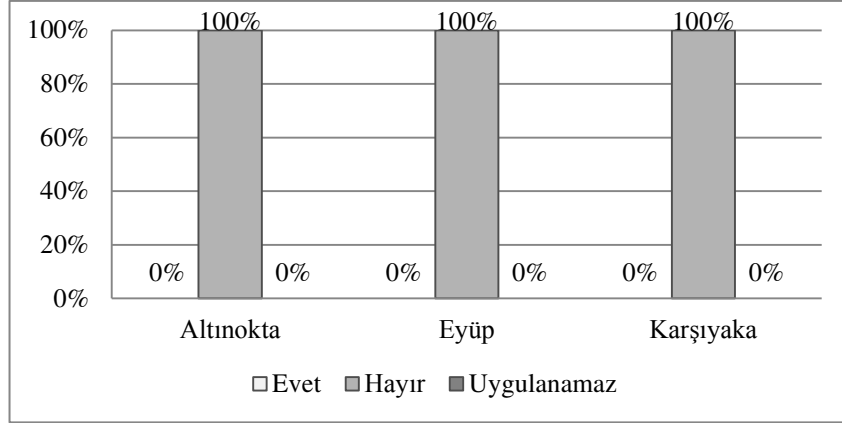

Şekil 4.36 Tuvaletler ile ilgili veriler

Tuvaletlerle ilgili yapılan sorgulamada Altınokta ve Karşıyaka örneklerinde aynı cevaplar alınmış olup, Karşıyaka örneği bir sorgulama ile değişiklik göstermektedir. Tüm örneklerde binalarda engelli kullanımına ve gereksinimlerine uygun mevcut bir tuvalet bulunmaması, tuvalet kabinlerindeki araç gereçler sabit olmaması ve tuvalet kabini içerisinde tutunma barları ve askı bulunmaması örnekler arasındaki ‘Hayır’ cevabı alınan ortak problemlerdir.

4.3.2.10 Diğer Mekansal Elemanlar ile İlgili Veriler

Diğer mekansal elemanlar ile ilgili yapılan araştırmada; Altınokta Körler Kütüphanesi, Eyüp Körler Kütüphanesi ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı’nda %75 geçerli ve %25 geçersiz cevap bulunmaktadır. Örneklerle ilgili yapılan sorgulamada aydınlatma elemanlarıyla yapılan sorunun geçersiz olması sebebiyle örneklerde eşit düzeyde geçerlilik oranına rastlanılmıştır. Geçerli cevaplar içerisinde örneklerle ilgili yapılan sorgulamaların tamamında %100 ‘Hayır’ cevabı alınmış olup ‘Evet’ ve ‘Uygulanamaz’ cevabı alınmamıştır (Şekil 4.37).

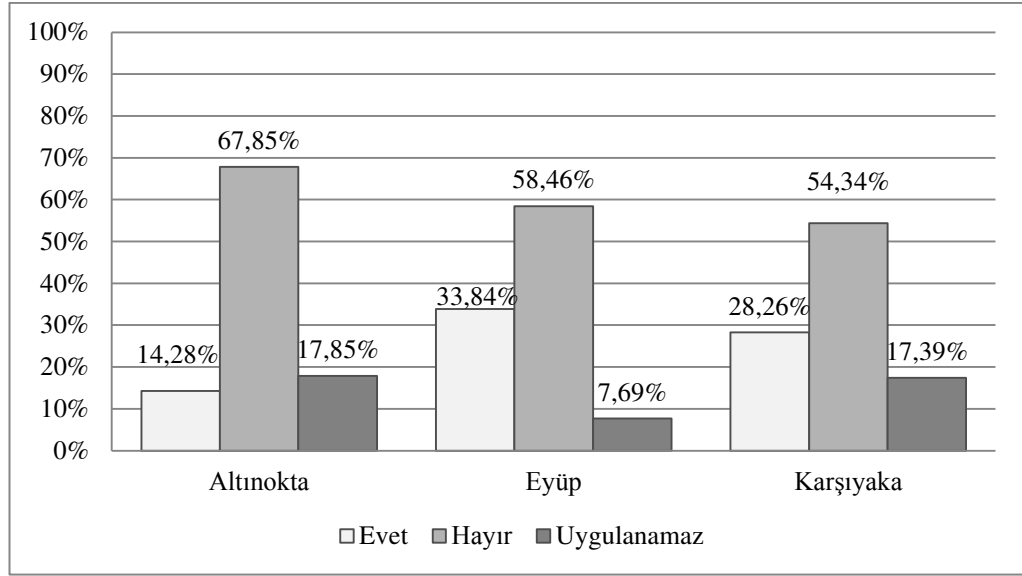

Şekil 4.37 Diğer mekansal elemanlar ile ilgili veriler

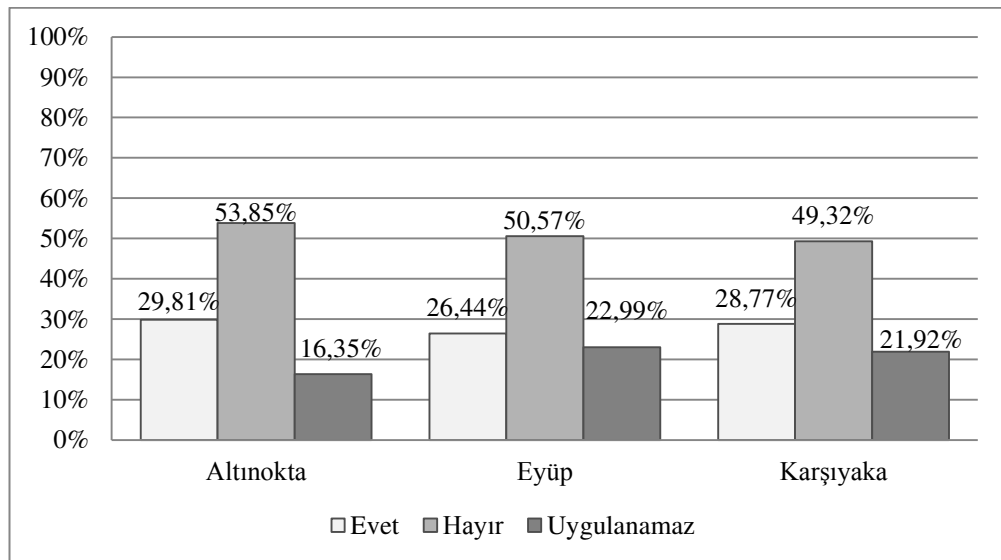
Diğer mekansal elemanlar ile ilgili yapılan sorgulamada tüm örneklerden aynı cevaplar alınmıştır. Bu kapsamda, taban, tavan ve duvar düzlemlerinin yön bulmaya yardımcı şekilde düzenlenmemesi, gerekli renk ve ton farklılıklarının yapılmaması, elektrik anahtarı gibi elemanların belirlenmesi ve işaretlenmesinde doğru yöntemlerin kullanılmaması tüm örneklerdeki ortak problemler olarak görülmektedir.

4.4 Bulgular ve Değerlendirme

Görme engellilere yönelik kütüphaneleri erişilebilirlik standartlarına göre irdelenmesinde kullanılan araştırma modeli, gözlem ve tespit metotları sonucunda açık alan ve bina değerlendirme formlar aracılığıyla sayısal değerler elde edilmiştir. Seçilen çalışma alanlarının, değerlendirme formlarında sorgulanan erişilebilirlik standartları sonucunda geçersiz cevaplar sorgulama verileri içerisinde çıkartılarak, geçerli cevaplar üzerinden ‘Evet’, ‘Hayır’ ve ‘Uygulanamaz’ cevapları erişilebilirlik değerleri için temel alınmıştır. Buna göre, erişilebilirliğin değerlendirilmesi için geçerli olan açık alanlar ile bulgular Şekil 4.38’te ve binalar ile ilgili bulgular Şekil 4.39’te sunulmaktadır.

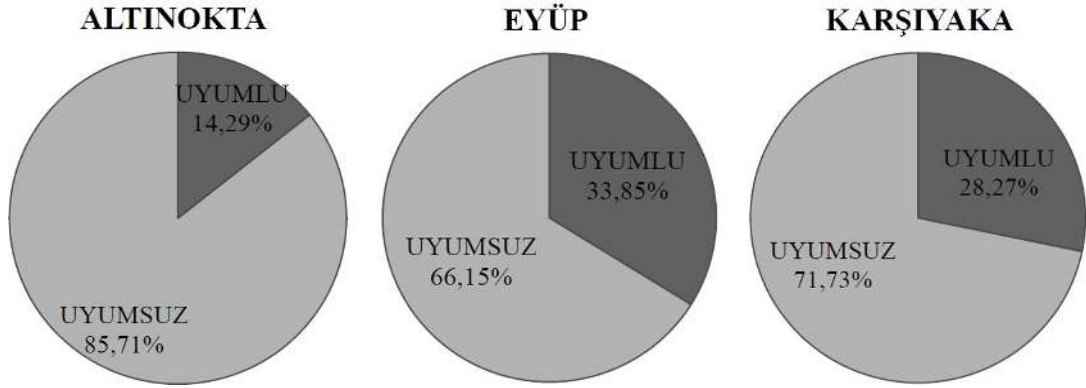
Şekil 4.38 Açık alanlar ile ilgili erişilebilirliği etkileyen bulgular

Şekil 4.39 Binalar ile ilgili erişilebilirliği etkileyen bulgular

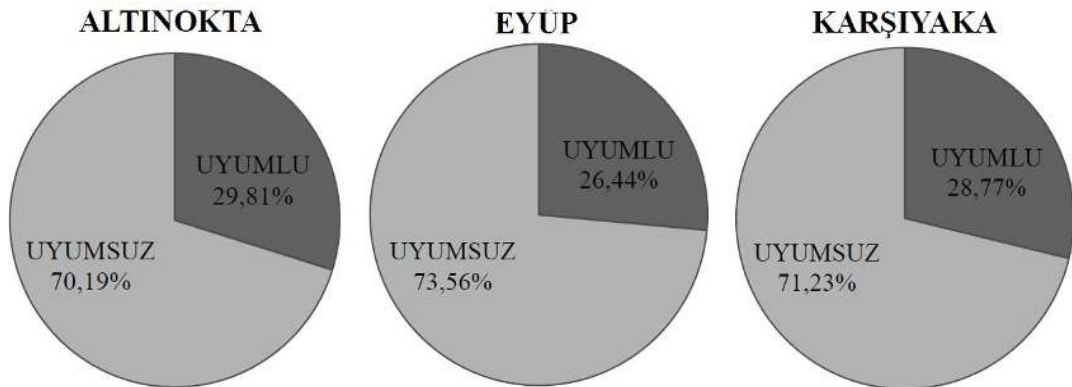
Çalışma alanlarına dair açık alanlar ve binalar olma üzere erişilebilirlik standartlarına uygunlukları sayısal veriler ve bulgular karşılaştırılarak değerlendirilmektedir. ‘Evet’ cevabı alan sorgulamalar erişilebilirlik standartlarına uygun olması sebebiyle **pozitif sonuç** olarak ‘Erişilebilirlik Standartları ile Uyumlu’ olarak betimlenmiş; ‘Hayır’ ve ‘Uygulanamaz’ cevaplarının erişilebilirlik için engel oluşturmasından dolayı **negatif sonuç** değerlendirilmiş ve ‘Erişilebilirlik Standartları ile Uyumsuz’ olarak sunulmuştur. Bu kapsamda, açık alanlarda yapılan sorgulamalarda, alanların ‘Erişilebilirlik Standartları ile Uyumlu’ ortalaması %25,47

ve ‘Erişilebilirlik Standartları ile Uyumsuz’ ortalaması %74,53 olarak karşılaşılmaktadır. Çalışma alanlarına tekil olarak bakıldığında, Altınokta Körler Kütüphanesi’nin %85,71 oranında, Eyüp Körler Kütüphanesi’nin %66,15 oranında ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı’nın %71,73 oranında erişilebilirlik standartları ile uyumsuz olduğu görülmektedir (Şekil 4.40).

Şekil 4.40 Açık alanlar ile ilgili erişilebilirlik standartları ile uyumlu ve uyumsuz oranları

Binalarda yapılan sorgulamalarda alanların ‘Erişilebilirlik Standartları ile Uyumlu’ ortalaması %28,34 ve ‘Erişilebilirlik Standartları ile Uyumsuz’ ortalaması %71,66 olarak karşılaşılmaktadır. Çalışma alanlarına tekil olarak bakıldığında, Altınokta Körler Kütüphanesi’nin %70,19 oranında erişilebilirlik standartları ile uyumsuz, Eyüp Körler Kütüphanesi’nin %73,56 oranında erişilebilirlik standartları ile uyumsuz ve Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı’nın %71,23 oranında erişilebilirlik standartları ile uyumsuz olduğu görülmektedir (Şekil 4.41).

Şekil 4.57 Binalar ile ilgili erişilebilirlik standartları ile uyumlu ve uyumsuz oranları

BÖLÜM BEŞ

SONUÇLAR

Görme engellilere yönelik mekanlardan görme engelli kütüphaneleri erişilebilirlik standartları kapsamında incelendiğinde, standartlarla uyumlu olmadığı tespit edilmiştir. Erişilebilirlik standartlarına kanunlarda yapılan yönlendirmeler ve standartlara uyma zorunluluğu olmasına rağmen, erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının ve denetlenmesinin yetersiz kaldığı görülmüştür. Görme engelli kütüphanelerine yönelik özel bir yasa, yönetmelik ya da standart bulunmamasına rağmen, mevzuattaki hak ve özgürlük tanımlarıyla bilgiye erişilebilirlik ve fiziksel erişilebilirlik hakkı tanımlamaları bu hizmet alanı ve bina tipini de kapsamaktadır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda;

- Engellilerin temel hak ve özgürlüklerini kullanmasında fiziksel çevrenin temel engellerden biri olduğu,
- Görme engellilerin fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, hizmet ve ürünlere, bilgiye ve iletişim teknolojilerine erişilebilirliklerinin fiziksel çevre dolayısıyla kısıtlandığı,
- Görme engelli kültürü, gereksinimleri ve ihtiyaçlarına dair gerek toplumsal gerekse yasal farkındalığın oluşmadığı görülmektedir.

Görme engellilere yönelik tasarlanan mekanlara ve erişilebilirlik standartlarına yönelik yapılan literatür çalışmasında aşağıdaki sonuçlar görülmektedir:

- Görme engellilere yönelik mimari tasarım alanında tekil bir referans kaynağının bulunmadığı,
- Görme engelli kütüphanelerine yönelik yapılan akademik çalışmaların yetersiz kaldığı,
- Görme engellilere yönelik yapılan eser sayıdaki akademik çalışmaların ise erişime açılmayarak gizli dosyalar olarak kaldığı,
- Mevcut kaynaklarda ulaşılabilirlik, erişilebilirlik ve kullanılabilirlik kavramları konusunda anlam karmaşası bulunduğu,

- Erişilebilirlik standartlarında ve engellilik mevzuatında görme engellilere yönelik boşluklar olduğu,
- Erişilebilirlik standartlarında, bedensel engelliler dışındaki engel gruplarına özel kültür ve ihtiyaçlarının yeterince göz önünde bulundurulmadığı,
- Erişilebilirlik standartlarında, çeşitli bina tiplerine (hastane, okul vs.) yönelik detaylar bulunmasına rağmen, özel mekanlara yönelik standartlar veya uyarılar olmadığı görülmektedir.

Görme engellilere yönelik kütüphanelerin erişilebilirlik standartları kapsamında irdelenmesi sonucunda;

- Mevcut fiziksel çevre ve düzenlemeler içerisinde görme engelli bireylerin bağımsız bir şekilde yaşamları sürdürmelerinin mümkün olmadığı,
- Erişilebilirlik kavramının bir bütün olarak algılanmadığı, fiziksel erişilebilirliği etkileyen bileşenlerin (açık alanlar, ulaşım sistemleri ve binalar) birbirine bağımlı ve çapraz ilişkiler içerisinde olduğunun ve birbirlerini etkilediklerinin göz ardı edildiği,
- Görme engellilere yönelik bir yapı tasarlanırken ya da mevcut bir yapı görme engellilerin kullanımına tahsis edilirken, mevcut durumun ve tasarımın hizmet edilecek kişilerin ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılama potansiyelinin ve olanağının sorgulanmadığı,
- Yapılar inşa edildikten sonra değiştirilebilir ve değiştirilemez elemanların göz önünde bulundurulmadığı,
- Erişilebilirlik standartlarının uygulanmasında, mevcut yapıların fiziksel yetersizliğinin yanı sıra yeni hizmete açılan yapılarda da erişilebilirlik standartlarının göz ardı edildiği,
- Kütüphane hizmeti vermeye başlamadan önce kullanım tipi, lokasyonu, açılış amacı ve hizmet türü gibi farklı değişkenlerin göz önünde bulundurulmadığı,
- Binalar kullanıma açılırken erişilebilir seyir güzergahının göz önünde bulundurulmadığı,

- Ulaşım sistemlerinin indirme-bindirme noktaları ile kamusal mekanlara ve binalara bağlandığı noktaların; kamusal mekanların da binalara bağlandığı noktaların ve bağlantılarının göz ardı edildiği görülmektedir.

Açık alanlarda erişilebilirlikle ilgili yapılan sorgulamalarda, erişilebilirlik standartları ile uyumlu olma durumu ortalaması %25,47 olarak tespit edilirken, uyumsuzluk oranının %74,53 olması mevzuatın tamamen göz ardı edildiğini göstermektedir. Açık alanlarda ulaşılan sonuçlar aşağıda sıralanmaktadır:

- **Yaya yolları ve kaldırımlarda** genişlik ve yüksekliklere uyulmalıdır.
- Görme engellilerin referans alacakları bordür taşları ve kılavuz izler doğru ölçülerde ve niteliklerde uygulanmalıdır.
- Taşıt yolu ve kaldırım kenarı üzerinde bulunan tesisler uyarıcılarla işaretlenmeli ve fiziksel engeller oluşturmamalıdır.
- Kaldırım yüzeyinde, yer ızgaraları, mantarlar, yola gerilmiş otopark zincirleri, yol sathındaki anormal döşeme farklılıkları, yoldaki gelişigüzel seviye farklılıkları ve yükseklikler olmamalıdır.
- Yaya yolları ile bahçeler arasında gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- **Yaya geçitlerinde**, taşıt yolu ve kavşak geçitlerinde mantar gibi nesneler bulunmamalıdır.
- Yaya geçitlerinde rampaların nitel ve nicel özellikleri doğru şekilde uygulanmalıdır.
- Geçişler, yer işaretleriyle uygun şekilde işaretlenmelidir.
- Işık kontrollü yaya geçitlerinde butonlu, ışıklı ve sesli trafik işaretleri yeterli ve doğru şekilde kullanılmalıdır.
- Kavşak kollarında ve yaya geçitlerinde metal yaya korkuluğu bulunmalıdır.
- **Durakların**, binalara olan mesafeleri düşünülmelidir.
- Duraklarda, kılavuz iz, transfer alanı veya bilgilendirme panoları olmalıdır.

- Duraklarla ilgili gerekli bilgilendirme ve uyarı sistemleri bulunmalıdır.
- 13 mm'yi geçen tüm seviye farklılıkları **rampalar** ile çözümlenmelidir.
- Rampaların genişliği yeterli ve zemininde kullanılan malzemeleri uygun olmalıdır.
- Rampaların başlangıç ve bitişleri doğru şekilde işaretlenmelidir.
- **Merdivenin** bulunduğu yerlerde, rıht yüksekliği ve basamak genişliği formülü uygulanmalıdır.
- Merdiven basamakları farklı renklerle işaretlenmelidir.
- Merdiven basamaklarının ucunda kaymaz şeritler bulunmalıdır.
- Merdivenin başlangıç ve bitiş renk ve doku bakımından farklılaştırılmalıdır.
- Merdivenin iki yanında da korkuluk ve küpeşte bulunmalıdır.

Binalarda erişilebilirlik standartları ile %28,34 oranında uyumlu ve %71,66 oranında uyumsuz olması binaların tasarım ve uygulama aşamasında kullanıcıyı tamamen göz ardı ettiğini göstermektedir. Bu kapsamda binalarda erişilebilirlik ile ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Görme engellilere yönelik mekanlarda tasarım prensipleri hiyerarşisi (güvenlik, işlev, boyutlandırma, mekansal donatıların konumu, malzemenin renk-doku ve ses özelliği, biçim, ışık, mekansal donatıların yoğunluğu ve yönlendirme) uygulanmalıdır.
- **Bina yakın çevresinde**, yolcu indirme bindirme alanlarından, sokak ve kaldırımlardan bina girişine en az bir ulaşılabilir güzergah sağlanmalıdır.
- Erişim güzergahı üzerinde bulunan kot farkları rampalar ile uygun şekilde çözümlenmelidir.
- Binaya erişim güzergahı üzerinde engeller bulunmamalı ve bulunması mecburi durumlarda doğru şekilde işaretlenmelidir.
- Binanın girişine engelsiz erişim sağlanmalıdır.
- Binaya doğrusal oryantasyon sağlayan hissedilebilir yüzeyler bulunmalıdır.

- **Bina girişinde** bulunan kot farkları doğru şekilde çözümlenmelidir.
- Bina girişlerinde bulunan rampa, merdiven ve kot farkları hissedilebilir yüzeylerle işaretlenmelidir.
- Giriş kapısının işaretlemeleri doğru şekilde ve zil- diyafon bulunan yerlerde ise gerekli bilgilendirme ve yönlendirme yapılmalıdır.
- **İç kapılarda**, binanın tasarım ve uygulama aşamasında kapı genişliklerinin gereksinimlerine uyulmalıdır.
- İç kapılarda, mekanın tanımlamak için kabartma bilgilendirme panoları bulunmalı ve panolarda doğru işaretleme yapılmalıdır.
- İç kapılarda mekan geçişlerinde eşik ve kot farklılıkları bulunmamalıdır.
- **Pencereler** göz kamaştırıcı ışığa maruz kalmayacak şekilde olmalıdır.
- Pencerelerin altında parapet; üstünde ise korkuluk bulunmalıdır.
- Vasistaslı pencere kullanıldığı durumlarda, pencere açılma mesafesinde uyarıcı önlemler alınmalıdır.
- **Bina içi yatay dolaşıma** dair, sirkülasyon alanlarında gereksiz girinti ve çıkıntılar bulunmamalı; zorunlu durumlarda ise güvenlik açısından gerekli önlemler alınmalıdır.
- Sirkülasyon alanlarında tutunma barları bulunmalıdır.
- **Bina içi düşey dolaşımda asansör** bulunan yerlerde, kabinin hareketi ve çağırma ile ilgili işitsel sinyaller bulunmalıdır.
- Kontrol düğmelerindeki işaretlemeler doğru şekilde yapılmalıdır.
- **Bina içi düşey dolaşımda, merdiven** bulunduğu yerlerde merdiven yürüyüş güzergahına dik yerleştirilmelidir.
- Merdivenlerde rıht yüksekliği ve basamak genişliği formülüne uyulmalıdır.
- Merdivende yer alan tüm basamaklar aynı derinlikte ve yükseklikte olmalıdır.
- Merdiven basamakları farklı renkler ile işaretlenmelidir.

- Merdiven basamaklarının ucunda kaymaz şeritler bulunmalıdır.
- Merdivenin başlangıç ve bitişi, renk ve doku bakımından farklılaştırılmalıdır.
- Merdivenlerde sahanlık kullanılmalıdır.
- Merdivenin iki yanında da tırabzan olmalı ve tırabzanlar gerekli nicel özellikleri taşımalıdır.
- **Yönlendirme ve işaretlemelerde**, binanın yapısı, şekli ve planıyla ilgili bilgi veren hissedilebilir bir sistem bulunmalıdır.
- **Hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleri**, yürüyüş güzergahı olan tüm alanlarda kullanılmalıdır.
- Birbirine dik kesişen sokaklarda bilgilendirme içeren bir nesne bulunmalıdır.
- Tüm binalarda engelli kullanımına ve gereksinimlerine uygun en az bir **tuvalet** bulunmalıdır.
- Tuvalet kabini içerisindeki tüm araç-gereçler sabit olmalıdır.
- Tuvalet kabini içerisinde tutunma barları ve askı bulunmalıdır.
- **Diğer mekansal elemanlar** içerisinde, taban, tavan ve duvar yüzeyleri yön bulmaya yardımcı olacak şekilde düzenlenmelidir.
- Duvar, tavan, zemin ve kapılar arasında gerekli renk ve ton farklılıkları yapılmalıdır.
- Elektrik anahtarları gibi elemanların belirlenmesi ve işaretlenmesinde doğru yöntemler kullanılmalıdır.

Görme engellilere yönelik tasarlanan mekanlardan olan görme engelli kütüphanelerine yönelik yapılan araştırmalar sonucunda seçilmiş olan Ankara, İstanbul ve İzmir örneklerinin erişilebilirlik standartları ile uyumlu olmadığı görüldüğü, görme engellilerin ihtiyaç ve gereksinimlerinin göz ardı edildiği tespit edilmiştir. Görme engellilerin hak ve özgürlüklerini kullanabilmeleri, sunulan hizmetlere erişebilmeleri ve bağımsız bir yaşam sürebilmelerinde etken role sahip olan kurum, kuruluş, sektör ve bireylerin görev ve sorumluluklarını yasal çerçeveler

ışığında yerine getirmesi önerilmektedir. Bu yetki ve sorumlulukların gerçekleştirilmesi sonucunda, erişilebilirliğe dair tespit edilen problemlerin özöllebileceği öngörölmektedir. Bunun yanında, açık alanların ve binaların erişilebilirlik standartları ile uyumlu olması için ekstra maliyet ve bütçe gerekmemekte; yalnızca tasarım ve uygulama aşamasında bu kriterlerin ve elemanların göz önünde bulundurulması yeterli olmaktadır. Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde bulunan görme engelli kütüphaneleri incelendiğinde örnek model uygulamasına rastlanılamamıştır. Gerek ulusal gerekse yerel tüm paydaşların tasarım ve üretim sürecine etkin şekilde katılmasıyla engelli bireylerin yaşam kalitesine fayda ve bilimsel çevreye de katkı sağlayan çalışmaların gerçekleştirilebileceği düşünölmektedir. Bilinçsiz ve tesadüfi yapılmış uygulamalar sonucunda yasa, yönetmelik ve standartların uygulamaya yönelik yaptırımının, denetlenmesinin ve cezai müeyyidenin olmamasından kaynaklanan "*Fiziksel evre=Fiziksel Engel*" denkleminin yukarıdaki öneriler ve öngöröler ışığında ortadan kaldırılabilirceği düşünölmektedir.

KAYNAKLAR

- APS (b.t.) *Travel tools and techniques of people who are blind or who have low vision*. 17 Mart 2014, http://www.apsguide.org/chapter2_travel.cfm
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı1 (b.t.). *Engellilik sınıflandırması*. 5 Ocak 2014, <http://eyh.aile.gov.tr/ara/?q=ICF>
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı2 (b.t.). *Kurum hakkında*. 7 Şubat 2015, <http://eyh.aile.gov.tr/kurumsal/kurum-hakkında>
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013). *Erişilebilirlik izleme ve denetleme yönetmeliği*. 22 Ekim 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130720-9.htm>
- Aköz, E. (2001). *Özürlü kişilere uyarlanmış yapı: SN 521 500 normlarıyla ulaşılabilirlik kılavuzu*. İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası.
- Alberta (2008). *Barrier-free design guideline: Design for independence and dignity for everyone*. 9 Mayıs 2014, http://www.safetycodes.ab.ca/Public/Documents/2008_SCC_BFDG_FINAL_protected.pdf
- Al-Tal, S. M. (2002). *Integrated universal design a solution for everyone*. Proquest Information and Learning Company.
- American Disabilities Act (ADA) (2010). *Americans with disabilities act accessibility guidelines*. Washington: U.S. Architectural and Transportation Barriers Compliance Board.
- Anastasrow, K. G. (2003). *Educating exceptional children*. New York: Cengage Learning.

Ankara Belediyesi (b.t.). *Ekran büyütücü sistem*. 22 Kasım 2014, http://www.ankara.bel.tr/files/9413/6566/6042/KTY_9225.jpg

Archiexpo (b.t.). *Braille signage plate handrail*. 11 Kasım 2014, http://img.archiexpo.com/images_ae/photo-g/braille-signage-plate-handrail-119551-6033965.jpg

Arıkan, Ç. (2002). Sosyal model çerçevesinde özürlülüğe yaklaşım. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 2 (1), 45-60.

Avrupa Komisyonu (2006). *5 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe action plan to promote the rights and full participation of people with disabilities in society: Improving the quality of life of people with disabilities in Europe 2006-2015*. 27 Ocak 2014, <http://www.coe.int/t/dg3/disability/>

Aydın, E. A. (2011). *Görme engelli üniversite öğrencilerinin bilgiye erişim sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Aydın, P. ve Akova, Y. (2001). *Temel göz hastalıkları*. Ankara: Güneş Kitapevi.

Aysoy, M. (2004). *Avrupa Birliği sürecinde özürllüler politikası*. Ankara: Açık Kitapları.

Bakırcı, R. (2009). Milli Kütüphane’de görme engellilere sunulan hizmetler ve gelişmeler. *Bilgi Dünyası*, 10 (1), 100-104.

Bakırcı, R. (2011). Hollanda’da görme engellilere verilmekte olan dijital erişimli bilgi sistemi ve Türkiye’de durumu. *Türk Kütüphaneciliği*, 2 (25), 306-311.

Barker, P. (1995). *Building sight: A handbook of building and interior design solutions to include the needs of visually impaired people*. London: HMSO.

Baş, A. B. (1993). Türkiye’de ve dünyada körlüğün nedenleri ve alınması gereken önlemler. *Özel Eğitim Dergisi*, 1 (3), 48–51.

Belir, Ö. (1990). *Özürlüler için yapılan eğitim binalarında işlevsel özellikler ve plan analizleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Belir, Ö. (2009). *Mimari erişilebilirlik kılavuzu*. İstanbul: Özürlüler Vakfı Yayınları.

Bergman, A. C. (2010). *The development of a campus web routing application for pedestrians and wheelchair users*. Yüksek Lisans Tezi, Stephen Austin State University, Texas.

Bilir, N. ve Aslan, D. (2003). Körlük; 21. yüzyılın önemli bir halk sağlığı sorunu. *Sağlık ve Toplum Dergisi*. 13 (2), 19–24.

Birleşmiş Milletler (BM) (2004). *Accessibility for the disabled a design manual for a barrier free environment*. United Nations Economic and Social Commission for Western Asia.

Birleşmiş Milletler (BM) (2008). *Convention on the rights of persons with disabilities*. 9 Şubat 2014, <http://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>

Bos, C. S., Vaughn, S. ve Schumm, J. S. (2003). *Teaching exceptional, diverse and at-risk students in the general education classroom*. Boston: Pearson Press.

Braddock, D. L. ve Parish, S. L. (2001). An institutional history of disability. G. Albrecht, K. Seelman, ve M. Bury, (Ed.), *Handbook of disability studies* (1. Baskı) içinde (11-68). New York: Sage Press.

Braille (b.t.). *Braille alfabesi*. 18 Mayıs 2009,

http://tr.wikipedia.org/wiki/Braille_alfabesi

Braille Kitap (b.t.). *Braille book*. 10 Kasım 2014,
http://wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fa/Braille_book.JPG

Brazier, H. (2007). The role and activities of the IFLA libraries for the blind section. *Library Trends*. 55 (4), 864-878.

Bright, K. T. (1997). *In colour and contrast: A design guide for the use of colour and contrast to improve built environments for visually impaired people*, England: ICI.

British Standards Institute (BSI) (2009). *BS 8300:2009+A1:2010 Design of buildings and their approaches to meet the needs of disabled people. Code of practice*. 4 Ocak 2015, <http://shop.bsigroup.com/ProductDetail/?pid=000000000030217421>

Burcu, E. (2006). Özürlülük kimliği ve etiketlemenin kişisel ve sosyal söylemleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 61-83.

Burcu, E. (2007). *Türkiye’de özürlü birey olma: Temel sosyolojik özellikleri ve sorunları üzerine bir araştırma*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Büyüksan, F. Y. (2009). *Görme engellilere yönelik konuşan kitaplık hizmetinin geliştirilmesi: Milli Kütüphane örneği*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı, Ankara.

Canadian Standards Association (CSA) (2004). *Accessible design for the built environment – B51-04*. Mississauga, Ontario: Canadian Standards Association.

City of London (2001). *Designable environments. Accessible facilities guidelines*. Kanada: City of London.

Clark-Carter, D. D., Heyes, A. D., ve Howarth, C. I. (1986). The efficiency of

walking speed of visually impaired pedestrians. *Ergonomics*, 29, 779–789.

Council of Standards Australia (1992). *Committee ME/64 – access for people with disabilities. Design for access and mobility. Part 2: enhanced and additional requirements – buildings and facilities standards Australia*. Sydney: Council of Standards Australia.

Creaser, C. ve Davies, J. E. (2002). Accessible, open and inclusive. *Journal of Librarianship and Information Science*, 4 (34), 207-214.

Cylke, F. K., Moodie, M. M. ve Fistic, R. E. (2007). Serving the blind and physically in the USA. *Library Trends*, 55 (4), 796-808.

Çağlayan, D. (2006). *Özürlü haklarının gelişimi: Merhametten hakka*. Ankara: TODAİE Yayınları.

Çakın, İ. (2011). *Bilgi ve belge yönetimine giriş*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Çalık, S. (2004). Özürlülüğün ölçülmesinde metodolojik yaklaşımlar ve 2002 Türkiye Özürlüler Araştırması. *Öz-veri*, 1(2), 303-331.

Dialogue in the Dark (b.t.) *Karanlıkta diyalog nedir*. 10 Ocak 2015, <http://www.dialogistanbul.com/karanlikta-diyalog-nedir>

Davies, J. E. (2007). An overview of international research into the library and information needs of visually impaired people. *Library Trends*, 55 (4), 785-795.

Devlet Denetleme Kurumu (DDK) (2009). *2009/5 sayılı denetleme raporu*. Ankara: Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.

Devlet Malzeme Ofisi (DMO) (2014). *Görme engelliler için erişilebilir yön sistemleri*. İstanbul: Devlet Malzeme Ofisi.

Dünya Engelliler Vakfı (2011). *Erişilebilir şehir yönetmeliği (taslak) proje*. İstanbul: Dünya Engelliler Vakfı.

Eldridge, L. (1982). *Speaking out: Personal and professional views on library service for blind and physically handicapped individual*. Washington, DC: The Library of Congress.

Enç, M. (1972). *Görme özürlüler: Gelişim, uyum ve eğilimler*. Ankara: Sevinç.

Enç, M. (1981). Görme özürlülerin eğitim sorunları. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 6, 67-73.

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM) (b.t.). *Yerel yönetimler için özürlülere yönelik fiziki ve mimari düzenleme kılavuzu*. 3 Aralık 2014, <http://www.eyh.gov.tr/tr/8421/Ozurlulere-Yonelik-Fiziki-ve-Mimari-Duzenleme-Klavuzu>

Envanter (b.t.) *Hüsrev Paşa Tekkesi*. 10 Aralık 2014, <http://www.envanter.gov.tr/anit/kentsel/detay/50230>

Epp, M. A. (2006). Closing the 95 percent gap: Library resource sharing for people with print disabilities. *Library Trends*, 54 (3), 411-429.

Erdem, H. E. (2007). *Ankara'da iç ve dış mekan tasarımlarında tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşam analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

ESHOT (2014). *Otobüs hatları değişti*. 29 Haziran 2014, <http://www.izmir.bel.tr/HaberDetay/10474/tr>

Ethridge, J. (2005). Removing barriers for visually impaired users through assistive technology solutions. *Mississippi Libraries*, 69 (4), 82-84.

- Evans, M. K. (2000). Serving the needs of visually impaired information seekers in UK public libraries. *IFLA Council and General Conference, Conference Proceedings 66th*, Jerusalem, Israel August 13-18, 2000.
- Fleischer, D. Z. ve Zames, F. (2001). *The disability rights movement: From charity to confrontation*. Philadelphia: Temple University Press.
- Foster, K. D. (2006). *Planning cities for the other percent of residents impact on the elderly and disabled community*. The University of Texas, Texas.
- Francis, L. P. ve Silvers, A. (2000). *Americans with disabilities: Exploring implications of the law for individuals and institutions*. New York: Routledge.
- Giriş (b.t.). *Bina giriş alternatifi*. 3 Ekim 2014, <http://www.ada.gov/business/accessiblemtg.htm>
- Goldsmith, S. (1976). *Designing for the disabled*. London: Riba Publications.
- Goltsman, S. M., Gilbert T. A. ve Wohlford, S. A. (1993). *The accessibility checklist: An evaluation system for buildings and outdoor settings*. Kaliforniya: Berkeley.
- Gökmen, F. (2007). Türkiye’de özürlü haklarının gelişimi. *Öz-veri*, 4 (2), 12-42.
- Gustavsson, S. (1996). İsveç’te konuşan kitaplar – görme özürlüler için geliştirmekte olan bir olanak. (N. Uraz, Çev.). *Türk Kütüphaneciliği*, 10 (1), 44-47.
- Güleroğlu, S. ve Sümer, A. (1982). *Görme özürlüler: Gelişim, uyum ve eğitimleri*. Ankara: Körler Ortaokulu. İzmit: Ayyıldız Matbaası.
- Gülmez, M. (2001). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi: Egemenlik insanındır*. Ankara: Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi.

Gündüz, A. (1996). *Bedensel engelliler gözü ile ülkemizdeki yaşam koşulları ve yerleşim sorunları*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası.

Gür, Ş. Ö. ve Zorlu T. (2002). *Çocuk mekanları*. İstanbul: Yapı ve Endüstri Merkezi Yayınları.

Hamilton, D. ve Keten, B. (2011). Görme engelli kullanıcılar için erişilebilir kütüphaneler: Kütüphanecilere yönelik pratik öneriler. *Türk Kütüphaneciliği*, 25 (4), 509-518.

Harita1 (b.t.). *Altınokta Körler Derneği Genel Merkezi*. 5 Şubat 2014, <https://www.google.com/maps/place/Altı+Nokta+Körler+Eğitim+ve+Kültür+Derneği+Head+Office/@39.929593,32.8713772,16z/data=!4m2!3m1!1s0x0:0x3cba1b51c9105781>

Harita2 (b.t.). *İstanbul Eyüp Körler Kütüphanesi*. 10 Ocak 2014, <https://www.google.com/maps/@41.0480026,28.9358656,237m/data=!3m1!1e3>

Harita3 (b.t.). *İzmir Karşıyaka Görme Engelliler Kitaplığı*. 8 Ocak 2014, <https://www.google.com/maps/place/Kar%C5%9F%C4%B1yaka,+İzmir,+Turkey/@38.4639606,27.092764,19z/data=!4m2!3m1!1s0x14bbd6118e58a90d:0x73d8c794b58655c2>

Harmon, S. K. ve Kennon, K. E. (2001). *The codes guidebook for interiors* (2. Baskı). New York: John Wiley & Sons.

Hersh, M. A. ve Johnson, M. A. (2007). *Assistive technology for visually impaired and blind people*. Springer, Druckereien.

Heward, W. L. (1996). *Exceptional children an introduction to special education*. (5. Baskı). New Jersey.

- Hoke, J. R. ve Ramsey, C. G. (1994). *Architectural graphic standards* (9. Baskı). New York: John Wiley & Sons.
- Holmessiedle, J. (1996). *Barrier-free design: A manual for building designers and managers*. Oxford: Architectural Press.
- Imrie, R. (2001). *Inclusive design: Designing and developing accessible environments*. New York: Spon Press.
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) (2005). *Libraries for the blind in the information age guidelines for development*. International Federation of Library Associations and Institutions. IFLA Professional Reports, Nr. 86. The Hague, IFLA Headquarters.
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) (2007a). *Libraries for the blind section, part 1: Summary report*. 4 Haziran 2014, <http://archive.ifla.org/VII/s31/pub/FGpart1.htm>
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) (2007b). *Libraries for the blind section, part 2: Country studies*. 4 Haziran 2014, <http://archive.ifla.org/VII/s31/pub/FGpart1.htm>
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) (2007c). *Libraries for the blind section, part 3: Appendices*. 4 Haziran 2014, <http://archive.ifla.org/VII/s31/pub/FGpart3.htm>
- International Labor Organizastion (ILO) (1983). *The encyclopaedia of occupational health and safety* (3. Baskı). Geneva: International Labour Office.
- İçli, T. (2006). *Görme engelliler hakkında görenler için rehber*. Ankara: Altınokta Körlere Hizmet Vakfı Yayınları.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2012). *Herkes için erişilebilir ve kullanılabilir fiziksel çevre ve yapılar için ek teknik şartname*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

Kanada İnsan Hakları Komisyonu (2006). *International best practices in universal design: A global review*. Canada: Canadian Human Rights Commission.

Kanada Standartları (2004). *Info update: Volume 5*. 17 Mayıs 2014, http://standardsactivities.csa.ca/standardsactivities/pdf/infoupdate/PreviousReport/2004-5_Complete.pdf

Kanık, L. (1994). *Görme engellilere yönelik kütüphane hizmetleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kanun 2709 (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*. 28 Eylül 2014, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.2709&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0>

Kanun 2828 (1983). *Sosyal Hizmetler Kanunu*. 5 Ekim 2014, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>

Kanun 3194 (1997). *İmar Kanunu*. 7 Eylül 2014, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3194.pdf>

Kanun 5378 (2005). *Engelliler Hakkında Kanun*. 12 Kasım 2014, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>

Kaplan, H. ve Öztürk M. (2004). Engelliler, kamu mekanı ve engelsiz tasarım-kamusal iç mekanlarda irdelenmesi için bir çerçeve. *Planlama*, 2004 (2), 67-74.

Kaplan, H., Yüksel, Ü., Gültekin, B., Güngör, C., Karasu, N. ve Çavuş, M. (2010). *Yerel yönetimler için ulaşılabilirlik temel bilgiler teknik el kitabı*. İstanbul: Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.

Karşıyaka Belediyesi (2013). 45914605/1732 (2250) sayılı 9 Ekim 2013 tarihli belge. Karşıyaka Belediye Başkanlığı Emlak ve İstimlak Müdürlüğü, İzmir.

Kavanagh, R. ve Sköld, B. C. (2005). *Libraries for the blind in the information age guidelines for development. international federation of library associations and institutions*. IFLA Professional Reports, Nr. 86. The Hague, IFLA Headquarters.

Kaynar, M. (1992). Görme özürlüler için kütüphane hizmeti. *Türk Kütüphaneciliği*, 2 (6), 114-117.

Kaynar, M. (1995). İngiltere’de körler için bir hizmet kuruluğu olarak Kraliyet Körler Enstitüsü. *Türk Kütüphaneciliği*, 9 (1), 36-41.

Kazak, M. (2008). Görme engellilere yönelik kütüphanecilik hizmetlerinde Türkiye’deki son gelişmeler: Gazi Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Görme Engelliler Bölümü örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 22 (2), 216-221.

Keener, J. M. (2004). *Internet-based courses: observations of faculty developers/teacher and students with disabilities at 4-year public institutions in Tennessee*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, East Tennessee State University, Johnson City.

Kılavuz (2014). *Approved documents*. 18 Eylül 2014, http://www.designingbuildings.co.uk/wiki/Approved_documents

Kinnell, M. ve Creaser, C. (2001). A new outlook: Services to visually impaired people in UK public libraries. *Journal of Librarianship and Information Science*, 33 (1), 5-14.

Koca, C. (2010). *Engelsiz şehir planlaması bilgilendirme raporu*. Dünya Engelliler Vakfı.

Korkuluk (b.t.). *Braille tactile signage*. 5 Kasım 2014, http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/40/Braille_tactile_signage_on_a_handrail_inside_a_park_in_Hong_Kong.JPG

Körler Enstitüsü (b.t.). *L'institut national des jeunes aveugles et la musique*. 26 Nisan 2014, <http://www.musimem.com/INJA.htm>

Küçükcan, B. (2007). *Üniversitelerde kütüphane binaları kullanım verimliliğinin yapı biyolojisi açısından incelenmesi*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.

Küçükcan, B. (2010). Bilgiyi toplama mekanı: Kütüphane binaları. *Mimar.İst.*, 10 (37), 37-39.

Küçükcan, B. (2012). Engelli kullanıcılar açısından kütüphane binaları ve karşılaşılan sorunlar. 3. *Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu*, 19-21 Eylül 2012, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 161-168.

Lazzaro, J. J. (2001). *Adaptive technologies for learning and work environments*. Chicago: American Library Association.

Lederman, S. J. (1982). Tangible graphs for the blind. *Human Factors*, 24 (1), 85–100.

Lisiecki, C. (1999). Adaptive technology equipment for the library. *Computers in Libraries*, 19 (6), 1-5.

Lovejoy, E. (1983). *"History and standards" in that all may read*. Washington: Library of Congress, National Library Service for the Blind and Physically Handicapped.

Lucarelli, M. (2007). *Part M: Access statements*. 8 Ocak 2015,

<http://www.thenbs.com/topics/Regulations/articles/partMAccessStatements.asp>

Machell, J. (1996). *Library and information services for visually impaired people: National guidelines*. London: LA Publishing.

Marion, A. H. ve Michael A. J. (2008). *Assistive technology for visually impaired and blind people*. London: Springer-Verlag London Limited.

McDonald, A. (2000). *Library services for visually impaired people: A manual of best practice*. London: The Council for Museums.

Menda, E. ve Balkan, N. (2013). *Engelsiz Türkiye için yolun neresindeyiz? Mevcut durum ve öneriler* (1. Baskı). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.

Miller, W. ve Erazo, E. (2001). Engelli kullanıcılar için bilgiye erişim. *Türk Kütüphaneciliği*, 15 (2), 186-193.

Milletlerarası Standardizasyon Teşkilatı (International Organization for Standardization) (b.t.). *What is standard*. 30 Eylül 2014, <http://www.iso.org/iso/home/standards.htm>

Mimarlar Odası (b.t.). *Ulaşılabilirlik kılavuzu*. 11 Mart 2014, <http://engelsizege.ege.edu.tr/doc/ulasilabilirlik.doc>

Mont, D. (2005). *Research is key to moving disability up the economic development agenda*. 2 Ekim 2014, <http://www1.worldbank.org/devoutreach/july05/article.asp?id=312>.

Murray, S. A. (2009). *The library: An illustrated history*. Chicago: American Library Association.

Mutluoğlu, L. (2003). *Türkiye’de özürlülerin çıraklık eğitim sisteminden*

yararlanmaları konusunda mesleki eğitim merkezleri, meslek odaları ve özürllürlere yönelik faaliyette bulunan sivil toplum örgütleri yöneticilerinin görüş, beklenti ve önerilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Mülayim, A. (2009). *Bedensel özürllürler için mimari mekân tasarımı.* Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.

New Zealand Trust (2013). *Barrier free built environments: Guidelines for quality accessibility.* New Zeland: Barrier Free New Zealand Trust.

Okul (b.t.). *L'institution National pour les jeunnes Aveugles.* 5 Aralık 2014, http://wikimedia.org/wikipedia/commons/9/95/Paris_institut_national_des_jeunes_aveugles.jpg

Ontario (2014). *A guide to the integrated accessibility standards regulation.* 17 Mayıs 2014, <http://www.mcass.gov.on.ca/documents/en/mcass/accessibility/CombinedEnglishDocumentsIASR-02%20FINAL-s.pdf>

Owen, D. (2004). Sharing a vision: Working to improve library and information services in the UK for visually impaired people. *Health Information and Libraries Journal*, 21 (2), 58-61.

Owen, D. (2007). Sharing a vision to improve library services for visually impaired people in the United Kingdom. *Library Trends*, 55 (4), 809-829.

Özçetin, H. (2003). *Klinik göz hastalıkları.* İstanbul: Nobel Kitapevi.

Özürllürler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) (1999). *1. Özürllürler Şurası: Çağdas toplum, çağdaş yaşam ve özürllürler komisyon raporları ve genel kurul görüşmeleri.* Ankara: T.C. Başbakanlık Özürllürler İdaresi Başkanlığı.

Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) (2006). 2. *Özürlüler Şurası: Yerel yönetimler ve özürlüler komisyon raporları ve genel kurul görüşmeleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı.

Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) (2007). 3. *Özürlüler Şûrası: Bakım hizmetleri*. İstanbul: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayını.

Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) (2008). *Herkes için ulaşılabilirliğin iyileştirilmesi: Örnek uygulama rehberi*. Ankara: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı.

Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) (2009). 4. *Özürlüler Şurası: İstihdam komisyon raporları ve genel görüşmeleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı.

Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) (2010). *Özürlüler kanunu ve ilgili mevzuat*. Ankara: Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.

Özkan, M. (2001). *Görme engellilere yönelik eğitim kurumlarında mekansal problemlerin irdelenmesi ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Özmen, B. B. (2005). *Görme engelliler için konut iç mekanları ve donatı elemanlarının tasarım ve biçimleniş*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Özsoy, Y., Özyürek, M. ve Eripek, S. (1996). *Özel eğitime muhtaç çocuklar “Özel eğitime giriş”*. Ankara: Karatepe Yayınları.

Özyürek, M. (1997). *Bedensel yetersizliği ve süregelen hastalığı olan çocuklar: Özel eğitime muhtaç çocuklar: Özel eğitime giriş*. Ankara: Karatepe Yayınları.

- Patır, Ç. (2012). *Özürlülük olgusunun tarihsel sürecinde 1980 sonrası söylem ve politikaların küreselleşme ortamında hayata geçirilebilirliği üzerine bir tartışma: Türkiye örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi, Ankara.
- Resnikoff, S., Pascolini, D., Etya'ale, D., Kocur, I., Pararajasegaram, R., Pokharel, G. P. ve Mariotti, S. P. (2002). Global data on visual impairment in the year 2002. *Bull World Health Organ*, 82 (11), 844-851.
- Sağlamtuğ, T. (1994). *Çağdaş kütüphanecilik ve düşünce özgürlüğü üzerine*. İstanbul: Yapı Tasarım Üretim.
- Sağlamtuğ, T. (2010). Görme engelliler ve kütüphanecilik hizmetleri. *Bilgi Dünyası*, 11 (1), 178-191.
- Sayman, F. A. (1996). *Diğerlerinin konut sorunları: Özürlü çocukların zihinsel gelişiminde mekan özelliklerinin etkisi*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.
- Shakespeare, T. (2006). *Disability rights and wrongs*. New York: Routledge Press.
- Shakespeare, T. ve Watson, N. (1997). Defending the social model, chapter 18. Barton, L. ve Oliver, M. (ed.). *Disability Studies: Past Present and Future* içinde (293-300). Leeds: The Disability Press.
- Subaşıoğlu, F. (2000). Engellilerin internete erişimi üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 14 (2), 188-204.
- Subaşıoğlu, F. (2007). *Görme engellilere yönelik kütüphanecilik ve ders programları*. Ankara: Ulusal Körler ve Kütüphanecilik Sempozyumu.
- Subaşıoğlu, F. (2008). Üniversitelerin bilgi ve belge yönetimi bölümlerinin

- engellilik farkındalığı üzerine bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 9 (2), 399-430.
- Şahin, H. (2004). Engellilik kimin sorunu: Bireyin mi, toplumun mu?. *Öz-veri*, 1 (1) 48-64.
- Şahin, N. (2012). *Engellilere yönelik eğitim yapılarının tasarım prensipleri ve örnekler üzerinde incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Tercan, A. (2010). Kütüphane yeniden. *Mimar.İst*, 37 (1), 37-39.
- Tezcan, F. G. ve Tanrıkulu, Y. (2011). Milli Kütüphane’de görme engellilere yönelik konuşan kitaplık bölümü hizmetinin değerlendirilmesi ve kullanıcı memnuniyeti araştırması. *Bilgi Dünyası*, 12 (2), 359-378.
- Toronto Erişilebilirlik Standartları (2010). *Accessibility design guideline*. Toronto: City of Toronto.
- TS 12576 (2011). *Şehir içi yollar - özürlü ve yaşlılar için sokak, cadde, meydan ve yollarda yapısal önlemler ve işaretlemelerin tasarım kuralları*. Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
- TS 7635 (2014). *Şehiriçi yollar-yaya geçitleri seçim esasları*. Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
- TS 9111 (2011). *Özürlüler ve hareket kısıtlılığı bulunan kişiler için binalarda ulaşılabilirlik gerekleri*. Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
- Turnbull, H. R., Turnbull, A., Shank M. ve Smith, S. J. (2004). *Exceptional lives special education in today's schools*. Boston: Pearson Press.
- Türk Standartları Enstitüsü (TSE) (b.t.). *Standart*. 6 Temmuz 2014, <http://www.tse.org.tr/tr/icerikdetay/2/1>

Türk Dil Kurum (TDK) (b.t.). *Engelli ne demektir*. 19 Aralık 2014, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.54dc89398d1510.00977394

Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı (TÜRGÖK) (b.t.). *Biz kimiz*. 18 Eylül 2014, http://www.turgok.org/tr/biz-kimiz#.VBqVu_1_t8E

Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı (TÜRGÖK) (b.t.). *Özel eğitim kurumları*. 17 Ekim 2014, <http://www.turged.org.tr/gorme.html>.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2010). *Özürlülerin sorun ve beklentileri araştırması*. 9 Ekim 2014, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6370>

Uniform Federal Accessibility Standards (UFAS) (1991). *Uniform federal accessibility standards*. 23 Eylül 2014, <http://www.acsu.buffalo.edu/~arced/nycha4/ada/ufas.htm#1>

Ulusal Arşiv (2002). *Disability Discrimination Act 1995*. 5 Ocak 2015, http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1995/50/pdfs/ukpga_19950050_en.pdf

Ulusal Arşiv (2004). *The disability discrimination codes of practice (Employment and occupation, and trade organisations and qualifications bodies) Appointed day order 2004*. 4 Ocak 2015, <http://www.legislation.gov.uk/uksi/2004/2302/made>

Ulusal Arşiv (2010). *Approved document M: Access to and use of buildings (2004 edition incorporating 2010 and 2013 amendments)*. 4 Ocak 2015, http://www.thenbs.com/buildingregs/knowledgecentre/ShowContents.aspx?section=M&topic=M_1301&TOC=true&tl=no

Ulusoy, A. (2006). *Kaynaştırma eğitimi kapsamında eğitim yapılarında engellilerin kullanımına yönelik mimari düzenlemeler*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Ungar, S. (2004). Cognitive mapping without visual experience. Kitchin, R. ve Freundschuh, S., (Ed.), *Cognitive Mapping : Past, Present and Future* içinde (197-221). Londra: Routledge.
- Vancouver (b.t.). *Accessible street design*. 4 Aralık 2014, <http://vancouver.ca/streets-transportation/construction-standards.aspx>
- Wade, G. L. (2003). Serving the visually impaired user. *Libraries and the Academy*, 3 (2), 307-313.
- Waterloo (b.t.). *People with disabilities significant historical events*. 18 Haziran 2014, http://www.regionofwaterloo.ca/en/regionalGovernment/resources/DOCS_ADMIN-1292073-v1-Historical_Timeline_for_People_with_Disabilities.pdf
- Wells, L. H. ve Scepanski, J. M. (2010). Programming new learning spaces: The changing nature of academic library buildings. *Communications in Computer and Information Science*, 96, 85-94.
- Winter, J. A. (2004). Toplumsal bir sorun çözümleyici olarak özürlü hakları hareketinin gelişimi. *Öz-veri*, 1(2), 341 – 356.
- Wolfgang, F. E. (2001). *Universal design handbook*. New York: McGraw-Hill.
- Wood, J. W. (2002). *Adapting instruction to accommodate students in inclusive settings* (4. Baskı). New Jersey: Prentice Hall.
- World Health Organization (WHO) (2001). *International classification of functioning, disability and health*. World Health Organisation. Geneva, Switzerland.
- World Health Organization (WHO) (2002). *The world health report 2002 - Reducing*

risks, promoting healthy life. Geneva, Switzerland.

World Health Organization (WHO) (2004). *ICF işlevsellik, yetiyitimi ve sağlığın uluslararası sınıflandırması.* World Health Organisation. Geneva, Switzerland.

World Health Organization (WHO) (2009). *International classification of impairments, disabilities and handicaps, world health organisation.* Geneva, Switzerland.

World Health Organization (WHO) (2011). *World Health Statistics 2011.* Geneva, Switzerland.

World Health Organization (WHO) (2013). *Visual impairment and blindness.* Geneva, Switzerland.

Yanko (b.t.). *Safety dot.* 5 Kasım 2014, http://www.yankodesign.com/images/design_news/1970/01/01/safety_dot.jpg

Yanoff, M. ve Duker J. (2004). *Ophthalmology* (2. Baskı). Mosby.

Yaman, M. (1956). *Ankara'da Milli Kütüphane'nin körlere mahsus kısmı.* TKDB, 5(3), 247.

Yeni Zelanda Standartları (2013). *Compliance document for New Zealand building code access routes.* Wellington: The Department of Building and Housing is a Government.

Yılmaz, B. (2004). *Engelli kullanıcılar için temel eğitim binaları tasarımının kaynaştırma eğitime yönelik incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Yılmaz, M. ve Koca, D. (2013). *Engelsiz yaşam kılavuzu.* Ankara: Hacettepe

Üniversitesi Yayınları.

EKLER

EK-1: Doç. Dr. Mitat Enç Biyografisi

Doç. Dr. Mitat Enç, 1909 yılında Gaziantep'te doğmuştur. İlköğreniminden sonra İstanbul Erkek Lisesi'ni 1929'da bitirmiş ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girmiştir. Eğitiminin ilk yılının sonlarına doğru gözlerinden rahatsızlanarak üç yılı aşkın tedaviye rağmen görme yetisini tamamen kaybetmiştir. Görme yetisini kaybettikten sonra Mitat Enç, kabartma yazı (Braille yazı) öğrenerek 1933 yılında yükseköğrenimini yapmak üzere yurtdışına gitmiştir. Viyana Yüksek Pedagoji Enstitüsü'nde engelli çocukların eğitimi konusunda yükseköğrenimini gerçekleştirmiş; 1936 senesinde Colombia Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden lisan diplomasını almış, 1939 yılında Harvard Üniversitesinden yüksek lisans alarak yurda dönmüştür. 1956 yılında Illinois Üniversitesi'nde doktora yaptıktan sonra Türkiye'ye dönmüştür. Emekliliğinden sonra yerleştiği Yalova'da 1991 yılında vefat etmiştir.

Türkiye'deki özel eğitim kurumlarını ilk tasarlayan, kuran ve kurumsallaştıran kişi olarak anılmaktadır. 1950'de Ankara Körler Okulu'nu, 1952'de Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Özel Eğitim Bölümü'nü kurmakla görevlendirilmiş ve 1956 yılına kadar Ankara Körler Okulu'nun müdürlüğünü ve Özel Eğitim Bölümü'nün başkanlığını birlikte yürütmüştür. Bu süre içinde Özel Eğitim Bölümü'ndeki çalışma arkadaşlarıyla birlikte ülkenin çeşitli yerlerinde “körler, sağırılar okulları, ağır öğrenenler için alt özel sınıflar ve rehberlik araştırma merkezlerinin” açılmasını sağlamıştır. Gazi Eğitim Enstitüsünde Özel Eğitim Bölümü'nün açılmasını sağlayarak burada ders vermeye başlamıştır. ODTÜ Eğitim Fakültesi'nin kurucu dekanı olmuştur. Ankara Yüksek Öğretmen Okulu, Sosyal Hizmetler Akademisi, Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi'nde öğretim üyeliği yapmış ve beş yıl süreyle MEB Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğinde bulunmuştur. 1970'li yıllarda “Altınokta Körler Vakfı'nı”, 1980'li yıllarda da “Türkiye Körler Vakfı'nı” kurmuştur. 1980 yılında Türk Eğitim Vakfı'nın Eğitim Bilimi Ödülü'nü kazanmıştır. Doç. Dr. Mitat Enç'in meslek hayatı süresince ve emeklilik yıllarında çeşitli gazete ve meslek dergilerinde çıkan makalelerinden başka telif eserleri şunlardır;

"Ruh Sağlığı Bilgisi",
"Körlerin Psikoloji ve Eğitimleri",
"Üstün Beyin Gücü-Gelişim, Uyum ve Eğitimleri",
"Görme Özürlüler-Gelişim, Uyum ve Eğitimleri",
"Ruhbilim Terimler Sözlüğü",
"Çocuklarda Yemek Yeme Sorunları",
"Selamlık Sohbetleri (çocukluk ve gençlik anıları)",
"Bitmeyen Gece (otobiyografi)",
"Uzun Çarşının Uluları (Gaziantep öyküleri)",
"Özel Eğitime Giriş (ortak yazar)",
"Eğitim Psikolojisi" (ortak yazar)",
"Tenasül Psikolojisi (Çeviri-S. Freud)",
"Allaha Ismarladık Mr. Chips" (çeviri-J. Hilton),
"Mikrop Avcıları (çeviri-P.de Kruif)".

EK-2: Açık Alanlar İle İlgili Erişilebilirlik Formu

	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
1. Yaya Yolları ve Kaldırımlar												
Yaya kaldırımı en az 1,5 metre genişlediğindedir.		✓				✓				✓		
Kaldırım genişliği otobüs duraklarında minimum 3 metredir.		✓				✓				✓		
Yaya kaldırımı dükkan önlerinde minimum 3,5 metredir.		✓					✓			✓		
Mülkiyet yanında en az 25 cm emniyet şeridi vardır.		✓				✓				✓		
Bordür taşı tarafında emniyet şeridi en az 50 cm'dir.		✓				✓				✓		
Kaldırım eğim %2'den küçüktür.	✓				✓				✓			
Yaya yolu üzerindeki seviye farklılığı 1,3-2 cm arasındaysa pahlı; 2cm'den fazlaysa rampa bulunmaktadır.		✓				✓				✓		
Yol sağındaki yer altı tesisatı rögar kapakları çıkıntı oluşturmamaktadır.		✓			✓				✓			
Kılavuz çizgileri ve duyması (hissedilebilir) yüzeylerden oluşan kılavuz izler mevcuttur.		✓				✓				✓		
Yaya kaldırımında bordür taşı seviyesi taşıt yolu kaplaması arasındaki fark 3-15 cm'dir.		✓			✓				✓			
Kılavuz izin mevcut olmadığı yerlerde referans alınabilecek en az 3 cm yüksekliğinde bordür taşı bulunmaktadır.		✓			✓				✓			
10 metreden büyük boşluklarda kılavuz iz mevcuttur.		✓				✓				✓		
Kılavuz izler ana yaya hareketine paralel doğrultudadır				✓	✓							✓
Kılavuz izler, rögarlardan ya da drenaj kanallarından uzaktır.				✓	✓							✓
Kılavuz izler 60 cm genişliğindedir.				✓		✓						✓
Kılavuz izlerinin renkleri çevrelerindeki yüzeylerin renkleri ile kontrasttır.				✓	✓							✓
Taşıt yolu ile kaldırım kenarına dikilen tesisler (ağaçlar, elektrik, trafik işaretleri direkleri ile süs bitkileri, çiçeklik/ saksılar, yaya korkulukları vb.) bordür taşı dahil, yaya kaldırımı boyunca 75- 120 cm genişliğinde bir şerit içinde bir hizada düzgün olarak yerleşmiştir.		✓				✓				✓		
İlan panosu, aydınlatma gibi kent mobilyaları ve ağaçlar kaldırım kotunda 10 cm yükseklikte bir platform üzerinde konumlandırılmaktadır.		✓				✓				✓		

Bitki kasası, ağaç gibi elemanlarının bitiminden itibaren 60 cm'lik duyumsanabilir yüzeyler oluşan alan bulunmaktadır.		✓				✓				✓		
Yaya kaldırımının mülkiyet sınırında kot farkı olması halinde kaldırım ile bahçe arasına korkuluk vardır.		✓										
Yaya kaldırımında yolun genişliğine bağlı olarak engellilerin de faydalanabileceği dinlenme bankları bulunmaktadır.		✓				✓				✓		
Dinlenme bankları, erişilebilir yaya yolu üzerinde en fazla 30 m aralıklarla yerleştirilmektedir.				✓	✓							✓
Yaya kaldırımının bisiklet yoluna bitişik yüzeyinde duyumsanabilir yüzey döşemesi kullanılmaktadır.			✓				✓				✓	
Kaldırım yüzeyinde engeller bulunmamaktadır (Örn. yer ızgaraları, yer mantarları, yola gerilmiş oto park zincirleri, yol sathındaki anormal döşeme farklılıkları, çukurlar, yoldaki geliş güzel seviye farklılıkları ve yükseklikler vb.)		✓				✓				✓		
Yürüme güzergahında ızgara varsa uzun kenarı geçiş yönüne dik doğrultudadır.			✓				✓				✓	
Yaya yolları üzerinde, 22-68 cm arasındaki yüksekliklerde duvara monte edilen sivri uçlu nesneler varsa duvardan 10 cm'den fazla çıkıntı yapmamaktadır.			✓				✓				✓	
Yer seviyesinden 10-30 cm arasındaki ve yerden 220 cm yükseklikte çıkıntı yapan nesneler açıkça görülebilir ve beyaz baston ile fark edilebilir.			✓				✓				✓	
Yaya yolu dışında bir yere yerleştirilmesi mümkün olmayan sürekli donanımlar; kolayca görülür, ıstık yansıtma özelliğine sahip, olası tehlikenin varlığıyla ilgili uyarı ve beyaz bastonla algılanabilir özelliktedir.			✓			✓					✓	
TOPLAM CEVAP SAYISI	1	16	5	5	8	14	5	0	4	13	5	5

	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
2.Yaya Geçitleri												
Kavşaklar dışında bulunan yaya geçitleri, yaklaşmakta olan sürücüler tarafından güvenli bir mesafeden görülebilmektedir.			✓		✓				✓			

Yaya geçidinden en az 20 metre önce yaya geçidi işareti, engelli işareti uyarıları vardır.			✓			✓				✓		
Taşıt yolu ve kavşak geçişlerinde çiçeklik, mantar, sembol, ilan panoları, elektrik, aydınlatma ve trafik direkleri gibi nesneler bulunmamaktadır.			✓			✓				✓		
Yaya geçitlerinde rögar ızgara takımları bulunmamaktadır.			✓			✓			✓			
Taşıt yolu ve kavşaklarda yaya geçitleri, bordür taşı ile kesilmemekte; taşıt yolu seviyesine kadar yaya yolunda %8 eğimli rampa bulunmaktadır.			✓		✓				✓			
Yaya geçitlerinin başlangıç ve bitişlerinde uyarıcı duyumsanabilir yüzeyler bulunmaktadır.			✓			✓				✓		
Geçit yolu zebra çizgileri olan yer işareti ile belirlenmektedir.			✓			✓			✓			
Pelikan türü yaya geçitlerinde butonlu, ışıklı ve sesli trafik işareti bulunmaktadır.			✓		✓					✓		
Işık kontrollü yaya geçitlerinde, trafik işaret lambaları görme engelliler için devamlı sesli (akustik) uyarı işareti bulunmaktadır.			✓		✓					✓		
Sinyal butonu 90-120 cm arası yüksekliktedir.			✓		✓							✓
Sinyal butonu üzerinde Braille baskı ile bilgilendirme bulunmaktadır.			✓		✓							✓
Butonların üstünde kavşak yönünü belirten kabartmalı oklar bulunmaktadır.			✓		✓							✓
Refüjlü veya üçten fazla şeritli refüjsüz yollarda, karşıdan karşıya geçmede yayalar için refüjde geçişler, diğer yerlerde ise koruyucu trafik adası yapılmalıdır.			✓		✓				✓			
Koruyucu ada bordür taşlarının yüksekliği 15 cm ve yayaların geçtiği yerde ise 3 cm'dir.			✓		✓				✓			
Yaya adalarında taşıt yolunda 30 cm mesafede, 80 cm derinliğinde ve yaya adası genişliğinde uyarıcı yüzey uygulaması vardır.			✓			✓				✓		
Kaldırım rampası ve koruyucu ada geçiş kısmı döşemesi taşıt yolu sathında farklı malzeme dokusundadır.			✓		✓					✓		
Kavşak kollarında ve yaya geçitlerinde en az 15 m sağ ve sol tarafında metal yaya korkuluğu bulunmaktadır.			✓			✓				✓		

Taşıt trafiğinin yoğun olduğu ışık kontrolsüz hemzemin yaya geçidinde ve kavşak adalı veya refüjlü yaya geçidinde yaya geçidinin başlangıcına dek en az 110 cm yüksekliğinde korkuluklar vardır.			✓			✓				✓		
Kavşak köşe taşı ve emniyet şeridi koruyucu 90 cm yüksekliğinde babalarla belirlenmektedir.			✓			✓				✓		
Sinyalli ve sinyalsiz taşıt yolu ve kavşaklarda bulunan yaya geçitlerinde gidiş yönünü belirten ayrı bir renkte (beyaz) ok işareti bulunmaktadır.			✓			✓				✓		
Yaya yolu emniyet şeridi ve babalarla işaretlenmektedir.			✓			✓			✓			
Yaya geçitlerinde taşıt yolu seviyesine kadar yaya yolunda 90 cm genişliğinde %8 eğimli bir rampa bulunmaktadır.			✓		✓				✓			
TOPLAM CEVAP SAYISI	0	0	22	0	11	11	0	0	8	11	0	3

	ALTINOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
3. Duraklar												
Durakların yerleri basit, kolay, anlaşılabilir ve belirli bir uzaklıktan görülebilir.			✓			✓					✓	
Duraklarda bulunan tüm ilan, reklam ve bilgilendirme tabelaları keskin kenarlardan ve sivri köşelerden arındırılmıştır.			✓			✓					✓	
Otobüs duraklarında servis numaralarını ve gidilecek yerleri bildiren sesli ve kabartma uyarılar ile gerekli bilgilendirme sistemleri bulunmaktadır.			✓			✓					✓	
Otobüs durağında kılavuz iz ve transfer alanı (otobüs kapısı) uyarıcı öge döşemesi bulunmaktadır.			✓			✓					✓	
Otobüs durağında (kapalı, yarı kapalı veya kısmi kapalı durakta) kabartmalı bilgilendirme panoları bulunmaktadır.			✓			✓						
Otobüs durağında bulunan kabartmalı bilgilendirme panolarının yerden yüksekliği 110-130 cm'dir.			✓					✓			✓	
Otobüs durağında şeffaf/saydam malzemeler kullanılmaktaysa, bu yüzeyler 100 cm ve 140 cm yükseklikteki iki adet 15 cm kalınlığında parlak, renkli ve yansıtıcı şeritlerle işaretlenmektedir.			✓			✓					✓	
İstasyon durakları belirli bir mesafeden görülebilmektedir.		✓					✓				✓	

Vagon kapısı ile platform aynı seviyede bulunmalı; giriş çıkış satırlarında kaymayı önleyen döşeme kaplamaları kullanılmaktadır.	✓						✓				✓	
Vagon iniş-biniş noktası uyarıcı yüzeylerle açık şekilde belirtilmektedir.		✓					✓				✓	
İstasyon içerisinde kılavuz izlerden ve uyarıcı duyumsanabilir yüzeylerden bulunmaktadır.	✓						✓				✓	
Raylı sisteme iniş-biniş hattı boyunca uyarıcı duyumsanabilir yüzey kullanılmaktadır.	✓						✓				✓	
TOPLAM CEVAP SAYISI	3	2	7	0	0	6	5	1	0	0	12	0

	ALTINOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
4. Rampalar												
Kaldırım kenarındaki bordür rampalarının eğimi en fazla %8'dir.		✓			✓				✓			
Kaldırım kenarındaki bordür rampaları 90 cm genişliğindedir.		✓			✓					✓		
Düz ve 180° dönüşlü rampalarda minimum genişlik 90 cm, 90° dönüşlü rampalarda 140 cm'dir.			✓				✓				✓	
Rampa uzunlukları 10 metreye kadar olan rampalarda en fazla %8 eğim; 10 metreden daha uzun rampalarda ise en fazla eğim %6'dır.			✓				✓				✓	
Rampaların yüzeylerinde kullanılan malzemeler sert, stabil, kaymaz ve pürüzlü malzeme ile kaplıdır.			✓				✓				✓	
Rampa yüzeyindeki pürüzlülük yükseklikleri 20 mm'den büyük fark yaratmamaktadır.			✓				✓				✓	
20 cm'den fazla yüksekliği geçen rampalarda küpeşte bulunmaktadır.			✓				✓				✓	
Rampa küpeşeleri, rampa başlangıç ve bitiminde 45 cm boyunca devam etmektedir.			✓				✓				✓	
Küpeşeler 70 cm ve 90 cm olmak üzere iki farklı yüksekliktedir.			✓				✓				✓	
Küpeşte çapları veya genişliği 32-40 mm'dir.			✓				✓				✓	
Küpeşelerin uçları yuvarlatılmıştır.			✓				✓				✓	
TOPLAM CEVAP SAYISI	0	1	10	0	2	0	9	0	1	1	9	0

	ALTINOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
5.Merdivenler												
Maksimum rıht yüksekliği 15 cm olmak üzere, "2 rıht yüksekliği X 1 basamak genişliği = 63 cm" formülüne uymaktadır.			✓			✓					✓	
Merdivende yer alan tüm basamaklar aynı derinlikte ve yüksekliktedir.			✓			✓					✓	
Merdiven yüzeyleri pürüzlü, kaymayı önleyen kaplamadır.			✓		✓						✓	
Merdiven basamakları ve rıhtları ayrı renklerde gösterilmektedir.			✓			✓					✓	
Basamakların ucunda 2,5 cm eninde koruyucu kaymaz şerit bulunmaktadır.			✓			✓					✓	
3 basamağa kadar olan merdivenlerde basamakların tamamında; basamak sayısı 3'ten fazla olan merdivenlerde ilk ve son basamaklarda kaymaz şeritler vardır.			✓			✓					✓	
Yükseklik farkı 180 cm'in üzerinde olan merdivenler arasında 200 cm sahanlık bulunmaktadır.			✓				✓				✓	
Merdiven sahanlıkta yön değiştirmekteyse en az 180x180 cm sahanlık alanı vardır.			✓				✓				✓	
Merdivenin başlangıcı ve bitiminde renk ve doku bakımından farklılaştırılmış 60 cm uzunluğunda hissedilebilir yüzey bulunmaktadır.			✓			✓					✓	
Merdivenin her iki yanında da küpeşte bulunmaktadır.			✓			✓					✓	
Küpeşteler merdivenin başlangıcından 45 cm önce başlamakta ve bitiminden sonra 45 cm daha devam etmektedir.			✓					✓			✓	
Küpeşteler merdiven boyunca kesintisiz devam etmektedir.			✓					✓			✓	
Küpeştenin çapı ya da genişliği 32-40 mm'dir.			✓					✓			✓	
Küpeştelerin uçları yuvarlatılmıştır.			✓					✓			✓	
Merdiven genişliği 300 cm'den fazla olduğu durumlarda üçüncü bir küpeşte vardır.			✓				✓				✓	
TOPLAM CEVAP SAYISI	0	0	15	0	1	7	3	4	0	0	15	0

	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
TOPLAM CEVAP SAYISI	4	19	59	5	22	38	22	5	13	25	41	8

EK-3: Binalar ile İlgili Erişilebilirlik Formu

1. Bina Yakın Çevresi	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
Yolcu indirme-bindirme alanlarından, sokak ve kaldırımlardan bina girişine dek en az bir ulaşılabilir güzergah sağlanmaktadır.		✓			✓					✓		
Binanın en az bir girişine engelsiz erişim sağlanmaktadır.		✓			✓				✓			
Ulaşılabilir tüm güzergahlar en az 92 cm genişliğindedir.				✓	✓				✓			
Binalara ulaşan yaya yolları, bina çevresindeki ve binalar arasındaki yaya yolları düz, sert, sabit ve kaymayı önleyici yüzeylere sahiptir.		✓			✓				✓			
Güzergah üzerinde rampalar kullanılıyorsa eğimi %8 (1:12)'den fazla değildir.			✓				✓				✓	
15 cm'den yüksekçe çıkan rampaların her iki yanında korkuluk bulunmaktadır.			✓				✓				✓	
Bina girişinde alternatif ulaşılabilir giriş var ise bu girişler tabelalar ile güzergah üzerinde işaretlenmektedir.			✓				✓			✓		
Giriş yolları üzerinde yüksekliği 203 cm'den az olan tabela, aydınlatma elemanı vb. öğeler bulunmamaktadır.	✓				✓				✓			
Bahçeye girişinde 0,6-1,3 cm kot farkı en fazla 1:2 eğimle pahlamaktadır.	✓						✓				✓	
Bahçeye girişte 1,3 cm'den fazla kot farkı varsa rampa bulunmaktadır.		✓					✓				✓	
Bahçe yolları en az 200 cm genişliğindedir.		✓			✓				✓			
Yol üzerinde sütun veya ayaklı tabela ve duvara monte edilen nesneler bulunmamaktadır.		✓			✓					✓		
Yol üzerinde tehlikeli nesneler zorunlu olarak kullanılmaktaysa görsel uyarıcılarla belirgin şekilde işaretli; görsel uyarıcılar en az 75 mm uzunluğunda ve yerde 90-100 cm ile 150-160 cm arasında bir yüksekliktedir.		✓					✓			✓		
Karar verme noktalarında aydınlatma veya kontrast parlaklık ve hissedilebilir yüzeylerle bilgilendirme sağlanmaktadır.		✓			✓				✓			
Binaya yönlendirme sağlamak adına başka bir yönlendirici bulunmuyorsa hissedilebilir yüzeylerle doğrusal oryantasyon sağlanmaktadır.		✓			✓				✓			
TOPLAM CEVAP SAYISI	2	9	3	1	9	0	6	0	7	4	4	0

2. Bina Girişi	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
Kot farkı bulunan bina girişlerinde farklı seviyelerdeki yerler birbirine rampa ile bağlanmaktadır.	✓					✓				✓		
Rampa eğimleri 1:12'den daha düşüktür.		✓						✓				✓
Bina giriş rampalarında net genişlik en az 90 cm'dir. Kamu kullanımına açık binalarda rampa genişliği en az 100 cm'dir.	✓							✓				✓
Rampanın yatay uzunluğu 200 cm'den fazla veya rampa yüksekliği 15 cm'yi geçmekteyse rampanın her iki tarafında da korkuluk bulunmaktadır.		✓						✓				✓
Tırabzanlar rampanın başlangıcından en az 30 cm önce başlamakta ve bitiminden itibaren en az 30 cm devam etmektedir.				✓				✓				✓
Rampaların yüzey kaplaması düz, sert, sabit, kaymayı önleyici malzemedendir.	✓							✓				✓
Rampaların başında ve sonunda sahanlıklar bulunmaktadır.	✓							✓				✓
Rampa sahanlıklarının en az genişliği, rampanın en geniş yeri kadardır.		✓						✓				✓
Sahanlıklar, rampa ile zıt renktedir.		✓						✓				✓
Yaya kaldırımından binalara doğrudan girişlerde bina inşaat sınırı, yaya yoluyla sınır teşkil etmekteyse bina girişleri basamaksızdır.			✓				✓				✓	
Bina ana girişlerindeki yaya kaldırımında yaya yolunun zemin kaplamasından farklı olarak 125x125 cm algılanabilir dokuda ayrı bir zemin kaplaması bulunmaktadır.		✓				✓				✓		
6-13 mm arasında olan seviye farklılıkları içim 1:2 oranından fazla olmayan bir eğim düzenlemesi bulunmaktadır.			✓				✓				✓	
Zemin üzerinde halı veya benzeri bir kaplama bulunmaktaysa yere sabittir ve halı tüyleri 13 mm'yi aşmamaktadır.			✓			✓					✓	
Yürüme güzergahı üzerinde ızgaralar bulunmaktaysa bir doğrultudaki aralıkları 13 mm'yi geçmemekte ve ızgaranın uzun kenarı ana geçiş yönüne dik olacak şekildedir.			✓				✓				✓	
Bina giriş kapısı, duvarla aynı hizada bir düzlem oluşturmamaktadır.	✓				✓					✓		
Ana giriş kapısının genişliği, çift kanatlı kapılarda kanatların her birinin genişliği en az 100 cm olmak üzere en az 150 cm'dir.	✓					✓			✓			
Giriş kapısının içine ve dışına konan diyafon ve kapı ziller ulaşılabilir ve pano 90 cm ile 140 cm yükseklik sınırlarındadır.				✓	✓							✓

Kapıda cam yüzeyler bulunmaktaysa kazalara yol açmaması için gerekli işaretleme önlemleri alınmaktadır.	✓						✓			✓		
Bina giriş kapılarında büyük cam yüzeyler, yerden 130-140 cm yükseklikte birinci düzey ve 90-100 cm yükseklikte ikinci düzey 7,5 cm genişliğinde uyarıcı renkli bir bant bulunmaktadır.		✓					✓			✓		
TOPLAM CEVAP SAYISI	7	6	4	2	2	4	5	8	1	5	4	9

3. İç Kapılar	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
Kapı ve kasası duvar ile farklı renktedir.	✓				✓					✓		
Camdan yapılan veya cam takılan kapılarda göz seviyesinin biraz altında renkli bir bant veya çerçeve ile işaretlenmektedir.			✓				✓				✓	
Kapı 90° açıldığında kapı net genişliği iç kapılarda en az 90 cm, bağımsız bölüm kapılarında ise en az 100 cm'dir.		✓			✓					✓		
Kapı net yüksekliği en az 210 cm'dir.	✓				✓					✓		
Kapı üzerine yerden yüksekliği kapı kolu hizasında olan kabartma harf veya rakamlar kullanılmaktadır.		✓				✓			✓			
Kapılarda eşik bulunmamaktadır. Eşik yapılması zorunlu yerlerde ise 13 mm'yi geçmemektedir.		✓				✓				✓		
Kapı kolu, kilitler, anahtar ve diğer kapı aksamaları tek elle kullanılabilir.	✓				✓				✓			
Yatay çekme kolu 80-110 cm; düşey kol en az 90 cm'den başlamakta ve en fazla 110 cm'de bitmektedir. Normal kapı kolu ise 90-110 cm arasındadır.	✓				✓				✓			
Kapı üzerinde çarpma yüksekliğinde koruyucu plaka bulunmaktadır.		✓				✓				✓		
TOPLAM CEVAP SAYISI	4	4	1	0	5	3	1	0	3	5	1	0

4. Pencereler	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
Pencereler, göz kamaştırıcı ışığa maruz kalmayacak şekildedir.	✓					✓				✓		
Pencere camları kırılmaz özelliktedir.		✓				✓				✓		
Pencerelerin altında yüksekliği en az 15-20 cm olan bir parapet bulunmaktadır.		✓			✓					✓		
Parapetin üstünde, iç kısımda korkuluk vardır.		✓				✓				✓		
İspanyoleter yerden 90 cm ile 120 cm arasında yer almaktadır.	✓					✓			✓			

Oturma pozisyonunda göz seviyesine gelebilecek pencereler bulunmamaktadır.	✓					✓				✓		
Vasistaslı pencere kullanılmamaktadır.	✓				✓					✓		
Vasistaslı pencere kullanılması zorunlu yerlerde, pencere açılma mesafesinde basamak, korkuluk veya pencere koruma eşiği bulunmamaktadır.			✓				✓			✓		
TOPLAM CEVAP SAYISI	4	3	1	0	2	5	1	0	1	7	0	0

5. Bina İçi Yatay Dolaşım	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
Bina içi donatılar sabitlenmektedir.	✓				✓					✓		
Sirkülasyon alanlarında gereksiz girinti ve çıkıntılar bulunmamaktadır.		✓				✓			✓			
Yapılması mecburi olan girinti veya çıkıntıların ise (kolon vb.) köşeleri yuvarlatılmıştır.		✓				✓					✓	
Sirkülasyon alanlarında duvara monte edilmiş 70 cm ve 90 cm olmak üzere ayrı iki yükseklikte tutunma bantları bulunmamaktadır.		✓				✓				✓		
Baş üstünde bulunan engeller, yerden en az 203 cm yükseklikte yer almaktadır.			✓				✓				✓	
Bina içerisindeki koridor ve hol net açıklığının en az 90 cm ve net yüksekliğinin ise 210 cm'dir.	✓				✓				✓			
Koridor ve hollerde, yatayda ve düşeyde herhangi bir engel bulunmamaktadır.	✓				✓				✓			
Herhangi bir engel mevcut ise yerden en fazla 68,5 cm yükseklikte olup beyaz baston tarafından algılanabilir.			✓				✓				✓	
Sirkülasyon alanlarında kullanılan radyatörler, dar kenarlı döküm veya çelik panel radyatördür.			✓		✓						✓	
Hol üzerinde bulunan merdiven altlarında 210 cm net yükseklik bulunmamaktadır ve çevresinde iki farklı yükseklikte bastonla algılanabilir korkuluk bulunmamaktadır.			✓				✓				✓	
TOPLAM CEVAP SAYISI	3	3	4	0	4	3	3	0	3	2	5	0

6. Bina İçi Düşey Dolaşım	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
6.1 Asansör												
Asansörlerde her kabin yük sıfırken 13 mm toleransla kat seviyesinde durabilmektedir.	✓						✓				✓	
Kabin içerisinde yerden 85-90 cm yükseklikte tutunma barları vardır.	✓						✓				✓	
Kabin döşemesinde zemini tutan halılar bulunmamaktadır.	✓						✓				✓	

Kabin dışı kontrollerde, otomatik asansörlerin açma-kapama cihazları 125-735 mm yükseklik arasından kapıdan bir engel geçtiği esnada harekete geçecek şekilde düzenlenmekte ve bu cihaz 20 sn. etkin kalmaktadır.			✓				✓				✓	
Çağırma düğmelerinin orta noktası yerden 1065 mm yüksekliktedir.	✓						✓				✓	
Çağırma düğmelerinin en küçük boyutu 19 mm'dir.	✓						✓				✓	
Her asansör kabini girişinde çağırma kabinlerden hangisinin cevap verdiğini gösteren işitsel ve görsel sinyal bulunmaktadır.		✓					✓				✓	
Görme elemanlarının boyutu en az 63 mm'dir.		✓					✓				✓	
Bütün kontrol düğmeleri, alfabetik karakterli harf ve numaralar ile kabartma olarak bulunmaktadır.	✓						✓				✓	
Kabartma karakter ve sembollerde, harfler ve rakamların genişlik-yükseklik oranları 3:5 ve 1:1 arasındadır.	✓						✓				✓	
Karakter ve semboller bulundukları zemin ile kontrast şekilde renklendirilmektedir.	✓						✓				✓	
Kabartma rakam ve harfler minimum 16 mm ve maksimum 51 mm yüksekliğinde dir.	✓						✓				✓	
Kontrol düğmelerinde bulunan tüm kabartma düzenlemeler kullanılan düğmenin solunda yer almaktadır.		✓					✓				✓	
Kabartma kat düğmeleri yandan yaklaşımda en fazla 1370 mm ve önden yaklaşımda 1220 mm yüksekliktedir; orta çizgi yüksekliği yerden en az 890 mm yüksekliktedir.		✓					✓				✓	
Katları belirten sesli bir sistem, kabin katları geçerken ya da durduğunda ses sistemi harekete geçmektedir.		✓					✓				✓	
TOPLAM CEVAP SAYISI	9	5	1	0	0	0	15	0	0	0	15	0

6. Bina İçi Düşey Dolaşım	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
6.2 Merdivenler	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
Merdiven yürüyüş güzergahına dik olarak yerleştirilmektedir.		✓				✓					✓	
Merdiven yürüyüş güzergahına dik olarak yerleştirilmesi mümkün olmadığı durumlarda uygun malzeme ve donanımlarla merdiven başlangıcı iyi belirtilmektedir.		✓				✓					✓	
Maksimum bir riht yüksekliği 15 cm olmak üzere "2 x Riht Yüksekliği + 1 x Basamak Genişliği = 63 cm" formülü kullanılmaktadır.		✓				✓					✓	
Merdivende yer alan tüm basamaklar aynı derinlikte ve yüksekliktedir.		✓				✓					✓	
Basamaklar açık veya çıkıntılı		✓			✓						✓	

uçlu değildir.												
Basamak ucu yuvarlatıldığından yarıçapı 13 mm'den fazla değildir.				✓		✓					✓	
Riht yüksekliği eğimli olduğunda, eğimin alt tarafı ile yatay yüzey arasında en az 60° açı vardır ve eğim çıkıntısı en fazla 38 mm'dir.			✓				✓				✓	
Merdiven basamaklarının alt ve üst basamaklarında, sahanlıklar arasında veya her basamağın ön tarafından farklı renkler kullanılmaktadır.		✓				✓					✓	
Basamak ucunda 2,5 cm eninde koruyucu kaymaz şerit vardır.		✓				✓					✓	
Yükseklik farkı 180 cm'in üstündeyse merdivenler arası 200 cm sahanlık vardır.		✓				✓					✓	
Yükseklik farkı 180 cm'in üstündeyse olan merdivenlerde, merdiven başlangıcı ve sonunda 120 cm uzunluğunda düz ve farklı dokuda kaplama malzemesi ile döşenmiş sahanlık vardır.		✓				✓					✓	
Merdivenin başlangıç ve bitişinde 60 cm genişliğinde hissedilebilir bir yüzey alanı vardır.		✓				✓					✓	
Uzun ve dik merdivenler 8-10 basamaktan sonra bir sahanlık vardır; sahanlık genişliği merdiven genişliği kadardır.		✓				✓					✓	
Merdivenin her iki yanında 86,5 cm yüksekliğinde tırabzan bulunmaktadır.		✓				✓					✓	
Tırabzanlar merdiven başlangıcından önce ve bitişinden sonra 30 cm daha uzundur.		✓				✓					✓	
Tırabzanlar merdiven yön değiştirme noktalarında kesintiye uğramamakta; merdiven boyunca devam etmektedir.		✓				✓					✓	
Merdiven başlangıç ve bitiş basamakları farklı renk ve dokulu malzemedir.		✓				✓					✓	
TOPLAM CEVAP SAYISI	0	15	1	1	1	15	1	0	0	0	17	0

7. Yönlendirme ve İşaretleme	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
Binanın yapısı, şekli ve planı hakkında kabartma olarak yapılmış bina hakkında genel bilgi veren hissedilebilir sistemler bulunmaktadır.		✓				✓				✓		
Hissedilebilir harita ve kat planı üzerinde yalnızca önemli bilgiler bulunmaktadır.				✓				✓				✓
Harita ve kat planları yatay bir düzleme yerleştirilmektedir.				✓				✓				✓
Harita ve kat planları, 20°-30° açı ile yerleştirilmektedir.				✓				✓				✓
Haritanın lejant bölümü sola dayalı ve haritanın altına yerleşmektedir.				✓				✓				✓
Kapı kolunun hizasında Braille alfabetiyle de yazılmış mekan		✓				✓			✓			

bilgilendirme levhası bulunmaktadır.													
Döşeme veya zemin yüzeyinden 120-160 cm arasındaki yükseklikte yer almaktadır.				✓				✓	✓				
Kapı işaretler duvarda kapı kolunun bulunduğu tarafa yerleştirilmektedir.				✓				✓					
Kapı pervazından 5-10 cm arasından bir yükseklikte yer almaktadır.				✓				✓		✓			
160 cm'den daha az yükseklikte konumlanmış yön belirten tüm işaretler Braille ve hissedilebilir kabartmalı işaret levhaları içermektedir.			✓				✓					✓	
120 cm'den düşük bir seviyede bulunan hissedilebilir bilgilendirme işaretleri eğimli (tercihen 20°-30°, en fazla 45°) olarak monte edilmektedir.			✓				✓					✓	
Kabartma harfler 15-55 mm yüksekliğinde ve 1-1,5 mm arasından kabartma özelliğine sahiptir.				✓				✓	✓				
Braille hücresinin en az 16 mm ve en fazla 51 mm'dir.				✓				✓	✓				
Korkuluklarda/küpeşterlerde, kapılarda, haritalarda veya kat planlarında hissedilebilir harflere benzer hissedilebilir semboller kabartma şeklinde yapılmıştır.				✓				✓					✓
TOPLAM CEVAP SAYISI	0	2	2	10	0	2	2	10	4	2	2	5	

8. Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
Hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretlerinin genişliği 50 cm'dir.		✓				✓				✓		
Meydanlar, geniş yaya kaldırımları ve büyük/geniş holler gibi açık alanlarda yürüme şeridi bulunmaktadır.		✓				✓				✓		
Yürüme şeridi, yol kaplamasından farklı ve en az 50 cm genişliğinde farklı dokuda yön gösteren beton plak taş kaplama malzemesinin beyaz bastonla algılanabilecek şeklindedir.				✓				✓				✓
Birbirine dik olarak kesişen sokakların köşesinde cadde adımı ve cadde üzerindeki ev numaralarını içeren bir nesne bulunmaktadır.		✓				✓				✓		
Nesne hissedilebilir yüzey ile işaretlenmektedir.				✓				✓				✓
TOPLAM CEVAP SAYISI	0	3	0	2	0	3	0	2	0	3	0	2

9. Tuvaletler	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
Binada en az bir adet kadın ve bir adet erkek veya bağımsız olan en az bir adet kadın-erkek ortak kullanımlı engelli tuvalet kabini bulunmaktadır.	✓				✓				✓			
Tuvalet kapı kolunun kullanımın rahat olması için kolun bulunduğu kısım kontrast renktedir ve tüm kapı boyunca uzamaktadır.		✓				✓				✓		
Tuvalet kabini içinde ve lavabo bölümündeki araç gereçlerin yerleri sabittir.		✓				✓				✓		
Kabin içerisinde tutunma barları bulunmaktadır.		✓				✓				✓		
Beyaz baston için 140 cm yüksekliğinde askı kancası bulunmaktadır.		✓				✓				✓		
Kabin içerisinde klozet ile kapı arasında 75 cm hareket alanı vardır.	✓					✓			✓			
TOPLAM CEVAP SAYISI	2	4	0	0	1	5	0	0	2	4	0	0

10. Diğer mekansal elemanlar	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
Taban döşemeleri, tavan ve duvar yüzeyleri yön bulmada olumlu bir etki yaratabilecek şekilde düzenlemektedir.		✓				✓				✓		
Duvar, tavan, zemin ve kapılar arasında renk ve ton farklarının yapılmaktadır.		✓				✓				✓		
Elektrik anahtarları gibi elemanların belirlenmesinde kontrastlı renkler kullanılmaktadır.		✓				✓				✓		
Göze direkt olarak vurmayan, düzenli ve göz kamaştırmayan aydınlatmalar bulunmaktadır.			✓				✓				✓	
TOPLAM CEVAP SAYISI	0	3	1	0	0	3	1	0	0	3	1	0

	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygunlamaz
TOPLAM CEVAP SAYISI	31	56	18	17	23	44	35	20	21	36	49	16

EK-4: Erişilebilirlik Standartları Değerlendirme Formları Cevapları

	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygulanamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygulanamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygulanamaz
1. Yaya Yolları ve Kaldırımlar	1	16	5	5	8	14	5	0	4	13	5	5
2. Yaya Geçitleri	0	0	22	0	11	11	0	0	8	11	0	3
3. Duraklar	3	2	7	0	0	6	5	1	0	0	12	0
4. Rampalar	0	1	10	0	2	0	9	0	1	1	9	0
5. Merdivenler	0	0	15	0	1	7	3	4	0	0	15	0
TOPLAM CEVAP	4	19	59	5	22	38	22	5	13	25	41	8

	ALTI NOKTA				EYÜP				KARŞIYAKA			
	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygulanamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygulanamaz	Evet	Hayır	Geçersiz	Uygulanamaz
1. Bina Yakın Çevresi	2	8	3	1	8	0	6	0	7	4	4	0
2. Bina Girişi	7	6	4	2	2	4	5	8	1	5	4	9
3. İç Kapılar	4	4	1	0	5	3	1	0	3	5	1	0
4. Pencereleler	4	3	1	0	2	5	1	0	1	7	0	0
5. Bina İçi Yatay Dolaşım	3	3	4	0	4	3	3	0	3	2	5	0
6. Bina İçi Düşey Dolaşım	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.1 Asansör	9	5	1	1	0	0	15	0	0	0	15	0
6.2 Merdivenler	0	15	1	1	1	15	1	0	0	0	17	0
7. Yönlendirme ve İşaretlemeler	0	2	2	10	0	2	2	10	4	3	2	5
8. Hissedilebilir Yürütme Yüzeyi İşaretleri	0	3	0	2	0	3	0	2	0	3	0	2
9. Tuvaletler	2	4	0	0	1	5	0	0	2	4	0	0
10. Diğer mekansal elemanlar	0	3	1	0	0	4	1	0	0	3	1	0
TOPLAM CEVAP	31	56	18	17	23	44	35	20	21	36	49	16